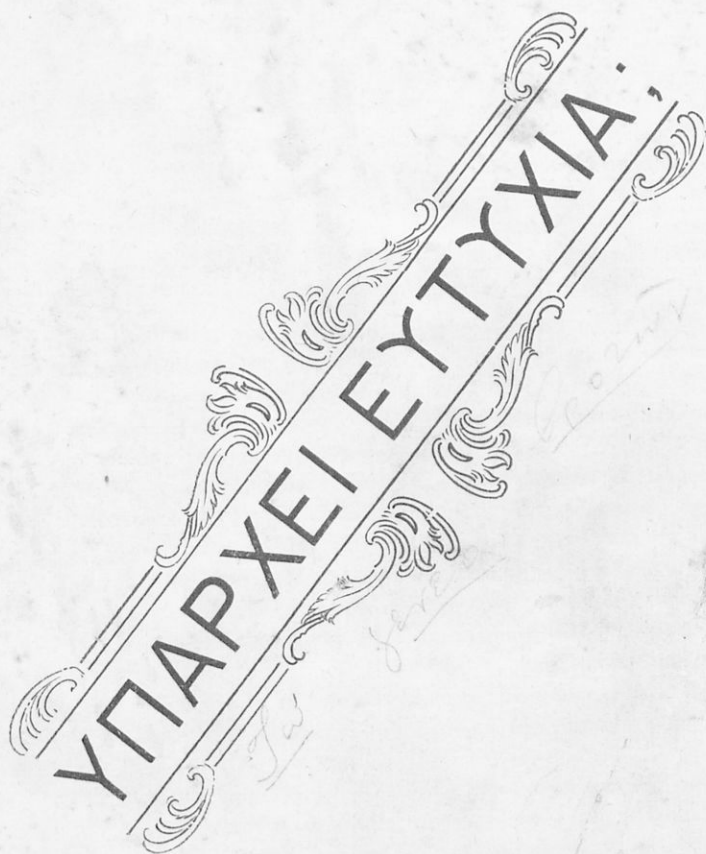

Δ. Ν. ΓΟΥΔΗ

ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΕΥΧΗ ΚΓ' - ΚΔ'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΚΥΡΙΑΚΟΥ
ΟΔΟΣ ΤΑΚΗ 13

1930

17.- Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

742.-1. Ἄνθρωπε!

Ἐν τῇ ἀθανάτῳ σου τραγωδία ἡ Ἀντιγόνη ὑπὸ τῆς οὐρανίας Μούσης σου ἐμπνεόμενος, ὦ Σοφοκλῆ, ἔμνησας τὴν ἐφευρετικότητα καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις οὐχὶ μόνον τὴν ἄψυχον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἐμψυχον φύσιν ἐδάμασε, λέγων: Πολλὰ τὰ δεινὰ κοῦδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει (332...).

Ἀνέμελψας ἀριπρεπέστατον ἕμνον εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ μικρὸν καὶ ἀδύνατον αὐτὸ ὄν, τὸ ὁποῖον ἐρημιον καὶ ἀπροστάτευτον ἐπὶ τῆς γῆς, γυμνόν, ἄοπλον καὶ ἄστεγον, κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὰ γύρω αὐτοῦ ἐχθρὰ στοιχεῖα καὶ ζῶα, νὰ ἀσφαλισθῇ, νὰ πολιτισθῇ καὶ νὰ καταστῇ κύριος γῆς καὶ πόντου, κύριος ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Ἄλλ' ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ἐπιπολαίως, ἀλλὰ προσεκτικῶς καὶ κατὰ βάθος ἀπὸ τὴν ἀντίθετον ὄψιν ἐξεταζομένη, παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ αὐτοῦ ὑποκύπτοντα πρὸ ἀνωτέρων νόμων καὶ καθιστάμενον ὑποχείριον τῆς τυφλῆς καὶ ἀδυσωπότητος μοίρας.

Τί ὠφελοῦν αἱ θαυμασταὶ ἀποκαλύψεις τῆς λατρικῆς ἐπιστήμης, ὅταν αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ κοπτερὸν δρέπανον τοῦ Χάρου; Ἄπελπις ὁ ἄνθρωπος καταθέτει πρὸ τοῦ τάφου τὰ ὅπλα, μάτην πειραθεὶς νὰ ποδώσῃ τὴν ζωὴν εἰς τὰς ἀφανισθεῖσας τῶν αἰώνων σκιὰς ἢ νὰ ποσπᾷσῃ νικηφόρος ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Ἄδου τὴν ἅπαξ ὑπ' ἐκείνου ἀρπασθεῖσαν λείαν (Δ. Ν. Γουδῆ διδακτικὰ σ. 360).

Τί ὠφελεῖ ἡ ἰδρυσις ζωῆς κοινωνικῆς καὶ δικαστηρίων, ὅταν καθημερινῶς βλέπωμεν τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ τὴν καταπάτησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀσθενεστέρου;

Ἀνεκάλυψας, ἄνθρωπε, τὸν σίδηρον, διὰ νὰ τὸν ἐμπλήγῃς ἀκονισμένον καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ξίφους εἰς τὰ στήθη τῶν ἀδελ-

φῶν σου. Αἱ δυστυχίαι, αἱ θλίψεις, αἱ δοκιμασίαι, αἱ συμφοραὶ καὶ τέλος ὁ μυστηριώδης αὐτὸς θάνατος ὡς ὄρνεα πετεργίζουσι ἄνωθι τῆς κεφαλῆς σου, καταδοκοῦντα τὴν κατάλληλον στιγμήν, ἵνα σοῦ ἐπιτεθῶσι κεραυνοβόλα καὶ τὴν πρῶην εὐδαίμονα καὶ ἀνθρώσπαρτον ζωὴν σου μεταβάλλωσιν εἰς ῥάκη πένθους καὶ συμφορᾶς. δείγματα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας.

Ἄνθρωποι μετεωριζόμενοι εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς πολυμνήτου εὐδαιμονίας, βλέποντες τὰ πάντα χαμογελῶντα πρὸς αὐτοὺς, ἔχοντες ὡς ἀχώριστον σύντροφον τὸν πλοῦτον καὶ τὰ περιχαρῇ τῆς τύχης μειδιάματα, βλέπουν αἰφνης περὶτρομοὶ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἀνοιγόμενον βαθὺ τὸ βάραθρον τῆς συμφορᾶς, τὴν πρὶν γελῶσαν τύχην μεταβαλλομένην εἰς ἀπαισίον καὶ σαρκοβόρον ὄρνεον, τὰ πλούτη αὐτῶν διαλυόμενα ὡς νέφος κονιορτοῦ εἰς τὸ ἀσθενέστατον τοῦ ἀνέμου φύσημα καὶ τὰς καινουργεῖς αὐτῶν ἐσθῆτας καὶ πορφύρας μεταμορφουμένας εἰς ῥάκη, μόλις κατορθώνοντα νὰ καλύπτουν τὸ σκελετῶδες σῶμά των.

Ἀλλοίμονον! Εὐτυχία διὰ τὸν ἄνθρωπον δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ, καὶ ἂν ὑπάρξη, εἶναι τόσον μικρὰ καὶ ἐφήμερος, ὥστε ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ ἐμπαιγμὸν τῆς τυφλῆς καὶ ἀδυσωπῆτου μοίρας, ἥτις ὡς ἄλλος Χάρων αἰτῶν τὰ πορθμεῖα ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον βαρὺν τὸν φόρον τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας.

Ἐδῶ ὁ θάνατος ἀμείλικτος μὲ τὸ θεῖον αὐτοῦ δρέπανον θερίζει τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὡς παραμμένοι στάχυες πίπτουν κατὰ γῆς. Παρέκει τὸ ἀρπακτικὸν ὄρνεον τῆς νόσου διὰ τῶν ὀνύχων βασανίζει καὶ καταπαράσσει το καταβεβλημένον σῶμα τοῦ ἀσθενοῦς, ἢ συμφορὰ διὰ τῆς φοβερᾶς αὐτῆς χειρὸς τὸν ἀκανθώδη καὶ μαρτυρικὸν στέφανον αὐτῆς τοποθετεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ὑπὸ τὸ βάρος καὶ τὸν πόνον στενάζων πίπτει εἰς τὰ γόνυα χύνων ἄφθονα δάκρυα, ἐν ᾧ ὁ χρόνος, ὁ μοχθηρὸς καὶ ἀπατηλὸς αὐτὸς γέρον, βαρεῖαν θέτει τὴν ἀπαισίαν αὐτοῦ σφραγίδα εἰς τὸ μέτωπον τοῦ ἀνθρώπου, μεταβάλλων τὰ πλήρη σφρίγους καὶ ζωῆς νεανικά σώματα εἰς ἀδυνάτους καὶ πολλοὺς γέροντας, ταχέως βαδίζοντας εἰς τὸν τάφον, ὅπου ὡς μόνον σύντροφον θὰ ἔχουν τὴν ψυχρὰν καὶ βαρεῖαν μαρμαρίνην πλάκα καὶ τὸν ἐλαφρὸν ψίδυρον τῶν πενθίμων καὶ ὡς γιγάντων ἀνορθουμένων κυπαρίσσω τοῦ νεκροταφείου!

Καὶ πάσχων ὁ ἄνθρωπος, διὰ τῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκδηλοῦν ὅλα τὰ κατέχοντα τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του συναισθήματα, ἀφή-

νει νὰ χυθῇ τὸ πικρὸν αὐτοῦ παρὰ πονον ψάλλον τὰ βάσανα καὶ τοὺς πόνοὺς, τὴν ματαιότητα καὶ τὸ δηλητήριον, διὰ τοῦ ὁποῦ εἶναι ποτισμένη ἡ καρδιά του.

«Ζητῶ (λέγει ὁ Γκαίτε) τὴν χαρὰν πότ' ἐδῶ πότ' ἐκεῖ.

Ποῦ εἶναι, εἶπτε μου, ποῦ κατοικεῖ;

Δὲν εἶναι εἰς λόφους καὶ εἰς ὄρη ψηλά·

Εἶπτε μου, ποῦ ἡ μορφὴ τῆς γελᾷ;

Εἰς βάθη κοιλάδων ἐπῆγα ζητῶν·

τὸν ῥύακα εἶδον ποῦ πίπτει κροτῶν

καὶ παίζει καὶ σύρει νερά καθαρὰ,

μαζί των δὲν ἔπαιζε πλὴν ἡ χαρὰ.

Ἐξήτησ' αὐτὴν εἰς σκιᾶς τῶν δασῶν,

ἐγέλων τὰ φῶτα ἀστέρων χρυσῶν,

πηνὸν ἐκελὰδ' εἰς μυρσίνην χλωρὰν,

πλὴν ἔπαλλε θρήνους καὶ ὄχι χαρὰν.

Ἐξήτησ' αὐτὴν εἰς εὐθύμους χοροὺς,

εἰς δειπνῶν θαλάμους λαμπροὺς κ' ἡχηροὺς,

εἰς φῶτα, εἰς σκεύη χρυσὰ κ' ἀργυρᾶ·

πλὴν οὐτ' εἰς αὐτὰ δὲν εὐρέθ' ἡ χαρὰ.

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὗρον μακρὰν,

μακρὰν εἰς χωρίου κοιλάδα μικρὰν·

τριγύρω τῆς εἶχε παιδιὰ ἀρκετὰ

κ' ἐπῆδα μ' ἐκεῖνα κ' ἐγέλα μ' αὐτὰ.

Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾷ ἡ χαρὰ,

Καὶ αὐτ' εἶν' ἡ πρώτη κ' ἐσχάτη φορὰ» (Γερμανοὶ ποιηταί).

Ὁ δὲ Λαμαρτίνος ἀναφερόμενος εἰς ἁσμάτιόν τι διηγούμενον τὴν θλίψιν τῆς ζωῆς λέγει: «Ἄν αἱ στροφαὶ τῆς Σαπφῶς εἶναι ἢ φωτιά τοῦ ἔρωτος, οἱ τόνοι οὗτοι ὅμως εἶναι τὰ δάκρυα τῆς ζωῆς καὶ τὸ αἷμα τῆς καρδίας, ποὺ θανασίμως πληγώνει ἡ τύχη. Δὲν γνωρίζω ποῖος ἔγραψε τὴν μουσικὴν αὐτήν. Ἄλλ' ὅποιος καὶ ἂν εἶναι, ὡς εἶναι εὐλογημένος, διότι ἠμπόρεσε μὲ ὀλίγους τόνους νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀτελείωτον ἀνθρωπίνην θλίψιν εἰς τὸν μελωδικὸν θρήνον μιᾶς φωνῆς» (Ραφαῆλος).

«Τὰ ἀνθρώπινα πάντα σκιᾶς εἰσιν ἀμυδρότερα καὶ ὀνεῖρων ἀπατηλότερα» λέγει ὁ Μ. Βασίλειος (Συλλογὴ γνωμικῶν ἀνεκδότων ἱστορικῶν Ἰ. Λαζαροπούλου).

«Παίγνια τὰ παρόντα, μὴ εἰς αἰεὶ διαμένοντα. Σκιὰ καὶ σκιᾶς οὐδαμινώτερα τὰ τοῦ βίου» λέγει ὁ μελίρρυτος τῆς ἐκκλησίας ῥήτωρ, ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος.

«Δακρύων καὶ στεναγμῶν καὶ λύπης γέμει πᾶς ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου, κἂν πάντα γῆς ἀγαθὰ σπουδάσας ἔχη» διδάσκει ὁ Σωκράτης.

«Σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος» λέγει ὁ Πίνδαρος (Πυθ. VIII) καὶ «τὸ βρότειον σπέρμα πιστὸν οὐδὲν μᾶλλον ἢ καπνοῦ σκιάν» ἀναφέρει πον ὁ Αἰσχύλος (ἀπ. 390).

Ἡ δὲ ἀθάνατος μοῦσα τοῦ μεγάλου τραγικοῦ Σοφοκλέους, τοῦ τηλαυγοῦς αὐτοῦ φάρου τῆς ἀνθρωπίνης ἀρχαίας καὶ νέας διανοίας, παρασυρομένη ἀπὸ τὴν πικρίαν τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἀστάθειαν τῆς μοίρας, βλέπουσα τὸν πανευδαίμονα τῶν Θηβῶν βασιλέα Οἰδίποδα ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ κολοφῶνος τῆς δόξης του νὰ καταπίπτῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς ἁμαρτίας θέτει εἰς τὸ στόμα τοῦ χοροῦ τὰς μελαγχολικὰς αὐτὰς λέξεις: «*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν*», ὡς ὁμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!» (Οἶδ. Τ. 1186).

Εἰς δὲ τὴν «Ἀντιγόνην» λέγει:

«... τὰς γὰρ ἡδονὰς
ὅταν προδῶσι γ' ἄνδρες, οὐ τίθημ' ἐγὼ
ζῆν τοῦτον, ἀλλ' ἐμψυχον ἡγοῦμαι νεκρόν.
Πλούτει τε γὰρ κατ' οἶκον, εἰ βούλει, μέγα
καὶ ζῆ τύραννον σχῆμ' ἔχων· ἐὰν δ' ἀπῇ
τούτων τὸ χαίρειν, τᾶλλ' ἐγὼ καπνοῦ σκιᾶς
οὐκ ἂν πριαίμην ἄνδρι πρὸς τὴν ἡδονήν» (1165-71).

Ἡ δὲ μετάφρασις: «Διότι ὅταν ἀνὴρ τις τὰς ἡδονὰς ἀπολέσῃ, ἐγὼ δὲν λογαριάζω τοῦτον μεταξὺ τῶν ζώντων, ἀλλὰ θεωρῶ ἐμψυχον νεκρόν. Διότι ἔχε, συσσωρεύε πλούτη μεγάλα εἰς τὸν οἶκόν σου, ἐὰν θέλῃς, καὶ ζῆθι ὡς βασιλεὺς. Ἄν ὅμως ἐξ ὅλων τούτων λείπῃ τὸ χαίρειν (χαρά), τᾶλλα ἐγὼ οὐδὲ ἀντὶ σκιᾶς καπνοῦ δὲν ἠθέλον ἀγοράσει παραβαλλόμενα πρὸς τὴν ἡδονήν».

Καὶ ὅμως ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ τυφλὸν ἔρμαιον τῆς τύχης καθίσταται, ἂν καὶ πολλάκις προσκαλεῖ τὸν θάνατον, ἵνα τὸν ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὰ χαλύβδινα δεσμὰ τῆς μαύρης συμφορᾶς, τὰ ὁποῖα ὡς κλοῖοι τὸν περισφίγγουν, ἐν τούτοις ὅμως, ὅταν ἔλθῃ ἡ μοιραία αὕτη στιγμή, διστάζει, δὲν θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπίγειον, ἀλλὰ μαρτυρικὴν αὐτὴν ζωὴν, ἥτις ὡς μαγνήτης τὸν ἔλκει πρὸς αὐτήν, ὀπίστων περίτρομα βλέμματα εἰς τὸ ἐμπροσθεν αὐτοῦ ἀνοιγόμενον ἄχανές ἄπειρον. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ὅστις θέλει νὰ ἐκτελέσῃ καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν ἀνώτερον καὶ θεῖον αὐτοῦ προορισμόν, δὲν δειλιᾷ πρὸ τῶν ἀνυπερβλήτων αὐτῶν ἐμποδίων, ἀλλὰ μετὰ θάρρους βαδίζει τὸν ἀκανθώδη δρόμον τῆς ζωῆς,

ὁ ὁποῖος γέμων ἀκανθῶν καὶ βάτων ἀδιάσχιτος καὶ ἀδιάβατος ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐκτείνεται.

Ῥίπτεται ἔμπρὸς μετὰ θάρρους, θεορίζει τὰς ἀκάνθας, ὑπερπηδᾷ τὰ ἐμπόδια, διαπερᾷ τὰς θαλάσσας καὶ ἐξακολουθεῖ ἀγέρωχος ὑψῶν τὸ ταπεινὸν αὐτοῦ παράστημα νὰ βαδίζει, πάντοτε νὰ βαδίζει κατευθυνόμενος πρὸς ἀόρατόν τι καὶ σκοτεινὸν σημεῖον, ἐν τῷ ἀπείρῳ τοῦ σύμπαντος εὐρισκόμενον, τὸ ὁποῖον ὅσον πλησιάζει τοσοῦτον καθίσταται λαμπρότερον καὶ διαυγέστερον.

Σκοντάπτει ; ἀνορθοῦται ; πίπτει ; ἐγείρεται, πάντοτε διατηρῶν εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀμείωτον μέγα ψυχικὸν σθένος, ἵνα δυνηθῇ νὰ ἀνθέξῃ ὡς βράχος κατὰ τῶν συμφορῶν, αἵτινες ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ τάφου τοῖν τὸν συντροφεύουν διαρκῶς.

Τὸ σθένος αὐτὸ μόνον ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, τὴν ἀληθῆ αὐτὴν θρησκείαν τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ἀγάπης, ἀντλεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ πάνοπλος διανύει τὸν ἀκανθώδη δρόμον τῆς ἐφημέρου καὶ ματαίας ταύτης ζωῆς, πλήρης ἐλπίδος διὰ τὴν Μέλλουσαν Ζωήν.

Ἀθανάσιος Κ. Ἀγγελόπουλος (Δ' 1926-7).

743.—2. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

Δυστυχισμένε Οἰδίπους, ὦφειλες καὶ σὺ νὰ πληρώσῃς τὸν φόρον, τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πληρώνομεν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν φόρον εἰς τὴν δυστυχίαν, εἰς τὴν συμφοράν ! Ἐκάθησο ἐπὶ θρόνον λαμπροῦ, θρόνου χρυσοῦ, ὑποβασταζομένου ἀπὸ τὰς λευκὰς πτέρυγας τῆς δόξης καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς διανοίας. Πέριξ αὐτοῦ ἀκοίμητοι οἱ φρουροὶ σου ἐγύριζον ἀποθιόντες πᾶν τὸ ἐπιβλαβὲς εἰς σέ. Ἐνόμισες πλέον ὅτι συνέλαβες τὴν φευγαλέαν καὶ ἄστατον αὐτὴν σκιάν, τὴν ὁποίαν πολλοὶ ὀνομάζουν εὐτυχίαν· ἐνόμισες, δυστυχισμένε, διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι συνέλαβες τὴν ἀσύλληπτον εὐδαιμονίαν. Ἀλλά, φεῦ ! Ἰδοὺ ὁ μαῦρος καὶ κακὸς δαίμων τῆς δυστυχίας εἰσέρχεται εἰς τὰ ἀνάκτορά σου σκιάζων τὸ πᾶν διὰ τῶν πτερύγων του. Ἡ ἀπαισία του πτέρυξ δὲν ἤργησε νὰ ἀπλωθῇ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς σου σκιάζουσα τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας, τὸ ὁποῖον ὅλος ἡκτινοβόλεις. Ὄρησεν ἐναντίον σου καὶ ἡ φορwickης χεὶρ του ὀπλισμένη μετὰ τὸν βαρὺν ἀμφίστομον πέλεκυν βαρεῖα κατηνέχθη κατὰ τῆς κεφαλῆς σου καὶ σὲ κατεκρήμνισεν εἰς τὸ βάραθρον τῆς δυστυχίας. Ἐν ᾧ ὅλοι σὲ ἀποστρέφονται, ἐν ᾧ ὅλοι σὲ μισοῦν, ὀλίγοι

μένουν ακόμη πιστοὶ εἰς σὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν σου καὶ θρηνοῦν αὐτήν. Εἶναι οἱ προύχοντες τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν ἄλλοτε ἔσφες, εἶναι οἱ γέροντες τῶν Θηβῶν. Θρηνοῦν τὴν δυστυχίαν σου, ἀλλὰ συγχρόνως θρηνοῦν τὴν τύχην ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Εἶχον ἄδικον; Ἀλλοίμονον! Ποῖος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς ὑπῆρξεν εὐτυχής; Ὁ ἀγαθὸς δαίμων τῆς εὐτυχίας εἶναι τόσον μικρὸς καὶ ἀνίσχυρος ἀπέναντι τοῦ πανισχύρου καὶ τεραστίου δαίμονος τοῦ κακοῦ, ὥστε μόλις προφθάσῃ, ὥσάν πεταλοῦδα πετώσα ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος, νὰ ῥίψῃ ἓνα ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀγαθῶν, μὲ τὰ ὅποια εἶναι φορτωμένος, εἰς ἓνα ἄνθρωπον, μίαν πόλιν, μίαν χώραν, καὶ ἀμέσως ἐκδιώκεται καὶ κατατροπώνεται ἀπὸ τὸν δαίμονα τοῦ κακοῦ, ὁ ὁποῖος ἐνσκήπτει σπείρων πανταχοῦ τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὸ σκότος. Ὁ περίφημος ποιητὴς Πίνδαρος καταληφθεὶς μίαν στιγμὴν ἀπὸ ἀπαισιοδοξίας λέγει: «*Ἐπάμεροι, τί δέ τις, τί δ' οὐ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωπος*». Πράγματι. Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐν μέσῳ τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἀχανοῦς; Τί κατώρθωσε κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς ζωῆς του; Τίποτε ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀχανές, τὸ ἀπειρον, τὴν αἰωνιότητα τοῦ σύμπαντος.

Ἴδου ἡ σύντομος ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου, ἱστορία, ἣτις ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ ἔτη, αἰῶνας, χιλιετηρίδας. Γεννᾶται, ζῇ καὶ ἀποθνήσκει. Ζῇ ὁ ἄνθρωπος. Λέξις, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον δὲν περιέχει εἰ μὴ μόνον θλίψεις καὶ δυστυχίας, οὐδέποτε δὲ εὐτυχίαν. Ἡ ἱστορία, ὁ χάρις αὐτὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ἔρχεται ἐμπράκτως νὰ μᾶς ἀποδείξῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Δύναται νὰ θεωρηθῇ ποτὲ εὐτυχὴς ὁ πᾶμπλουτος Κροῖσος, ὅστις ὀλίγον ἀκόμη καὶ θὰ ἔκαίετο ζωντανός, ἐὰν δὲν ἐνεθυμῆτο τὸ περίφημον ῥητὸν τοῦ Ἑλλήνος σοφοῦ Σόλωνος: «*Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε*»; Δύναται νὰ θεωρηθῇ εὐτυχὴς ὁ περίφημος πολιτικὸς τῶν Ἀθηναίων ὁ Περικλῆς, ὅστις νομίσας τέλος ὅτι ἐπλησίαζεν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ βίου του, βλέπει διὰ μιᾶς τὸ ἔργον του καταρρέον τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἕνεκα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου; Δύναται νὰ θεωρηθῇ πανευτυχὴς ὁ τραγικὸς Σοφοκλῆς, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν δύσιν τοῦ βίου του ἐδοκίμασε τὴν μεγαλύτεραν θλίψιν καὶ δυστυχίαν, τὴν ὁποίαν δύναται νὰ δοκιμάσῃ ἄνθρωπος, νὰ κατηγορηθῇ ὡς ἀνίσωρος ὑπὸ τοῦ ἰδίου του υἱοῦ; Δύναται νὰ θεωρηθῇ εὐτυχὴς ὁ πανένδοξος στρατηγὸς Καῖσαρ, ὅστις γενόμενος κύριος σχεδὸν ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ ἐκπληρώσας ὅλα του τὰ ὄνειρα, ἔπε-

σεν ἀνάνδρως δολοφονηθεὶς ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ ἀδελφικοῦ του φίλου καὶ προστατευομένου Βρούτου; Δύναται τέλος νὰ θεωρηθῇ εὐτυχὴς ὁ μέγας Ναπολέων; Ἀπὸ ἀπλοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ κατάρθωσε νὰ γίνῃ στρατηγὸς καὶ αὐτοκράτωρ ὑποτάξας σχεδὸν ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ ἐπ' ὀλίγα ἔτη τὰ ὄνειρά του πραγματοποιημένα. Ἀλλ' ὁποία ἀπογοήτευσis, ὅταν μετὰ τὴν μάχην τοῦ Waterloo ἠναγκάσθη νὰ περιορισθῇ καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς μίαν μικρὰν καὶ ἄγνωστον νῆσον τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ! Ἐν ᾧ πλέον ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε κάμει κάτι τι εἰς τὸν ἐπίγειον αὐτὸν γολγοθᾶν, ἔρχεται ἡ πραγματικότης νὰ τοῦ διαψεύσῃ οἰκτρῶς τὰ ὄνειρα.

Ἀλλὰ μήπως μόνον ἄνθρωποι, οὓς ἀνέφερον, ἔσχον τοιαύτην τύχην; Λαοὶ ὁλόκληροι, πανευδαίμονες ἄλλοτε, σήμερον δὲν ὑπάρχουν ἄν. Ποῦ εἶναι οἱ πεπολιτισμένοι Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι, ποῦ οἱ πάμπλουτοι Φοίνικες; Μάτην θὰ ἀναζητήσωμεν, διότι δὲν ὑπάρχουν πλέον. Ἀλλὰ διατί νὰ ἀνατρέχωμεν εἰς τόσον παρελθούσας ἐποχάς; Ποῦ εἶναι οἱ πανευτυχεῖς Ῥωμαῖοι; Βάρβαροι λαοὶ τοὺς κατέστρεψαν. Καὶ ἐν ᾧ πανευδαίμονες μετεωρίζοντο, ἐξύπνησαν μίαν πρωίαν κατεστραμμένοι καὶ δυστυχεῖς.

Ἰδοὺ ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων. Ἰδοὺ ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων. Ὁμοιάζει πρὸς τοὺς διάττοντας ἀστέρας, οἱ ὁποῖοι μόλις ἀφανοῦν εἰς τὸν αἴθριον οὐρανὸν καὶ ἀμέσως χάνονται. Ποῖος πραγματικῶς ἐδοκίμασε τὴν γλυκύτητα τῆς εὐδαιμονίας, τῆς ἰδεώδους αὐτῆς εὐδαιμονίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ ὄνειρα μόνον ἐπιτρέπεται νὰ δοκιμάζῃ; Εἴτε κύριος εἶναι εἴτε δοῦλος, εἴτε πλούσιος εἴτε πτωχός, εἴτε στρατηγὸς εἴτε στρατιώτης οὐδεὶς καὶ οὐδέποτε ἐδοκίμασε τὴν πραγματικὴν εὐδαιμονίαν. Καὶ ἡ ἀθλία αὐτῇ τύχῃ τῶν ἀνθρώπων δὲν διέφυγε τὸν μέγαν ῥήτορα καὶ φιλόσοφον Χρυσόστομον. Καὶ ὅταν ὁ πανευδαίμων Εὐτρόπιος τρέχει εἰς τοὺς πόδας του νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν του κατὰ τοῦ μαινομένου ὄχλου, ὁ ὁποῖος πρότερον τὸν ἐλάτρευεν, τὸν βλέπομεν νὰ παρεμβαίνει, νὰ ὑψώνῃ τὸ γιγαντῶδες σῶμά του κατὰ τῶν δολοφόνων καὶ νὰ θρηγῇ τὴν ἀθλίαν μοῖραν τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν καὶ πραγμάτων: «Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης! Ποῦ νῦν ἡ λαμπρὰ τῆς ὑπατείας περιβολή; ποῦ δὲ αἱ λαμπάδες; ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ οἱ χοροὶ καὶ αἱ θαλαῖαι καὶ αἱ πανηγύρεις; ποῦ ὁ τῆς πόλεως θόρυβος καὶ αἱ ἐν ἵπποδρομίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακεῖαι; Πάντα ἐκεῖνα οἴχεται καὶ ἄνεμος πνεύσας ἀθρόον,

τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ ἡμῖν τὸ σῶμα ἔδειξε καὶ σαλευόμενον λοιπόν. Νῦν ἦν πάντα ἐκεῖνα καὶ ὄναρ καὶ γενομένης ἡμέρας ἠφρανίσθη. Ἄνθη ἦν ἔαρινά καὶ παρελθόντος τοῦ ἔαρος κατεμαράνθη. Σκιὰ ἦν καὶ παρέδραμε, καπνὸς ἦν καὶ διελύθη, παμφόλυγες ἦσαν καὶ διεροράγησαν, ἀράχνη ἦν καὶ διεσπασθῆ....».

Καὶ κατόπιν ὅλων τούτων τῶν ἀποδείξεων ἔρχονται μερικοί, οἱ ὅποιοι σοῦ λέγουν, ὅτι ὑπάρχει εὐδαιμονία. Μαύρη εὐτυχία! Καλύτερον θὰ ἦτο νὰ μὴ ὑπῆρχε διόλου εἰς τὸν κόσμον, νὰ μὴ ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διότι, εἰς συνέβαινε οὕτω, ἡ δυστυχία πλέον δὲν θὰ ἐφαίνετο βαρεῖα, ἀνυπόφορος. Ἀλλὰ πρέπει ὁ ἀνθρώπος ἐν τῇ ἐπιγίῳ ζωῇ του σκληρῶς νὰ δοκιμάζεται. Πρέπει ἡ δυστυχία ὅλον ἐν νὰ τὸν περισφίγγῃ χωρὶς νὰ τὸν ἀφήνῃ νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὴν λάμπουσαν πλησίον αὐτοῦ εὐδαιμονίαν! Καὶ μόλις διὰ τῶν ἀνοσιῶν χειρῶν του κατορθώσῃ νὰ ἐγγίσῃ τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου αὐτῆς καὶ δοκιμάσῃ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν εὐδαιμονίαν, ἀμέσως ἡ δυστυχία ὁρμᾷ καὶ ἀποχωρίζει βιαίως τὸν ἀνόσιον ἀπὸ τῆς εὐτυχίας.

Αὕτῃ εἶναι ἡ εὐδαιμονία τῶν ἀνθρώπων, δηλ. ἓνα μαρτύριον ἐπὶ πλέον εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον. Πόσον δίκαιον λοιπὸν εἶχεν ὁ χορὸς θρηνῶν εἰς τὸ δ' στάσιμον τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου τὴν τύχην τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν: «*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν! Ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μὴδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!.....*»

Ἐν τούτοις ὅμως δὲν πρέπει νὰ πελπιζώμεθα. Δὲν πρέπει βλέποντες τὴν ἀθλίαν αὐτὴν μοῖραν τῶν ἀνθρώπων νὰ ποιοθετούμεθα. Πρέπει νὰ παλαιώμεν ἕως ὅτου, ὡς ἐδίδασκεν ἡμᾶς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐκπληρώσαντες τὸν ἐπίγειον ἡμῶν προορισμὸν κατ' ἀρετὴν καὶ συνείδησιν, ὑπάγωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅπου θὰ εὕρωμεν τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν.

Ἰωάννης Κ. Ἀλεξίου (Δ' 1926 7).

744.—3. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

«*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μὴδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!...*» Πόσον ὠραῖοι, πόσον συγκινητικοί, πόσον ἀληθεῖς διὰ τὸν ἀνθρώπον εἶναι οἱ ἀθάνατοι αὐτοὶ λόγοι τοῦ χοροῦ, ὅστις ἔλαβεν ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὴ ἐκ τοῦ προσφάτου παραδείγματος τοῦ Οἰδίποδος!

ὦ Οἰδίπου, εὐτυχὴ βασιλεῦ! Ποῦ εἶναι ἡ εὐτυχία σου! ποῦ εἶναι τὰ πλούτη σου! ποῦ εἶναι τὰ ἀξιώματά σου! ποῦ ἡ ἀγαθὴ περὶ

σου γνώμη τῶν Θηβῶν! Φανὸς τηλαυγῆς ἐφαίνετο διὰ σὲ ἡ εὐτυχία, ἐκπέμπων παντοῦ τὰς σωτηρίους ἀκτῖνάς του. Αἱ Θῆβαι πρὸς τὸν φωτεινὸν αὐτὸν φανὸν ἐστρέψαν τὴν προῤῥάν των. Ἐπλησίασαν, ἐσώθησαν σχεδὸν καὶ φεῦ! ὁ τηλαυγῆς αὐτὸς φανός, πνεύσαντος ἰσχυροτάτου ἀνέμου, σβέννυται, καταρρέει καὶ θρυμματίζεται εἰς τοὺς βράχους. Σβέννυται ἡ εὐτυχία σου, σβέννυται ἡ τιμὴ σου, σβέννυται τὰ πάντα. Καταντᾷς σὺ ὁ πανένδοξος Οἰδίπους, πρὸς τὸν ὁποῖον πᾶν βλέμμα ἐπιζήλως θὰ ἐστρέφετο, καταντᾷς νὰ πέσης θῦμα τῆς τραγικῆς θυέλλης, τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, ἥτις παντοῦ βασιλεύει εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου!

Εὐτυχία! Εὐτυχία! Ἀπ' αὐτῆς τῆς πρώτης στιγμῆς, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη, σὲ ἀνεξήτησεν. Ἐκτοτε μία φωνὴ ἰσχυρὰ καὶ στεντορεία, ὥσάν νὰ ἦτο στεναγμός, σὲ ἀνεξήτησε καὶ σὲ ἀναζητεῖ καὶ ἐπικαλεῖται. Αὕτη ἡ φωνὴ εἶναι ἡ τῆς ἀνθρωπότητος... Ἀλλὰ ἀπομακρύνεσαι ὡς σκιά, ὡς φροῦδον ὄνειρον φεύγεις... φεύγεις πάντοτε καὶ μόνον εἰς τὰ σκότη καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ μνήματος, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος πλέον εἰρηνικὸς καὶ γαλήνιος θὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, θὰ ἐπιφανῇ καὶ πάλιν μὲ τὸ μειδίωμα εἰς τὰ χεῖλη. Ἐδωκας τὴν αἰωνίαν ἀπὸ τῶν πόνων ἀνάπαυσιν.

Φεῦ, ὦ εὐτυχία! Τί εἶσαι σύ, ὦ! διὰ τὸν ἄνθρωπον! μία σκιά, μία ἀπατηλὴ εἰκὼν, ἥτις μειδιᾷς, μειδιᾷς, κακῇ. Ἐκτείνομεν τὰς χεῖρας νὰ σὲ συλλάβωμεν. Γελᾷς ἀκόμη περισσότερον, ὦ φάσμα, καὶ ἀπομακρύνεσαι χαιρέκακος. Τρέχομεν ἀσθμαίνοντες, ἐκτείνομεν τὴν χεῖρα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὀλίγα πλέον βήματα ὑπολείπονται, διὰ νὰ σὲ συλλάβωμεν. Φεῦ ὅμως! κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν χάνεσαι ἀπ' ἐμπροσθέν μας ἀποτόμως, ἐξαφανίζεσαι ὡς νὰ φαίνεται ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλθῃς ποτὲ πλέον ὀπίσω! Διατί, ὦ εὐτυχία, δὲν ἀφήνεις νὰ σὲ πλησιάσωμεν; Σὺ εἶσαι ἡ ἐπιθυμία μας, περὶ σὲ ὁ ἰδρώς μας ῥέει καθημερινῶς, διὰ νὰ σὲ συλλάβωμεν! Διατί, ὦ ἐλπίς μας, διατί, ὦ ὄνειρον γλυκύ, νὰ εἶσαι ἀπατηλὴ; Διατί νὰ εἶσαι τόσον σκληρὰ εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους; Τί σοῦ ἔπταισαν; καὶ μειδιᾷς ὡς εὐχαριστημένη ἀπὸ τὰ ἀκουσμάτα τῶν θεῶν καὶ τῶν οἰμωγῶν, τῶν στεναγμῶν καὶ τῶν ἀτελείδων κραυγῶν, τὰς ὁποίας σὺ ἐπροκάλεσας, ὦ σκληρόκαρδος!

Ἀλλὰ φεῦ! καὶ δι' ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους μειδιᾷς, τὰ μειδίωμάτα σου εἶναι παροδικά. Δι' ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους μακρόθεν προβάλλεις, δὲν διαρκεῖ πολὺ αὕτη ἡ γοητευτικὴ θέα σου! Καὶ δι' ἐκείνους τέλος, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων φαίνεσαι ὅτι θὰ ἰδρῷσῃς τὴν

κατοικίαν σου, εἰς τὸ τέλος φαίνεσαι πολὺ κακῇ. Τοὺς ἐγκαταλείπεις ἐρήμους, εὐχαριστημένους ἴσως ἕως τότε, ἀλλὰ αἰσθανομένους κατὰ μείζονα λόγον τὴν δυσάρεστον καὶ ὀδυνηρὰν ἀπουσίαν σου. Καὶ πράγματι πόσοι ἄνδρες διελθόντες τὸν βίον τῶν εὐτυχεῖς δὲν ἐπέ-
πρωτο νὰ εὗρουν τὴν δυστυχίαν κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς τῶν!

Πλεῖστα ὅσα παραδείγματα συμβάντα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου δύνανται νὰ μᾶς πείσουν ἀκραδάντως περὶ τούτου. Τίς λησμονεῖ τὸν Ναπολέοντα; τίς λησμονεῖ τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα τῆς Γαλλίας; τίς λησμονεῖ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνδρὸς τούτου; τίς λησμονεῖ τέλος ὅτι οὗτος ὑπῆρξεν ὁ μεσουρανῶν ἀστὴρ τῆς Γαλλίας ὁ καθ' ἑκάστην μεγεθυνόμενος, ὁ καθ' ἑκάστην γινόμενος φωτεινότερος καὶ πλησιάζων νὰ πληξῇ τὸν οὐρανόν; Τέλος ὅμως, ἐνῶ ἐφαίνετο ἀκτινοβολῶν ἐκ τῆς παντοδυναμίας καὶ ὑπερηφανευόμενος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων μικροτάτων καὶ ἀπειροπλήθων ἀστέρων, αἴφνης τὸ φῶς του ἤρχισε νὰ ὠχρῇ, τὰ χρώματα νὰ γίνωνται ἀσθενέστερα, νὰ ἀπομακρύνεται οὗτος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, νὰ φθίνῃ, νὰ χάνεται! Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Ναπολέων, τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ κατακτητὴς ὅλου τοῦ κόσμου, ὅστις καὶ ἀπέθανεν εἰς μίαν μικρὰν νῆσον τῆς Ἀγίας Ἑλένης, ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ πάντων, ἐνθυμούμενος μετὰ πικρίας ὀδυνηροτάτης τὸ ἔνδοξον παρελθόν!

Τίς ἐλησμόνησε τὸν ἀπαστράπτοντα ἐκ τοῦ ἀμυθήτου χρυσοῦ Κροῖσον, ὅστις ὑπερηφανεύετο δι' αὐτόν; Ὁ μωρός! δὲν ἐσκέφθη τὸ τέλος του, δὲν ἐσκέφθη τὴν δυστυχίαν, δὲν ἐσκέφθη τοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ὑπερηφανευθῇ καὶ ἐρωτήσῃ ἂν γνωρίζῃ τινὰ ἄλλον εὐτυχέστερον, ὅτε ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε τὸ «μηδὲνα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε», αὐτὴν τὴν χαρακτηριστικὴν κρίσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου! Ἐνεθυμήθη δὲ τοὺς λόγους τούτους μόνον ὅτε ἔμελλε νὰ καὶ ὡς ὁ χειρότερος ἐγκληματίας, ὡς ὁ δυστυχέστερος ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων! Ποῦ εἶναι ἡ εὐτυχία του; καπνὸς ἦτο καὶ διελύθη, πομφόλυγες ἦσαν καὶ διερράγησαν..., καθὼς λέγει καὶ ὁ μελίρρυτος ποταμὸς τῆς σοφίας Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁμιλῶν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀποκαλῶν οὕτω τὴν εὐτυχίαν. Καὶ πράγματι τίποτε δὲν εἶναι ἡ εὐτυχία. Εἶναι, ὡς μᾶς ἀποκαλεῖ ὁ Πεττεσέν, «μία σκιά τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις ὡς ἀνάμνησις τὸν παρακολουθεῖ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του, ὡς ἐλπίς προπορεύεται πρὸ αὐτοῦ.»

Εἶναι μικρὰ καὶ παροδική, καθὼς θαυμάσια μᾶς τὴν χαρακτηρίζει ὁ Βοσσουέτος: «αἱ στιγμαὶ τῆς εὐτυχίας τοῦ βίου ὁμοιάζουσι

μέλλους σποράδην ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐμπεπηγμένους, οἵτινες ὅμως ἀποσπώμενοι καὶ ὁμοῦ συντιθέμενοι οὐδὲ κἄν τὴν παλάμην δύνανται νὰ πληρώσωσι».

Φεῦ, τί εἶναι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου! Δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἓν ὁρολόγιον χορδιζόμενον ὑπὸ τῆς μοίρας. Τὸ ὁρολόγιον ἐργάζεται συνεχῶς, μονοτόνως, δυσαρέστως. Αἶφνης τὸ ὁρολόγιον τοῦτο σταματᾷ, παύει ἡ δυσαρέσκεια ἐκ τοῦ μονοτόνου αὐτοῦ κτύπου, παύει... καὶ ἐπανέρχεται πάλιν μετὰ ὀλιγοχρόνιον παῦσιν εἰς τὴν μονότονον αὐτοῦ λειτουργίαν!.

Ὡ μικρὰ καὶ παροδικὴ εὐτυχία, πόσον σκληρά, πόσον ἀπατηλὴ ἐμφανίζεσαι εἰς τὸν ταλαίπωρον βίον τοῦ ἀνθρώπου!!

Φρίξος Π. Ἀνδρεόπουλος (Δ' 1926-7).

745.—4. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἑναριθμῶ! Τὴν χαρακτηριστικωτάτην ταύτην φράσιν ἐξέφρασεν ὁ Χορὸς ἐν τῷ δράματι τοῦ «Οἰδίποδος Τυράννου», λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἀποτομον πτώσιν τοῦ βασιλέως του Οἰδίποδος εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς δυστυχίας. Ὁ Οἰδίπους ἐδόθη ὑπὸ τῶν γονέων του πρὸς ἐξόντωσιν καὶ ἐξετέθη ὡς ἔκθετον βρέφος καὶ ἀνάπηρον. Ὅμως ἀνεντράφη βασιλικῶς, προωρίσθη διάδοχος βασιλέων καὶ ἐγένετο πλάνης ὁδοιπόρος· ἀλλὰ τότε σφίξει τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ γίνεται βασιλεὺς κραταιὸς καὶ εὐτυχής· καὶ πάλιν ὅμως ἀποδεικνύεται ἐν μέσῳ τῆς εὐδαιμονίας του μιάστωρ τῆς χώρας ὡς νυμφευθεὶς τὴν μητέρα του καὶ φονεύσας τὸν πατέρα του. Ἀποτέλεσμα ὅλων τούτων ἦτο νὰ ἐξορύξῃ κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ νὰ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας τὴν ῥάβδον τοῦ ἀναπήρου. Ἰδοὺ ἡ ζωὴ ἐνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων καὶ κραταιοτάτων ἡγεμόνων τῶν Θηβῶν. Εἶχε λοιπὸν ἢ ὅχι ἄδικον ὁ Χορὸς νὰ οἰκτίρῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος;

Ἡ ὅλη ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐν αὐτῇ εὐτυχία του δὲν εἶναι εἰ μὴ καπνὸς διαλυθεὶς ὑπὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου, εἰς σπινθὴρ σβεσθεὶς ἐκ τοῦ ἀνημμένου πυρός, ἐν μειδίαμα ἀπολεσθέν. Τὸ πᾶν ὅ,τι πρᾶττει εἶναι ματαιοπονία, ὡς ἀκριβῶς νὰ κτίξῃ ἀνάκτορα ἐπὶ τῆς ἄμμου. Ἐργάζεται ἀπὸ ἐφηβικῆς ἡλικίας, ἰδρώνει, κοπιᾷ, διέσχεται παντοῖα ἐπαγγέλματα, ζητεῖ νάνακαλύψῃ τέχνας καὶ διαφόρους μεθόδους πρὸς καλυτέρευσιν τοῦ βίου του, ἀλλὰ καὶ συγχρόνως νᾶποκτήσῃ πλοῦτον, δόξαν, εὐτυχίαν, χαράν. Αἶφνης ἡ τύχη

μειδιᾷ ἔμπροσθέν του, τὰ ὄνειρά του ἐκπληροῦνται ! Δὲν παρέχεται ὅμως καὶ ἀπὸ τοῦ γεγονότος τούτου πολὺς χρόνος, ὅπου ἡ ἀχαριστία, ὁ φθόνος καὶ ἡ ἀσέβεια τὸν κατακρημνίζουν εἰς ἀπύθμενον βάραθρον δυστυχίας.

Κανεῖς ποτὲ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δὲν ἀπῆλυσεν ἐπὶ πολὺ τὰ μειδιάματα τῆς τύχης, κανεῖς δὲν ἔπιε τὸ μέλι, ὅπερ στάζει ἐκ τοῦ στόματός της, καὶ δὲν τὸ εὖρε κατόπιν πικρότερον χολῆς καὶ ἡκονισμένον περισσότερον διστόμου μαχαίρας. Ὁ μέλας πέπλος τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς δυστυχίας ἔχει ἀπλωθῇ πανταχοῦ. Οὕτω πῶς συνήθως τρέχει ὁ μέγας ποταμὸς τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, ἕως ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ θανάτου μας.

Θέλετε καὶ ἄλλα συγκεκριμένα παραδείγματα ; πλεῖστα τοιαῦτα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ καὶ Νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ ἀνθρώπων, ἐθνῶν, πόλεων, αὐτοκρατοριῶν. Οὕτως ὁ Κροῖστος, βασιλεὺς τῆς Λυδίας εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τόσον πλούσιος ἦτο, ὥστε τὰ πλοῦτῃ του κατήντησαν παροιμιώδῃ κομπάζων δὲ διὰ τοὺς ἀπείρους θησαυροὺς του ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν εὐτυχέστερον τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις ὁ χρυσοῦς ἥλιος τῆς τοιαύτης του εὐτυχίας δὲν ἔρριπεν ἐπὶ πολὺ τὰς ἀκτῖνάς του ἐπὶ τοῦ πολυδαίδαλου ἀνακτόρου του, διότι ἡ ὑπεροψία του τὸν ὤθει εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Κύρου, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε νὰ ἡττηθῇ, νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος καὶ νὰ κινδυνεύσῃ νὰ καὶ ζῶν ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ἰδοὺ καὶ ὁ Ναπολέων, ὅστις ἐκυρίευσε πόλεις καὶ κράτη, ὅστις ἀνέβιβαζε καὶ κατεβίβαζε τῶν θρόνων βασιλεῖς, ὁ κραταιότατος οὗτος αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας, εἶχε τὴν αὐτὴν τύχην μὲ τὸν προηγούμενον. Τὰ πυροτεχνήματα τῆς δόξης του, τὰ ὁποῖα ἐν ὅσῳ ἐφλέγοντο ηὐχαρίστουν καὶ ἔτερπον πάντας, ἔσβησαν, διὰ νὰ μὴ ἀφήσωσι τίποτε εἰ μὴ τέφραν. Διότι μετὰ 3 ἔτη ἀπὸ τῆς τοιαύτης εὐτυχίας του εὐρέθη ἐγκλεισμένος ὡς ἐξοριστος εἰς φυλακὴν τινα τῆς ἀξένου νήσου τῆς Ἀγίας Ἑλένης, ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ τοὺς φίλους του καὶ συγγενεῖς του, ὅπου καὶ ἀπέθανε μὲ τὴν πικρίαν εἰς τὰ χεῖλη.

Ἀλλὰ μήπως μόνον οἱ διαπρεπεῖς ἄνδρες εἶχον τοιαύτας τύχας ; μήπως δὲν ὑπάρχουσι καὶ πόλεις εὐτυχέσταται καὶ ἐνδοξόταται ὡς ἡ Ρώμη, ἡ κοσμοκράτειρα αὕτη πόλις τῆς Ἰταλίας, ἥτις διὰ τῶν γενναίων πολιτῶν της εἶχε καταλάβει ὅλον τὸν τότε κόσμον, ἥτις εἶχεν ἀπέραντα σύνορα, ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Κωνσταντινούπολις, αἱ ὁποῖαι ἔσχον ἄδοξον καὶ τρισάθλιον τέλος ; Ἀλλὰ καὶ τέλος πόσαι αὐτοκρατορίαι, μεγάλα ἔθνη, διαπρέψαντα κράτη ὡς ἡ Βυζαντινὴ

αυτοκρατορία, ἡ ἐν τοῖς σήμερον κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον καταστραφεῖσα Γερμανία, τὸ κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δὲν διελύθησαν κατὰ τὸν ἐλπεινότερον τρόπον;

Τὰ πάντα λοιπὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶναι ἐφήμερα, παροδικά. Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Χρυσόστομος νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς ἁγίας Σοφίας τὸ «ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης!» Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ σοφώτατος Ἀθηναῖος Σόλων νὰ λέγῃ εἰς πάντας ὅτι δὲν πρέπει οὐδένᾳ πρὸ τοῦ τέλους νὰ μακαρίζωμεν! Ἰδοὺ λοιπὸν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ, τὴν ὁποίαν δικαιοτάτα οἰκτίζει ὁ Χορὸς.

Γεράσιμος Γ. Ἀντίπας (Δ' 1926-7).

746.—5. Ἰὼ γενεαὶ θνητῶν!

Ἡ ἀληθινὴ εὐδαιμονία εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει. Εἶναι κάτι σπάνιον, πολὺ σπάνιον, τὸ ὁποῖον ἐλάχιστοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δύνανται νὰ τὸ ἀπολαύσουν παροδικῶς. Ὑπάρχει κανεὶς, ὅστις νὰ καυχῇ ὅτι ὑπῆρξε καθ' ὅλον του τὸν βίον εὐτυχής; Πόσοι καὶ πόσοι εὐτυχεῖς δὲν ἀπέθανον ἐν τῇ ἐσχάτῃ δυστυχίᾳ;

Ὁ Κροῖσος ὁ αλουσιώτατος καὶ εὐτυχεστάτος τῶν ἡγεμόνων τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐτελείωσε τὸν βίον του, ἀφοῦ ἀπώλεσε τὸν πλοῦτόν του καὶ τὰς κτήσεις του. Ὁ Οἰδίπους ὁ ἐνδοξότατος ἡγεμὼν τῶν Θηβῶν ἔσχε τὸ οἰκτρότατον τέλος, τὸ ὁποῖον ἔσχε ποτὲ ἄνθρωπος. Ἀφοῦ κατεστράφη ἡ οἰκογένειά του, ἀφοῦ ὑπέφερε μαρτύρια, ἀπέθανε τυφλός, ἐξόριστος, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀγάπην τῶν προσφίλων του προσώπων κατὰ τὰς τελευταίας του στιγμὰς.

Καὶ μήπως μόνον εἰς τὴν ἀρχαιότητα συμβαίνουν αὐτά; Πόσα ἄλλα τοιαῦτα παραδείγματα δὲν ἔχομεν! Ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις πόσας καὶ πόσας ἀριστοκρατικὰς οἰκογενεὰς δὲν ἐβύθισεν εἰς τὸ πένθος καὶ τὴν πενίαν! Πόσους καὶ πόσους ἀνθρώπους, οἵτινες εἶχον τὸ πᾶν, διὰ νὰ εἶναι εὐτυχεῖς! Αὕτῃ ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια, ἣτις ἦτο φημισμένη καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην διὰ τὸν πολυτελῆ βίον, τὸν ὁποῖον διῆγεν, κατήντησε νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν λαιμητόμον χλευαζομένη ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου. Ὑπάρχει τραγικωτέρα περίπτωση ἀπὸ αὐτήν, καθ' ἣν ἡ δυστυχὴς Marie - Antoinette εἶδε τὸν ἄνδρα της ἀποθνήσκοντα ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, τὰ τέκνα της νὰ ἀποσπῶνται ἀπὸ τῶν μητρικῶν της κόλπων καὶ τοὺς συγγενεῖς της νὰ ἀποθνήσκουν ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ

τίποτε, διὰ νὰ καταστείλῃ τὴν φοβερὰν αὐτὴν αἵματοχυσίαν, ἕως προσέφερε καὶ τὴν ἰδικήν της κεφαλὴν;

Ἄλλὰ μήπως εἰς τοὺς βασιλεῖς μόνον συμβαίνουν αὐτά; Πόσαι πόλεις; πόσα ἔθνη δὲν κατεστράφησαν; Ποῦ εἶναι ἡ νύμφη τοῦ Αἰγαίου, ἡ περικαλλὴς Σμύρνη; ποῦ τὸ πολυῦμνητον Βυζάντιον, τὸ προπύργιον τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἐγνώρισε τόσων αἰώνων δόξαν καὶ τόσων γενεῶν αἴγλην; Ποῦ εἶναι ὁ ἀκμαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς τῆς Μ. Ἀσίας; Τίποτε δὲν παραμένει πλέον παρὰ τὰ θλιβερὰ ἐρείπια, κάτωθεν τῶν ὁποίων ἐτάφησαν τὰ ὄνειρα τόσων αἰώνων καὶ ἡ εὐτυχία τόσων μυριάδων ἀνθρώπων. Πάντα ταῦτα ἑαρινὰ ἄνθη ἦσαν καὶ παρελθόντος τοῦ ἔαρος κατεμαράνθησαν, πομφόλυγες ἦσαν καὶ διεσπάρησαν.

Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Σόλων, ὅταν εἶπεν εἰς τὸν Κροῖσον τὸ τόσον ἀληθινόν, φεῦ! «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε!» Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Χρυσόστομος Ἰωάννης, ὅταν εἶπεν εἰς τὸν Εὐτρόπιον τὸ «Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης!»

Ἡ εὐτυχία εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον εἶναι παροδική. Εἶναι ὡς ἕνα ἀπατηλὸν ὄνειρον, τοῦ ὁποῖου ἡ γοητευτικὴ παρὰστασις ἐξαφανίζεται καὶ δὲν μένει παρὰ ἡ ἀνάμνησις, ἡ σκληρὰ ἀνάμνησις, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίξῃ τὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας.

Αἰμίλιος Σ. Βεῦνόγλου (Δ' 1926-7).

747.—6. Ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ Χοροῦ.

Ὁ χορὸς εἰς τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον», καταλαμβανόμενος ἀπὸ ὑπερτάτην ἀπαισιοδοξίαν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἱλιγγιώδους, τῆς ἄνευ ἐτέρου καταστροφῆς τοῦ βασιλέως, ἀνακράζει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ Σοφοκλέους εἶχεν ἤδη εἰπεῖ ὁ Σόλων: «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον», διὰ ποίαν ἀφορμὴν ὁ Χορὸς καταλαμβάνεται ὑπὸ τοιούτου πεσσιμισμοῦ; Ἀπλούστατα διὰ μίαν καταστροφὴν, ἡ ὁποία εἶναι ἐντελῶς φανταστικὴ καὶ ἀπίθανος καὶ ἡ ὁποία ποτὲ δὲν δύναται νὰ συμβῇ ἐν τῇ πραγματικότητι, τουτέστιν ἀπὸ τὸν μῦθον τοῦ Οἰδίποδος, ὁ ὁποῖος, ἐὰν δὲν ἐφιλοτεχνεῖτο ὑφ' ἑνὸς τῶν μεγάλυτέρων ποιητῶν ἐξ ὧσων ὑπῆρξαν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, θὰ ἦτο ἀνάξιος λόγου, θαμμένος εἰς τὴν λήθην, ὅπου πίπτουν τὰ γεννήματα τῶν τερατολόγων. Πῶς δυνάμεθα νὰ βασισθῶμεν λοιπὸν εἰς μίαν τοιαύτην ἱστορίαν, διὰ νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ βαρὺ, τὸ πολὺ βαρὺ «Μη-

δένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε;» Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Οἰδίποδα, ὁ ὁποῖος ἀνάγεται εἰς τὴν μυθολογίαν, πάλιν ἡ ἀναφώνησις τοῦ Χοροῦ δὲν εἶναι πολὺ υπερβολικὴ; Ναὶ μὲν ὁ Νικόλαος Β', ὁ Τσάρος πασῶν τῶν Ῥωσιῶν, μὲ ὅλην του τὴν οἰκογένειαν ἐτυφεκίσθησαν, ὁ εἰς πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ ἄλλου, ὅπως θὰ ἐφρονεύοντο λυσσῶντες κύνες, ἀφοῦ ὑπῆρξαν οἱ ἡγεμόνες τοῦ μεγαλυτέρου καὶ λαμπροτέρου θρόνου τῆς Εὐρώπης· ναὶ μὲν ὁ Κάρολος Α' τῆς Ἀγγλίας καὶ ἡ Μαρία Στούαρτ ἀπέθανον ἐπὶ τῆς λαμψυτόμου, ἀφ' οὗ εἶδον χιλιάδας λαοῦ νὰ ὑπακούουν εἰς ἓνα μόνον νεῦμά των, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἀφοῦ κατήγαγε τὸν μεγαλύτερον θρίαμβον καταθρυμματίσας τὸν Περσικὸν κολοσσόν, ἠναγκάσθη ναυτοκτονήσῃ, διὰ νὰ μὴ παραδώσῃ τὴν πατρίδα του εἰς ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὴν εἶχε σφύσει.

Ἄλλ' ὅμως τί σημαίνουν αὐτά; Δὲν δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι εἶναι ἐξαιρέσεις ἢ μᾶλλον ὅτι αἱ δυστυχίαι, ποὺ ὑπέστησαν, εἶχον προκληθῇ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων; Βεβαίως ὁ Τσάρος τῆς Ῥωσίας μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του δὲν θὰ ἐφρονεύετο τόσον ἀπανθρώπως, ἐὰν ἐδείκνυε περισσοτέραν στοργὴν εἰς τὸν λαόν του, ὁ Κάρολος, ἐὰν δὲν ἦτο ἐπίορκος, ἡ Μαρία Στούαρτ, ἐὰν δὲν διέπραττε τόσα αἵσχη, ὁ Θεμιστοκλῆς τέλος, ἐὰν εἶχε μείζονα καρτερικότητα.

Ἀφ' ἐτέρου ἐὰν ὅλοι αὐτοὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπέραντον εὐτυχίαν, ὅπου εὐρέθησαν, εἶχον τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος, ὑπάρχουν ὅμως ἄλλοι τόσοι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ δυστυχεῖς καὶ στενοχωρημένοι ποὺ ἦσαν κατέληξαν νάποθάνουν λατρευόμενοι ὑπὸ ἐθνῶν ὁλοκλήρων. Παραλείπω τὸν Βίκτωρα Οὐγγώ, ὁ ὁποῖος, προτοῦ γίνῃ ὁ μέγας παγκόσμιος συγγραφεὺς, ὑπῆρξεν ἓνας πτωχὸς φοιτητῆς κατοικῶν εἰς σοφίταν καὶ περιφερόμενος ἐβδομάδας ὁλοκλήρους ἀνὰ τοὺς ἐκδοτικούς οἴκους τῶν Παρισίων, διὰ νὰ τοῦ δημοσιευθῶν ἔστω καὶ ἄνευ πληρωμῆς οἱ ἀθάνατοι «Ἀθλιοί» του· παραλείπω τὸν Gambetta, ὁ ὁποῖος ἀπὸ υἱοῦ παντοπώλου κατώρθωσε νὰ γίνῃ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας, νὰ συναναστραφῇ μὲ πρίγκιπας, νὰ διευθύνῃ τύχας λαῶν· παραλείπω τὸν Charles Dickens, ἓνα ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καὶ ἐνδοξοτέρους μυθιστοριογράφους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ ὁποῖος εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε ἐτῶν ἦτο ἀναγκασμένος νὰ ἐργάζεται, διὰ νάποφυλάκισῃ τὸν πατέρα του ἐγκάθειρκτον διὰ χρέη· παραλείπω ὅλους αὐτοὺς, διότι ἀρκεῖ νὰ σημειώσω τὸν Βασίλειον Α', τὸν ἰδρυτὴν τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας τῶν βυζαντινῶν αὐ-

τοκρατόρων, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀσημότης τῆς καταγωγῆς καὶ ἡ πτωχεία ἦσαν τοιαῦται, ὥστε διῆλθεν ὅλην του τὴν νεότητά μέσα εἰς τοὺς στάβλους τῶν εὐγενῶν, συγχρωτιζόμενος μὲ κτήνη, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς τὸν θρόνον τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πλουσιωτέρου τότε κράτους καὶ νὰ ἴδῃ ἀποθνήσκων ἐν μέσῳ πανευδαιμονίας τὸν ἀγαπητόν του υἱὸν Λέοντα τὸν σοφὸν νὰ τὸν διαδέχεται· διότι ἀρκεῖ νὰ σημειώσω τὸν Ἡράκλειον, τὸν υἱὸν τοῦ ἐξάρχου μιᾶς ἀπομεμακρυσμένης καὶ ἀναξίας λόγου ἐπαρχίας τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τῆς Καρχηδόνας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐδοξάσθη ὡς στρατηγός, ἔγινε πανένδοξος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τιμώμενος ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀναριθμήτους ὑπηκόους του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰβήρας καὶ ἀπὸ τοὺς Σκύθας, ἀπὸ τοὺς Κέλτας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς· διότι ἀρκεῖ νὰ σημειώσω μόνον τὸν Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη πτωχός, ἔμεινεν ὄρφανός εἰς τὴν βρεφικὴν του ἡλικίαν καί, διὰ νὰ ζήσῃ, ἠναγκάσθη νὰ γίνῃ ποιμὴν, καὶ ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν θάνατόν του ἀπεθεώθη. Καὶ μόνον αὐτὸ τὸ παράδειγμα δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Χορὸς δὲν κρίνει ψυχραίμως τὴν τύχην τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν τραγικὴν του ἀναφώνησιν ;

Ἀλλά, καὶ ἂν ἀφήσωμεν αὐτά, τὰ ὅποια εἶναι παραδείγματα ὀρισμένα, διατὶ πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὴν ζωὴν ὡς μίαν ἀτελείωτον πεδιάδα τοῦ Κλαυθμῶνος ; Ἐὰν ὄχι ἄλλος τις, ἡ ἰδίᾳ μας ἰδιοσυγκρασία δὲν εἶναι φύσεως τοιαύτης, ὥστε ἀενάως νὰ λυπῇται. Φυσιολογικῶς μία λύπη ὅσον μεγάλη καὶ ἐὰν εἶναι παρόν, καταλείπεται. Καὶ ὅταν δὲν εἴμεθα λυπημένοι, κάποιον ἄλλο συναίσθημα θὰ πληροῖ τὴν ψυχὴν μας. Ἡ ψυχὴ μας προσηλωθεὶς κάποιον, προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ κάτι· ποτὲ δὲν μένει κενή. Ἀντιθέτως αἱ προσπάθειαι τῆς καρποφοροῦν ἀργὰ ἢ γρήγορα καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἐπιδοσκομένου σκοποῦ προξενεῖ μίαν εὐχαρίστησιν, ἡ ὁποία, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι, εἶναι πάντοτε εὐτυχία. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ποτὲ δὲν παύει νὰ ζητῇ κάτι, αἱ εὐτυχίαι ὅσον παροδικαὶ καὶ ἂν εἶναι ἀνανεοῦνται διαρκῶς.

Ἰσως διαρκὴς εὐτυχία δὲν ὑπάρχει ποτέ, ὅπως ἐπίσης καὶ δυστυχία. Ὑπάρχουν ὅμως ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι εὐχαριστοῦνται μὲ κάτι μηδαμινὰ ἀσήμαντα μικροπράγματα καί, ἐπειδὴ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ τὰ εὑρωμεν εἰς κάθε μας βῆμα, νομίζει κανεὶς πὺς διάγουν βίον ἀνέφελον, διαρκῶς εὐτυχισμένον, ὅπως πάλιν ὑπάρχουν ἄνθρωποι, τοὺς ὁποῖους τίποτε δὲν ἱκανοποιεῖ, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ εὑρουν κάτι ὑπέρτερον τῶν ἀνθρώπων καὶ μένουν πάντοτε ἀπογοη-

τεύμενοι, φαίνονται ἀενάως δυστυχεῖς, καὶ ὅταν πραγματικῶς δὲν εἶναι. Πολλοὶ φιλόσοφοι, καὶ ἐγκάθειρκοι ἀκόμη, ἦσαν εὐχαριστή- μένοι, διότι ἠγοῦντο εἰς τὰς σκέψεις των, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔστε- ροῦντο ἐκεῖ, πολλοὶ μάρτυρες τῆς θρησκείας μετέβαινον μετ' ἀγαλ- λιάσεως εἰς τὸν θάνατον, καὶ εἰς τοὺς ἀγίους τῆς Ἀφρικής, ὅταν τις φθάσῃ εἰς τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, θεωρεῖ ὡς τὴν με- γαλύτεραν του χαρὰν νὰ καταφαγῶθῃ ὑπὸ τῶν τέκνων του. Ἄλλους πάλιν ὁ θάνατος τῶν γονέων τοὺς συγκινεῖ μετρίως, μία συμφορὰ τῆς πατρίδος ἀφήνει ψυχροὺς, ἀδιαφοροῦν διὰ θλίψεις οἰκογενειακάς.

Ἐν τέλει ἡ εὐτυχία καὶ ἡ δυστυχία εἶναι πράγματα κατὰ συν- θήκην. Ἡ ἰδiosisυγκρασία τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐπιτρέπει νὰ αἰσθαν- θῶμεν οὔτε τὴν μίαν οὔτε τὴν ἄλλην κατὰ βάθος καὶ τοῦτο κατὰ τὴν σοφὴν ἁρμονίαν, ἡ ὁποία διέπει τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως τὸ καλύτερον. Διότι ἐὰν ἡ πραγματικὴ εὐτυ- χία θὰ μᾶς ἱκανοποιεῖ ὑπερβολικῶς, καὶ ἡ μεγάλη δυστυχία, ἡ ἀπό- λυτος, θὰ μᾶς συνεκλόνιζε βαθύτατα, ἔπειτα θὰ μᾶς ἐσκοτώνει ἴσως. Πάντως καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ ὑπάρχουν. Εἶναι ἀλληλένδετοι καὶ ἀμφοτέραι οἰκεῖται πρὸς τὴν ψυχὴν. Δὲν εἶναι αὐθαίρετος ὁ παντελὴς ἀποκλεισμός τῆς ἑτέρας ὑπὸ τοῦ Χοροῦ;

Ἀλέξανδρος Σ. Βεῖνόγλου (Δ' 1926-7).

748—7. Φευγαλέα ἡ εὐτυχία.

«Ἰὼ γεναὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!» Πόσον μεγάλη ἀλήθεια! Ἀλλοίμονον! δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος καθ' ὁλοκληρίαν εὐτυχής. Καὶ αὐταὶ αἱ στιγμαὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυ- χίας εἶναι φευγαλέαι καὶ βραχυτάτης διαρκείας. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν ἀνθρώπινον βίον παρακολουθεῖ ἡ δυστυχία, ἡ συμφορὰ καὶ αἱ πε- ριπέτειαι· καὶ ἐὰν ἐπ' ὀλίγον δράξῃ τις τὴν εὐδαιμονίαν, ἀμέσως αὕτη θὰ ὀλισθήσῃ ἐκ τῶν χειρῶν ὡς ἔγχελυσ.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ περιπέτειαι, συμ- φοραὶ, ἀγῶνες, καθήκοντα· εὐτυχής εἶναι μόνον ἐκεῖνος, ὅστις θὰ δυνηθῇ μὲ θάρρος νάντικρύσει τὴν δυστυχίαν, νὰ παλαίσῃ καὶ νὰ ἐξέλθῃ νικητὴς ἐν τῇ ἀντιλήψει ὅτι ἐξεπλήρωσε τὰ ἐπιβεβλημένα αὐτῷ καθήκοντα καὶ ἐφάνη συνελθὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του, καὶ ἐν τούτῳ μόνῳ ἔγκειται ἡ εὐτυχία. Ἀλλὰ συνήθως τὸ βάρος τῆς δυστυχίας πολλάκις εἶναι τόσον, ὥστε ὁ ἀτυχὴς θνητὸς κύπτει ὑπ' αὐτό, διὰ νὰ μὴ ἀνεγερθῇ· ἀλλὰ καὶ ὅταν διατηρῇ τὴν ἀνάμνησιν

παρελθούσης εὐτυχίας γίνεται ἀκόμη δυστυχέστερος, ὥς ὁ ὑψηπέτης τῆς Φλωρεντίας αἰοδὸς Δάντης λέγει πού τῆς τριλογίας του: «Οὐδεμία δυστυχία εἶναι μεγαλυτέρα εἰμὴ ἡ ἀνάμνησις εὐτυχῶν ἡμερῶν ἐν τῇ δυστυχίᾳ».

Πόσον διήρκεσεν ἡ εὐτυχία, ἡ δόξα, ἡ δύναμις θρόνων εὐκλεῶν, πόσον, πόσον διήρκεσεν ἡ εὐδαιμονία αὐτοκρατόρων ἐνδόξων, βασιλέων ἀητιήτων, στρατηγῶν παντοδυνάμων, λαῶν παντοκρατόρων! ἡ εὐδαιμονία αὕτη ὑπῆρξε σύντομος, παροδική, φεύγουσα ὅπως τὰ ὕδατα τῶν ῥυακίων κυλίσονται ταχέως, καὶ κατέρρευσε εἰς ἄβυσσον συμφορᾶς καὶ δυστυχίας. Πόσον ἡ ἀνθρωπίνη τύχη εἶναι ἄστατος καὶ ἀβεβαία! πόσον τρομεραὶ περιπέτειαι ἐπέρχονται κατὰ τὴν ζωὴν τῶν ὄντων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα καλοῦνται εὐτυχεῖς θνητοί!

«Ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!» Διὰ πόσον ὥραϊων γραμμῶν ὁ κάλαμος τοῦ μεγάλου Σοφοκλέους ἐκθέτει εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο χορικὸν μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Οἰδίποδος τὴν δυστυχίαν τὴν παρακολουθοῦσαν ἀνὰ πᾶν βῆμά του ἕκαστον ἀνθρωπον!

Τίς δύναται νὰποκαλύψῃ τὰς ἐσωτερικὰς πληγὰς, αἵτινες κρύπτονται ὑπὸ τὸν μανδύαν μιᾶς φαινομενικῆς εὐτυχίας; Τίς ὑπὸ τὸν γέλωτα νάντιληφθῇ πόσα εἶναι ἔτοιμα νὰ ἐκραγῶσι δάκρυα;

Πράγματι εὐτυχὴς εἶναι μόνον ἐκεῖνος, ὅστις θὰ κατορθώσῃ διὰ τῶν ἔργων του, τῶν σκέψεών του, τῆς πληρώσεως τῶν καθηκόντων του ἐν γένει νὰ κατακτήσῃ τὴν εὐτυχίαν, ἣτις ἐπιφυλάσσεται αὐτῷ. «Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη» κατὰ τινὰ ψαλμόν.

Ἄλλ' ὅμως δυστυχία καὶ μαύρη συμφορὰ βασιλεύει εἰς τὸν μάλιστα αὐτὸν κόσμον· ἡ εὐτυχία εἶναι παροδική, ἐλαχίστη. Πόσον ὥραϊα ἐκφράζεται τοῦτο εἰς τοὺς στίχους τοῦ Σολωμοῦ:

ἀλλ' ἀνανθή κλαίει
ὀμπρὸς εἰς τὴν θύρα
τοῦ ἀνθρώπου τὴν μοῖρα
κλωνόγερε τιᾶ.

Ἀληθῶς φευγαλέα ἡ εὐτυχία.

Εὐστάθιος Ν. Γερακάρης (Δ' 1926-7).

749—8. Μορφασμοὶ καὶ μειδιάματα τῆς σκέψεως.

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν,
 Ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!
 Τίς γάρ, τίς ἀνὴρ πλέον τᾶς εὐδαιμονίας φέρει
 ἢ τοσοῦτον, ὅσον δοκεῖν καὶ δόξαντ' ἀποκλίνει;

Εἰς τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον» τοῦ Σοφοκλέους ὁ χορὸς βλέπων τὸν Οἶδ. ἀπὸ τῆς ἀφθάστου δόξης καὶ τιμῆς καταρρεῦσαντα εἰς τὰ ἐρείπια μεγαλείου ψάλλει τὸ ἀβέβαιον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν, τὸ εὐμετάβλητον τῆς ἀνθρωπίνης τύχης καὶ τὴν δυστυχίαν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ γέροντες Θηβαῖοι, εἶναι ἀλήθεια, βλέπουν τὴν ζωὴν ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ πεσσιμισμοῦ. Ἐγὼ προσωπικῶς δὲν εἶμαι διόλου ἀπαισιόδοξος—καθὼς ἄλλωστε πρέπει νὰ εἶναι κάθε νέος. Ἀλλὰ θὰ ἀφήσω ὀλίγον τὴν σκέψιν μου νὰ πλανηθῇ ὑπεράνω τῶν δύο ὤψεων τῆς ζωῆς, τῆς πεσσιμιστικῆς καὶ τῆς ὀπτιμιστικῆς. Ὅταν κανεὶς ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ζωὴν ὡς παρατηρητῆς, ἢ σκέψῃς τοῦ ἄλλοτε μορφάζει καὶ ἄλλοτε μειδιᾷ.

Καὶ οἱ σοφοὶ γέροντες τοῦ χοροῦ τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὴν «Ἀντιγόνην», εἰς μὲν τὸ πρῶτον στάσιμον πλέκουν ἓνα ἀριπρεπέστατον ὕμνον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἴδιοι ὅμως εἰς τὸ β' στάσιμον ἐποπτεύουν τὸν κόσμον μὲ ὅλως διόλου διάφορον βλέμμα καὶ καταδεικνύουν τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν μηδαμινότητα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἰς σωθὲν ἀπόσπασμα λυρικὸν τοῦ Βακχυλίδου ἀνέγνωσα κάποτε ὅτι αὐτὴν τὴν συμβουλὴν ἔδωκεν ὁ Ἀπόλλων εἰς κάποιον :

«Θνατὸν εὖντα χρὴ διδύμους ἀέξειν
 γνώμας, ὅτι τ' αὖριον ὄψαι
 μῦθον ἁλίου φάος
 χῶτι πεντήκοντ' ἔτεα
 ζῶαν βαθύπλουτον τελεῖς».

Εἶναι εὐτυχὴς πράγματι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν δυστυχίαν ὀπλίζεται ἐναντίον τῆς καὶ συγχρόνως, ὅταν δυστυχῇ, δὲν ἀπελπίζεται, ἀναμένων τὴν εὐτυχίαν.

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν! Ἡ πολυθρόλυτος αὕτη ῥῆσις τοῦ χοροῦ εἶναι τόσο σπουδαία, ὥστε ὁ σοφὸς Marbach ἐνόμισεν ὅτι ἡ κυρία ἰδέα τῆς τραγῳδίας εἶναι αὕτη.

Μόλις εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀρχίζουν νὰ διαχύνωνται αἱ πρῶται ἀκτῖνες τῆς εὐδαιμονίας, ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὸν μαῦρον πέπλον τῆς συμφορᾶς. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος νομίζει ὅτι κατέκτησε τὸ πᾶν καὶ ἴσταται ὑψηλὰ ζητῶν νὰ ἐφελκῇ τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων,

αἴφνης φοικιᾷ πρὸ τοῦ χαίνοντος βαράθρου, τὸ ὅποιον βαθὺ δια-
νοίγεται ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ὅλη ἡ εὐτυχία του «ἄνθη ἦν ἑα-
ρινὰ καὶ παρελθόντος τοῦ ἔαρος κατεμαράνθη. Σκιὰ ἦν καὶ παρέ-
δραμε, καπνὸς ἦν καὶ διελύθη, πομφόλυγες ἦσαν καὶ διερράγησαν,
ἀράχνη ἦν καὶ διεσπίασθη».

Τί εἶναι αὐτὴ ἡ ζωὴ; Ἐνα μηδενικόν, ἀνακράζει ὁ Σοφοκλῆς.
Ἐὰν σκεφθῶμεν τὸ ἄπειρον τοῦ σύμπαντος, τὴν μηδαμινότητά της
γῆς ἐν μέσῳ αὐτοῦ, τὸ ἐλάχιστον πλῆθρον γῆς, εἰς τὸ ὅποιον κατοι-
κοῦμεν, τὴν στιγμήν της ζωῆς μας ἐν μέσῳ τῶν χιλιάδων αἰώνων,
θὰ ἀναφωνήσωμεν ὠρισμένως μετὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστό-
μου «ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης!» Οἱ ἄνθρωποι
εἶναι ὥσάν τὰ ἑαρινὰ ἄνθη, τὰ ὅποια δι' ἐν μόνον θέρος σκορπί-
ζουν τὴν εὐωδίαν τῶν. Ἐπειτα ἡ χιών κάθεται βαρεῖα ἐπάνω εἰς
τοὺς κλάδους τοῦ δένδρου. Τὸ ἀνθρώπινον ἔαρ εἶναι περαστικόν.
Τὸ διαδέχονται αἱ χιονισμέναι ἀπὸ τὴν δυστυχίαν λευκαὶ τοίχες. Ὁ
μεγαλοφυῆς Anatole France παρομοιάζει τὴν ζωὴν μὲ ἓνα ἀγγειο-
πλαστεῖον. Κατασκευάζονται εἰς αὐτὸ παντὸς εἶδους ἀγγεῖα δι'
ἀγνώστους προορισμούς, πολλὰ τῶν ὁποίων θραυνόμενα ἐντὸς αὐτοῦ
ἀκόμη τοῦ πλαστικοῦ τῶν τύπου ἀπορρίπτονται ὡς συντρίμματα
κεράμων χωρὶς ποτε νὰ χρησιμεύσουν· αὐτὰ εἶναι τὰ ἀποθνήσκοντα
παιδιά. Τὰ δὲ ἄλλα ἀγγεῖα χρησιμοποιοῦνται συνήθως πρὸς χρήσεις
ἀτόπους καὶ ἀηδεῖς. Τὰ ἀγγεῖα αὐτά, λέγει, εἴμεθα ἡμεῖς.

Ἐὰν ἀναγνώσῃ κανεὶς μεγάλους συγγραφεῖς Γάλλους, ὅπως ὁ
Λαμαρτίνος, ἢ φιλοσόφους, ὅπως ὁ Πενὰν ἢ ὁ Ταῖν, ἢ μυθιστο-
ριογράφους, ὅπως ὁ Μωπασσάν, ὁ Ζολᾶ καὶ ἄλλοι, θὰ ἴδῃ ὅτι ἀπὸ
ὅλους ἀναδίδεται ἐν αἴσθημα ἀηδίας πρὸς τὴν ζωὴν.

Ὅπως ὁ σοφὸς Σόλων, καὶ ἡμεῖς πρὸ τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ πλού-
του εὐρισκόμενοι εἰς πολύχρουσα παλάτια ἄς σκεπτόμεθα τὸ «μη-
δένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε».

Ὁ Σημωνίδης ὁ Ἀμοργίνος—λαμπογράφος—γράφει :

ἀλλ' ἐπήμεροι,

ἃ δὴ βοτὰ ζῶουσιν (οἱ ἄνθρωποι) οὐδὲν εἰδότες

ὅπως ἕκαστον ἐκτελευτήσῃ θεός.

Ὁ μέγας Ναπολέων, ἀφοῦ εἶχε καλύψει ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ αὐτο-
κρατορικοῦ του ἀετοῦ ὅλον τὸν κόσμον σχεδὸν καὶ ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον
ἀξιοθαύμαστος εἰς τὴν Εὐρώπην, δυστυχῆς, μηδαμινός, περιφρονημέ-
νος ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς τῆς ἀξένου νήσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ
ὑποῦ ἀπηλπισμένος ἐσκέπτετο ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ὁ ἄνθρωπος.

Κάθε σελὶς τῆς ἱστορίας βρίθκει τοιοῦτων παραδειγμάτων. Πόσον τρανὸν παράδειγμα μᾶς παρέχει ἡ Ῥωσία! Πρίγκιπες, δοῦκες καὶ ἀρχιδούκες, πᾶμπλουτοὶ Κροῖσοι, τροπαιοφόροι στράτηγοί, διάσημοι ἐπιστήμονες, ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς δρόμους. Τὰ πολυτελῆ ἀνάκτορα καὶ τὰς ἀπολαύσεις διεδέχθησαν αἱ φυλακαί, αἱ περιπλανήσεις, οἱ ἀπαίσιοι θάνατοι. Καὶ ὑπήρξαμεν μάρτυρες τοῦ οἰκτροῦ θεάματος νὰ βλέπωμεν πρίγκιπας καὶ στρατηγούς εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς ὁδοὺς, οἱ ὅποιοι, διὰ νὰ ἀποκτήσουν κανένα ὀβολόν, ἔπαιζαν μουσικὰ τεμάχια ἢ ἄλλοι ἔλαβον τὴν ἀξίνην τοῦ ἐργάτου ἀνὰ χεῖρας.

Εἰς τὴν εὐτυχησμένην πλουσίαν Σμύρνην ἠκούσθησαν οἱ θρῆνοι καὶ οἱ κοπετοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι συνεκίνησαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Καὶ τώρα μόνον τὰ ἐρείπια τῆς καταστροφῆς ἀπομένουν. Ὀλόκληροὶ οἴκοι διελύθησαν καὶ οἱ συγγενεῖς ἀπέθανον ἢ διεσπάρησαν τῇδε κακεῖσε.

Καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον συγγραφεῖς, φιλόσοφοι, ποιηταὶ βλέπουν τὴν ζωὴν ἀπαισιόδοξοι.

Οἷη περ φύλλων γενεή, τοῖν δὲ καὶ ἀνδρῶν.

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη

τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη

ὥς ἀνδρῶν γενεή ἢ μὲν φύει, ἢ δ' ἀπολήγει

ἀνακράζει ὁ Ὅμηρος (Ζ 146-149).

Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν ὁ ἐκκλησιαστής, βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, υἱὸς τοῦ Δαβὶδ, ἀπαριθμῶν εἰς μίαν σελίδα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια ἀπέκτησε, λέγει: «Ἐκαμον πράγματα μεγάλα εἰς ἑμαυτὸν, ᾠκοδόμησα εἰς ἑμαυτὸν οἰκίαν· ἐφύτευσα δι' ἑμαυτὸν ἀμπελῶνας· ἔκαμα δι' ἑμαυτὸν κήπους καὶ παραδείσους. Συνήθροισα εἰς ἑμαυτὸν καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον καὶ ἐκλεκτὰ κειμήλια βασιλέων καὶ τόπων... Καὶ ἐμεγαλύνθην καὶ ἠὐξήθην ὑπὲρ πάντας τοὺς ὑπάρχοντας πρὸ ἐμοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ...» Ἀλλ' εἰς τὸ τέλος ῥίπτει ἐν βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ λέγει «καὶ παρετήρησα ἐγὼ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις μου καὶ ἰδοὺ τὰ πάντα ματαιότης καὶ θλῖψις πνεύματος καὶ οὐδὲν ὄφελος ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Ὁ δὲ ψαλμωδὸς λέγει κάπου «ἄνθρωπος, ὥσει χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἔξανθήσει».

Ὁ ποιητὴς Μίμνερμος ὁ Κολοφώνιος (600 π. Χ.) σχετικῶς μετὰ τὴν ζωὴν, ὅπου ἡ δυστυχία ἔχει ἐνθρονισθῇ, μετὰ τὰ ἐξῆς περιγράφει αὐτὴν τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος:

Πολλὰ ἐν θυμῷ κακὰ γίγνεται· ἄλλοτε οἶκος
τρυχούται, πενίης δ' ἔργ' ὀδυνηρὰ πέλει.

ἄλλος δ' αὖ παίδων ἐπιδεύεται, ὦν τε μάλιστα
 ἱμείρων κατὰ γῆς ἔρχεται εἰς Ἄϊδην,
 ἄλλος νοῦσον ἔχει θυμοφθόρον· οὐδέ τις ἔστιν
 ἀνθρώπων, ὃ Ζεὺς μὴ κακὰ πολλὰ διδοῖ.

Τὸ κάλλος, ἡ ῥώμη, ἡ δόξα, ὅλα παρέρχονται εἰς τὸ τέλος καὶ χάνονται. Καὶ εἰς ποῖον οὐδὸν ἀνθρωπίνης κατοικίας δὲν παρήλθεν ἡ Δυστυχία, χωρὶς νὰ πλήξῃ αὐτὴν μὲ τὸν σιδηροῦν βραχιόνά της; Ἐμβρόντητος βλέπω τὸν οἶκον νὰ καταρρέῃ. Ἀκούω τὸν βαρὺν κτύπον τοῦ καταστρεπτικοῦ πελέκεως τῆς συμφορᾶς καὶ τὸν τριγμὸν τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἐκ βάθρων σαλευθὲν μετατρέπεται εἰς ἐλεεινὰ ἐρείπια σωρευόμενα κατὰ γῆς. Ῥίπτω τὸ βλέμμα εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν Νινευὶ καὶ μόνον φάσματα καὶ σκιὰς βλέπω. Παρατηρῶ τὴν Μίλητον, τὸ κέντρον πάσης κινήσεως ἐν Μ. Ἀσίᾳ, καὶ ἀκούω ἐρημικὸν ἀντίλαλον.

Αὐτὸς ὁ κακὸς καὶ ἀμείλικτος δαίμων πάντοτε μένει τυφλὸς εἰς τὰ δάκρυα τῶν ἀνθρώπων, πάντοτε κωφὸς εἰς τοὺς θρήνους καὶ τοὺς κοπετούς, χωρὶς νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ ποθητὴ γαλήνη. Ὅπως τὸ μωρὸν ἐκτείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὸν φεγγοβολοῦντα ἀνδρακα καί, ὅταν ζηματισθῇ, ἀναγνωρίζει τὴν ἀπάτην του, καὶ ὁ ἀνθρωπος βλέπει ἐπὶ τέλους, συνερχόμενος ἐκ τῆς μέθης, ὅτι ὑπῆρξε τὸ παίγνιον ἀπατηλῶν ὀνείρων.

Ἄχ, ἄνθρωπε, γράφεις ἐπὶ τοῦ κύματος, κτίζεις ἐπὶ τῆς ὄμμου! Ἄνθρωπε, βίος ἄγευστος κακῶν ὑπῆρξε μόνον ὄνειρον τῆς δυστυχισμένης ἀνθρωπότητος!

Ὡραία νέα, εἰς τὸ αἰθέριον περιπάτημά σου βλέπω τὴν ποδάγραν, ἡ ὁποία θὰ σὲ βυθίσῃ ἀκίνητον εἰς τὴν πολυθρόναν, ὅπου θὰ παραπονῆσαι διαρκῶς διὰ τὴν μαύρην αὐτὴν ζωὴν. Ἀθλητικῆ ἔφηβε, ἀκούω τὸν ἀγωνιώδη κτύπον τῆς γεροντικῆς σου βακτηρίας! Ῥόδινα πρόσωπα γύρω ἀπὸ τὴν φωτισμένην ἐστίαν τῆς εὐτυχισμένης οἰκογενείας, βλέπω τὴν ἀράχνην νὰ πλέκῃ τὰ νήματά της εἰς τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας! Συνταγματάρχᾳ τροπαιοῦχε, σὲ βλέπω νὰ σύρεσαι μὲ τὴν ἡμιπληγίαν σου! Μεσουρανήσαντες πολιτισμοί, εἰς τὰ ἐρείπια καὶ τὰ συντρίμματά σας καὶ μόνον πλεόν εἰς τὰ ἐρείπια περπατοῦν λιγερά αἱ σαῦρα! Εὐτυχία, ἔρχεσαι καὶ παρέρχεσαι, ὥς ἡ σκιὰ τοῦ συννέφου.

Ὁ ποιητὴς μας Ἰ. Πολέμης εἰς ἓνα ποίημά του διὰ τὴν «ψεύτικη χαρὰ» γράφει:

Ἄν δῃς τοῦ βάτου τάνθη μέσ' στῇ δροσιά λουσμένα,
 δὲ θὰ πιστέψῃς τάχα, πῶς ἔχει αὐτὸς κρυμμένα

στη ῥίζα του τὰ φεΐδια, τ' ἀγκάθια στὰ κλαδιά;
 Ἀλλοίμονο! κι' ἂν ὅλα στὸν κόσμο τοῦτο ἀλλάξουν,
 θὰ μένουν ὅμως ἴδια καὶ πάντοτε θὰ μοιάζουν
 τοῦ βάτου τὰ λουλούδια κι' ἡ ψεύτικη χαρά.

Ἡ ματαιότης τῶν ἀνθρωπίνων ἐξαίρεται καὶ ἀπὸ τὸν Πίνδαρον: «τί δέ τις, τί δ' οὔτις; σκιᾶς ὄναρ ἀνθρώπος». Καὶ ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸν Αἴαντα σκιαγραφεῖ τοὺς μηδαμινούς ἀνθρώπους «Ὁρῶ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἶδωλα, ὅποι περ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν». Ὁ Θέογνις (Ἑλεγεΐα) λέγει ἔτι πλεόν «προτιμότερον ἦτο νὰ μὴ ἐγεννώμεθα, ἀλλ' ἄλαξ γεννηθέντες τὸ μόνον καλύτερον θὰ ἦτο νὰ ὑπερβῶμεν ὥς οἷόν τε τάχιον τὰς πύλας τοῦ "Αἰδου". Καὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον «ἡ ζωὴ εἶναι ποινὴ καὶ ἡ μεγίστη δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ ὅτι γεννᾶται».

Δυστυχισμένε ἀνθρώπε, ἀκούω τὴν βροχὴν νὰ οβρῆναι τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ χορταριασμένου σου τάφου! Καὶ εἰς τὸ τέλος, ἀνθρώπε,

«τὸ μάρμαρό σε τάφου σκοτεινὰ τῇ δυνάμει σου κλείνει».

Ὅπως ποτὲ κάποιος σοφός, καὶ ἐγὼ κρατῶ ἓνα ἀνθρώπινον κρανίον καὶ διερωτῶμαι: «Τίνος ἄρά γε νὰ εἶναι; αὐτοκράτορος ἢ δούλου; πλουσίου ἢ πένητος;» Καὶ ἀντὶ ἀπαντήσεως τὰ κυπαρίσσια μὲ τὴν πείραν τῶν αἰώνων κινοῦν τὴν κεφαλὴν.

Οὕτως ἐσκέπτοντο οἱ γέροντες τοῦ χοροῦ τοῦ Σοφοκλέους καὶ οὕτω σκέπτονται ὅλοι οἱ ἀπαισιόδοξοι.

Καλά. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ζωὴ εἶναι ἐν μηδενικόν, ἀφοῦ εὐτυχία δὲν ὑπάρχει, τότε τί μᾶς μένει νὰ κάμωμεν; Ὅχι, ἡ ζωὴ ἔχει τὴν μελανὴν τῆς ὄψιν, ἀλλ' ἐπάνω εἰς τὸ μαῦρον αὐτὸ βάθος ὑπάρχουν κάτι στίγματα κατάλευκα, στίγματα εὐτυχίας καὶ χαρᾶς. Εἰς αὐτὰ τὰ λευκὰ σημεῖα πρέπει μόνον νὰ βλέπῃ ὁ ἀνθρώπος.

Τὸ νὰ θελήσω νὰ ἀναπτύξω ὅτι δυστυχία δὲν ὑπάρχει, θὰ ἦτο μωρία. Ἀπ' ἐναντίας ἡ ζωὴ βρίθει ἀθλιότητων. Ἀλλὰ ἀνευ τῆς δυστυχίας ἡ ζωὴ θὰ ἔχανε τὰ ὠραιότερά της θέληγτρα. Ἡ ἐλπίς ἐπὶ τὴν πρόοδον καὶ ἡ προσπάθεια διὰ πρόοδον εἶναι τὰ ὠραιότερα τιμαλφῇ τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ στέμματος. Ἀνευ πόνου οὐδεμία ἡδονή. Ἀνευ δυστυχίας εὐτυχία δὲν ὑπάρχει. Χωρὶς ἀτελείας δὲν θὰ ὑλῆρχον τέλεια πράγματα. Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου προϋποθέτει καὶ ἀθλιότηας αὐτοῦ. Ἀλλοίμονον, ἂν, ἡμεῖς ἰδίως οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι τώρα τὸ πρῶτον ἀντικρύζομεν τὴν ζωὴν, καταληφθῶμεν ἀπὸ ἀπαισιοδοξίαν! «Ἡ αἰσιοδοξία ἐμποτίζει τὴν ζωὴν μας, ὅπως ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτυχίας καὶ εὐτυχίας διαπνέει τὰς πράξεις μας. Στε-

ρήσατε τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ θὰ ἴδετε ἀμέσως ἐλαττωμένην καὶ παραλυομένην τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς, εἰ μὴ καὶ ἐκμηδενιζομένην» γράφει ὁ Jean Finot. Πᾶσα πρόοδος θὰ λείψῃ καὶ μία χαύνωσις καὶ ἀκινήσια θὰ τὴν διαδεχθῇ. "Ἄς εἶναι ἀτυχῶς διὰ τὸν ἄνθρωπον ἡ δυστυχία τῆς ζωῆς σκληρὰ πραγματικότης. Αὐτὸς πρέπει νὰ παραμένῃ ὑπεράνω αὐτῆς ὑπομένων μετὰ καρτερίας τὰ πάντα καὶ καταβάλλων κάθε προσπάθειαν, ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν εὐτυχίαν, ὅσον δύναται.

Ὁ Jean Jacques Rousseau εἰς ἓνα γνωστότατον βιβλίον, — τὸν Αἰμίλιον — γράφει «ἀλλ' ὅ τι δὲν ἐπιδέχεται ἐξαιρέσιν εἶναι ἡ πικρὰ πείρα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται εἰς τὴν λύπην, εἰς τὰ κακὰ τοῦ γένους του, εἰς παντοῖα ἀτυχήματα καὶ κινδύνους καὶ τέλος εἰς τὸν θάνατον... Τὸ σῶμα ὅμως τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ εἶναι ὁ θώραξ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπιπίπτοντα θάποκρούονται πάντα τὰ βέλη τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαπειλήσουν τὴν ζωὴν του».

Παρατηρῶ ὅτι ἡ θρησκεία, ἡ φιλοσοφία, ἡ φιλολογία, αἱ ὁποῖαι συχναὶς ἔρχονται εἰς διαφοράν, τείνουν φιλόφρονα χεῖρα μετὰ τῶν προκειμένου νὰ συντρίψουν τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν χαρὰν τῶν ὁπαδῶν των. Τὰ ἀνωφελῆ δάκρυα, ὅσα αἱ θρησκείαι ἐξηνάγκασαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ χύσουν, εἶναι ἀναρίθμητα. Ὁ βουδδισμὸς μὲ τὴν «Νιρβάνα» του ἐκφράζει μίαν ἀπεριόριστον ἀπαισιοδοξίαν. Ὁ βραχμανισμὸς θεωρεῖ τὸν κόσμον καὶ τὴν ζωὴν ἀξιολύπητα ἀπενκατὰ. Ὁ Ἰουδαϊσμὸς κατέστησε τὴν παροῦσαν ζωὴν ζοφερωτάτην, λησμονήσας καὶ νὰ φωταγωγῇ καὶ τὴν μέλλουσαν, ὡς παρατηρεῖ εὐφυῶς ὁ Finot. Ἀρῶγοι εἰς τὰς θρησκειὰς σπεύδουν ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ φιλολογία σπεύρουσαι τὸν πόνον καὶ τὴν μελαγχολίαν καὶ τὴν ἀπελπισίαν, ἡ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὰς θρησκειὰς.

Μερικοὶ ἠθικολόγοι προέβησαν μέχρι τοῦ νὰ προγράψωσι τὴν λέξιν «εὐτυχία». Ἄλλοι πάλιν ἐκ τῶν συγχρόνων ὀχυρούμενοι ὀπισθεν τοῦ Κάντ ἐξοστρακίζουσιν τὰς περὶ εὐτυχίας σκέψεις. Οἱ ἀπαισιόδοξοι καταγίνονται πῶς νὰ ἐκμηδενίσουν καὶ ἐξασθενήσουν τὰς βάσεις τὰς ἀναγκαίας πρὸς εὐημερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας.

Ἐξ ὅλων τῶν θρησκειῶν ἡ ὑψηλοτέρα καὶ ἀγνωτέρα, ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ ὑπεράττη αὕτη φιλοσοφία, εἶναι ἡ μόνη, ἥτις χύνει φῶς ἐλπίδος καὶ συνιστᾷ τὴν δρᾶσιν, τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν τελειοποίησιν. Ὁ Χριστὸς εἶπε «γίνεσθε οὖν τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν τέλειός ἐστι». Μὴ ζητοῦμεν λοιπὸν νὰ σβήσωμεν τὸ φῶς αὐτὸ τῆς θρησκείας μας.

Ἐν μέσῳ ὅλων τῶν φιλοσόφων ἴσως μόνον οἱ Στωικοί, οἱ Κυνικοὶ καὶ οἱ Ἐπικουρείοι ὁμολογοῦν τὸ καθήκον πρὸς τὴν εὐτυχίαν. Οἱ Στωικοὶ λέγουν «ὅστις δυνηθῇ νὰ ὑποτάξῃ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸ κράτος τῆς συνειδήσεώς του, δημιουργεῖ δι' αὐτὴν ἄσυλον ἀπαρβίαστον, φρούριον ἀπόρητον». Ὁ στωικὸς Σενέκας γράφων πρὸς τὸν Λουκίλιον λέγει «ἡ ψυχὴ ὀφείλει νὰ εἶναι φαιδρά, ὑπεράνω παντὸς περιστατικοῦ ὀρθία καὶ ὑψηλόφρων». Οἱ κυνικοὶ φρονοῦν ὅτι τὸ ἑπακρον τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς εἶναι τὸ νὰ ἐγκαρτερῇ τις εἰς πάσας τὰς λύπας καὶ στενοχωρίας τῆς ζωῆς. Οἱ Ἐπικουρείοι λέγουν ὅτι διὰ τῆς φιλοσοφίας πρέπει κανεὶς νὰ ἀπολαμβάνῃ τὰ φαιδρὰ καὶ τερπνά τοῦ βίου καὶ νὰ ἀντεπεξέρχεται ἀφόβως εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῆς τύχης. Ὁ ἴδιος ὁ Μάρκος Αὐρηλῖος, αὐτὸς ὁ φιλόσοφος αὐτοκράτωρ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἶπει «Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας καὶ ὁ ἡμιονηγός του περιτλήθον μετὰ θάνατον εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν» καὶ «πᾶν ὅ,τι ἐκτιμῶμεν ἐν τῇ ζωῇ εἶναι κενόν, εὐτέλεια, σῆψις», ὁ ἴδιος, λέγω, Αὐρηλῖος ἐπανέρχεται εἰς ἀντιθέτους σκέψεις.

Ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν ἔχῃ κανεὶς τὴν γνώμην ἥ καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ δυστυχία κυριαρχεῖ, ἃς ὑποβάλλῃ εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι θὰ εὐτυχήσῃ, ὅτι πολλὰ θὰ κατορθώσῃ, καὶ τότε θὰ ἴδῃ νὰ γεννᾶται ἐν ἄλλο συναίσθημα. Ὁ ἄνθρωπος ἀκούραστος πρέπει πάντοτε νὰ προχωρῇ μὲ τὴν ἐλπίδα ὀλβιωτέρου μέλλοντος. Πρέπει νὰ μὴ σκέπτεται ὅτι τὸ ῥόδον ἔχει ἀγκάθια, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τὰ ἀγκάθια θὰ ἐκκολαφθῇ τὸ ῥόδον. Ἄς γίνωμεν ἐπιστήμονες τῆς εὐτυχίας καὶ ἃς συλλέγωμεν πᾶν ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὴν ἐπιστήμην μας αὐτὴν. Δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ πάρωμεν ὅ,τι χρειάζεται διὰ τὴν εὐτυχίαν ἀπὸ τὰ κατάσπαρτα ἐκ τιμαλφῶν λίθων πεδία: τὴν οἰκογένειαν, τὴν φιλίαν, τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ εἶναι πῶς θὰ καταστήσῃ τὴν ζωὴν μακροτέραν καὶ εὐτυχέστεραν. Ὀφείλομεν νὰ γίνωμεν εὐτυχεῖς, διὰ νὰ συντελέσωμεν καὶ εἰς τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

Μακρὰν πλέον ἢ ἀπαισιοδοξία, ἡ ἰδέα αὕτη περὶ τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἐκήρυξαν ὅλοι ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου «On est quitte envers elle quand on l'a soigneusement roulée dans le linceul de pourpre où dorment les dieux morts». Εὐτυχῶς δὲν δεσμευόμεθα πλέον ἀπὸ praedestinationes, ὥστε νὰ ἀναφωνῶμεν, ὅπως ἀνεφώνει ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν Ἀντιγόνην, «οὐδὲν ὑπάρχει μέσον διὰ τοὺς θνητοὺς νὰ ἐκφύγῃ τὴν συμφορὰν τοῦ πεπρωμένου».

Ὁ ἴδιος ὁ Γκαίτε, ὅστις ἔγραψεν ὅτι «ζητεῖ τὴν χαρὰν πότε»

ἐδῶ, πότ' ἐκεῖ» καὶ δὲν τὴν ἀνευρίσκει, γράφει ἄλλου «ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ διατάξῃ τὴν φύσιν καὶ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκ τοῦ ὁργανισμοῦ ὅλα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα τοῦ προξενοῦν τὸν πόνον καὶ τὴν ἀσθένειαν».

Ἄχ, ἄνθρωπε! Ὁ ἀριρρεπέστερος παιὰν καὶ ὕμνος καὶ ὁ ὑψηλότερος Ἐπινίκιος διὰ τὸ πνεῦμά σου δὲν θὰ ἦτο ἀρκετός. Πρὸ 2500 χρόνων περίπου ὁ Σοφοκλῆς σοῦ ἔπλεξε ἓνα ὕμνον ἀληθῶς ὑψηλόν. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ Σοφοκλῆς νὰ σὲ ἴδῃ τώρα καὶ τώρα νὰ σοῦ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον; Καὶ ποῦ θὰ εἶναι μετὰ χιλιετηρίδας ἀκόμη, κατὰ τὰς ὁποίας, τίς οἶδε, τί θὰ ἔχῃς κατακτήσει καὶ ἐφεύρει ἐν τῇ ἀπεράντῳ αἰσιοδοξίᾳ σου;

Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἰδιαίτερος πρέπει νὰ εἴμεθα αἰσιόδοξοι, διότι ὁ Ἕλλην διὰ τῶν αἰώνων ὑπῆρξεν αἰσιόδοξος. Ἐπὶ αἰῶνας δοκιμασιῶν καὶ ἀθλιότητων, ἐνῶ ὁ Παρθενὼν ὑφίστατο τὴν ἀπαισίαν παρουσίαν ἑνὸς ἀγᾶ Τούρκου καὶ τὰ ἀνάκτορα τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως κύπτουν ὑπὸ τὴν κατακτητικὴν χεῖρα τοῦ Σουλτάνου, πάντοτε ἐξηκολούθει καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑπάρχῃ μία ἐλπίς περὶ ἀνατολῆς ἡμερῶν καλυτέρων. Ἄλλως τε πόσῃ αἰσιοδοξίᾳ φαινόμεθα νὰ ἔχωμεν, ὅταν λέγωμεν ἐκ μέρους τῆς ἐθνικῆς μας συνειδήσεως «πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς, πάλι δικὰ μας θάνατοι!»

Καὶ σχετικῶς μὲ τοῦτο ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος ἔχει ἀφιερώσει αὐτοὺς τοὺς στίχους:

ὦ Ἕλληνες, ὦ θεῖαι
ψυχαί, ποῦ εἰς τοὺς μεγάλους
κινδύνους φανερώνατε
ἀκάμαντον ἐνέργειαν
καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

Πολλὰ τὰ δεινὰ κοῦδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει! Ὅταν, ὦ ἄνθρωπε, ὁ Προμηθεὺς σοῦ ἐδώρησε τὸ κλαπὲν πῦρ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ θεῖον τοῦ νοῦ δώρημα, ἐδοκίμασες τὰς πρώτας δυνάμεις τοῦ λογικοῦ σου καὶ ἐπέταξες μὲ τὰς πρὸ ὀλίγου ἀναφυσίσας πτέρυγας σου, ἐρρίφθης εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, εἰς τὸν ὁποῖον μέχρι σήμερον παλαίεις, ὁλονὲν κατακτῶν ἔδαφος καὶ κατορθῶνων κάθε ἡμέραν περισσότερα!

Περιφραδὴς ἀνὴρ! Ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, ἄνθρωπε! Σὺ τὰ στοιχεῖα ὅλα κατεδάμασες. Ἀντεπεξῆλθες κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων ἐδημιουργήσας γλῶσσαν, μὲ τὴν ὁποίαν προάγονται αἱ σκέψεις καὶ συνδέονται αἱ κοινωνίαι. Ἐγίνες κύριος τῶν θαλασσῶν, τὰς ὁποίας σήμερον πλέεις καὶ ὑποβρυχίως ἀκόμη. Κατέκτησες τὰ ἀνώ-

τερα στρώματα τοῦ αἰθέρος καὶ δύνασαι νὰ φθάνης εἰς τὸν Ὀλυμ-
πον, ὅπου οὐδεὶς ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς ἐξικνεῖτο! Ἐφθασες εἰς
τοὺς πόλους τῆς γῆς καὶ ἐκεῖ ἔρριψες τὰς σημαίας τῆς κατακτιήσεώς
σου! Ὑπέσκαψες τὴν γῆν καὶ ἔκτισες καὶ ἐκεῖ οἰκοδομήματα! Ὡς
διὰ μαγείας τὰς ἀποστάσεις ἐξεμηδένισες διὰ τῶν ἐφευρέσεών σου.
Ὑπέταξες τὸν ἀέρα, διὰ νὰ σοῦ μεταφέρει τὴν φωνὴν εἰς τὸ ἄλλο
ἄκρον τοῦ κόσμου. Κατώρθωσες νὰ συνθέσῃς τοιαύτην μουσικὴν,
ἣ ὁποία κατὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν μεταδιδομένη εἰς διαφόρους ἡπεί-
ρους συγκλονίζει βαθύτατα τὴν ψυχὴν. Κατώρθωσες τέλος νὰ πα-
ρουσιάσῃς ὑπερόχους πολιτισμούς! Καὶ πόσα ἄλλα ἀκόμη δὲν θὰ
κατορθώσῃς;

Ὁ Finot ἀρχόμενος ἑνὸς συγγράμματός του γράφει «Ἀφ' ὅτου
ὁ ἄνθρωπος γελαῖ ἢ κλαίει ἐπὶ τῆς γῆς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔχει πάν-
τοτε πόθον. Πρὸ αὐτοῦ, ὥς τελικὸς σκοπός, μένει ἀπρωρημένον τὸ
αἶσθημα τῆς εὐτυχίας, κορωνὶς ὑπερτάτης ὅλων τῶν προσπαθειῶν
τῆς ζωῆς του». Καὶ νά! Βλέπομεν τὴν ἐπιστήμην νὰ μεταμορφώγῃ
διαρκῶς τὸν κόσμον. Ἄς ἐλτίσωμεν ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ κατα-
στήσῃ εὐτυχέστερον τὸν ἄνθρωπον.

Εἰς τὸ πλευρόν μου βλέπω νὰ μὲ συνοδεύῃ μία εὐεργετικὴ θεὰ
πρόθυμος νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς τὰς ἐναντιότητας τῆς ζωῆς. Ὑπάρ-
χει πραγματικῶς περικαλλὴς καὶ ἀκμαία. Ἐγκλείει ὅλας τὰς βλέψεις
τῆς ζωῆς μου. Εἶναι ἐτοιμὴ νὰ μοῦ παρὰσχῃ ὅ,τι θέλω: ὑγίαν, δό-
ξαν, τιμὰς, πλοῦτον. Αὐτὴ ἡ θεά, ἣ ὁποία μὲ ἀκολουθεῖ, δὲν ἔπαυσε
ποτέ νὰ συνοδεύῃ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἶναι ἡ θέλησις. Μὲ αὐτὴν
ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀποδυσθῇ εἰς ἀγῶνα ὥραϊον, γόνιμον καὶ ὠφέλιμον.
Καὶ ἐνῶ οἱ ἀγωνισταὶ χαίρουσιν, οἱ ἀπαισιόδοξοι παρακολουθοῦν τὴν
πάλην περίλυποι, κλαίοντες, κατηφεῖς. Ἄλλ' ἄς τοὺς ἀφήσωμεν νὰ
κλαίουν.

Κωνσταντῖνος Θ. Εὐσταθιάδης (Δ' 1926-7).

750—9. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

«Οὐαὶ ἀνθρώπιναι γενεαί, πῶς ὑμᾶς, ἐφ' ὅσον ζῆτε, θεωρῶ
ἐν τῇ κλίμακι τῶν ὄντων ἐξ ἴσου μὲ ἐν μηδενικόν!» Αὐτοὶ ἦσαν
οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους ὁ χορὸς εἶπεν, ὅταν εἶδε τὸν Οἰδίποδα, τὸν
ὁποῖον ἐφαντάζετο εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, τῆς εὐδαιμονίας
αὐτοῦ, νὰ καταρρέῃ εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνθρωπίνου μεγαλείου.

Αὐτὸς ὁ Οἰδίπους, τὸ τέκνον τῆς Τύχης, ὅπως ὁ ἴδιος ἀπεκά-

ἄσσε τὸν ἑαυτὸν του, αὐτός, εἰς ὃν ἡ ἀγαθὴ θεὰ Τύχη πλειστάκις ἐπεδαψίλευσε τὰς θωπείας της, προσέφερε τὰ ἀγαθὰ της, ἐμειδίασεν ὥς εἰς κανένα ἄλλον ἐκ τῶν ἀνθρώπων, αὐτὸς σήμερον ἔχει κατέλθει εἰς τὰ ἔσχατα βάθη τῆς ἀπελπισίας, εἰς τὰς ἀχανεῖς ἀβύσσους τοῦ σκότους.

Τί εἶναι λοιπὸν ζωὴ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; τίποτε ἀπολύτως! τί εἶναι εὐτυχία; τί εἶναι δόξα; κεναὶ λέξεις, λέξεις μὴ ἐννοοῦσαι τίποτε τὸ πραγματικὸν καὶ οὐδὲν τὸ ὑπάρχον. Ἡ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν εἶναι μία ἀτελεύτητος δοκιμασία, ἣν ποικίλουν μικραὶ, ἀμυδραὶ, παροδικαὶ ἀναλαμπαὶ εὐτυχίας, πλούτου, δόξης καὶ θριάμβου. Πάντες ἐν τῷ παρόντι βίβει εἴμεθα δυστυχεῖς, διότι ὅλοι δοκιμάζομεν ἀσθενείας, θλίψεις καὶ παντοειδεῖς ἠθικὰς βασάνους. Ὅλοι ὑποφερόμεν τὰς δοκιμασίας τῆς ζωῆς, ὅλοι παραπονούμεθα διὰ τὴν τύχην ἡμῶν, ἐπιθυμοῦντες πάντοτε καλυτέραν ἐπομένως οὐδεὶς εὐτυχίης.

Ἡ λύπη ὑποβόσκει τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, σκότος δὲ πυκνὸν καλύπτει αὐτήν. Ἐν τῇ ματαίᾳ ταύτῃ ζωῇ τὸ φᾶσμα τοῦ θανάτου ἐμφανίζεται φοβερὸν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ φεύγοντα καταδιώκει αὐτόν· ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἀείποτε μένει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του, ἡ θλίψις καὶ ἡ μελαγχολία συχνάκις κατακυριεύουσιν αὐτόν. Ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος κλυδωνίζεται ὥς σκάφος ἐν μέσῳ ἀγριαινούσης θαλάσσης, ἐπεγειρομένης καὶ ἀπειλούσης διὰ τῶν ἐξωγικωμένων καὶ ἀφριζόντων αὐτῆς κυμάτων νὰ καταποντίσῃ αὐτό.

Ἡ ἐξαισία καλλονὴ τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν φύσεως, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ, ἡ τοῦ Ἥλιου δόξα οὐδὲν διεγείρει αἴσθημα χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τοῦ δυστυχοῦς ἀνθρώπου. Πέπλος βαρὺς καλύπτει τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς του, καὶ τοῦ ἀποκρύπτει τὴν χάριν, τὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῇ ζωῇ του.

Πόσα παραδείγματα δυστυχίας ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅπου, καὶ ἂν ὑπάρχῃ μικρὰ εὐδαιμονία, εἶναι παροδικὴ καὶ βραχεῖα!

Βλέπομεν τὸν Κροῖσον, οὐτινος τὰ πλούτη κατήντησαν παροιμιώδη, τὸν ὑπερηφανευόμενον ὑπερβολικὰ διὰ τοὺς ἀπείρους αὐτοῦ θησαυροὺς, τὸν εὐτυχέστατον τοῦτον ἄνθρωπον, ὁρμώμενον ἐκ τῆς ὑπεροφίας καὶ τοῦ πλούτου αὐτοῦ νὰ πολεμῇ κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρου. Τὸν βλέπομεν νὰ νικᾶται ὑπὸ τούτου, νὰ χάνῃ, τὸ πλουσιώτατον βασίλειόν του, τοὺς θησαυροὺς του, νὰ κατακρημνίζεται κατακέφαλα ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ θριάμβου καὶ τῆς εὐημερίας του, νὰ συλλαμβάνεται αἰχμάλωτος καὶ ἤδη νὰ τίθεται ἐπὶ τῆς πυ-

ρας, ἵνα καὶ ζωντανὸς κατὰ διαταγὴν τοῦ καταλυτοῦ τῆς ἐξουσίας του. Ὁ τύχη, σκληρὰ τύχη τοῦ ἀνθρώπου! Τὸν ἀκούομεν νὰ κραυγάζῃ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ αὐτοῦ: Σόλων! Σόλων! Σόλων! ἐνθὺ μούμενον φεῦ! πολὺ ἀργὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ: «τὸ μέλλον τοῦ βίου εἶναι ἄδηλον καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς πρέπει νὰ μεγαλαυχῇ καὶ ὑπερφανεύεται διὰ τὴν παροῦσαν καὶ παροδικὴν εὐτυχίαν του. Εὐδαίμων δὲ ἀληθῶς εἶναι ὁ τελειώωνων εὐδαιμόνως τὸν βίον αὐτοῦ· διότι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει μὲ ἀγῶνας· καθὼς δὲ πρὶν τελειώσῃ ὁ ἀγὼν οὐδένα στεφανοῦμεν οὐδὲ νικητὴν ἀνακηρύττομεν, οὕτω οὐδένα πρέπει νὰ μακαρίζωμεν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ».

Πόσον ταχέως, πόσον αἰφνιδίως, πόσον σκαιῶς, πόσον ἀσπλάγχως, μὲ πόσῃ καταπληκτικῇ ταχύτητι ἐπέρχεται ἡ μεταβολὴ τῆς τύχης, ἡ ἀπότομος κατάρρευσις τῶν ἀνθρώπων! Τὸ ἀνατέλλον λαμπρὸν ἄστρον τῆς εὐημερίας τοῦ ἀνθρώπου καλύπτεται ὑπὸ μαύρων νεφῶν αἰφνιδίως καὶ τέλος δύνει, δύνει σκληρῶς ἐν τῇ ματαίᾳ ταύτῃ ζωῇ. Εἰς τὴν ζωὴν δὲ ἡμῶν κατὰ τὸν Βαλαωρίτην:

Ὁργώνει ὁ Χάρος, ὀργώνει τὴ γῆ πού τὸν τρέμει
ταῦτάκια του εἶναι μνήματα, ὁ σπόρος του φαρμάκι.

Ὁργώνει ὁ Χάρος, ὀργώνει. Τὰ μαῦρά του τὰ βόδια
φρυομανᾶν στὸ κέντημα τῆς ἀσπλαγχνῆς βουκέντρας.

Ὅθε περᾶση τὸ θνῆ ξαναγυρίζει δένδρα,

ξεθεμελιώνει ῥιζιμὰ καὶ συνεπαίρνει κόσμους.

Ἰδοὺ ὁ Ναπολέων! ὁ ἀνὴρ οὗτος βλέπομεν νὰ χύνη πικρότατα δάκρυα καὶ λίαν συντετριμμένος νὰ ἀπέρχεται εἰς ἐξορίαν, αὐτὸς, ὅστις ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ἐκράτησε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ὁ εὐτυχὴς αὐτὸς ἀνθρώπος, ὁ διαταράξας ὅλον τὸν κόσμον, ὁ καταστὰς ὁ κέραυνοβόλος Ζεὺς, νὰ ἀγεται μακρὰν, μακρὰν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τῆς εὐτυχίας, μακρὰν εἰς τόπον ἀπρόσβατον, ἔνθα ἡ φρουρὰ αἱμαλώτου τινὸς ἠπλοποιεῖτο καὶ ἐνισχύετο διὰ τῆς φύσεως, μακρὰν τοῦ φωτός, καὶ ὥς ἄλλος ἄστηρ νὰ δύῃ. Τὰ ἔθνη βλέπουν αὐτὸν ἀνοικτιρμόνως μαραινόμενον· ὁ μαρασμὸς καὶ αἱ τύφεις τῆς συνειδήσεως προσβάλλουν θανασίμως αὐτόν. Τὸν βλέπομεν νὰ ἀποθνήσκῃ ἐπὶ τοῦ φορικαλέου βράχου τῆς Ἀγίας Ἑλένης ἐστερημένος τῶν ἰδικῶν του. Τὸ ἄλλοτε εὐδαιμονέστατον τοῦτο σαρχίον, τὸ κραταιότατον, κατέρχεται εἰς τὰς σκοτεινὰς ἀβύσσους τῆς φύσεως καὶ τοῦ θανάτου μόνον καὶ ἐγκαταλελειμμένον.

Ταλαίπωρε ἄνθρωπε! Ἡ νεότης σου σβέννυται ὥς ἄνθος, τὰ ἔτη παρέρχονται ὥς ἀστραπαί, αἱ σωματικαὶ δυνάμεις βαθμηδὸν

ἐξασθενούσι καὶ μαραίνονται, τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν σου ἀμαυροῦται, ὁ τάφος σου εἶναι ἤδη ἀνεφγμένος πρὸ τῶν ποδῶν σου καὶ ὁ θάνατος ἐγγύς, ἵνα θέσῃ τὴν πελιδνὴν αὐτοῦ χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου σου πρὸς ἐπισφράγισιν τῆς τελείας δυστυχίας σου !

Δύναμαι ἴσως νὰ προσθέσω ἐνταῦθα τὴν ἐντονωτέραν ἀπὸ φιλοσοφικὴν πνοὴν κινημένην κραυγὴν τοῦ Βαλαωρίτου :

... Νόμος τοῦ κόσμου εἶν' ἡ φθορά, καὶ δὲ θεὸς νὰ χορτάσῃ
ἡ φοβερὴ δρακόντισσα πρὶν καταπιῇ τὴν πλάσῃ.
Τ' ἀηδόνι, τ' ἀγριολούλουδο, τὸ δένδρο, τὸ κοτρῶνι,
ὅλα ἓνα χερεὶ τὰ κρατεῖ, μὰ δύναμις τ' ἀφήνει
ἀκλόνητη στὸ δάκρυ μας, χωρὶς ἐλεημοσύνη.
Καλῶ τὸν κόσμο πόπλαθε, τὸν ξαναπλάθει ἀκόμα,
ἀκούραστο, ἀγαλίνωτο τὸ διάπλάτῃ της στόμα
δαγκᾷ, συντρίβει ἀδιάκοπα ὅ,τι εὖρη ἐδῶ στη σφαῖρα....

ὦ δυστυχία! δυστυχία καὶ ματαιότης τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐξηλθες ἐκ τοῦ Ταρτάρου φθονήσασα τὴν εὐτυχίαν καὶ μακαριότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπεσκέφθης τὴν γῆν, ἦλθες νὰ ἐπιχύσῃς θλίψεις καὶ στενοχωρίαν μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν καὶ καταβρέξεῃς τὴν ἀνθοστεφῇ γῆν διὰ θαλερῶν δακρῶν· ἡ παρουσία σου, ἀθλία, ἐξεγείρει τρικυμίας ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξεγείρει παφλάζοντα καὶ ἀφρίζοντα κύματα, ἅτινα κατακλύζουν καὶ καταποντίζουν τὸ κυμαίνόμενον σκάφος καὶ ὅλον αὐτοῦ τὸ πλῆρωμα· ἐκ τοῦ ναυαγίου τούτου οὐδεὶς δύναται νὰ σωθῇ· ὁ πυθμὴν τῆς ἀβύσσου γίνεται ὁ αἰώνιος τῶν ναυαγῶν τάφος !

Ἄς ἀναφωνήσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς καὶ ἃς ἐπισφραγίσωμεν καὶ τονώσωμεν τὸ θεῖον τοῦ χοροῦ ἔπος διὰ τῶν λόγων τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ μελιρρῦτου τούτου ποταμοῦ τῆς σοφίας, οὗς εἶπε πρὸς τὸ ἐκκλησίασμα, ὅταν ὁ Εὐτρώπιος ἔκειτο τρέμων καὶ στένων ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, λόγους, διὰ τῶν ὁποίων ὁ θεὸς ἀνὴρ ἔδειξεν ὅλην τὴν ἀληθιὴ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὑπόστασιν ! Τὴν ματαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιγείου ζωῆς καὶ τὸ εὐμετάβλητον τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων !

«Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης» ἀνέκραξεν ὁ ἀρχιερεὺς, δεικνύων τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο θῦμα τῆς μεταβολῆς τῶν ἀνθρωπίνων τυχῶν καὶ πραγμάτων. «Ποῦ νῦν ἡ λαμπρά τῆς ὑπατείας περιβολή; ποῦ δὲ αἱ φαιδραὶ λαμπάδες, ποῦ δὲ οἱ κρότοι καὶ οἱ χοροὶ καὶ αἱ θαλῖαι καὶ αἱ πανηγύρεις; ποῦ οἱ στέφανοι καὶ τὰ παραπετάσματα; ποῦ ὁ τῆς πόλεως θόρυβος καὶ αἱ ἐν Ἰπποδρο-

μίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολακεῖαι ; πάντα ἐκεῖνα οὔχεται καὶ ἄνεμος πνεύσας ἄθροα τὰ μὲν φύλλα κατέβαλε, γυμνὸν δὲ ἡμῖν τὸ δένδρον ἔδειξε, καὶ ἀπὸ τῆς ῥίξης αὐτοῦ σαλευόμενον»....

Ἀριστείδης Ἰ. Ἰωαννίδης (Δ' 1926-7).

751. — 10. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

Ὁ χορὸς ἐν τῷ τετάρτῳ στασίμῳ τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου τοῦ μεγίστου τραγικοῦ ποιητοῦ Σοφοκλέους οἰκτίζει τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ψάλλει τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο χορικὸν «Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ !», ἔχων ὡς παράδειγμα τὴν οἰκτρὰν τύχην τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις περιβληθεὶς διὰ μεγίστων τιμῶν καὶ ἀξιομάτων καὶ φθάσας εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης αὐτοῦ, κατεκρημνίσθη τέλος εἰς τὸ βάραθρον τῆς κατασχύνης καὶ τῆς δυστυχίας.

Πόσον φεῦ ὀρθὸν καὶ χαρακτηριστικώτατον εἶναι τὸ συμπέρασμα τοῦ χοροῦ διὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον ! Διότι τίς ἀνθρώπος ἡδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ τὴν πραγματικὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐτυχίαν ; Πόσα ἔχομεν παραδείγματα ἐνδοξοτάτων καὶ μεγίστων ἀνδρῶν, οἵτινες φθάσαντες εἰς τὸ κορύφωμα τῆς δόξης αὐτῶν κατέπεσαν εἰς τὴν ἐσχάτην δυστυχίαν ;

Πόσοι δὲν ἐστεφανώθησαν διὰ στεφάνων δόξης καὶ τιμῆς καὶ ὅμως ὁ βίος αὐτῶν ὑπῆρξε πλήρης πικριῶν καὶ θλίψεων ; Ὁ μέγας Ναπολέων, ὁ ἐνδοξότατος οὗτος αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας, ὅστις κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ καὶ νὰ τρομοκρατήσῃ σύμπασαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, ἐνῷ τέλος εὐρίσκετο εἰς τὸν ὕψιστον κολοφῶνα δόξης καὶ μεγαλείου, αἴφνης μετὰ τὴν μάχην τοῦ Βατερλώ ἡττᾶται καὶ τέλος ἀποθνήσκει ἐξόριστος καὶ ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ πάντων. Ὁ Κροῖζος, ὁ πλουσιώτατος οὗτος βασιλεὺς, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς τὸν εὐτυχέστερον τοῦ κόσμου, μήπως δὲν συνελήφθη τέλος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Κύρον καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸν διὰ τῆς πυρᾶς θάνατον ἀναφωνῶν τὸ «Σόλων ! Σόλων !», αἰσθανθεὶς βαθέως τότε μόνον τὸ «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε» τοῦ Σόλωνος ; Ποῦ λοιπὸν ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, τὰ μεγαλεῖα τῶν πρότερον ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν ; οὐ συνοδεύει ἡ δόξα, οὐ παραμένει ὁ πλοῦτος· ἐπελθὼν γὰρ ὁ θάνατος πάντα ταῦτα ἐξηφάνισται· πάντα ταῦτα στιγμιαῖα ἦσαν ἀγαθὰ καὶ ἐξηφανίσθησαν, ἦσαν ἑαρινὰ ἀνθὰ καὶ ἐπελθόντος τοῦ χειμῶνος ἐμαρᾶνθησαν, καπνὸς ἦν καὶ διελύθη.

Φεῦ! ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πλήρης ἀλλεπαλλήλων πικριῶν καὶ θλίψεων, αἵτινες παρακολουθοῦσιν αὐτὸν μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ στιγμῆς.

Τὴν εὐτυχίαν παρεδεχόμενην καὶ ὑπερήσπιζα ὥς κατ' ἐξοχὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ποσάκις εἰς συζητήσεις μετὰ τῶν φίλων μου δὲν ἀπέκρουσα τὰς ιδέας τινῶν περὶ ἀνυπαρξίας τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐτυχίας! Ἀλλὰ νὰ εἶχον ἄρα γε δίκαιον μετὰ τῆς τοσαύτης νὰ ἐπιτίθεμαι δριμύτητος κατὰ τῶν τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν ἀνύπαρκτον ἀγαθὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θεωρούντων;

Φεῦ! μόλις τώρα κατώρθωσα νὰ νοιῶ τοὺς ὀφθαλμούς μου, οὓς μέχρι τοῦδε ἔκλειεν ἡ ἔμμηρος, ἣν εἶχον περὶ εὐτυχίας, ιδέα καὶ ναντιληφθῶ τὴν πλάνην, ἐν ἣ εὐρισκόμενη περὶ τῆς εὐτυχίας ὁμιλῶν. Εἶθε ὁ πέπλος τῆς περὶ εὐτυχίας ιδέας μου νὰ ἔμενε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου, εἶθε τὸ σκότος καὶ ἡ ἀμάθεια νὰ ἐπεσκίαζεν εἰσέτι τὸν νοῦν μου...

Ἄλλ' ὅμως οὔτε τὰ πλούτη οὔτε αἱ δόξαι καὶ αἱ τιμαὶ οὔτε οὐδὲν ἄλλο ἐπίγειον ἀγαθὸν κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐτυχίαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Πόσοι ἄνθρωποι δὲν ὑπῆρξαν πλούσιοι καὶ ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ γνωρίσουν τὴν εὐτυχίαν; Εὐτυχὴς δύναται νὰ θεωρηθῇ ἕκείνος, ὅστις εἶναι πλήρως εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν βίον αὐτοῦ· ἀλλὰ τίς ὑπῆρξε τοιοῦτος; Ἐὰν ἠθέλομεν ἐρωτήσῃ πάντας τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς εὐρισκομένους ἀνθρώπους, ἴσως οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἠθέλομεν λάβει τὴν ἀπάντησιν «ναί· ἐγὼ ὑπῆρξα τοιοῦτος».

«Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης!» λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ὁ ἄνθρωπος ἀτενίζει μακρὰν καὶ ἐπὶ βραχώδους καὶ ἀνωμαλοῦ ἐδάφους προσμειδῶσαν αὐτῷ τὴν εὐτυχίαν καὶ μετὰ μεγάλων κόπων, ἀποτυχιῶν καὶ κινδύνων κατορθώνει νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου καί, ἐνῷ ἤδη τείνει μετὰ χαρᾶς τὴν χεῖρα νὰ συλλάβῃ τὴν εὐτυχίαν καὶ ἀπολαύσῃ τοὺς γλυκεῖς αὐτῆς καρπούς, αἴφνης αὕτη ἀπομακρύνεται μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, ἀφήνουσα μόνον ἐπὶ τινά στιγμὴν τὸ γλυκὺ αὐτῆς μεδίμα. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ ἀγωνιζόμενος ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, πάντοτε ἐλπίζων ὅτι θὰ συλλάβῃ πού τὴν εὐτυχίαν καὶ θὰ ἀπολαύσῃ αὐτήν, μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς.

Πόσοι βασιλεῖς καὶ κραταῖοι ἡγεμόνες φθάσαντες εἰς τὸ ζενίθ τῆς δόξης αὐτῶν δὲν ἐφαντάσθησαν ὅτι πλέον ἀπέκτησαν τὴν μεγίστην εὐτυχίαν; καὶ ὅμως δὲν ἠπατήθησαν κατακρημνισθέντες μετ' ὀλίγον εἰς τὸ βάραθρον τῆς δυστυχίας ὑπὸ τὰ ἀμείλικτα πλήγματα τῆς

ἀνθρωπίνης μοίρας, ἥτις παρακολουθεῖ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ;

Φεῦ! ὦ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων, πόσον ὁ βίος ἡμῶν εἶναι βραχύς, ἀσταθής, μηδαμινὸς καὶ μάταιος!

Παναγιώτης Ἀ. Κοντολέφας (Δ' 1926 7).

752—11. Ἡ ματαιότης εἰς τὴν ζωὴν μας.

Ὁ χρόνος, «ὁ φθονερός οὗτος γέρον παντὸς ἔργου καὶ πάσης μνήμης», ἄοκνος, αἰώνιος, περιτρέχει ὅλην τὴν γῆν, διὰ νὰ ἀφανίσῃ μὲ τὸ πέρασμά του κάθε ἔργον ἀνθρώπινον καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν. Καὶ ἄλλοτε μὲν, εἶναι ἀληθές, ἀναμένομεν τὸν πολλὸν αὐτόν, τὸν σκληρὸν γέροντα μὲ περισσὴν ἀγωνίαν, ὥς μόνην ἀπομένουσαν παρηγορίαν, ὅταν οὐδὲν φάρμακον, οὐδεὶς ἄλλος ἰατρὸς ἀπομένει εἰς τὸν ἄμειτρον ἀνθρώπινον πόνον· καὶ τότε φθάνει βραδυπορῶν πάντοτε καὶ καθυστερημένος τόσον, μέχρις οὗ κάθε ἀντοχὴ ἐξαντληθῇ, ἀφήνουσα τὴν θέσιν τῆς εἰς τὴν ἀπελπισίαν. Ἄλλοτε ὅμως, ὅπως ὧς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συμβαίνει, σπεύδει ταχύτατος, ἀπρόσκλητος, ἀνεπιθύμητος, ὁσάκις καὶ μόλις ἤθελε διακρίνει ἀνθρωπίνην τινὰ ἀκμὴν ἀναθρόσκουσαν, ἀνθρωπίνην τινὰ εὐτυχίαν διατρέσσασαν πλεον τοῦ δευτερολέπτου. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄσπλοι, ἀπροστιάτευτοι, εἰς κάθε του ἰδιοτροπίαν δὲν ἔχουν παρὰ νὰ υποτάσσωνται εἰς τὸν μοιραῖον αὐτὸν γέροντα, ὑφιστάμενοι ἀδιαλείπτως τῆς τύχης τὰς ἐναλλαγάς, τὰς ὁποίας σκορπίζει εἰς ὅλην τὴν γῆν ἀνὰ πᾶν αὐτοῦ βῆμα.

Καὶ τὰς συχνὰς ταύτας τῆς τύχης ἐναλλαγὰς πολλοί, πολλάκις, ἐπιγραμματικώτατα καὶ προσφυσέστατα διετύπωσαν εἰς σοφοὺς λόγους. Ἴσως ὅμως χαρακτηριστικώτερον παντὸς ἄλλου ἐξέφρασε τὴν σκέψιν ταύτην ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὸ δ' ἐπίστιμον τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου διὰ τῶν ἐξόχων του στίχων:

«*Ὡ γένεαί βροτῶν,
ὥς ἡμῶς ἴσα καὶ τὸ μη-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ!*»

Πόσον συχνὰ — φεῦ! — μέχρι τοῦ νῦν, μετὰ παρέλευσιν τόσων αἰώνων, μᾶς δίδεται ἀφορμὴ νὰ ἐπαναφέρωμεν τοὺς στίχους τούτους εἰς τὸν νοῦν μας! Τί διάφορον τούτου ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ Χρυσόστομος, ὅταν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐξεφώνει τὸ περίφημον ἐκεῖνο: «*Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης*»;

Ἡ μήπως πάντες εἶχον ἄδικον, καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ τόσοι ἄλλοι, διατυπῶντες μὲ τόσῃν πικρίᾳ τὴν αὐτὴν πάντοτε σκέψιν; Ἡ ἱστορία, ἀψευδὴς μάρτυς, ἔσπευσε διὰ σωρείας διαφορῶν περιστατικῶν νὰ τοὺς ἐπαληθεύσῃ πληρέστερα καὶ νὰ τοὺς δικαιολογήσῃ. Μᾶς παρουσίασεν ἓνα Κροῖσον, τοῦ ὁποίου μικροῦ δεῖν ἡ ἐπίγειος εὐτυχία, ἥς ἀπῆλθεν, κατέληγε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν τρομερώτερον τῶν θανάτων· μᾶς ἔδειξεν ἓνα Δαρεῖον, τοῦ ὁποίου τὴν αἴγλην καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐξηυτέλισε καὶ διέλυσεν ὡς καπνὸν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, διὰ νὰ μὴ προφθάσῃ οὐδ' αὐτὸς καὶ νὰ ἐπιζήσῃ τῶν μεγαλοεργημάτων του. Μᾶς ἔδωσεν ὡς παράδειγμα τοὺς Καρχηδονίους, τοὺς Βυζαντινοὺς, ἰδόντας τὴν πατρίδα τῶν ἐκπορθουμένην καὶ δηνουμένην, τὸν Μέγαν Ναπολέοντα, τὴν μεγαλύτεραν δόξαν τῆς νεωτέρας ἱστορίας, νὰ ποθνήσκῃ ἀδόξως εἰς τὴν ἔρημον νῆσον τῆς Ἀγίας Ἑλένης, ἐπαληθεύων καὶ αὐτὸς κατὰ τόσον τραγικὸν τρόπον τὸ σοφὸν ἐκεῖνο τοῦ Σόλωνος: «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε».

Διὰ νὰ ἐνθυμηθῶμεν δὲ καὶ τὰ μᾶλλον πρόσφατα γεγονότα, μικροῦ οἰκτιρμοῦ ἄξιοι ὑπῆρξαν ἡ Τσαρική οἰκογένεια, ἥτις ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς χλιδῆς, τῶν μυθικῶν πλοῦτων καὶ τῆς εὐδαιμονίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔζη, κατέληξε νὰ διέλθῃ ἐν στόματι πυρὸς καὶ μαχαίρας; ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ εὐτυχὴς ποτε ἀστική τάξις τῆς Ῥωσίας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη σήμερον ἐκπατρισθέντα, καταδιωχθέντα, ἀπολέσαντα τὰ πάντα, ὑποστάντα τὰς μᾶλλον ἀνεκδιηγῆτους στερησεις καὶ δυστυχίας, δύναται νὰ ἴδῃ τις καὶ σήμερον ἔτι διεσπαρμένα εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς γῆς, νὰ γυμνητεύουν καὶ νὰ πένονται, ἀπόλιδες, ἄστεγοι, ἔρημοι, προκαλοῦντες τὸν οἶκτον, ἀλλὰ καὶ τὴν φρίκην, ζωντανὰ ὁμοιώματα τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ πένθους, ὡς ἀπειράριθμοι αἰωνίως περιπλανώμενοι Ἰουδαῖοι, μηδὲν ἄλλο πταίσαντες ἢ ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ποσείσουν ἀφ' ἑαυτῶν τὰ πλήγματα τῆς τύχης.

Ἀλλὰ τί θέλομεν νὰ ἐνθυμούμεθα ἀπλᾶ ἀνθρώπινα παραδείγματα, ὅσονδῆποτε ζωντανὰ καὶ ἂν εἶναι ταῦτα, ὅταν αἰώνιον παράδειγμα ἔχομεν τὴν φύσιν αὐτὴν, ἡ ὁποία μᾶς περιβάλλει καὶ μᾶς φιλοξενεῖ εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἥτις μὴδ' αὐτὴ δυναμένη νὰ ποφύγῃ τὰς περιοδικὰς ἰδιοτροπίας τοῦ χρόνου ἀείποτε φθείρεται, μαραινεται καὶ ἀποθνήσκει τὸ φθινόπωρον, διὰ νὰ ἀναζήσῃ, νὰ ἀναθάλῃ καὶ νὰ ἀναγεννηθῇ τὸ ἔαρ ζωντανὴ εἰς τοὺς αἰῶνας, εἰκὼν τῆς τῶν ἀνθρώπων παλιρροίας; Ἴσως μάλιστα τὸ παράδειγμα τοῦτο συμβολίζει καλύτερον παντὸς ἄλλου τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, λαμβαν-

νομένην ὥς τι συνεχές σύνολον, ἐν ᾧ τὰ ἄτομα καθ' ἑαυτὰ δὲν παρουσιάζουν πλέον οὐδὲν ἐνδιαφέρον, διαιωνιζόμενα διὰ τῶν ἐπιγόνων καὶ ὑποκαθιστάμενα εἰς τὴν γενικὴν ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ ἔθνους ἢ τῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν μικράν των ἱστορίαν ἐμφανίζουν παρομοίας ἀκριβῶς ἐναλλαγὰς ἐποχῶν ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, ἄλλοτε εὐδαιμονοῦντες καὶ ἄλλοτε δυστυχοῦντες, ἐνᾧ τὰ ἄτομα ἀγωνίζονται διαρκῶς πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀδήλου ὑψηλοῦ προορισμοῦ των.

Ἀλλὰ τὰ ἄτομα αἰσθανόμενα μόνα ζωηρότερον τὸν ἀντίκτυπον τῆς παροδικῆς δυστυχίας, ἣτις ἐπισυμβαίνει τυχὸν εἰς τὰς ἡμέρας των τὰ καταθλίβει, συχνὰ ἀπελπίζονται καὶ μὴ δυνάμενα οὐδὲν κατὰ τῆς μοίρας παρηγοροῦνται μὲ τὴν αὐτὴν πάντοτε πικρόχολον σκέψιν, ἀδιάφορον εἰς ποίαν διάλεκτον ἢ μὲ ποίας λέξεις ἤθελον τὴν διατυπώσαι :

« Ἴὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ! »
Δεωνίδας Π. Δαγοπάτης (Δ' 1926-7).

753—12. Ἴὼ γενεαὶ βροτῶν!

Οὐαὶ ἀνθρώπιναι γενεαί, πῶς ὑμᾶς, ἐφ' ὅσον ζητε, θεωρῶ ἐν τῇ κλίμακι τῶν ὄντων ἐξ ἴσου μὲ ἐν μηδενικόν! Πῶς σᾶς βαθμολογῶ δι' ἐνὸς μηδενικοῦ! Πῶς σᾶς οἰκτίρω διὰ τὴν ματαιότητά σας!

Τοιοῦτους ἀπαισιοδόξους λόγους διεσάλπισεν ὁ χορὸς τῶν εὐγενῶν γερόντων τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Θηβῶν εἰς τὸ Δ' στάσιμον τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου τοῦ ἀθανάτου τραγικοῦ Σοφοκλέους ἐξ ἀφορμῆς τῆς τρομακτικῆς καὶ μετὰ μεγίστης ταχύτητος ἐπελθούσης καταστροφῆς τοῦ Οἰδίποδος. Διότι οὗτος ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐδοκίμασε τὰ μειδιάματα τῆς ἀγαθῆς τύχης. Ἐκτεθεὶς βρόφος πρὸς ἐξόντωσιν σφύζεται καὶ ἀνατρέφεται βασιλικῶς· γενόμενος κατόπιν πλάνης ὁδοιπόρος ἀνακηρύσσεται βασιλεὺς τῶν ἐνδόξων Θηβῶν καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ φθάνει εἰς τὸ ὑψιστον σημεῖον τῆς δόξης καὶ τῆς ματαίας φρεῦ! εὐδαιμονίας. Ἀλλ' ἤδη ἢ πρότερον αὐτῷ μειδιῶσα καὶ ἐπιδαιμλεύουσα τόσα ἀγαθὰ θεὰ ἀποστρέφει ἀπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματά της καὶ ἀδιαφοροῦσα διὰ τὸν πλοῦτόν του, τὴν εὐδαιμονίαν του, διὰ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἐφορμᾷ κατ' αὐτοῦ, ὡς θὰ ἐπῆρχετο κατὰ τῆς καλύβης ἐνὸς ἀπλοῦ θνητοῦ, τὸν κατακερματίζει καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου θαυμαζόμενος καὶ ὑμνούμενος ὡς ὁ ἀριστος τῶν ἀνθρώπων Οἰδίπους εὐρίσκεται εἰς τὸ ἀπύθμενον βάραθρον τῆς δυστυ-

χίας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν δύναται νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν του.

Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται : Εἶχε δίκαιον ὁ χορὸς τῶν εὐγενῶν γερόντων νὰ βαθμολογῇ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων μὲ ἐν μηδενικόν ; Εἶπεν ὀρθῶς ὅτι οὐδεὶς ἐν τῷ ματαίῳ καὶ παροδικῷ τούτῳ κόσμῳ ἀπολαμβάνει τὴν εὐδαιμονίαν ἥ, καὶ ἐάν τις κατὰ τύχην ἀπῆλause ταύτην, τὴν ἀπῆλause διὰ μίαν καὶ μόνον στιγμὴν καὶ ὅτι προτοῦ δυνηθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ῥίψουν ἐπ' αὐτῆς ἐν καὶ μόνον βλέμμα, ἐξαφανίζεται αὕτη ἀμέσως ἀπ' ἔμπροσθέν των ;

Τὸ κατ' ἐμὲ συμφωνῶ πλήρως πρὸς τὰς ἀπαισιοδόξους ταύτας ἀντιλήψεις, τὰς ὁποίας διὰ τοῦ δαιμονίου τραγωδοῦ Σοφοκλέους ἔχει ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἐπὶ τοῦ σοβαρωτάτου τούτου ζητήματος. Διότι τίς πραγματικῶς ἐδοκίμασε τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν καὶ χαράν, τὴν ὁποίαν μόνον ὡς ὄνειρον φαντάζονται οἱ ἄνθρωποι ; τίς, λέγω, ἐδοκίμασε ταύτην, οἰοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οὗτος, εἴτε βασιλεὺς εἴτε στρατιώτης εἴτε πλούσιος εἴτε πένης ; Ποῦ δύναται τις νὰ ἀναζητήσῃ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀμετάβλητον εὐδαιμονίαν καὶ χαράν ;

Ζητῶ (λέγει ὁ Γκαῖτε) τὴν χαράν, πότ' ἐδῶ πότ' ἐκεῖ·

Ποῦ εἶναι ; εἰπέτε μου ποῦ κατοικεῖ ;

δὲν εἶναι εἰς λόφους κ' εἰς ὄρη ψηλά·

εἰπέτε μου ποῦ ἡ μορφὴ τῆς γελᾷ ;

Εἰς τὰ βάθη κοιλάδος ἐπῆγα ζητῶν,

τὸν ῥυακὰ εἶδα ποῦ πίπτει χροτῶν

Καὶ παίξει καὶ σύρει νερὰ καθαρὰ·

Μαζί των δὲν ἔπαιξε πλὴν ἡ χαρά.

'Εξήτησ' αὐτὴν εἰς σκιὰ ; τῶν δασῶν·

'Εγέλων τὰ φῶτα ἀστέρων χρυσῶν·

Πτηνὸν ἐκελάδ' εἰς μυρσίνην γλωρὰν

Πλὴν ἔψαλλε θρήνους καὶ ὄχι χαράν.

'Εξήτησ' αὐτὴν εἰς εὐθύμους χορούς,

Εἰς δειπνῶν θαλάμους λαμπρούς κ' ἡχηρούς·

Εἰς φῶτα, εἰς σκευὴ χρυσᾶ κ' ἀργυρᾶ,

Πλὴν οὐτ' εἰς αὐτὰ δὲν εὐρέθη ἡ χαρά.

Τὴν ἔφθασα τέλος, τὴν εὐρον μακρὰν

Τριγύρ' εἰς χωρίου κοιλάδα μικράν·

Τριγύρῳ τῆς εἶχε παιδιὰ ἀρκετὰ

Κ' ἐπήδα μὲ κεῖνα κ' ἐγέλα μ' αὐτά.

Ποῦ εἰσθε, μικροὶ παιδικοὶ μου καιροί,

Ἐφώνησα τότε μὲ ὕφος βαρὺ ;

Πλὴν μόλις τὴν εἶδα, πετᾷ ἡ χαρά

Κ' αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη κ' ἐσχάτη φορὰ.

Χαρά! Εὐδαιμονία! κεναὶ λέξεις. Ὅπως ὁ στρατηγὸς μετὰ λυσσώδη καὶ ὀρηκτικὸν ἀγῶνα καταλαμβάνει λόφον τινὰ κατεχόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀνέρχεται εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ λάμπων ἐκ χαρᾶς διὰ τὴν ἐπιτηδειότητά του καὶ τὴν ἀνδρείαν του, ὅπότε αἰφνης ὁ λόφος διασείεται ἐκ θεμελίων καὶ εὐρίσκεται ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ φονευμένος, οὕτω καὶ ὁ εὐτυχὴς ἀνέρχεται εἰς τὸ ὕψος τῆς εὐδαιμονίας κατόπιν πολλῶν μόχθων καὶ κόπων καὶ πρὶν ἐννοήσῃ τὴν εὐτυχίαν του, ἀμέσως κατακρημνίζεται εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς δυστυχίας.

Πόσοι καὶ πόσοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες φθάσαντες εἰς τὸν ὕπατον κολοφῶνα τῆς δόξης των κατακρημνίσθησαν, διὰ νὰ καταστῶσι πάλιν ἀφανεῖς πολῖται, ἂν μὴ εἶχον ἐξορισθῇ εἰς μεμακρυσμένην τινὰ νῆσον τοῦ Εἰρηνικοῦ ἢ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ;

Ἡ ἱστορία, ἡ ἐπιτάφιος αὕτη πλᾶξ τοῦ παρελθόντος, ὁ χάρις οὗτος τῆς ἀνθρωπότητος, βρίθει τοιούτων παραδειγμάτων. Εἰς οἵανδήποτε σελίδα τῆς καὶ ἂν ἀνατρέξωμεν, θάντικρύσωμεν ἔχνη τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος.

Αἱ χαρὰὶ ἡμῶν σκιά· παρὰ Θεῷ δὲ κεῖται τὸ τελευταῖον μειδίαμα. Ὁ Ἀννίβας, ὁ ἀτρόμητος στρατηγὸς τῶν Καρχηδονίων, ἀναδειχθεὶς εἰς ἐκ τῶν μεγάλων στρατηγῶν τοῦ κόσμου καὶ τρομοκρατήσας καὶ θέσας εἰς κίνδυνον ἐπανειλημμένως τοὺς παντοκράτορας τότε Ῥωμαίους, δι' ἑνὸς ὀλισθήματος καταπίπτει ἀπὸ τὸ ὑπέρτατον σημεῖον τῆς παροδικῆς ταύτης εὐτυχίας του εἰς τὸ βάραθρον τῆς δυστυχίας.

Ὁ Ναπολέων, ὁ ἀπλοῦς Κορσικανός, ὁ υἱὸς ἑνὸς ἀπλοῦ δικηγορίσκου, ἀνέρχεται εἰς ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ἀδυνατεῖ νὰ φαντασθῇ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἀνακηρύσσεται τουτέστιν αὐτοκράτωρ τῆς Γαλλίας, γίνεται κύριος ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, τρέπει εἰς φυγὴν ὀλοκλήρους στρατιάς διαφόρων συνηνωμένων κρατῶν καὶ ἐν τέλει, ἀφοῦ εἶδεν ἐπὶ τινὰ χρόνον πραγματοποιούμενα τὰ ὄνειρά του, κατόπιν ὁ πέλεκυς τῆς δυστυχίας ὑπὸ τὸ τρομακτικὸν ὄνομα τοῦ Βατερλώ ἐπιπίπτει ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸν κεραυνοβολεῖ ῥίπτων αὐτὸν εἰς τὸ βάραθρον τῆς δυστυχίας.

Ὅσῃν δυσκολίαν ἀπῆντησεν ἡ ἀνοδος αὐτοῦ εἰς τὰ ὕψηλα ἀξιώματα, τοσαύτη εὐκολία ἐχρειάσθη διὰ νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ ἀφανισμοῦ του. Ὁρῶσαν μόνον ὀλίγα δευτερόλεπτα, διὰ νὰ συντελεσθῇ τὸ τρομακτικὸν τοῦτο γεγονός. Παραλείπω τοὺς διαφόρους πρίγκιπας καὶ μεγάλους δοῦκας τῆς Ῥωσίας, οἵτινες ἀπὸ τοῦ

ὕψηλοτάτου μεγαλείου των κατήντησαν νὰ ἐπαιτοῦν καὶ νὰ παίζουν διάφορα ὄργανα εἰς τὰς ὁδοὺς τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἐξοικονομήσουν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον των. Ποῦ εἶναι ἡ προτέρα των εὐδαίμονία ; ποῦ τὰ μεγαλεῖά των καὶ ἡ αἴγλη των ; Πάντα ταῦτα καπνὸς ἦν καὶ διελύθη. Πομπόλугες ἦσαν καὶ διερράγησαν· ἀράχνη ἦν καὶ διεσπάσθη.

Παραλείπω τὰς ἐνδόξους καὶ ἀθανάτους Ἀθήνας, αἵτινες κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα ἔφθασαν εἰς τὸν ὑπατον κολοφῶνα τῆς δόξης των. Σήμερον ὅμως τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσώθη εἰ μὴ μόνον συντρίμματά τινα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ δώσουν ἀμυδροτάτην ἰδέαν τοῦ παρελθόντος μεγαλείου των.

Παραλείπως ἐπίσης τὴν εὐδαίμονα καὶ κραταιὰν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ἀκμάσασα καὶ αὕτη ἐπὶ τινα χρόνον μετὰ ταῦτα παρήκμασεν. Καὶ πλεῖστα ἄλλα παραδείγματα ἀνθρώπων καὶ Κρατῶν δύναται τις νὰναφέρει, ἅτινα, ἐνῶ ἔμεσουράνουν, ἐξεμυδενίσθησαν. Διὰ τοῦτο ὁρθῶς εἶπεν ὁ σοφὸς Σόλων πρὸς τὸν Κροῖσον : «Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ τραγικὸς Σοφοκλῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου : «Ὡστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν ἡμέραν ἐπισκοποῦντα μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέραμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθῶν».

Παναγιώτης Θ. Λέκας (Δ' 1926-7).

754—13. Ζωή.

«Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ ! Ὡ γενεαὶ ἀνθρώπιναι, πῶς σᾶς θεωρῶ εἰς τὴν κλίμακα τῶν ὄντων, πῶς σᾶς λογαριάζω, ἐφ' ὅσον ζῆτε μέσα εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον, πῶς σᾶς ὑπολογίζω μὲ τὰς φιλοδοξίας σας, τοὺς ἐγωισμοὺς σας, τὰς θεωρίας σας, τὰ ὄνειρά σας, τὰς πράξεις σας, τὰς ἐπιτυχίας καὶ τοὺς θριάμβους σας ἐξ ἴσου μὲ ἐν μηδενικόν ! Ψάλλει ὁ χορὸς ἀπελπισ εἰς τὸν «Οἰδίποδα Τύραννον» τοῦ Σοφοκλέους, γενόμενος αὐτόπτης μάρτυς τῆς ῥαγδαίας κατακρημνίσεως τοῦ βασιλέως Οἰδίποδος ἀπὸ τοῦ κολοφῶνος τῆς εὐτυχίας του εἰς τὸ ἀπύθμενον βάραθρον τῶν συμφορῶν καὶ τῆς δυστυχίας.

Ἀλλὰ ἀναμφιβόλως τοιοῦτον πεσσιμιστικὸν συμπέρασμα ἤρμοζε κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, καθ' ἣν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πτωχοῦ χοροῦ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς τῶν Θηβῶν ὁ ἀγαθὸς Οἰδίπους, ὁ λατρευτὸς τοῦ βασιλεῦς, ἀποδεικνύεται πατροκτόνος, μιάστωρ τῆς

μητρός του καὶ τῆς πόλεως, χωρὶς ὁ ἄθλιος ἔνοχος νὰ φέρῃ εὐθύνην τινὰ διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ διαπραχθέντα ἀνόσια ἐγκλήματα, ἂν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ἀθῶον ἄνθρωπον φονεύσαντα πέντε ὁμοίους του.

Ἄλλ' αὐτὰ συνέβαινον πρὸ χιλιάδων ἐτῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ διάφοροι θεοὶ ἠδύναντο νὰ δεσμεύουν τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων. Ἐκτοτε ὅμως σπανίως βλέπομεν τοιούτου εἶδους γεγονότα, σπανίως ἡ τύχη διὰ τοιούτων φοβερῶν πληγμάτων πληττεῖ ἀναιτίως τοὺς ἀνθρώπους, σπανίως οἱ ἄνθρωποι ἀκουσίως διαπράττουν ἐγκλήματα. Ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος. Ὁ Θεὸς μᾶς ἀφήνει ἐλευθέρους νὰ ἐνεργήσωμεν, ὅπως θέλομεν, καὶ ἡ θεία Δίκη ἐπιπίπτει ἐναντίον μας, διὰ νὰ μᾶς δοκιμάσῃ, νὰ μᾶς προλάβῃ, νὰ μᾶς τιμωρήσῃ.

Ἡ τυφλὴ τύχη δὲν διέπει τὸν κόσμον. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας ἰσχύει τὸ ἀξίωμα: «*vouloir c'est pouvoir*». Ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ζωὴν, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ τὴν σκιὰν τῆς ἀποτυχίας. Πρέπει νὰ λέγῃ εἰς ἑαυτόν: «*Πάντοτε ἔμπρὸς!*», ἀτενίζων εἰς τὸ τέρμα τοῦ δρόμου, τὸ ὁποῖον ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ, τὴν ἐπιτυχίαν νὰ τοῦ μειδιᾷ κρατοῦσα εἰς τὴν χεῖρα τὸν ἀθάνατον κλάδον τῆς νίκης. Ἰσως δὲν φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα, ἴσως πέσῃ εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ πάντοτε πρέπει νὰ πέσῃ ἀγωνιζόμενος. Ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ εἴπῃ: Τί εἶναι ἡ ζωὴ; Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Μηδέν. Δὲν τοῦ μέγαι παρὰ νὰ αὐτοκτονήσῃ. Εἶναι νοσηροὶ καὶ πρέπει νὰ φεύγουν ἐκεῖνοι, οἵτινες σταματοῦν ἀποτεθαρσχημένοι εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου, τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς, διότι ἔπεσαν εἰς ἓνα λάκκον ἢ διότι ἔχασαν τὸν σφιστὸν δρόμον.

Τί περιμένετε, φίλοι μου; Ἀναλογίσεσθε τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἀδίκως ἐτρέξατε, καὶ ἀποθαρρύνεσθε διὰ τὸ μέλλον; Ὑποβιβάζετε τὰς δυνάμεις σας, τὴν ἀξίαν σας, τὴν προσωπικότητά σας. Ἐμπρὸς λοιπόν, τί περιμένετε; Ἀρχίσατε πλήρεις καρτερίας καὶ ἐλπίδος ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὸν δρόμον ἢ ἀνεγερθῆτε ἀπὸ τὸν λάκκον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκηρμίσθητε. Κάλιον νὰ πέσετε ἀγωνιζόμενοι παρὰ νὰ εὐρεθῆτε νεκροὶ ἐκεῖ, ὅπου ἐσταματήσατε ἀπηλπισμένοι.

Σκέπτομαι τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, τί εἶναι ἡ ὑπαρξις μου ἐν μέσῳ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, τί εἶμαι ἐγώ, ὁ κόκκος τῆς ἄμμου εἰς τὴν παραλιακὴν ἀμμουδιάν, τὸ αἰσθάνομαι: Εἶμαι μία δύναμις πλήρης ζωῆς, σφοίγους, θάρρους καὶ ἐλπίδος, ἥτις διψᾷ νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, νὰ δράσῃ, νὰ παλαίσῃ, νὰ νικήσῃ. Εἶμαι μία δύναμις, ἥτις ἀρχίζει νὰ ἐνεργῇ μὴ ὑπολογίζουσα ἂν τὰ ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα θὰ συναντήσῃ, θὰ εἶναι ἀνώτερά

της. Ἄν τὴν νικήσουν, θὰ ὑποκύψῃ, ἀλλὰ θὰ ὑποκύψῃ παλαίουςα καὶ θὰ ἐκβάλῃ τὴν τελευταίαν τῆς πνοήν, ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν τῆς προσπάθειαν. Εἶμαι μία δύναμις μὲ συμμάχους, συμμάχους σπουδαίους: τὴν οἰκογένειαν, τὴν κοινωνίαν, τὴν πατρίδα, τὴν ἀνθρωπότητα, τὸν Θεόν.

Δὲν ὑπολογίζω τὰς ἐξαιρέσεις, διότι δὲν δύνανται νὰ ἐπιδράσουν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ κανόνος. Αἱ μεγαλύτεραι δυστυχίαι μᾶς ἔρχονται ἐξ αἰτίας ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ἐξηφανίσθησαν λαοί; ἦσαν ἀνήθικοι. Κατεκρημνίσθησαν ἄρχοντες; ἀλλ' ἦσαν βίαιοι. Κατεβαραθρώθησαν σοφοί; ἀλλ' ἦσαν ἄθεοι. Ἐξεμηδενίσθησαν ἰσχυροί; ἀλλ' ἦσαν κακοί. Κατεστράφησαν πλούσιοι; ἀλλ' ἦσαν ἄδικοι.

Βεβαίως εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς δὲν πρέπει διαρκῶς νὰ περιμένωμεν ἐπιτυχίας. Αἱ δυστυχίαι θὰ μᾶς εὐρίσκουν συχνά, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ συνεχίσωμεν μετὰ θάρρους τὸν ἀγῶνα. Ὅφειλομεν πάντοτε νὰ ἐκτιμῶμεν τὰς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας, τὰς ὁποίας συναντῶμεν, εἰς τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν καὶ νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι δὲν εἶναι κατὰ κανόνα ἀμετάβλητοι οἱ ὅροι τῆς ζωῆς, ἐξαρτᾶται δὲ καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους κατὰ μέγα μέρος ἡ μεταβολὴ των. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς περιστάσεις, αἵτινες δὲν ἐξαρτῶνται ἀπ' εὐθείας ἀφ' ἡμῶν, εἶναι πάντοτε δικαίωμά μας νὰ ἀντιδράσωμεν ἀποτελεσματικῶς διὰ τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ἀντοχῆς καὶ νὰ μὴ παρασυρθῶμεν ὑπὸ τῶν γεγονότων.

«Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς» λέγει ὁ θεῖος Παῦλος «τοσοῦτον ἔχοντες περιεκείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὃγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνῃς, καταφρονήσεως, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ κεκράθηκε». Τί τρανότερον παράδειγμα δι' ἓνα Χριστιανὸν ἀπὸ τὴν γλυκεῖαν καρτερίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν πρὸ τοῦ ἀπαισιωτέρου τῶν μαρτυρίων;

*Ὁ πεσσιμισμὸς εἶναι ἡ φιλοσοφία, ἡ ὁποία βλάπτει τὴν ζωὴν, τὴν δρᾶσιν, τὴν κίνησιν. Εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Σοπενχάουερ, τοῦ Νίτσε, τοῦ Νορντάου, ἡ φιλοσοφία τῶν υπερφύων μυελῶν, ἀλλὰ τῶν ἀδυνάτων χαρακτηρῶν. Ἡ καταστρεπτικὴ φιλοσοφία, ἥτις ἀναφαίνεται μετὰ πᾶν συγκλονιστικὸν γεγονὸς καὶ δὴ μετὰ τὸν ἀπαίσιον πόλεμον. Ὁ πεσσιμιστὴς σκέπτεται: «Ἡ ὥρα εἶναι κρίσιμος, οἱ κίνδυνοι πολυάριθμοι καταθλιβόμεθα ἀπὸ ὑπέρογκα χρέη, τὰ

ὅποια μᾶς ἀναγκάζουν νὰ καταβάλλωμεν φόρους, ἀκριβαίνουν τὴν ζωὴν, μειοῦν τὴν ἀξίαν τοῦ ἐθνικοῦ μας νομίσματος. Ὁ ἄρτος μας εἶναι ἀκριβός. Αἱ ζημίαι ἀνεπανόρθωτοι. Βαίνομεν πρὸς τὴν ἄβυσσον....».

Ὁ ὀπτιμιστὴς λέγει: «Ἡ κακὴ ὥρα παρῆλθεν· εὐρισκόμεθα εἰς τὴν καμπὴν τῆς ἱστορίας μας. Ἰσοσκελίσις προϋπολογισμοῦ, πλεόνασμα ἐξαγωγῆς, ἐπανόρθωσις ζημιῶν. Ἡ γῆ ἀνοίγεται εἰς ἐντατικὴν καλλιέργειαν· τὰ πάντα ἀναγγέλλουν τὴν ἐπανόρθωσιν. Ὀλίγα ἔτι ὑπομονῆς, ἐργασίας καὶ οἰκονομίας θὰ πραγματοποιήσουν ὅλας μας τὰς ἐλπίδας».

Ἀλλὰ τί θὰ ἦτο ἡ ζωὴ ἄνευ ἐμποδίων, ἄνευ δυστυχιῶν, ἄνευ δοκιμασιῶν; Τί θὰ ἦτο ἡ ζωὴ ἄνευ ἀγῶνος; Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ εἶχε νὰ ἐνδιαφερῇ εἰς τίποτε, δὲν θὰ εἶχε νὰ ἐργασθῇ καὶ νὰ σκεφθῇ διὰ τίποτε, οὐδὲν συναίσθημα θὰ ἐτάραττε τὴν γαλήνην τῆς ἀνυπαρξίας τῆς ψυχῆς του. Δὲν θὰ διέφερε πολὺ ἀπὸ τὰ ζῶα.

Οὐδεμίαν ὅμως δι' ἡμᾶς ἀξίαν θὰ εἶχεν ἡ εὐτυχία, ἐὰν δὲν εἴχομεν διανύσει λίαν ἀνώμαλον καὶ κοπιώδη δρόμον, διὰ νὰ τὴν προσεγγίσωμεν, ἐὰν δὲν τὴν εἴχομεν στερηθῇ καὶ ἐπιθυμήσει. Οὐδεμίαν σημασίαν θὰ ἐδίδομεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν, ὅταν αὕτη ἦτο διαρκὴς καὶ δὲν εἴχομεν οὐδόλως παλαίσει, διὰ νὰ τὴν κερδίσωμεν, δὲν εἴχομεν πολλάκις πρὸ αὐτῆς ἀντικρύσει τὸ φάσμα τῆς ἀποτυχίας.

Αἱ δοκιμασίαι αὐταί, τὰς ὁποίας καθ' ὅλον τὸν βίον ἡμῶν ὑφίστάμεθα, εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες μᾶς δίδουν καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμετροῦσωμεν τὰς δυνάμεις μας, νὰ τονώσωμεν τοὺς ψυχικοὺς μυῶνάς μας καὶ νὰ προχωρήσωμεν με βῆμα σταθερὸν ἐτοιμοὶ νὰ ἀντικρύσωμεν βαρύτεραν δοκιμασίαν. Ὁ Θεὸς μᾶς στέλλει τὰς δυστυχίας ὡς ἡθικὸν τονωτικόν. Οἱ πρακτικοὶ πλήρεις ζωτικότητος Ἀμερικανοὶ συμβουλεύουν: "Ὅταν σὲ εὖρη ἡ δυστυχία, σκέψου ὅποσον μεγαλυτέρα δυνατόν νὰ ἦτο. Διὰ τῶν δυστυχιῶν μαθαίνονται τὰ μεγαλύτερα μαθήματα καὶ ὄχι διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν. Μόνον τὰ μικρὰ πνεύματα δαμάζονται καὶ ὑποκύπτουν εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ τὰ μεγάλα πνεύματα ὑψοῦνται ὑπεράνω αὐτῆς. Ἡ δὲ εὐτυχία ἔγκειται εἰς τὸ νὰ διαφύγῃ τις τὴν δυστυχίαν. Σκοπὸς τῆς υπάρξεώς μας δὲν εἶναι τὸ νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴμεθα ἀξιοὶ τῆς εὐτυχίας.

Εἷς ἐκ τῶν ἐπὶ σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Βίας, ἐφρῶνε ὡσαύτως ὅτι ἡ μεγαλυτέρα δυστυχία ἔγκειται εἰς τὴν ἀδυναμίαν νὰ ὑπομένῃ τις τὴν δυστυχίαν.

Λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδεῖας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται... Πᾶσα μὲν παιδεῖα πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὥστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης».

Πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν δύναμιν νὰ ὑπερβάλλωμεν πᾶν ἐμπόδιον παρουσιαζόμενον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς μας, πρέπει νὰ ἔχωμεν τὸ σθένος νὰ ἀνθιστάμεθα εἰς ὅλα τὰ πλήγματα τῶν δυστυχιῶν, ἀναμένοντες μεθ' ὑπομονῆς τὴν ἐπιδιωκομένην ἐπιτυχίαν καὶ καρτεροῦντες τὰς εὐτυχίας, αἵτινες μᾶς ἐπιδαφιλεύονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς ἔχομεν ἀπαραίτητον αὐτῶν ἀνάγκην, ὅταν ὅμως εἴμεθα καὶ ἄξιοι αὐτῶν.

Ἐρωτηθεὶς ὁ «σιδηροῦς καγκελλάριος», ὁ Μπίσμαρκ, ἂν ὑπῆρξεν εὐτυχής, ἀπεκρίθη ὅτι, ἐὰν ἀθροίσῃ τὰς στιγμὰς, κατὰ τὰς ὁποίας ἠτύχησε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν, θὰ φθάσῃ τὸ πολὺ εἰς ἓν εἰκοσιτετράωρον. Καὶ ὁ ποιητὴς Fr. Corréε ψάλλει:

Ἄπ' τῇ ζωῇ δὲν μπορεῖς νὰ γυρένης εὐτυχία

παρὰ μιὰ μόνο στιγμὴ, ποὺ χάνετ' εὐθύς·

ὅχι πὺ πολλὴ ἀπ' τὸ νερὸ ποὺ πίνει

τὸ πούλλάκι σκύβοντας στὸ τρεχούμενο ῥέμμα.

Μία στιγμαΐα ἄλλως τε εὐτυχία δύναται νὰ μᾶς ἀποξημιώσῃ δι' ἀπείρους προσηγηθείσας δυστυχίας. Αὐτὸς δὲ ἀκριβῶς εἶναι εἰς ἐκ τῶν λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους ἐκτιμῶμεν καὶ τόσον φλογερῶς ἐπιθυμοῦμεν τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς εὐτυχίας. Ἡ διαρκὴς εὐτυχία πρέπει πάντοτε νὰ εἶναι τὸ ἀπρόσιτον ἐκεῖνο παλάτιον, τὸ ὁποῖον κρημνίζεται μόλις πατήσωμεν εἰς τὸ κατώφλιόν του, διότι, ἐὰν κατωρθοῦμεν νὰ κατοικήσωμεν δι' ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἀνάκτορον τῆς αἰωνίου εὐδαιμονίας, θὰ ἔχανε τότε δι' ἡμᾶς τὴν γοητείαν, τὴν ὁποίαν πρότερον εἶχε, καὶ θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ κατέλθωμεν πάλιν εἰς τὸν τραχὺν δρόμον, διὰ νὰ ἀγωνισθῶμεν ἔστω καὶ δι' ἓν ἀπατηλὸν ὄνειρον. Ἡ φύσις ἔχει κάμει τὸν ἄνθρωπον διὰ τὸν ἀγῶνα, ἀγῶνα κατὰ τῆς τύχης, κατὰ τοῦ ἀγνώστου, κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ παντὸς κωλύματος εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς του. Ἡ φύσις προσφέρει εὐτυχίαν εἰς ὅλους μας, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζωμεν νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰ δῶρά της. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἀγωνίζεται, χωρὶς νὰ κάμῃ σκοπὸν τοῦ βίου του τὴν ἀναζήτησιν τῆς εὐτυχίας, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ τὴν φθάσῃ, δὲν θὰ ἐπι-

τύχη αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν πάντες ὁμιλοῦν, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν ὀλίγοι γνωρίζουν. «Δὲν ὑπάρχουν νόμοι» εἶπεν ὁ V. Hugo «πρὸς κάμνον τὴν εὐτυχίαν». Καὶ πράγματι ἕκαστος θεωρεῖ ὡς εὐτυχίαν ὅ,τι ἀτομικῶς τοῦ ἀρέσκει καὶ μάλιστα ὅ,τι κοπιᾷ, ὅ,τι δυσκολεύεται, ὅ,τι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ ἔστω καὶ διὰ μίαν μόνην στιγμὴν. Ἴσως τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν ὡς εὐτυχίαν καὶ κοπιᾶζουσιν ἐπιδιώκοντες τὴν κτῆσιν εὐτελῶν πραγμάτων, ἡδονῶν χαμερπῶν καὶ ματαιῶν καταστάσεων, ἴσως εἰς τοῦτο νὰ ὀφείλεται ἡ δυστυχία αὐτῶν. Ἀσφαλῶς δὲ ἡ θεία Δίκη δὲν φεῖδεται τοῦ κεραυνοβόλου πελέκεώς της δι' αὐτούς. Πρὸς τούτους ἀποτείνεται ὁ θεῖος Χρυσόστομος βροντοφωνῶν τὸ «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης» διὰ τὴν ματαιοδοξίαν των, τὸν ἀρριβισμόν των, τὴν ἀνηθικότητά των, τὰς κακίας των. Διότι ὡς λέγει ὁ Florian :

Τὴν εὐτυχία γὰρ νὰ βροῦν, τρέχουν πολὺ μακριὰ,
Μὰ ἄδικα ἀγωνίζονται καὶ ἄδικα πολεμοῦν.
Αὐτὴ εἶναι κοντὰ μας, στὴν ἴδια μας καρδιά,
Στὸ μέρος ποὺ τὴν ἔβαλε προνοητικὰ ἡ φύσις,
Ἐκεῖ θεὸς νὰ τὴν βροῦν.

Διότι ἡ μόνη ἀληθὴς εὐτυχία, ἐκείνη, ἥτις ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδικῆς μας θελήσεως, ἐκείνη, ἥτις εἶναι τὸ ὁσιώτερον κτῆμα καὶ ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος ὧσων τὴν κατέχουν, ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἀντικρῶμεν εἰς τὸ γλυκὺ πρόσωπον τοῦ Κυρίου μας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, εἰς τὴν γαλήνιον μορφήν τοῦ Σωκράτους πίνοντος τὸ κώνειον, εἰς τὰ φαιδρὰ πρόσωπα τῶν μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς τὰ ἱερὰ πρόσωπα τῶν δημιουργῶν τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας τῶν αγωνισθέντων ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, εἶναι ἡ συναίσθησις ὅτι ἐξετελέσαμεν τὸ καθήκον μας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τοῦ πλησίον μας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἡ ὑψίστη αὕτη ἡδονή, μεγαλυτέραν τῆς ὁποίας δὲν δύναται νὰ δοκιμάσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι τὸ φυσικὸν βλαστάριον τοῦ καθήκοντος. «Ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι οὔτε ἐντὸς μας οὔτε εἰς τὸν ἔξω κόσμον· εἶναι ἡ ἔνωσις μας μὲ τὸν Θεόν» συμπεραίνει ὁ Πασκάλ.

Διὰ τοῦτο ἀγωνιζόμενοι καὶ ἐπιδιώκοντες τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν τοῦ πνεύματος θὰ ἔχωμεν τὴν δύναμιν νὰ υπερνικῶμεν τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ ἀνεχόμεθα καρτερικῶς πᾶσαν δοκιμασίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διδομένην εἰς ἡμᾶς. Πρέπει ὅμως νὰ θεωρῶμεν ἑαυτοὺς ἀρκετὰ εὐτυχεῖς, διότι δὲν ζῶμεν κατὰ τὴν Οἰδιπόδειον ἐποχὴν, καθ' ἣν ἀνυποπότος τις ἐδέχετο κατὰ κεφαλῆς τὴν εὐθύνην ἀλλεπαλλήλων φοβε-

ρῶν ἐγκλημάτων, τὰ ὅποια διέπραξεν ἀκουσίως, ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτο ἄνευ λόγου τινὸς ἢ θέλησιν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Τὸ ποίημα τοῦ Henry Longfellow «ψαλμὸς τῆς ζωῆς» περι-
κλείει ὅλον τὸ σφριῖγος τῆς αἰσιοδοξίας καὶ διδασκόμενον εἰς τὰ
σχολεῖα τοῦ ἄλλου ἡμισφαιρίου ἔχει καταστῆ δεύτερον «Πάτερ ἡμῶν»
τῆς Ἀμερικῆς.

Δι' ἄλλων λόγων τὸ τοῦ Δημοσθένους: «Τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα δεῖ
τὰ βέλτιστα πράττειν, φέρειν δ' ἂν ὁ θεὸς διδῶ γενναίως».

Κωνσταντῖνος Ἀ. Δυκιαρδόπουλος (Δ' 1926-7).

755.—14. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου εὐτυχία; Ἰδοὺ τὸ ἐρώτημα,
τὸ ὅποιον πραγματικῶς πολλοὺς ἀπησχόλησε καὶ καθεὶς ἀναλόγως
τοῦ περιβάλλοντός του προσεπάθησε νὰ δώσῃ μίαν ἀπάντησιν.
Ὑπάρχει λέγουν οἱ μὲν, δὲν ὑπάρχει λέγουν οἱ δέ. Καὶ ἐγώ, τασ-
σόμενος εἰς τὴν τάξιν τῶν δευτέρων, λέγω καὶ ἰσχυρίζομαι ὅτι δὲν
ὑπάρχει εὐδαιμονία ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου τοῦ προσωρινοῦ, τοῦ
κόσμου τῶν στεναγμῶν καὶ τῆς λύπης.

Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς του ἐπὶ τῆς
γῆς εἶναι πλήρης βασάνων καὶ μόχθων καὶ διαρκῶς κοπιᾷ καὶ
βασανίζεται νὰ ἀποκτήσῃ τι τὸ καλόν. Ἐξοδεύει ἄφθονα χρήματα,
ἄγνωστον πῶς τὰ πορίζεται, καὶ ἐργάζεται καὶ τὰς πλέον βαρείας
ἐργασίας καὶ τὰ πλέον κοπιαστικὰ ἐπαγγέλματα. Ἐργάζεται ἄλλ'
οὐδέποτε κουράζεται, βανκαλιζόμενος μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ κόποι
του δὲν θὰ ἀποβῶσι μάταιοι, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ εὐτυχίῃ καὶ θὰ
ἀπολαμβάνῃ ὅλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου, καὶ τότε, καθὼς καὶ ὁ
ἴδιος λέγει, θὰ ἀναπαυθῇ. Μετέρχεται τὸ ἐπάγγελμά του καὶ ἐπὶ
τινα χρόνον εὐτυχεῖ. Ἐπὶ τινα λέγω μόνον, διότι εὐθὺς ὥς θὰ κα-
τορθώσῃ νὰ λάβῃ τὸ ἐπίχρισμα τῆς εὐτυχίας, τὸ ἐπίχρισμα, τὸ
ὅποιον πολλοὺς παρασύρει εἰς τὸ νὰ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει εὐδαι-
μονία, βάσκανος ὀφθαλμὸς ῥίπτει τὸ βλέμμα του καὶ τὸ οἰκοδό-
μημα τῆς εὐτυχίας κρημνίζεται. Ἀρχεῖ καὶ μόνον ἡ ἐλαφρὰ πνοὴ
τοῦ ἀνέμου, ἥτις ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τυχαῖόν τι γεγονός, νὰ λάβῃ
ἡ εὐδαιμονία αὐτὴ τὸ ἄλλο, τὸ ἀντίθετον ἄκρον, τὴν δυστυχίαν καὶ
ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς εὐδαιμονίας νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς
δυστυχίας.

Ποῦ εἶναι ἡ προτέρα εὐδαιμονία; ποῦ τὰ πλοῦτη; ποῦ ἡ δόξα;

ποῦ τὸ μεγαλεῖον ; Καπνοῦ νέφος ἦτο καὶ διελύθη, σκιὰ νέφους καὶ διεσκορπίσθη, ἱστὸς ἀράχνης καὶ ἑτεμαχίσθη, Τί ἐλάχιστος πραγματικῶς ὁ χρόνος τῆς πτώσεως ! Ἀρκοῦν δευτερόλεπτα, ἵνα κορημισθῇ ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον.

Καὶ ἡ ἀπότομος πτώσις ἐκ τῆς εὐδαιμονίας εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ ἡ προσωρινὴ παραμονὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ εἶναι γεγονότα, τὰ ὁποῖα γίνονται ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐν βλέμμα ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ τις εἰς τὴν ἱστορίαν, τὴν πλάκα αὐτὴν τῆς ματαιότητος, καὶ πᾶσα περὶ τούτου ἀμφιβολία διαλύεται.

Τίς ἢ μᾶλλον τίνες ἐκ τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες κατεῖχον τὴν ὑφίστην ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐδαιμονίαν, μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτῶν κατώρθωσαν νὰ τὴν διατηρήσουν ;

Ποῦ εἶναι ὁ ζάπλυντος Κροῖσος, τοῦ ὁποίου αἱ ἀποθῆκαι ἦσαν πλήρεις χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, ὅστις παρ' ὀλίγον καὶ θὰ ἀπέθνησκεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Κύρου ;

Ποῦ εἶναι ὁ θαυμάσιος Περικλῆς, εἰς τὸν ὁποῖον αἱ Ἀθηναὶ ὀφείλουν τὸν χρυσοῦν αἰῶνά των, ὅστις ἀπέθανεν ἐν μέσῳ πένθους βλέπων τὸ ἔργον του καταστρεφόμενον ἐκ τοῦ Πελοπον. πολέμου ;

Ποῦ εἶναι ὁ ἀπλοῦς στρατιώτης ἐκ τῆς Κορσικῆς, ὁ Ναπολέων, ὅστις ἠτύχησε καὶ τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας νὰ λάβῃ καὶ αὐτοκράτωρ αὐτῆς νὰ γίνῃ, ὅστις συνέλαβε τὸ παράτολμον σχέδιον νὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον ὅλον ; Ἦρκεσε δι' αὐτὸν ἡ λέξις Waterloo νὰ τὸν ῥίψῃ νέον καὶ νέος νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν ἐρημόνησον τῆς Ἀγίας Ἑλένης.

Ποῖα ἔθνη καὶ ποῖαι φυλαὶ δὲν κατέρρευσαν ἐκ τῆς ὑφίστης εὐδαιμονίας των εἰς τὴν δυστυχίαν των ; Ἦρκεσε τὸ τυχαῖόν τι νὰ τὰ ῥίψῃ. Ποῦ εἶναι οἱ ἔμποροι Φοίνικες, οἵτινες μὲ τὰ πλοῖά των διήρχοντο ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τὴν Μεσόγειον ; Ποῦ οἱ πολυπληθεῖς Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι ; ποῦ οἱ πολεμικοὶ καὶ παντοκράτορες Ῥωμαῖοι ; Ποῦ εἶναι αἱ Ἀθηναὶ τῆς ἀρχαιότητος, τὸ κέντρον παντὸς πολιτισμοῦ καὶ προόδου ; Ἐρείπια ἀπέμειναν μόνον καὶ ἡμεῖς τώρα θαυμάζομεν τί θὰ ἦσαν κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα. Ποῦ εἶναι ἡ βασιλεὺς τῶν πόλεων Κωνσταντινουπόλις, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔδρασαν τόσοι καὶ τόσοι αὐτοκράτορες καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ὁποίας τόσαι καὶ τόσαι σελίδες ἔχουσι γραφῇ ;

Ἀλλὰ διατί νὰ τρέχῃ τις εἰς τὸ σκότος τοῦ παρελθόντος καὶ νὰ μὴ ἔχῃ παραδείγματα ἐκ τοῦ πλήρους φωτὸς παρόντος ; Πόσοι καὶ πό-

σοι εὐγενεῖς, βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες, οἵτινες ἀπελάμβανον ὅλων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐθεωροῦντο ὡς εὐτυχεῖς, κατήντησαν εἰς τὰς ὁδοὺς ἐπαιτοῦντες, ξενιτευμένοι μακρὰν τῶν χωρῶν των καὶ τῆς ἡσυχίας των, καὶ τέλος ἐχάθησαν; Σαφέστατον παράδειγμα ἐξ ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ τύχη τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας τῆς Ῥωσίας. Μήπως ἔλεπε τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὁ πλοῦτος; μήπως αἱ δόξαι καὶ αἱ τιμαὶ καὶ τὰ μεγαλεῖα; "Οχι! εἶχον πᾶν ὅ,τι ὁ κόσμος θεωρεῖ ὡς εὐτυχίαν. Καὶ ὅμως ἔφθασεν ἡ τραγικὴ ἡμέρα, ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν οἱ Μπολσεβίκοι ἤλθον εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ἄλλοι κατεδιώχθησαν, ἄλλοι ἐφονεύθησαν μὲ τοὺς πλέον φορικωδεστέρους θανάτους, καὶ ἡμεῖς ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας εἶδομεν στρατηγούς, εὐγενεῖς καὶ πρίγκιπας ἀκόμη περιφερομένους εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ παίζοντας μουσικὰ ὄργανα καὶ πωλοῦντας διάφορα μικροαντικείμενα. Ἀλλὰ καὶ πόσοι καὶ πόσοι δὲν μετῆλθον τὸ πᾶν διὰ νὰ εὐτυχίσουν, ηὐτύχησαν προσωρινῶς καὶ κατόπιν κατέρρευσαν!

Ἡ ἀπόκτησις τῆς εὐτυχίας καὶ ἡ πτώσις ἐξ αὐτῆς φαντάζομαι ὅτι γίνεται ὡς ἐξῆς: Ὁ ἄνθρωπος, ὅστις θέλει νὰ εὐτυχήσῃ, ὁμοιάζει μὲ τὸν περιηγητὴν ἐκεῖνον, ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἐρευνήσῃ λόφον ἀπόκρημνον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου φιλοδοξεῖ νὰ φθάσῃ καὶ ἀπ' ἐκεῖ νὰ ἴδῃ τὸν πέριξ τόπον. Ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας τὸν λόφον αὐτὸν ἀνέροχεται καὶ ἡ ἄνοδος κατὰ τὴν πρώτην του ἡλικίαν εἶναι πολὺ εὐκόλος. Ἀλλὰ βραδέως προχωρεῖ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὅσον παρόρχεται ἡ ἡλικία ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἄνοδος καθίσταται ἐπιπονωτέρα. Βράχοι ἀπότομοι δεξιὰ, κρημνοὶ ἀποτομώτεροι ἀριστερά. Κοπιᾶζει καὶ ἰδρώνει. Ἀλλὰ πάντοτε πιστὸς εἰς τὴν ἀπόφασίν του ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν του.

Ἄλλ' ὦ! τί χαρὰ αἴφνης! Μία μικρὰ ἀτραπός, ἐν μέσῳ τῶν βράχων, φαίνεται νὰ ὀδηγῇ πρὸς τὴν κορυφήν. Αἴφνης οἱ κατηφεῖς του ὀφθαλμοὶ λάμπουν, τὸ σκυθρωπὸν του πρόσωπον πληροῦται χαρᾶς. Λησμονῶν τὰ πάντα ἀνέροχεται καὶ τέλος φθάνει εἰς τὴν κορυφήν τοῦ λόφου. Τὸν βλέπω μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ νὰ κοιτάξῃ κάτω τὸν κόσμον. Τὸν βλέπω νὰ λαμβάνῃ τὴν σάλπιγγα καὶ νὰ θέλῃ νὰ διαλαλήσῃ τὴν εὐδαιμονίαν του. Ἀλλὰ φεῦ! καθ' ἣν στιγμήν λαμβάνει τὴν σάλπιγγα νὰ κηρύξῃ αὐτὴν, ὀλισθαίνει καὶ κυλίεται εἰς τὸ ὅπισθεν αὐτοῦ κρυπτόμενον βάρανθρον τῆς δυστυχίας! Τί ἐλάχιστος ὁ χρόνος ὁ τῆς πτώσεως καὶ τί μακρὸς ὁ τῆς ἀνόδου! Μὲ ποίαν εὐκολίαν κρημνίζεται καὶ μὲ τί δυσκολίαν ἀνήρχετο!

Ποῖαι ἐλπίδες, ἀπὸ τὰς ὁποίας ὠθούμενος ἀνήρχετο τὸν λόφον πρὸς τὴν ποθητὴν κορυφὴν, παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας! Μάταιοι εἰ πόνοι του, μάταιοι οἱ ἰδρωτές του! Αὐτὸ ἦτο ἡ εὐτυχία; αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἕκαστος ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας ἐπιθυμεῖ; αὐτὸ ἦτο ἡ ἐκπλήρωσις τῶν σχεδίων του; Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἤρχετο ποτὲ νὰ μὴ τὴν ἐγνώριζε.

Ἰωάννης Χρ. Μαργαρίτης (Δ' 1926-7).

756—15. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν.

Αὗται αἱ θλιβεραὶ λέξεις ἀντήχουν ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ τοῦ Διονυ-
νιακοῦ θεάτρου, λέξεις σπαρακτικαί, τὰς ὁποίας μετὰ τόσης συν-
τριβῆς ἔψαλλεν ὁ Χορός. Οὗτος λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ῥα-
γδαίαν μετάπτωσιν τῆς τύχης τοῦ Οἰδίοδος ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἀγα-
θοῦ εἰς τὸ ἔσχατον τῆς δυστυχίας, οἰκτίρει μὲ μεγάλην συντριβὴν
τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ ὁποῖον βαθμολογεῖ μὲ ἐν μηδενικόν.

Καὶ τῷ ὄντι εἶναι ἄλλο τι ἢ εὐτυχία παρὰ εἰς διαίτων ἀστήρ,
ὅστις ἀναδίδει μίαν φλόγα λαμπρὰν πρὶν ἀποτόμως σβεσθῇ; εἶναι
ἄλλο ἀπὸ μίαν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου διὰ μέσου θεελλώδους οὐρανοῦ;
Ἔχει δίκαιον ὁ χορός; Ἐὰν ἀληθῶς ῥύψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ
τοῦ ἐφημέρου τούτου κόσμου, πολλὰ θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ
καὶ πολλὰ συμπεράσματα νὰ ἐξαγάγῃ καὶ νὰ ἐπιδοκιμάσῃ τὴν γνώ-
μην τοῦ χοροῦ, ὅστις λέγει ταῦτα μετὰ μεγάλης φρονήσεως. Πῶς
νὰ μὴ παραδέχεται τις τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης, τῆς κακῆς μοί-
ρας, ἥτις ὡς μία τυφλὴ περιπλανωμένη τῇδε κἀκεῖσε σκορπίζει εἰς
τοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν; Τυφλὴ ἢ ἀθλία μει-
διᾷ πρὸς ἀφανεῖς καὶ ἀσήμους καὶ σκυθρωπάζει πρὸς λαμπροὺς καὶ
σπουδαίους.

Πόσοι ἄνθρωποι μὲ ἐν γλυκὺ μαιδίᾳ αὐτῆς ἀνῆλθον εἰς τὰ
ῥήματα ἀξιώματα. κατέλαβον τὰς μεγίστας ἀρχὰς καί, ἐνῷ ἀπῆλθον
τοιαύτης εὐτυχίας, ὁ ἀνέφελος αὐτῶν οὐρανὸς ἐθολοῦτο, θύελλα
ἔξέσπα καὶ οὗτοι κεραυνόπληκτοι κατήντων οἱ ἀσημότεροι ἐκ τῶν
ἀνθρώπων, οἱ δυστυχέστεροι ἐκ τῶν θνητῶν; Ἐνῷ διὰ μίαν στι-
γμὴν αἰωροῦντο εἰς τὸν καλοφῶνα τῆς εὐτυχίας των, κρατούμενοι
εἰς τὰ ὑψηλότερα στρώματα, αἴφνης καταλαμβανόμενοι ὑπὸ ἱλγ-
γου ἔπιπτον εἰς τὰ ἀπύθμενα βάθη τῆς πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν δια-
νοιομένης ἀβύσσου.

Ἡ κακὴ μοῖρα εἶναι ἡ ἀμείλικτος σφῦρα, ἥτις ἐπὶ τοῦ ἄκμο-

νος τῆς δυστυχίας κοινοποιεῖ, ἐκμηδενίζει καὶ αὐτὰ τὰ λαμπρότερα ἀγαθὰ, εἶναι τὸ ἀπαίσιον πτύον, τὸ ὁποῖον κατακαλύπτει καὶ τὰ μόρια, τὰ συντρίμματα τῆς εὐτυχίας ἐντὸς τοῦ τάφου τῆς δυστυχίας καὶ τῶν στεναγμῶν.

Ἡ εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐφήμερος, εἶναι τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὁποῖον πᾶς ἄνθρωπος καταθέτει τὸν λίθον τῶν δυνάμεών του, τὸ ὁποῖον φεῦ! ἄνεμος πνεύσας κατηρείπωσεν. Εἶναι τὸ φῶς τῆς λυχνίας, τὸ ὁποῖον πρὶν ἐντελῶς σβεσθῇ καὶ ἀπλώσῃ πέριξ αὐτοῦ τὴν μαύρην καὶ καὶ θλιβεράν σκοτίαν, ἀναδίδει μίαν ἰσχυράν ἀναλαμπὴν καὶ κατόπιν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος σβέννυται διὰ παντός. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἄθურμα εἰς τὰς σκληρὰς χειρὰς τῆς, εἶναι ἐν ἄχυρον ἐν μέσῳ μιᾶς καταστρεπτικῆς θυέλλης, ἥτις φέρει τοῦτο δαιμονιωδῶς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.

Ὁ Ναπολέων ὁ Μέγας, ὁ ἀπλοῦς Κορσικανὸς ἀξιωματικός, ἀνεδείχθη διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ ἔγινε μὲ ἐν μειδιάματι τῆς τύχης κραταῖος στρατηγὸς καὶ ἐξακουστός αὐτοκράτωρ, διὰ τοῦ στρατοῦ κατεκεραύνωσε τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, αἵτινες ἐτόλμησαν νὰ ἀντιπαραταχθῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἔφθασεν εἰς τὸ Ζενιθ τῆς δόξης του, ἵνα ὁ μεσουρανὼν ἀστήρ του, ἐκπέμψας τὰς τελευταίας του ἀναλαμπάς, δύσῃ ῥαγδαίως. Καὶ οὗτος κατήντησε ῥάκος τῆς δόξης, αἰχμάλωτος τῶν ἐχθρῶν του, αὐτός, ὅστις τόσον ἐδοξάσθη, αὐτός, τοῦ ὁποῖου ἡ δόξα ἔφθασεν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, ἀποθανὼν ἐξόριστος ἐν τινὶ ἀξένῳ νήσῳ τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὅστις ἦτο εἰς τῶν μεγαλυτέρων στρατηγῶν τοῦ κόσμου, ὅστις ὑπὸ τὸ σιγήπυρρον του ἤνωσεν ὅλας τὰς χώρας τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, διέπραξε τόσα κατορθώματα, τόσους θριάμβους, τόσους ἄθλους, ἐτιμήθη, ἐδοξάσθη, ὅμως κατήντησεν ὥστε νὰ πέσῃ θῦμα δολοφονίας τῶν ἐχθρῶν συμπράττοντος καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Βρούτου, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπα. Ἦτο ἡ κακὴ μοῖρα, ἥτις ἐπῆλθε τόσον ἀστραπιαίως κατ' αὐτοῦ. Καὶ εἶναι μόνον αὐτὰ τὰ παραδείγματα ;

Πόλεις λαμπραί, ὡς αἱ Ἀθῆναι, βασιλεία κραταιά, ὡς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, αὐτοκρατορίαι ἀχανεῖς καὶ ἐκτεταμέναι, ὡς ἡ Ῥωμαϊκὴ καὶ ἡ Βυζαντινὴ, αἵτινες ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἦσαν τὰ κέντρα τοῦ πολιτισμοῦ, ἦσαν οἱ φάροι, οἵτινες διὰ τοῦ ἐκτυφλωτικοῦ αὐτῶν φωτὸς ὠδήγουν εἰς τὰ ἀμέτροτα ὕψη τοῦ πολιτισμοῦ, ἐσωρεύθησαν εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν, ἐτάφησαν ὑπὸ τὴν παγερὰν πλάκα τοῦ θανάτου.

Ἄπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα, τὰ ὅποια εὐρίσκει τις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν λαῶν, δι' ὧν κάλλιστα φαίνεται τὸ ἐφήμερον τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας. Ταῦτα ἐπισφραγίζουν τὸ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος λεχθὲν θεῖον ῥητὸν «μηδὲνα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε», τὸ ὁποῖον εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας χαρακτηριστικὰς λέξεις περιέχει τόσον σπουδαῖον δίδαγμα.

Ἰωάννης Γ. Μπέλλας (Δ' 1926-27).

757—16. Εὐδαιμονία—Ματαιότης.

εἴω γενεαὶ βροτῶν,
ὥς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μη-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ !

Οἱ λόγοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ἡ τραγικὴ πτῶσις τοῦ Οἰδίποδος ἐμπνέει εἰς τὸν χορόν, εἶνα ἅπλοῖ, πολὺ ἅπλοῖ· πόσον βάθος ὅμως ἐγκλείεται εἰς τὴν ἀπέριττον ἀπλότητά των! Ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπίνη μοῖρα, ἡ μοῖρα τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν, περιέχεται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις. Ἀφ' οὗτου ἐπὶ τῆς ἐρήμου σφαίρας ἐγεννήθη ζωὴ, ἀφ' οὗτου εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἡ ματαιότης ἔθεσεν ἐπὶ τῆς ζωῆς τὴν θλιβεράν της σφραγίδα. Καὶ ἔκτοτε ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος θὰ ἐναγκαλίζεται μὲ τοὺς ὠκεανοὺς τοῦ φωτός του τὴν γῆν μας, οἱ αἰῶνες θὰ διαδέχωνται ἀλλήλους, ὁ εἰς τὸν ἄλλον μιμούμενος, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη μοῖρα θὰ παραμένῃ πάντοτε ἡ αὐτή. Πάντοτε ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος θὰ εἶναι μία διηνεκὴς τραγωδία, μία πάλη διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς εὐδαιμονίας, διὰ τὴν κατάκτησιν μιᾶς οὐτοπίας τοῦ μηδενός. Διότι ποῖος ὑπῆρξε πραγματικῶς εὐτυχής; ποῖος δὲν εἶδε τὰ ὄνειρά του ἐκπνέοντα, τὰ ἰδανικά του συντριβόμενα, τὰς ἐλπίδας του οἰκτρῶς διαψευδομένας; Ποῖος δὲν εἶδε ὅ,τι ἐνόμιζεν εὐδαιμονίαν παρασυσρόμενον ὑπὸ τοῦ θείουματος τῶν ἐτῶν, διαλυόμενον ὡς τολύπην καπνοῦ εἰς τὴν πνοὴν ἐλαφροῦ ἀνέμου;

Ἡ Παγκόσμιος Ἱστορία, ἡ ἐπιτάφιος αὐτῇ πλᾶξ τοῦ μνήματος τοῦ παρελθόντος, βρῖθει παραδειγμάτων. Οἰανδήποτε σελίδα της καὶ ἂν στρέψωμεν, τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος ἔχνη θὰ ἀντικρύσωμεν. Ἀπὸ τοῦ πασιγνώστου ἀρχαίου Κροίσου, τοῦ ζαλπούτου βασιλέως τῆς Λυδίας, μέχρι τοῦ ἐνδόξου βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος μέχρι τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, ἡ ἱστορία βρῖθει ὀνομάτων ἀνθρώπων, οἵτινες εἶδο-

τὴν εὐδαιμονίαν των συντριβομένην ὑπὸ τὸ πέλας μιᾶς οἰασθῆ-
ποτε συμφορᾶς...

Πτωχὲ ἄνθρωπε! δὲν γεννᾶσαι παρὰ διὰ τὰ ὑποφέρεις. Καὶ ἂν
ὁ πλοῦτος σοῦ προσφέρῃ τὰ ἀγαθὰ του, καὶ ἂν ἡ δόξα σὲ περιβάλλῃ
μὲ τὰς περιλάμπρους ἀκτῖνάς της, καὶ ἂν ἡ εὐτυχία σοῦ μειδιάσῃ καὶ
σὲ ὑψώσῃ ἔστω καὶ μέχρις ἐβδόμου οὐρανοῦ, μὴ εἴπῃς ὅτι εἶσαι
εὐδαίμων. Ἡ εὐδαιμονία δὲν εἶναι παρὰ μία ἀπατηλὴ νεφέλη, ἐν
ὄνειρον, μία χίμαιρα. Ἀρκεῖ μία ἐλαφρὰ ῥιπὴ ἀνέμου, διὰ τὰ τὴν
παρασύρῃ, τὰ τὴν διαλύσῃ, τὰ τὴν ἐκμηδενίσῃ. Τὰ ἐρείπια της,
οἰκτρὰ ἐρείπια τῆς φρικτοτέρας καταστροφῆς, εἶναι ὁ τάφος σου,
ὁ τάφος τῆς ψυχῆς σου. Εἰς τὸν τάφον ὅμως αὐτὸν μὴ στήσῃς σταυ-
ρὸν τὴν ἀπελπισίαν σου. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι χρειάζεται μεγίστη ψυ-
χικὴ δύναμις, ὑπερτάτη χριστιανικὴ ὑπομονή, διὰ τὰ διατηρήσῃς
εἰς τὴν παγερότητα ἑνὸς τάφου τὸ γλυκὺ φῶς τῆς ἐλπίδος· ἀλλὰ
πρέπει τὰ τὸ διατηρήσῃς. Πρέπει ἐνστερνιζόμενος τὴν λήθην καὶ
τὴν ἀνάμνησιν συγχρόνως, τὰς ὑψώσῃς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων παν-
σίλπου σύμβολον καὶ τὰ δημιουργήσῃς ὑπὸ τὴν αἰγίδα του καὶ πάλιν
μίαν νέαν, καλυτέραν ἀκόμη, αὐρίον. Ἡ ζωὴ εἶναι μία συνε-
χὴς νεκρανάστασις· διατὶ τὰ ἀφεθῇς ἔρμαιον τῆς συμφορᾶς; Πά-
ταξέ την μὲ τοῦ θάρρους σου τὰ βέλη.

Δημοσθένης Ἰ. Νάκος (Δ' 1926-7).

758.—17. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Διὰ τὸν Οἰδίποδα ἀπεκαλύφθη τὸ πᾶν. Εἰς τὸ Δ' ἐπεισόδιον
τοῦ περισπουδάζου δράματος τοῦ μεγάλου Σοφοκλέους «Οἰδίπο-
δος Τυράννου» ἀποκαλύπτεται ἐν τῷ προσώπῳ του ὁ φονεὺς τοῦ
πατρὸς καὶ ὁ σύζυγος τῆς μητρός. Ὁ πολυῦμνητος βασιλεὺς, ὁ κρα-
ταιότατος τῶν ἡγεμόνων Οἰδίου καταρρέει διὰ μίαν στιγμὴν εἰς
ἐρείπια ἀνθρωπίνου μεγαλείου. Ἐντεῦθεν ὁρμώμενος ὁ χορὸς τῶν
Θηβαίων γερόντων ἀνάγεται εἰς καθολικωτέρας θεωρίας περὶ τοῦ
κλήρου τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου γένους καὶ βαρύνθυμος θρηνεῖ εἰς τὸ
Δ' στάσιμον τὸ οὐδαμινὸν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώ-
πων, λέγει, εἶναι ἐν μηδενικόν.

Πόσον εὐμετάβολος τῷ ὄντι εἶναι ὁ ἀνθρώπινος βίος! Πόσον ὁ
πρὶν ἀνθόσπαρτος καὶ πανευδαίμων βίος δὲν μετεβλήθη εἰς ῥάκη πέν-
θους καὶ συντρίμματα καταστροφῆς! Πόσοι δορυκτῆτορες κατακτη-
ταί, πόσοι νικηταί καὶ πόσοι τροπαιοῦχοι στρατηγοί, περίφημοι

διὰ τὸ κλέος των, δὲν ἀπέθανον εἰς τὸ ἀπύθμενον βάραθρον τῆς ἀφανείας ! Πόσοι παντοδύναμοι βασιλεῖς, μετεωρισθέντες εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης των, δὲν ἔλαβον διὰ τῆς ἰδίας χειρός, διὰ τῆς ὁποίας ἐκράτουν τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον, τὴν ῥάβδον τοῦ ἐπαίτου !

Πόσοι ὀνομαστοὶ λαοὶ καὶ πόλεις τῆς ἀρχαιότητος δὲν περιέπεσαν εἰς ἀφάνειαν μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ! Πόσοι δὲν ἀντίκρυσαν τὰ μειδιάματα τῆς εὐτυχίας καὶ δὲν εἶδον ἀπέναντί των τοὺς σαρκαστικοὺς μορφασμοὺς τοῦ ἀπαισίου τῆς καταστροφῆς σκελέθρου ! Ποῦ εἶναι ὁ πλοῦτος τῆς Καρχηδόνης ; ποῦ ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ; ποῦ ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ῥώμης ; ποῦ ἡ γλῶσση καὶ ἡ τρυφηλότης τῶν αὐλῶν τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ;

Καπνὸς ἦν καὶ διελύθη, πομφόλυγες καὶ διερράγησαν, ἀράχνη καὶ διεσπάρθη. « Ἐν τῇ ἱστορίᾳ » λέγει ὁ Herder « τὰ πάντα εἶναι ἐφήμερα » ἐπὶ τοῦ μετώπου της ἔχει γραφῇ : Σῆψις, μηδαμινότης... Εἶναι θλιβερὰ ἡ τύχη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπερ μεθ' ὅλων των τῶν μόχθων καὶ τῶν ἀγώνων εἶναι προσδεδεμένον εἰς τὸν τροχὸν τοῦ Ἰξίου καὶ εἰς τὴν πέτραν τοῦ Σισύφου καὶ εἶναι καταδικασμένον εἰς τὸν πόθον τοῦ Ταντάλου ». « Πρέπει νὰ ἀποθάνωμεν » λέγει ὁ ἴδιος « χωρὶς ποτε νὰ ἴδωμεν ὠριμασμένον τὸν καρπὸν τῶν μόχθων ἡμῶν ». Πίπτει ὁ ἐνάρτεος Βροῦτος καὶ ἀρχουν Τιβέριος, Καλιγόλας καὶ Νέρων· ὁ δίκαιος Ἀριστείδης ἐξορίζεται, ὁ θαυμάσιος Σωκράτης καταδικάζεται εἰς θάνατον, ὁ Μέγας Ναπολέον ἀποθνήσκει ἐξοριστὸς χωρὶς νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ μεγαλεπήβολον σχέδιόν του.

Πολλάκις οἱ ποιηταὶ ἐθρήνησαν τὸ μηδαμινὸν τῶν ἀνθρωπίνων. « Ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν κάρτος », λέγει ὁ Σιμωνίδης, « ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες, αἰῶνι δὲ παύρῳ πόνος ἀμφὶ πόνῳ· ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος· κείνου γὰρ ἴσον λάχον μέρος οἱ τ' ἀγαθοὶ ὅστις τε κακός. Οὐδὲ γὰρ οἱ πρότερόν ποτ' ἐπέλοντο, θεῶν δ' ἔξ ἀνάκτων ἐγένονθ' υἱὲς ἡμίθεοι, ἀπονον οὐδ' ἀφθιτον οὐδ' ἀκίνδυνον βίον ἐς γῆρας ἐξίκοντο τελέσσαντες ». Καὶ ὁ Πίνδαρος : « Ἐπάμεροι ! τί δέ τις ; τί δ' οὔτις ; σκιᾶς ὄναρ ἀνθρώπος ! » Ὁ δὲ Σοφοκλῆς « Ὅρθω γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἶδωλ' ὅσοι περ ζῶμεν ἢ κούφην σκιάν » εἰς τὸν Αἴαντα καὶ « Οὐδὲν ἔρπει θνατῶν βιώτῳ παντελὲς ἐκτὸς αἵτας » εἰς τὴν Ἀντιγόνην. « La douleur est au fond de tout » λέγει καὶ ὁ Pascal.

Μηδὲν λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος... Παντοῦ συμφορὰ, παντοῦ κατα-

στροφή, παντοῦ θλίψις. Παντοῦ ἀμείλικτος ὁ θάνατος ἐπέροχεται ὡς σαρκοβόρον ὄρνεον κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σπαράσσει ὑπὸ τοῦς ὄνυχάς του τὰ ἀσθενῆ θύματά του. Φεῦ! Ἀπατηλὸν ὄνειρον εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ παρέροχεται, νέφος καὶ διαλύεται, σκιά καὶ ἔξαφανίζεται.

Δημήτριος Π. Οἰκονομίδης (Δ' 1926-7).

759.—18. Ματαιότης ματαιότητων.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ τὴν ζωὴν, ἔρχονται στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας κινεῖ τὴν κεφαλὴν του ἀπογοητευμένος. Οἱ πλέον ἰσχυροί, οἱ πλέον λογικοί, πολλὰς φορὰς ἀπελπίζονται. Πάντα τὴν βλέπουν ὡς μίαν διαρκῆ γέννησιν καὶ διαρκῆ θάνατον. Ἡ ζωὴ, ἐφ' ὅσον ζῇ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι καὶ θά εἶναι ὁ ποταμός, ὁ ὁποῖος διαρκῶς τρέχει μὲ τὰ θολωμένα ὕδατά του καὶ ὁ ὁποῖος ἄλλοτε μὲν πλημμυρεῖ, ἔξογκοῦται, καταστρέφει, ἄλλοτε δὲ τρέχει ἥσυχα καὶ χαμογελᾷ.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ Οἰδίπους ἐδοκίμασεν ὅλας τὰς ἀπόψεις τῆς τοῦ ἔχαιμογέλασεν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον θυμωμένον, ὥς ὁ οὐρανός, ὁ ὁποῖος ἐτοιμάζει βροχὴν καὶ ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον εἶναι μολυβδόχρους, καὶ ἔξετόξευσεν ὅλας τῆς τὰς δυστυχίας ὡς τιμωρίαν.

Κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν τοῦ ἐχάρισε τὴν χαρὰν πλησίον τοῦ Πολύβου. Μετὰ τοῦτο, ὅτε ἐγένινεν ἔφηβος, ἐπίσης τὸν ἠνύνησε καὶ ἰδοὺ αὐτὸς μετ' ὀλίγον βασιλεὺς τῶν Θηβῶν. Ἀλλ' ἔξαφνα ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μεγάλης του εὐδαιμονίας, ἐνῶ ἐσάλπιζε τὴν εὐτυχίαν του, ἰδοὺ τρομεροὺς κεραυνὸς ἐκρήγνυται κατὰ τῆς κεφαλῆς του· φονεὺς τοῦ πατρός του, μιάστωρ τῶν Θηβῶν καὶ τὸ αἰσχροτέρον σύζυγος τῆς μητρός του.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ζωὴ! Εἶναι μακρὰ δοκιμασία, ἀκατανόητος ἐτοιμασία διὰ τὴν ἀγνωστον μοῖραν. Ἀλλοίμονον ὅμως! ἡ ἀληθὴς μοῖρα ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν οὗτος ἔχει πατήσῃ πλέον τὴν πρώτην βαθμίδα τοῦ τάφου. Τότε μόνον ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ βλέπῃ ὀριστικῶς. Οἱ ζῶντες βλέπουν μόνον τὸ ἀγνωστον καὶ τὸ ἀπειρον διανοιγόμενον ἐμπροσθέν των, τὸ ὀριστικόν, τὸ σαφὲς μόνον εἰς τοὺς νεκροὺς εἶναι ὁρατά. Ποῖος θὰ δυνηθῇ νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπῆρξεν ἔστω καὶ εἰς εὐτυχίᾳ καθ' ὅλον του τὸν βίον; Οὔτε πλούσιος οὔτε πτωχὸς οὔτε βασιλεὺς οὔτε στρατιώτης οὔτε κύριος οὔτε

δοῦλος θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ εἶπῃ ὅτι ἐγνώρισε καθ' ὅλον του τὸν βίον τὴν εὐδαιμονίαν. Αὕτη εἶναι μία σκιά ὀνείρου, ἡ ὁποία παρουσιάζεται, τείνομεν τὰς χεῖράς μας, αἱ χεῖρές μας διέρχονται διὰ μέσου τοῦ σώματός της, ἀλλὰ συλλαμβάνουν μόνον τὸν ἀέρα.

Ἀλλοίμονον! πόσοι δὲν ἐνόμισαν ὅτι εἶναι εὐτυχεῖς, πόσοι μὲ τὸ πνεῦμα πλήρες ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς εὐδαιμονίας δὲν ὕψωσαν τὴν κεφαλὴν κοιτάζοντες περιφρονητικῶς τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων δυστυχῶν, οἵτινες τείνουν ἀπέλπιδας τὰς χεῖρας πρὸς αὐτοὺς; Πόσοι ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν εὐζωίαν δὲν ἐνόμισαν ὅτι ἐγνώρισαν τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἀπέστρεψαν τὴν κεφαλὴν περιφρονητικῶς ἀπὸ τοὺς ὑποφέροντας; Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτῶν ἡ φαινομενικὴ εὐδαιμονία λήγει. Ὁ αἰώνιος πέλεκυς τῆς σκληρᾶς μοίρας καταπίπτει καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ νομιζομένου εὐτυχοῦς, ἡ παραγεμισμένη μὲ ὄνειρα καὶ ἐλπίδας, καταπίπτει, ὥς καταπίπτει ἡ κεφαλὴ βοῦς ὑπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ σφαγέως. Ἄπειρα παραδείγματα τούτου ὑπάρχουν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

Ποῦ ὁ Ναπολέον, ὁ νικητῆς, ὁ κατακτητῆς ὅλης σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ὁ πλούσιος, ὁ εὐτυχὴς δύναται τις εἰπεῖν; εἰς τὸ κορύφωμα τῆς δυνάμεώς του καὶ τῆς ἰσχύος του δέχεται τὸ ἀμείλικτον πλῆγμα τῆς μοίρας, τὸ ὁποῖον τὸν κατακρημνίζει. Ὁ πέλεκυς τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα Βατερλώ καταπίπτει καὶ τὸν ἀποχωρίζει διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τόσα ἔτη ἐπολέμησεν.

Ποῦ ὁ Κροῖσος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς του καὶ τοῦ πλούτου του νομίζων τὸν ἑαυτὸν τοῦ εὐτυχέστερου τῶν θνητῶν δέχεται τὸ πλῆγμα τῆς μοίρας εἰς τὴν καρδίαν; Ποῦ ἡ κραταιὰ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία, ποῦ αἱ τῆς Ῥώμης ἀκαταμάχητοι λεγεῶνες, ποῦ ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας λαμπρὰ ἐποχὴ; Καπνὸς ἦν καὶ διελύθη, πομφόλυγες ἦσαν καὶ διερράγησαν.

Ὁ Οἰδίπους ὅταν ἔμαθεν ὁποῖον ἀπαίσιον ῥόλον εἶχε παίξει καὶ ὁποῖον ἄθρομα ἦτο εἰς τὰς τρομερὰς χεῖρας τῆς μοίρας δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ. Εἶναι τρομερὸν νὰ βλέπῃ τις τὸ ἰδανικόν του χανόμενον εἰς βάθῃ ἄπειρα, μικρόν, ἀδιόρατον, καὶ ὅλας τὰς μαύρας δυστυχίας νὰ τὸν περικυκλώνουν καὶ νὰ στήνουν τὸν ἀπαίσιον χορόν των γύρω του. Δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ καὶ μὲ τὴν χαλυβδίνην θέλησιν τοῦ χαρακτῆρός του ἐνέπηξεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του τὰς μεγάλας περόνας.

Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι πόνοι κάμνουν τὸν ἄνθρωπον νὰ λυγίσῃ

τὰ γόνατα. «Ἐφ' ὅσον κανεῖς ἀκόμη εἶναι νέος, ἢ ἐπίσκεψις τῶν δυστυχιῶν εἶναι ἀπλῶς πένθος, ἀλλ' ἀργότερον εἶναι ἀπαισία» λέγει ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ. Ἐφ' ὅσον τὸ αἶμα ἀναβράζει, ἢ κόμη εἶναι μέλαινα καὶ τὸ σῶμα εὐθύ, ὅταν ἡ ζωὴ χαμογελά, καὶ ἡ ἀπελπισία εἶναι τρομερά· ἀλλὰ τί πρέπει νὰ εἶναι αὕτη, ὅταν ἡ κόμη λευκανθῇ καὶ ἀρχίσουν νὰ παρέρχονται τὰ ὠχρὰ ἔτη, ὅταν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἀρχίσουν νὰ ἀνατέλλουν οἱ ἀστέρες τοῦ τάφου; «Ὅλα ἐν τῇ ζωῇ ἡμῶν φεύγουσι διαρκῶς. Τὰ πάντα σκιαὶ διερχόμεναι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, ὅπως ὅταν ἐντὸς τῆς ὁμίχλης βαδίζουσιν στρατιῶται μὲ βῆμα καὶ ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὰ πάντα θάμβος καὶ κατόπιν ἔκλειψις. Βλέπει τις τὴν εὐδαιμονίαν, τείνει νὰ τὴν συλλάβῃ καὶ αἴφνης μίαν ἡμέραν εὐρίσκεται οὗτος γέρον, πτωχός, δυστυχὴς ἐν ὅλῃ τῇ σημασίᾳ, αὐτὸς ὁ πρότερον νέος, οὐχὶ πλούσιος, ἀλλὰ σχεδὸν εὐτυχής.

Κυνηγήσας τὴν εὐτυχίαν δὲν κατώρθωσεν ἄλλο παρὰ νὰ μὴ ἐννοήσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ νὰ ἴδῃ ἔξαφνα τὸν ἑαυτὸν τοῦ ῥάκος ἀνθρώπινον μὲ λευκὸν πρόσωπον, τὰ μέλη τρέμοντα, τὸ ὁποῖον θὰ σκεσπάσῃ μετ' ὀλίγον ἢ θὰ παρασύρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ἄνεμος. Πόσοι δὲν κάμνουν αὐτὰ τὰ κυνήγια τῆς μοίρας καὶ πόσοι δὲν γυρίζουν ὀπίσω συντετριμμένοι, καταξεσχισμένοι, κινούμενοι σκελετοί;

Ὁ ἄνθρωπος ἐξέρχεται εἰς τὴν ζωὴν πάντοτε, διὰ νὰ δυστυχίσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη φανερωθῇ μὲ τὸ λεπτὸν ἐπίχρυσμα τῆς εὐδαιμονίας, ἢ πτωσίς του εἰς τὴν δυστυχίαν θὰ εἶναι ἀπαισία, τρομερά, καὶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς νομιζομένης του εὐδαιμονίας θὰ καταπέσῃ εἰς τὰ τάρταρα τῆς δυστυχίας ὡς καταπίπτει περιηγητής, ὁ ὁποῖος μετὰ πολλοὺς κόπους κατώρθωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν κορυφὴν ὄρους, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν κύπτει, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν, καταπίπτει μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω εἰς τὸ χαῖνον βάραθρον.

Ὡ ἄνθρωποι!! ἄνθρωποι!! ἡ λέξις μόνον δύναται νὰ φανερώσῃ τὴν τρομεράν σας μοῖραν. Ἀνθρωποι!!! μικρά, ἀνίσχυρα ὄντάρια, τὰ ὁποῖα παρασύρει ἡ μοῖρα ὡς ὁ ἄνεμος κάρφος ἀχύρου. Πάντα δυστυχεῖς θὰ εἴσθε, πάντα θὰ αἰσθάνεσθε τὴν συμφορὰν ὑπονομεύουσιν τὴν φαινομενικὴν σας εὐδαιμονίαν, ὅπως ὑπόγειος σήραγξ πυρίτιδος ὑπονομεύει τὸ στερεὸν καὶ ἀπόρητον φρούριον.

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἑναριθμῶ!

Παναγιώτης Γ. Οἰκονόμου (Δ' 1926-7).

760—19. Ἡ ἀληθὴς εὐτυχία οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

Μεγαλεῖα ἐπιθυμοῦμεν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ἐπιθυμοῦμεν τοιαῦτα, διότι ἡ ἐπιθυμία τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου εἶναι ἔμφυτος ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνέβαλεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, διότι συγχρόνως προώρισεν ἡμᾶς, ἵνα γίνωμεν μεγάλοι καὶ ἐνδοξοὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ μέλλοντι. Ἄλλ' ἡ ἁμαρτία διέστρεψε καὶ τὴν εὐγενῆ ταύτην ἐπιθυμίαν, οὕτω δὲ ἀντὶ νὰ ζητῶμεν τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον, τὴν ἀληθεῖ αἰωνίαν δόξαν, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Θεός, ζητοῦμεν τὴν ψευδῆ καὶ ματαίαν, τὴν ὁποίαν δίδουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀρὰ γε γνωρίζετε τί εἶναι ἰσχύς ἀνθρωπίνη καὶ δόξα;

Ἐ λοιπόν, ἀκούσατε! Εἶναι ἓνα πράγμα κοῦφον, μάταιον καὶ παροδικόν, ἂν ὄχι στιγμιαῖον. Καὶ ἰδοὺ, στρατοί, τὸ φόβητρον τῆς οἰκουμένης ὀλοκλήρου ἀναδειχθέντες, εἰς ὥραν, καθ' ἣν ἐνομιζοντο ἀήττητοι καὶ παντοδύναμοι, διελύθησαν καὶ κατεστράφησαν ἐξ ἀσημάντου τινὸς καὶ τυχαίας, ὥς θὰ ἔλεγόν τινες, ἀφορμῆς. Καὶ στρατηγοὶ ἐνδοξοὶ καὶ μεγάλοι, βασιλεῖς μεγαλοφυεῖς καὶ κοσμοκράτορες, τῶν ὁποίων ἡ σπάθη ἐσκόρπισε σκληρῶς τὸ πένθος καὶ τὴν καταστροφὴν, εὐρέθησαν εἰς τὸ τέλος ἀσθενεῖς δεσμῶται κατατηκόμενοι εἰς τὰ ἀνήλια βάρη μεμονωμένης τρώγλης ἢ εἰς περιορισμένον χῶρον ἀπομεμακρυσμένης τινὸς νήσου. Καὶ ἰδοὺ εἰς, ὅστις ἠγάπησε τὴν κοσμικὴν εὐτυχίαν· εἶναι οὗτος ὁ Ναπολέον ὁ... Μέγας!! Τὸ σχέδιόν του εἶναι τοιοῦτον, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων εἶναι βέβαιος ὅτι ἡ φήμη τῆς δόξης καὶ τῆς ἰσχύος του θὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ζητεῖ μὲ ἄλλους λόγους διὰ τοῦ σχεδίου του νὰ φθάσῃ εἰς ὕψος καὶ δύναμιν μέχρι τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐν ᾧ ὑπάρχει τρόπος νὰ φθάσῃ μέχρι αὐτοῦ καὶ νὰ καθίσῃ μαζὶ μὲ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς μεγαλειότητος, ἀκολουθῶν τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινοφροσύνης, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐχάραξεν, δὲν τὸ πράττει, ἀλλὰ θέλει μὲ τὴν ἰδικήν του δύναμιν, μὲ τὸ ἰδικόν του θέλημα, μὲ τὴν ἰδικήν του χεῖρα νὰ περιβληθῇ... φεῦ τὴν ματαίαν κοσμικὴν αἴγλην. Τί μωρὸς καὶ τυφλὸς! διότι ἀληθῶς εἶναι μωρὸς καὶ τυφλός, ἓνας σκόληξ τῆς γῆς, πὺν μία καὶ μόνον ἰσχυρὰ πνοὴ ἀνέμου δύναται νὰ τὸν κυλίῃ καὶ νὰ τὸν σωριάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, πὺν μὲ ἓνα καὶ μόνον κεραυνὸν δύναται νὰ ἐξαπλωθῇ νεκρός! φαντάζεται πῶς δύναται νὰ ὀρθώσῃ τὸ σπιθαμιαῖον ἀνάστημά του καὶ νὰ φθάσῃ μέχρι 7ου οὐ-

ρανοῦ. Δὲν σκέπτεται ὅτι θὰ τὸν παρασύρῃ ἡ φανulότης του εἰς τὸν πυθμένα τῆς ἀπωλείας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὸ ἐξημέρωμα τῆς φανταστικῆς εὐτυχίας, ἡ ὁποία τοῦ μειδιᾷ ἀπατηλὰ καὶ κακεντρεχῶς εἰς τὰ βάθη τῆς πεδιάδος τοῦ Βατερλώ, διότι, ἐὰν τὰ ἐσκέπτετο αὐτά, δὲν θὰ ἐφθάνεν εἰς τὸ τέρμα τῆς ζωῆς του μὲ τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο ἐπιφώνημα ἄχ!

Μὰ πῶς συνέβη αὐτὸς ὁ ὀλοπόρφυρος ἥλιος τῆς ἐλπίδος του νὰ σβεσθῇ; ἀπλούστατα, δὲν ἦτο ἀληθής, ἦτο ἥλιος ψευδής, ὅμοιος πρὸς τὰ πυροτεχνήματα ἐκεῖνα τὰ λαμπρά, τὰ ὁποῖα μετὰ βοῆς καὶ κρότου διαχύνουσι τὴν λάμψιν των εἰς τοὺς ἔμπροσθεν ἐκκληττομένους καὶ μετ' ἀκορέστου περιεργείας παρακολουθοῦντας τὸν θόρυβον αὐτῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ καταναλωθῶσι καὶ καταλίπωσιν ὀπισθέν των τὸ σκότος καὶ τὸν καπνόν. Ἀλλοίμονον! Ἐστηρίχθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἰς ἀγαθὰ καὶ πράγματα ὕλικά καὶ φθαρτά, ἤλπισεν εἰς τὴν ἐπιρροήν του, εἰς τὸν πλοῦτόν του, εἰς τὴν εὐνοίαν ἀνθρώπων ἰσχυρῶν καὶ εἰς τὴν ἀγάπην προσώπων ἐφημέρων καὶ εὐμεταβόλων καὶ διεψεύσθη· ἐνόμισεν ὅτι θὰ ἀπῆλανε τῆς ἐγκοσμίου εὐτυχίας καί, ἐφ' ὅσον ὁ ἥλιος τῆς ἐλπίδος του ἐφωτοβόλει, ἔχαιρε καὶ ἠτύχει, ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνος ἐσβέσθη, ἀλλοίμονον! ὅ,τι ἀπῆλause τὸ πληρώνει ἤδη πικρῶς εἰς τὴν βραχὺν καὶ ζοφεράν νῆσον τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ὅσον μεγαλυτέρα ἦτο ἡ βεβαιότης του, τόσον βαθύτερα καὶ στεγνωτέρα εἶναι τώρα ἡ ἀπελπισία του.

Ἀλλὰ μήπως εἶναι μόνον αὐτός; Ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι ἀναρίθμητοι, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα ὀνόματα ἐλησμονήθησαν ὁλοτελῶς καὶ μένουσιν ἠγνοημένα. Ἐλησμονήθησαν. Τόσον εὐθραυστος, τόσον ἀπατηλή, τόσον ματαία καὶ ψευδής εἶναι ἡ αἴγλη τῆς κοσμικῆς δόξης καὶ εὐτυχίας. Προσθέσατε εἰς αὐτὰ τὰς κατάρας καὶ τὰ μίση, τὰ ὁποῖα ἐξήγειρον ἐναντίον των οἱ διώκται τῆς εὐτυχίας· διότι πόσαι μητέρες, πόσαι σύζυγοι, πόσαι ἀδελφαί, πόσα τέκνα κατηράσθησαν αὐτοὺς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς σφαγῆς! πόσοι ἐπόθησαν νὰ ἐμπήξουν τὴν φονικὴν μάχαιραν εἰς τὰ στήθη αὐτῶν! πόσοι ἀπὸ αὐτοὺς, ἐν ᾧ ἐφαίνοντο ἐνδοξοὶ καὶ τολμηροί, ἦσαν ἠναγκασμένοι ὅχι μόνον νὰ περιπατῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ κοιμῶνται φρουρούμενοι ἐκ φόβου μήπως δολοφονηθῶσι! καὶ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποῖον τὸ κέρδος των; τὸ τέρμα τῆς ζωῆς των δι' ἀπαισίον καὶ ἀτιμωτικοῦ θανάτου.

Ἵνα μὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς περιπέσωμεν εἰς τὸ γιγαντιαῖον σφάλμα ζητοῦντες τὴν εὐτυχίαν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, ἃς ἀκολουθήσωμεν

τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς τὸ τέρας τῆς ὁποίας θὰ εὐρω-
μεν τὰς πύλας τῆς ἀφθάρτου, τῆς αἰωνίου εὐτυχίας ἀνοικτάς.

Ἰωάννης Δ. Παπαγεωργίου (Δ' 1926-7).

761—20. Οἱ ἡττημένοι τῆς ζωῆς.

Φρικιαστικάι κραυγαὶ πόνου, θρήνοι, στεναγμοὶ φθάνουν εἰς
τὸ ἀνοιγμα τῆς ἀβύσσου καὶ ἐκεῖ ἀμέσως διαλύονται, ἐνῶ μέλας
πυκνὸς καπνὸς, καπνὸς καιομένων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ὑψοῦται
εἰς τὸν πλήρη θυελλωδῶν νεφῶν οὐρανόν. Κάτω εἰς ἀπροσπέλαστον
βάθος φλόγες ὑπερμεγέθεις πλησιάζουν ἀλλήλας κυκλικῶς, ἐνούμε-
ναι εἰς τὸ ἄνω μέρος καὶ ἀφήγουσαι εἰς τὸ μέσον ἐν μικρὸν κενόν,
εἰς τὸ ὁποῖον ἀσπαίρουν ἄνθρωποι. Ἄνθρωποι ἀλλόφρονες, τε-
τραυματισμένοι, κείμενοι σωρηδὸν οἰμώζουσιν φρικωδῶς. Αἱ πύρι-
ναι γλῶσσαι πλησιάζουν. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέλπιδες ὑποῦν πρὸς τὸν
οἶρανὸν τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ ἐντεῦθεν ἀντὶ βοήθειας δέχονται κατὰ
τῆς κεφαλῆς τῶν τὰ πλήγματα τῶν κεραυνῶν. Δυστυχῇ, μικρά,
ἀνίσχυρα ὄντα! Ζητοῦν νὰ ἀναπνεύσουν καὶ καίονται ὑπὸ τῶν
φλογῶν· ζητοῦν βοήθειαν, λαμβάνουν τιμωρίαν. Ἐν τῇ παραζάλῃ
τῶν προτείνουν τὰς χεῖράς τῶν, διὰ νὰ ἀποτρέψουν τὰς φλόγας,
ἀλλὰ ἀναγκάζονται νὰ τὰς ἀποσύρουν ταχέως πλήρεις ἐγκαυμάτων.
Ἡ δυστυχία δὲν γνωρίζει ἐμπόδια, αἱ φλόγες κατατρῶγουν ὅ,τι
ἤθελεν εὐρεθῇ ἐμπροσθέν τιν.

Αἴφνης ἀνθρωπὸς τις κατορθώνει ὥς ἐκ θαύματος νὰ διαφύγῃ
τὰς φλόγας. Τὰ πρότερον ἡλλοιωμένα ὑπὸ τοῦ τρόμου χαρακτηρι-
στικά του λαμβάνουν τώρα τὴν ἑκφρασιν τῆς χαρᾶς. Ἀρχίζει νὰ
ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ μόλις ἐκφέρει τὴν λέξιν «ἐσώθην», τὸ ἔδα-
φος ὑπὸ τοὺς πόδας του κλονίζεται, μὲ ταχύτητα ἀπαισίαν κρη-
μνίζεται, αἱ σάρκες του κτυποῦσαι ἐπὶ τῶν αἰμηρῶν βράχων ξεσχί-
ζονται, ἀποσυντεθειμένος πίπτει ἐντὸς ποταμοῦ καιομένης λάβας.

Αὐτὴ εἶναι ἡ στιγμιαία ἀνθρώπου τινὸς εὐδαμονία, ἥτις διήρ-
κεσε τόσον, ὅσον διαρκεῖ ἡ ἐκτυφλωτικὴ τῆς ἀστραπῆς λάμψις,
ὅσον διαρκεῖ τὸ φῶς τοῦ διάττοντος ἀστέρος. Ἡ δυστυχία ὅμως,
αἱ φλόγες αὐταὶ τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν, δὲν τῆς ἐπέτρεψαν νὰ
διαρκέσῃ παρὰ ὀλίγα μόνον λεπτά.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἰδέα τοῦ χοροῦ ἐκ τῆς αἰφνιδίας τοῦ βασιλέως
Οἰδίποδος κατακρημνίσεως.

Ὁ πανευδαίμων αὐτὸς ἄνθρωπος ἀπῆλυσεν ὅλων τῶν τιμῶν,

ὅλων τῶν θριάμβων, ἐδοξάσθη, ἐτιμήθη ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἄνθρωπος, ἀλλ' ὅμως τὰ νῦν δ' ἀκούειν τίς ἀθλιώτερος ; τίς ἄταις ἀγροῖαις, τίς ἐν πόνοις ξύνοικος ἀλλαγῇ βίου ;

Ὁ θεωρῶν ἑαυτὸν ἀγνὸν ἀπεκαλύφθη τῆς μητρὸς του μίστου, τοῦ πατρὸς του φονεὺς, τῶν τέκνων του ἀδελφός, τῶν συγγενῶν του μῖασμα, τῶν φίλων του αἷσχος, τῶν θεῶν πολέμιος.

Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ βάλλῃ κατὰ νοῦν ἐν τοιοῦτον τέλος ; Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, ὅτε μετὰ τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος κατέφθασεν ὑπερήφανος εἰς τὰς Θήβας, ὅτε οἱ Θηβαῖοι τὸν ἀπεθέωσαν σχεδόν, ὅτε τοῦ προσέφεραν τὴν βασιλείαν, ὅταν ἐγένοντο πρὸς τιμὴν του συμπόσια καὶ πανηγύρεις, τίς θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ, λέγω, ὅτι θὰ ἀνεχώρει ἐκεῖθεν τυφλός, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, μισούμενος ὑπ' αὐτῶν τῶν υἱῶν του, τοῦ Ἑτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυνείκου, μὲ μόνον στήριγμα τὴν ὁδοιπορικὴν του ῥάβδον καὶ μόνον βοηθὸν τὴν μικρὰν του Ἀντιγόνην ; Μετὰ τὴν τραγῳδίαν αὐτὴν ὁ χορὸς ἦτο φυσικὸν νὰ εἴπῃ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς στίχους «*ὦ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ !*»

Ἀλλὰ οἱ στίχοι αὐτοὶ κατάλληλοι διὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῆς συμφορᾶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ληφθῶσιν ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν διὰ παντοῦ καὶ πάντοτε. Ὅχι ! μυριάκις ὅχι ! ὁ κόσμος δὲν εἶναι μία ἀκένωτος πηγὴ δυστυχιῶν· οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἄποψιν αὐτὴν πιστεύουν ἐν μέρει εἰς τὸ πεπωμένον, ἀφοῦ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντεπεξέλθῃ πρὸς τὰς συμφοράς.

Ὁ ἄνθρωπος ὅσον μικρὸς καὶ ἂν εἶναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θεοῦ μεγαλείου, ἐμπρὸς εἰς τὸ ἄπειρον, τὸ ὁποῖον τὸν περιβάλλει, ἔχει ἰδίαν βούλησιν. Τὸ πεπωμένον δὲν ὑπάρχει, εἰς τὸν ἄνθρωπον εὐρίσκεται θεία δύναμις καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ θέλησις, αὐτὴ τοῦ δίδει τὴν δύναμιν νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ νικᾷ. Ὁ ἄνθρωπος ἐπάλασσε πρὸς τὰ θηρία, πρὸς τὴν φύσιν, πρὸς τὰς ἀσθενείας καὶ ἐνίκησεν, καὶ διαρκῶς θὰ ἀγωνίζεται καὶ διαρκῶς θὰ νικᾷ καὶ θὰ εὐτυχῇ, διότι εἶναι πλασμένος πρὸς τοῦτο. Τὸ πεπωμένον εἶναι μία λέξις κενή, ἐν κατασκευάσμα ἀσθενῶν ἐγκεφάλων, νοσηρῶν διανοιῶν, δειλῶν ἀνθρώπων.

Εὐτυχία, λέγουν, δὲν ὑπάρχει, ἐνῷ τοῦναντίον ἡ εὐτυχία εἶναι διαρκής, τὸ δὲ πένθος στιγμιαίον. Αἱ δυσκολίαι ὅσον μεγάλαι καὶ ἂν εἶναι, συνήθως παρέρχονται καὶ μένει μόνον ἡ ἀνάμνησίς των,

ἕως οὗτου ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαλειφθῇ καὶ αὐτή. Εἰς τὴν περιστάσιν αὐτὴν ἃς ἐνθυμηθῶμεν τοὺς στίχους τοῦ Ἐπικτήτου: «Ἄν δέ τις ἀτυχή, μεμνήσθω ὅτι παρ' αὐτὸν ἀτυχεῖ· ὁ γὰρ Θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησεν».

Καὶ πράγματι ποῖον ὁ Θεὸς ἐποίησε δυστυχῇ; Ἀπὸ τὴν στιγμήν τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ἐφ' ὅλων τῶν κτισμάτων του καὶ τὸν ἐτοποθέτησεν ἐντὸς τοῦ παρὰδείσου, διὰ νὰ εὐδαιμονῇ. Μετὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἡμάρτησε καὶ παρεσκεύασε μόνος τὴν πτώσιν του, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν μονογενῆ του υἱόν, ἵνα παρασκευάσῃ διὰ τὸν ἄνθρωπον ζωὴν εὐδαιμονίας καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Ποῖος ἐδυστύχησεν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν χωρὶς νὰ εἶναι ἔνοχος; ἢ μᾶλλον ποῖος ἠσθάνθη τὸν ἑαυτὸν του καταβαλλόμενον ὑπὸ τῆς δυστυχίας, ποῖος εἶδεν ὅλα μελανὰ καὶ τίποτε χαρμόσυνον παρὰ ὁ ἔνοχος ὁ τιμωρούμενος διὰ τὰς ἁμαρτίας του;

Ὁ Ναπολέον ἔπεσε, διότι διαταράσσει τοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ ἔπρεπε νὰ πέσῃ. Ἡθέλησε νὰ ὑποτάξῃ λαούς, νὰ γίνῃ κυρίαρχος τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ μήπως μόνον ἡ Γαλλία εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ ἐλευθέρα; Λαοὶ ζήσαντες χιλιάδας ὀλοκλήρους ἐτῶν ὑπὸ τὸν γλυκὺν τῆς ἐλευθερίας ἀέρα πῶς ἦτο δυνατόν νὰ δεχθοῦν τὸν ξένον ζυγὸν χάριν τῆς ἰδιοτροπίας ἑνὸς μόγου ἀνδρός;

Ἐφρονεύθησαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Ῥωσίας, παρασκευάσαντες μόνον τὸν ὀλεθρὸν των διὰ τῆς συμπεριφορᾶς των πρὸς τοὺς ὑπηκόους των, τοὺς ὁποίους ἐθεώρουν πλασθέντας διὰ τὴν εὐτυχίαν τὴν ἰδικήν των μόνον. Ἀλλὰ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ὅλα τὰ πλάσματά του εἶναι ἴσα καὶ τέκνα του, ἐπομένως ὁ βασανίζων τέκνον τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνῃ ἀτιμώρητος. Ἡ μάχιρα τῆς λαιμητόμου ἔπεσε κατὰ τῆς κεφαλῆς χιλιάδων εὐγενῶν κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἐπανάστασιν, διότι οἱ φόνοι πτωχῶν ἀνθρώπων, τὰ βασανιστήρια, τὰ ἐγκαύματα διὰ ὕευστοῦ μολύβδου, ἐβόμβουν ἀπαύστως πέριξ των.

Ἰσως ἀντεῖπουν τινές, ὅτι κακοῦργοι μένουσιν ἀτιμώρητοι. Ἀλλὰ ἃς ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι, ἂν ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοσύνη δὲν τιμωρεῖ πάντοτε τοὺς ἐνόχους, ἡ θεία ὅμως εἶναι ἀλάνθαστος καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ διαφύγῃ τοὺς ὄνυχάς της.

Ἰσως δυστυχοῦν καὶ ἄνθρωποι ἀθῶοι. Ὁχι! διὰ τὸν ἔχοντα τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Θεὸν δυστυχία δὲν ὑφίσταται. Παράδειγμα ἔχομεν τοὺς Ἀποστόλους, οἵτινες καταδιωκόμενοι ὑπὸ πάντων ἐξη-

σαν μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τὰς καρδίας των. Ἐπίσης τὰς χιλιάδας τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ἐν μέσῳ τῶν φορικωδεστέρων συμφορῶν καὶ πόνων ἔζησαν πλήρεις χαρᾶς. Ὑπὸ τοὺς ὀδόντας τῶν τίγρεων, τοὺς ὄνυχας τῶν λεόντων, τῶν διαφόρων ἄλλων ἀγρίων θηρίων, ὑπὸ τὰς φλόγας τῆς ἀνημμένης πίσης, ἥτις περιέβαλλε τὸ σῶμά των, ὑπὸ τοὺς καταξοχίζοντας τὰς σάρκας των ὀδόντας τῶν διαφόρων τῶν βασανιστῶν μηχανημάτων, ὑπὸ τὰς μαστιγώσεις καὶ τοὺς σταυρικοὺς θανάτους, δὲν ἀπέβαλλον τὴν ψυχικὴν των ἡρεμίαν καὶ τὴν χαράν.

Πόσον ἀληθέστερον εἶναι νὰ βλέπῃ τις τὰ πράγματα ὑπὸ τὴν εὐχάριστον αὐτῶν ὄψιν ἀντὶ νὰ κάθῃται νὰ θρηνηῇ, μεγαλοποιῶν δυστυχίας, αἵτινες εἰς ἓνα βλέποντα τὴν ζωὴν ὑπὸ τὴν εὐχάριστον αὐτῆς ὄψιν ἤθελον φανῇ ἀνάξια λόγου! Οἱ κίνδυνοι εἶναι πολλάκις ἐλαφροί, ὅταν ἅπαξ φανῶσι τοιοῦτοι, περισσότεροι κίνδυνοι ἠπάτησαν τοὺς ἀνθρώπους παρ' ὅσοι τοὺς ἐβασάνισαν (Lugose). Οὐδεὶς ἀνθρώπος ὑπῆρξε τόσον δυστυχὴς εἰς τὴν ζωὴν του, ὥστε νὰ μὴ εἶχε στιγμὰς ἀναπαύσεως καὶ εἰρήνης.

Λοιπὸν ἀντὶ νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν μόνον τὰς δυστυχίας διατὶ νὰ μὴ βλέπωμεν καὶ τὰς εὐχαρίστους στιγμὰς τῆς ζωῆς μας;

Ἄλλὰ μήπως ἡ δυστυχία δὲν συντελεῖ πολλάκις εἰς τὴν εὐτυχίαν μας; Ὁ Θεὸς εἶναι τοιοῦτος τεχνίτης, λέγει ὁ Λούθηρος, ὥστε νὰ μεταβάλλῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ μᾶς βλάψῃ καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, εἰς τὸ νὰ μᾶς χρησιμεύσῃ καὶ νὰ μᾶς ὠθήσῃ, καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ μᾶς φονεύσῃ, εἰς τὸ νὰ μᾶς δώσῃ ζωὴν.

Καὶ ἀληθῶς πόσον ἡ ἀποτυχία δὲν χαλυδβώνει τὴν θέλησιν! Τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθνος μὴ ἔχον τὴν τελευταίαν ἐποχὴν ἀποτυχίας, ἀπεναρχώθη καὶ κατεβαρυσθῆ. Τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον ἐδοκίμασε τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε νὰ ἀποτινάξῃ αὐτὸν μετὰ μίαν μικρὰν ὁμάδα ἀνθρώπων καὶ νὰ βαίῃ ἀλματωδῶς παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια πρὸς τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὐημερίαν.

Καὶ ἐὰν ὁ ἀνθρώπος βλέπῃ πανταχοῦ τὴν δυστυχίαν, τί θὰ κατορθώσῃ; Ὁ πράγματι πεσσιμιστὴς ποῦ θὰ εὕρῃ τὴν θέλησιν νὰ παλαίσῃ; νὰ παλαίῃ; ἀλλὰ διατὶ, ἀφ' οὗ κλῆρος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δυστυχία; Μήπως εἶναι τῆς δυνάμεώς του νὰ τὴν νικήσῃ; αὐτὸ δὲν τὸ πιστεύει.

Ἐπομένως δὲν μένει νὰ κάμῃ τίποτε ἄλλο παρὰ ὅ,τι λέγει ὁ Τολστόι ὅτι κάμνουν οἱ ἰσχυροὶ καὶ λογικοὶ ἀνθρώποι, οἵτινες κατενόησαν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι εἰς εἰρῶν ἀστεϊσμός, ἥτοι νὰ αὐτοκτο-

νήση! Ὅριστε λοιπὸν ποῦ ὁδηγεῖ ὁ πεσσιμισμός, ἡ ὀλεθρία αὐτὴ θεωρία νῶν νοσηρῶν ἐγκεφάλων.

Καὶ ὁμως εἶναι εὐτύχημα ὅτι οἱ ἄνθρωποι, οἵτινες παραδέχονται τὴν ἀποψιν αὐτὴν, εἶναι πολὺ ὀλίγοι. Παράδειγμα οἱ πρόσφυγες, οἵτινες παρ' ὅλην τὴν μαύρην συμφορὰν, ἣτις ἐπληξε τὴν ἰδιαιτέραν των πατρίδα, ἀντὶ νὰ εἶναι ἀπαισιόδοξοι, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐργάζονται καὶ κατώρθωσαν νὰ καταστήσουν τοὺς προσφυγικοὺς συνοικισμοὺς ἕνα κέντρον χαρᾶς, σφρίγγους, ζωῆς.

Ἡ θέλησις τὰ πάντα κατορθώνει, δύναται νὰ παλαίσῃ καὶ νὰ νικήσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οἱ πεσσιμισταί, οἱ ἡττημένοι τῆς ζωῆς, εἶναι ἄνθρωποι ἄνευ θελήσεως.

Γεώργιος Ἰσ. Σαπῆρας (Δ' 1926-7).

762—21. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Δυστυχῶς αἱ λέξεις αὗται δὲν ἀντιπροσωπεύουσι παρὰ μόνον τὴν σκληρὰν ἀλήθειαν, τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν δὲν μεταβάλλει ὁ πανδαμάτωρ χρόνος καὶ ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐπαναλαμβάνεται σήμερον καὶ θὰ ἐπαναλαμβάνεται διαρκῶς μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι ἀπλῶς μία γνώμη τοῦ μεγάλου δραματικοῦ συγγραφέως, τοῦ Σοφοκλέους, ἀλλ' εἶναι ἡ καθαρὰ ἀλήθεια, ἡ γυμνὴ ἀλήθεια, ἡ ὁποία πολλάκις προκαλεῖ τὴν δυσἀρέσκειαν.

Ὁ Οἰδίπους αἰωρούμενος εἰς τὸν ὑψιστον κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας του, εὐτυχῆς ὥς ἄνθρωπος, ἀγαπώμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του καὶ τεσσάρων τέκνων, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου ἦνθει ἡ εὐτυχία, εὐτυχῆς ὥς βασιλεὺς, λατρευόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ του καὶ θεωρούμενος λυτρωτῆς του, οὔτε κἄν ἐσκέπτετο ὅτι ἐβάδιζε πρὸς τὴν δυστυχίαν καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπιπτεν εἰς τὸ βάραθρον τῆς καταστροφῆς. Αἰφνης εἰς τὸν γαλανὸν οὐρανὸν τῆς εὐτυχίας ἀρχίζουν νὰ συσσωρεύωνται μαῦρα νέφη καὶ τέλος ἐκσπᾷ ἡ θύελλα, πίπτουν οἱ κερανοὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς του. Ἀποκαλύπτεται φονεὺς τοῦ πατρός του! Σύζυγος τῆς μητρός του! Καὶ πατὴρ μιᾶς τέκνων! Ἀπὸ τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς εὐτυχίας κρημνίζεται μετὰ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω εἰς τὰ τέρατα τῆς καταστροφῆς. Ὁ λαὸς του συμμεριζόμενος τὴν δυστυχίαν του καὶ κατασυγκεινημένος ψάλλει διὰ τοῦ στόματος τοῦ χοροῦ:

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν,
ὦς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν
ζώσας ἐναριθμῶ !!!

Ἀλλοίμονον ὅμως! Δὲν εἶναι δυστυχῶς μόνος ὁ Οἰδίπους, ἀλλὰ καὶ πλείστοι ἄλλοι μετ' αὐτὸν ἀπὸ τὴν γαλήνιον θάλασσαν τῆς εὐτυχίας συνετρίβησαν εἰς τοὺς ἀποκρήμνους τῆς δυστυχίας σκοπέλους. Πλείστα κράτη, πλείστοι βασιλεῖς, πλείστοι πρίγκιπες, πλείστοι τέλος ἄνθρωποι ἀπλοὶ θνητοὶ ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην.

Ἐὰν στρέψῃ κανεὶς τὸ βλέμμα πρὸς τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, θὰ ἴδῃ ὅτι τὸ ἄλλοτε εὐτυχὲς καὶ ἀπέραντον Περσικὸν κράτος δὲν καταλαμβάνει πλέον παρὰ ἐν ἐλάχιστον μέρος τοῦ σημερινοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου.

Ἡ Ῥώμη; Καὶ αὐτή, ἡ πάντοτε εὐτυχὴς καὶ στηριζομένη εἰς τὰς ἐνδόξους καὶ δαφνοστεφεῖς λεγεῶνάς της, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν ὁδὸν τῆς παρακμῆς καὶ τῆς καταπτώσεως. Αἱ λαμπραὶ, ἐνδοξοὶ καὶ εὐτυχεῖς Ἀθηναί, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον σάρκα καὶ ὅσῳ ἡ γλυπτική, ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ δραματική, ἡ φιλοσοφία, ἡ ποίησις, ὁ ἀθλητισμὸς καὶ ὅ,τι λαμπρότερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἀρχαιότης, τώρα ὥς μόνον σημεῖα τοῦ εὐτυχοῦς ἐκείνου πολιτισμοῦ δὲν ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν παρὰ μερικὰ ῥοδόχροα, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἐρείπια, τὰ ἐρείπια τῆς ἐνδόξου Ἀκροπόλεως, τοῦ ἱεροῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν λοιπῶν ναῶν.

Περασμένα μεγαλεῖα!! Παραλείπω τὸ Βυζάντιον μὲ τὸν τόσον του πλοῦτον, μὲ τὴν τόσῃν του μεγαλοπρέπειαν, μὲ τὸν τόσον πολιτισμὸν καὶ ἰσχύν του καὶ μὲ τὰς τόσας νίκας του, ποὺ ἦλθε στιγμή πού τὸ ἐφοβήθησαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως, τὸ προπύργιον τῆς Εὐρώπης. Παραλείπω τὴν ἄλλοτε κοσμοκράτειραν Τουρκίαν, ἥτις ἔλαβε τὸ πρῶτον πλήγμα ἀπὸ μίαν δρᾶκα ἀνθρώπων τὸν Μάρτιον τοῦ 1821, καὶ τὰ τόσα ἄλλα παραδείγματα ἐκ τῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἀφειδῶς μᾶς παρέχει ἡ ἱστορία.

Μήπως οἱ ἄνθρωποι ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι τῶν κρατῶν; Ἡ ὁδὸς τῆς εὐτυχίας δυστυχῶς εἶναι πολὺ στενὴ καὶ πλειστάκις ὀδηγεῖ εἰς μίαν γέφυραν, τὴν γέφυραν τῶν στεναγμῶν!

Ὁ περίφημος γλύπτης Φειδίας, ὁ ἐνδοξότατος αὐτὸς ἀνὴρ τῆς ἀρχαιότητος, ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακάς ἐπανειλημμένως κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων του, ὅτι ὑπεξήρσε τὸν χρυσὸν τὸν διδόμενον εἰς αὐτὸν δι' ἀγάλματα καὶ τέλος κατηγορηθεὶς καὶ ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατὰ τῶν θεῶν.

Ὁ ἔνδοξος καὶ εὐτυχὴς Ἰούλιος Καῖσαρ ὁ λαμπρύνας τὸ ὄνομα τῶν Καيسάρων καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἔπασεν ὑπὸ τὰ πλῆγματα τῶν ἀπαισιῶν δολοφόνων του, ἕνα ἐκ τῶν ὁποίων εἶχε καὶ εὐεργετήσῃ, καὶ ἀντὶ νὰ ὑβρίσῃ αὐτοὺς ἀνεφώνησε τὸ ἱστορικόν: «Καὶ σύ, ὦ Βροῦτε;»

Ὁ Μέγας Ναπολέων, ὁ μέγας ἐκείνος στρατηγός, ὁ μέγας κατακτητής, ὁ διέπων τὰς τύχας τῶν περισσοτέρων κρατῶν, ὁ σχηματίσας ἐν ἀπέραντον Γαλλικὸν κράτος μὲ σύνορα σχεδὸν ἀπροσδιόριστα, ἀπέθανε δυστυχὴς, ἐξόριστος καὶ ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὴν μικρὰν νῆσον τῆς Ἀγίας Ἑλένης.

Γέμουν αἱ ἱστορίαι ὄλων τῶν ἐθνῶν τοιούτων παραδειγμάτων.

Τί ἀστεία, ἀλήθεια, ἀξιώσις νὰ θέλωμεν ἡ εὐτυχία νὰ εἶναι ἀμετάβλητος καὶ διαρκής!

Τὰ φυτὰ ἀναπτύσσονται, θάλλουν, ἀνθοῦν, διὰ νὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα νὰ μαρανθοῦν. Τὰ μέγαρα κτίζονται, διὰ νὰ καταρρεύσουν. Οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται, διὰ νὰ ἀποθάνουν. Ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε ἦτο ὄρος, σήμερον εἶναι θάλασσα. Τίποτε δὲν ἀφήνει ἄθικτον ὁ πανδαμάτωρ χρόνος. Πῶς λοιπὸν ἔχομεν τὴν γελοίαν ἀπαίτησιν νὰ ἀφήνῃ ἄθικτον τὴν εὐτυχίαν; Πῶς ἔχομεν τοιαύτην ἀπαίτησιν, ἐνῶ καὶ ἡ μήτηρ φύσις δὲν μᾶς δίδει τὸ παράδειγμα τῆς σταθερότητος καὶ τῆς ἀσφαλείας; Εἶναι δυνατόν ποτε χάριν τοῦ ἀνθρώπου ἡ εὐτυχία νὰ ἀποτελῇ ἐξαίρεσιν καὶ νὰ εἶναι αἰώνια;

ὦ! ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης!!!

Ἀγγελος Μιχ. Σπινέλλης (Δ' 1926 7).

763—22. Ματαιότης ματαιότητων.

Ἐν λυπηρὸν κλαυθμύρισμα ἀκούεται μόλις γεννηθῇ τὸ βρέφος. Ἴσως νὰ εἶναι μία προαίοθησις περὶ τῆς μελλούσης τύχης του, τὴν ὁποίαν θεία δύναμις ἐμβάλλει. Διότι ποῖον πλάσμα δύναται νὰ εἶναι πλεόν ἄγευστον τῶν κόπων καὶ τῶν μόχθων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἢ τὸ μόλις γεννηθὲν ἄθῳ καὶ τρυφερὸν βρέφος; Καὶ ὅμως τοῦτο εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς ματαιότητος μὲ ἐν κλαυθμύρισμα, ὅπερ ἀκούεται ὥς ἡχὼ μεμακρυσμένων μελλουσῶν δυστυχιῶν, μόλις τὸ βρέφος ὁσφρανθῇ τὴν ἀνθρωπίνην ἀτμόσφαιραν.

Καὶ τῷ ὄντι. Τὸ βρέφος ἔχει δίκαιον. Κλαυθμυρίζει, διότι συναισθάνεται ὅτι εἰσέρχεται εἰς ἕνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον βασι-

λεύει μὲ τὴν μεγαλοπρεπῇ πορφύραν τῆς μηδαινότητος ἢ ματαιότης, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει πραγματικὴ εὐτυχία, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, εἰς τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχει ἀγαθὸν καὶ κακόν, ἀλλ' εἰς τὸν ὅποιον ὅλα τὰ ὄντα ἔχουσιν ἓνα φρικτὸν προορισμόν, νὰ δυστυχίσουν ! Τίς ἔχει τὸ θράσος νὰ εἴπῃ ὅτι ἡσθάνθη ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον τὸ γλυκὺ τῆς εὐτυχίας χαμόγελον, ὅτι οὐδέποτε ἐδοκίμασε τὴν δυστυχίαν ; Ὅποτεδῆποτε καὶ ὅπουδῆποτε καὶ ἂν προυβάλλετο ἡ ἐρώτησις αὕτη, θὰ ἔμενεν ἄνευ ἀπαντήσεως, ἐπαυξάνουσα τὴν ὑπάρχουσαν ματαιότητα ὡς σκληρὰ εἰρωνεῖα τῆς τύχης.

Ἡ ἰδιότροπος τύχη λικνίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὀρίπτει εἰς μίαν κατωφερῇ ὁδόν, ἣτις εἶναι μακρὰ καὶ ἀκανθώδης καὶ τεματίζεται μακράν, εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Χάρωνος. Τὴν κατωφερῇ ταύτην ὁδὸν εἶναι πεπωμένον νὰ διέλθωμεν ὅλοι οἱ θνητοί, ἐὰν δέ τις ἐν τῇ πτώσει του δυνηθῇ νὰ συλλάβῃ ἐν μικρὸν φυτὸν καὶ νὰ κρατηθῇ ὀλίγον, δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ηὐτύχησεν. Ἐκαστος καταρᾶται διατί νὰ γεννηθῇ. Ὅταν αἱ μητέρες τῆς Σπάρτης ἔρριπτον τὰ ἀσθενικὰ βρέφη των εἰς τὸν ἐρεβώδη Καιάδα τοῦ θανάτου, ἔρριπτον τὰ εὐτυχῇ ἐκεῖνα ὄντα εἰς τὸ βάραθρον τῆς εὐτυχίας.

Ἐὰν ἀναδιψήσωμεν τὰς βίβλους τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας, ἡ ἀλήθεια θὰ στέψῃ τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα. Ἡ ματαιότης αὕτη προβάλλει ὑπὸ διπλὴν μορφήν. Εἰς τὴν πρώτην ἐκπροσωποῦνται ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν διεκρίθησαν κατὰ πολὺ, ἀλλὰ ζῶσιν ἀφανεῖς ἐν μέσῳ μικρᾷς δυστυχίας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἡσθάνθησαν μὲν τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ κατόπιν περιέπεσαν εἰς δυστυχίαν, κατὰ πολὺ μεγαλύτεραν τῆς τῶν πρώτων. Ἡ δευτέρα ἀκριβῶς περίπτωσις εἶναι ζωντανὴ εἰκὼν τῆς ἀνθρωπίνης ματαιότητος. Τὸ ὑποδειγματικὸν κορυφωμα ταύτης εἶναι ὁ Περικλῆς, ὅστις μετὰ τὴν αἴγλην του εἶδε θνήσκοντα τὰ τέκνα του, τὴν πατρίδα του ἐν κινδύνῳ, τοὺς πολίτας του θνήσκοντας ὡς λυσσαλέους κύνας. Ὁ Μέγας Ναπολέων δὲν κατήντησε νὰ ἀποθάνῃ ἔρημος εἰς ἓνα βράχον τοῦ Ἀτλαντικοῦ, προσπαθὼν νὰ διακρίνῃ μάτην τὴν πατρίδα του καὶ τὸν πεφιλημένον υἱόν του, αὐτός, ὅστις ἐκυρίαρχει τῆς Εὐρώπης ;

Ἀλλὰ πάντων ἀτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ τύραννος τῶν Θηβῶν Οἰδίπους. Γεννηθεὶς βασιλόπαις ἐρρίφθη εἰς τὰς δασώδεις φάραγας τοῦ Κιθαιρώνος. Ἀλλ' ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ πάλιν βασιλόπαις. Ἡ τύχη, ἣτις τῷ ἐμειδίασεν, ἥλλαξε καὶ πάλιν καὶ ἔλαβε τὴν βακτηρίαν τοῦ πλάνητος ὁδοιπόρου. φονεύσας καθ' ὁδὸν ἓνα

ἄγνωστον, ὅστις ὅμως ἦτο πατήρ του. Καὶ ἔπειτα ἔγινε βασιλεὺς καὶ σύζυγος τῆς μητρός του ! Ἀλλ' ἡ τύχη τῷ ἀπέστρεψεν ὀριστικῶς πλέον τὸ πρόσωπον. Καὶ τυφλὸς παρεπονεῖτο, διότι ἔχει καὶ τὰς ὑπολοιπὰς αἰσθήσεις του. Ἡ βουλή του, ὅταν τὸν εἶδε, εἶπε διακοπτομένη ὑπὸ λυγμῶν :

Τὼ γενεαὶ βροτῶν,
ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν
ζώσας ἐναριθμῶ !

Καὶ τῷ ὄντι, ποῖον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν τοῦ μηδενικοῦ ; Ἡ Ματαιότης βασιλεύει ὡς αἰώνιος Βασίλισσα μὲ ἰσχύν, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἄλλος ἔχει. Ὁ Ματαιότης ματαιότητων, βασίλευε εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὰ βλέμματά σου εἶναι ὁ φθόνος, τὰ βήματά σου ὁ μαρασμός, ὁ πέπλος σου ἡ ἐρήμωσις.
Σπυρίδων Ἐλ. Βεργάρδος (Δ' 1921-2).

764—23. Ὁ χεῖμαρρος τῆς ἀθλιότητος.

Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ; Εἶναι μία φευγαλέα ὀπτασία, ἐμφανιζομένη πρὸς στιγμὴν εἰς τὸν κλαυθμῶνα τῆς ζωῆς, μὲ τὸ δάκρυ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ παράπονον εἰς τὰ χεῖλη, ἵνα μετ' ὀλίγον ἐξαφανισθῇ, συναποκομίζουσα μυρίας θλίψεις, πόνους, ῥυτίδας.

Ἀπὸ τοῦ λίχνου μέχρι τοῦ τάφου εἶναι τὸ παίγνιον τῆς ἀθλιότητος, τῆς ματαιότητος, τῆς μηδαμινότητος καὶ τόσων ἄλλων θλιβερῶν ἐννοιῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν ὀρμητικὸν χεῖμαρρον, κατερχόμενον ἐκ τοῦ ὅρου τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων καὶ σφαλμάτων, ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ καὶ ἀνατριχιαστικὰ κύματα, τοῦ ὁποίου παρασύρονται ἅμα τῇ γεννήσει τῶν οἱ ἄνθρωποι, διαρκῶς ἐκβάλλοντες ἀπέλπιδας κραυγὰς πλήρεις ἄλγους, διαρκῶς τρέμοντες καὶ φρίττοντες.

Καὶ ῥέει, ῥέει ὀρμητικὸς αἰώνιος ὁ φορικτὸς χεῖμαρρος, χωρὶς κανεὶς νὰ δύναται νὰ τοῦ ἀνακόψῃ τὴν ἀκατάσχετον πορείαν του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὸ ὀρμητικὸν ῥεῦμά του ἀναφαίνονται φορικτὰ δῖνα, παρασύρουσαι εἰς τὸν ὀλέθριον στροβιλισμὸν τῶν τοῦς δυστυχεῖς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ ἀντιτάξωσιν οὗτοι πρὸς τὸν χεῖμαρρον ; Ὁ βασιλεὺς μήπως τὸ σκῆπτρόν του ; Ὁ ἰσχυρὸς μεγιστὰν μήπως τὴν ἰσχύν του καὶ τὰς τιμὰς του ; Ὁ βαθύπλουτος μήπως τοὺς θησαυρούς του ; Μηδέν ! Διότι ὁ ῥοῦς εἶναι ἀκατάσχετος, διότι ἡ ἀθλιότης, ἡ δυστυχία, ἡ μηδαμινότης, κρύπτονται ὑπὸ τὸ σκῆπτρον, ὑπὸ τὴν ἰσχύν, ὑπὸ τὸν πλοῦτον, διότι οἱ ἄν-

θρωποι αδυνατοῦν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν ἀμετάτρεπτον Εἰμαρμένην.

Μήπως εἰς τὴν ὁρμὴν ταύτην ἀντέσχευ ὁ Θεμιστοκλῆς ; Μήπως ὁ Σωκράτης ; Μήπως ὁ Καῖσαρ ; Μήπως ὁ Ναπολέον ; Ἡ μήπως τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι, οἵτινες ὑπῆρξαν φωτειναὶ γραμμαὶ πρὸς στιγμὴν ἐν μέσῳ τῶν αἰώνων ; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ λογισθῶσιν αὐτοὶ εὐτυχεῖς, ἐφ' ὅσον περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου των ἐδοκίμασαν τὰς ἀλγεινότερας τῶν θλίψεων, ἐφ' ὅσον ἀπέναντι τῶν εὐεργεσιῶν των εὗρον ἀχάριστον μάχαιραν ;

Ὅλοι αὐτοὶ μέχρι τινὸς ἔφερον λεπτότατον ἐπὶ χρίσμα φαινομενικῆς εὐτυχίας, ἴσως διότι εἶχον παραμερισθῆ πρὸς στιγμὴν εἰς τινα ὁρμίσκον, εἷς τι ὑπῆνεμον μέρος τῶν ὀχθῶν τοῦ ἀποτροπαίου χειμάρρου. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι προφθάσουν νὰ ἀτενίσωσιν ἢ νὰ ζηλώσωσι τὴν εὐτυχίαν ἐκείνην, ἰσχυρὰ ῥιπὴ ἀνέμου φέρει αὐτοὺς εἰς τὴν σκληρὰν πραγματικότητα, εἰς τὸ κέντρον τοῦ χειμάρρου τῆς ἀθλιότητος, τοῦ βρείθοντος φασμάτων, ἀνθρωπίνων ἔρειπίων. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι πλέον δυστυχεῖς, πλέον ἀξιολύπητοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐκ γενετῆς πλέοντας εἰς τὴν δυστυχίαν, διότι ἀποτόμως ἀπὸ τῆς ὥς ἐν ἑαρινῷ ὀνείρῳ εὐτυχίας ἐκρημνίσθησαν εἰς τὴν ἀθλιότητα καὶ ἡσθάνθησαν βαθὺ ἄλγος καὶ συγκλονισμόν, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι οἱ ἐκ γενετῆς δυστυχεῖς εἶχον κάπως συνηθίσαι ὀλίγον εἰς τὸ βίαιον τοῦ ποταμοῦ ῥεῦμα.

Καὶ παρασύρονται, παρασύρονται διαρκῶς . . . Σπεύδουν ὅλοι μαζὶ πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς τὴν φρικώδη ἄβυσσον τῆς καταστροφῆς, πρὸς τὴν τρομερὰ στροβιλιζομένην δίνην. Καὶ ὅταν φθάσουν πρὸ τῶν χειλέων τῆς ἄβύσσου, ἔντρομοι κραυγάζουν, ἀλλὰ μάτην, ἐντρομοὶ προσπαθοῦν νὰ διαφύγουν τὸν ὄλεθρον, ἀλλὰ μάτην, διότι ἀρχίζουν ἤδη νὰ παρασύρονται εἰς τοὺς πρώτους στροβιλισμούς, ἐπιταχνομένους βαθμηδὸν φοβερά.

Τὸ αἰγλῆεν στέμμα τοῦ βασιλέως, αἱ ποικιλόχρωμοι τιμαί, ὁ ἐκθαμβωτικὸς πλοῦτος, ἡ τρομερὰ ἰσχύς, καταβροχθίζονται ἀδόξως ὑπὸ τῆς δίνης, συμφυρόμενα μετὰ τῶν ἀθλίων ῥακῶν τοῦ ἐπαίτου, μετὰ τῶν σαθρῶν ξύλων τῆς πτωχικῆς καλύβης.

Καταβροχθίζονται ὅλα ὁμοῦ ἄψυχα καὶ ἔμψυχα ὑπὸ τῆς χαινούσης ἄβύσσου μεθ' ὑπερβολικῆς ταχύτητος, ἵνα ἐξαφανισθῶσι διὰ παντὸς ὑπὸ τοὺς σκοτεινοὺς τῶν ἀπαισιῶν ὑδάτων ὄγκους.

Ἦλθον, εἶδον, παρῆλθον, ἐχάθησαν εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ μυστηριῶδες παρελθόν, μὴ ἀφήσαντες οἱ πλεῖστοι οὐδὲν ἔχνος τῆς δια-

βάσεώς των. Ἄγνωστοι καὶ μηδαμινοὶ ἦλθον εἰς τὴν ζωὴν, ἄγνωστοι καὶ μηδαμινοὶ ἀπῆλθον.

Τί καὶ ἂν ὑπῆρξαν αὐτοκράτορες, στρατηγοί, ἄρχοντες; Τί καὶ ἂν ἐν τῇ ὑπεροπτικῇ των μεγαλοπρεπείᾳ δὲν ἤξiouν ἐνὸς βλέμματος τοὺς ὑποτελεῖς των; Τώρα μεταξὺ τῶν ἀπονευρωθέντων σκελετῶν δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ποῖον εἶναι τὸ κρανίον τοῦ δεσπότη καὶ ποῖον τοῦ δούλου ἢ ποία χεὶρ ἐκράτει τὸ σκῆπτρον καὶ ποία ἐτείνετο ἱκετευτικῶς, ἐκλιπαροῦσα τὸν ὀβολὸν τῶν διαβατῶν!

Φεύγουν, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν ἂν ὑπῆρξαν, φεύγουν διὰ παντὸς ἐπιβεβαιώνοντες διαρκῶς τὴν ἀλγεινὴν τοῦ χοροῦ τῶν Θηβαίων γερόντων ἐπιφώνησιν ἐπὶ τῇ θῆᾳ τοῦ ἐνδόξου Οἰδίποδος, τυφλοῦ πλέον, τοῦ ἀπτοτέρου παραδείγματος τῆς ἀνθρωπίνης μηδαμινότητος: *Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!*

Βασίλειος Ν. Γεωργούλης (Δ' 1921-2).

765 — 24. Ἀνθρωπίνη ματαιότης.

Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης! Οὗτοι ἦσαν οἱ λόγοι, τοὺς ὁποίους χωρὶς νὰ δακρύσῃ, χωρὶς νὰ στενάξῃ, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῶν Βανδήλων Γερίμερος, ὅταν μὲ τὰς ἀλύσεις εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, δεδεμένος ὀπισθεν τοῦ ἄρματος τοῦ θριαμβευτοῦ Βελισσαρίου, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰπλόδρομον καὶ εἶδε τὸν βασιλέα τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους Ἰουστινιανὸν καθήμενον ἐπὶ χρυσοῦ ὑψηλοῦ θρόνου, περιστοιχιζόμενον ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, μεγαλοπρεπῶς ἐνδεδυμένους, καὶ εἶδεν εἰς ποίαν δυστυχίαν εἶχε περιέλθει αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Εἶχε δίκαιον ὁ ἐκπεσὼν ἡγεμὼν νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν κόσμον ἀθλιώτατον καὶ πλήρη ματαιότητος; τὸ τοιοῦτον εἶναι σύμφωνον πρὸς τὰ πράγματα ἢ μήπως ἔνεκα τῆς ψυχικῆς αὐτοῦ ταραχῆς, ἐκ τῆς ἀτομικῆς συμφορᾶς ἐπέταξεν ἐπιπολαίως τοὺς λόγους αὐτοὺς; Ὁχι. Ὅντως ἡ ἀθλιότης καὶ ἡ ματαιότης βασιλεύουσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐὰν ἀνοίξῃ τις τὴν ἀτελείωτον βίβλον τῆς Ἱστορίας, ἐν ἣ ἐγγράφονται λεπτομερῶς τὰ καθημερινῶς λαμβάνοντα χώραν γεγονότα, θὰ βεβαιωθῇ περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων αὐτῶν, θὰ ἀκούσῃ μακρινὰς ἀπηχήσεις γόων, τοὺς θρήνους μυρίων θυμάτων εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Γολγοθᾶ. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι πόσοι ἐπιφανεῖς στρατηγοὶ καὶ πολιτικοί, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κίμων, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀννίβας καὶ ἄλλοι πολλοὶ δὲν ἐξωστραχίσθησαν καὶ ἐτελείωσαν τὴν ζωὴν των δυστυχεῖς μετὰ τὰ λαμπρὰ κατορθώματα

αὐτῶν ; Ὁ ἑνδοξος νικητὴς τοῦ Μαραθῶνος, ὁ μετὰ τὸ κατὰ τῶν Περσῶν τρόπιόν του δικαίως θεωρούμενος ὡς ὁ πρῶτος ἀνὴρ ἐν Ἀθήναις, ποῖον θλιβερόν τέλος ἔσχε, κηρυχθεὶς ἄτιμος καὶ καταδικασθεὶς ; Δὲν εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ ἀνέλθωμεν τόσον μακράν. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἱστορίᾳ ἔχομεν ἐπίσης σαφέστατα παραδείγματα. Ὁ Μέγας Γάλλος Κατακτητὴς, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὑπατα τῶν ἀξιωματῶν, ὅστις ἐγίνε στρατηγός, πρωθύπατος, αὐτοκράτωρ . . ., ὅστις εἶχεν ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν διάθεσίν του, πῶς ἐτελείωσε τὸν βίον του ; Τὰ κύματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπαναλαμβάνοντα τοὺς θρήνους, τὰ παράπονα τῆς στρατιωτικῆς ἐκείνης μεγαλοφυΐας, ἀπαντῶσιν εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη δὲν παρέστημεν μάρτυρες τῆς τραγικωτάτης τύχης τοῦ Τσαρῶν Νικολάου II. καὶ ὅλης του τῆς οἰκογενείας ; Μὲ πόσῃ ταχύτητι ἐνέσκηψε κατ' αὐτοῦ ἡ κακὴ μοῖρα ! Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, ὅπου ἔζη εὐτυχής, εὐτυχέστατος, εὐρέθη εἰς τὰ βάθη τῆς Σιβηρίας ἀνυπόδητος, γυμνός, κακοποιούμενος. Τέλος δὲ ἐφρονεῦθη—ἐδολοφονήθη μᾶλλον—κατὰ τὸν ἀγριώτερον τρόπον. Καὶ ἡ πυρὰ ἡ καταστρέψασα ἅπειρα θύματα ἐνηγαλίσθη εἰς τὰς φλόγας τῆς ὡς ἀπαισία εἰρωνείας τῆς μοίρας τοὺς ἐστεμμένους ἡγεμόνας.

Ναί, δυστυχία καὶ μόνον ἐπικρατεῖ ἐπὶ τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι γεννῶνται δηλ. ἔρχονται εἰς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου, μόνον δέ, ἐφ' ὅσον εἶναι βρέφη ἐξηπλωμένα ἡσυχᾷ ἐντὸς τοῦ λίκνου των, μόνον τότε εἶναι εὐτυχεῖς. Ἀφ' οὗ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν, ἀρχίζει ἡ δυστυχία, αἱ τالαιπωρίαι τοῦ βίου. Κολιάζουσιν, ἰδρώνουσιν, ἵνα συντηρηθῶσιν, ἄλλοτε μὲν ἀποτυγχάνοντες καὶ τότε καταστρεφόμενοι, ἄλλοτε δὲ ἐπιτυγχάνοντες καὶ τότε συντηρούμενοι ὅπως δὴ ποτε καλῶς. Ἐὰν δὲ κατορθώσῃ τις διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κόπου του νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δὲν παραμένει ἐπ' αὐτοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ταχέως κατακρημνίζεται εἰς χαμηλότεραν καὶ τῶν λοιπῶν θέσιν, ὅποτε τήκεται ἐκ τῆς στενοχωρίας καὶ ἀποθνήσκει δυστυχέστατος. Διότι δὲν ὑπάρχει τι χειρότερον ἀπὸ τοῦ νὰ ζῇ, νὰ βλέπῃ τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου, νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν, νὰ ἔχῃ εὐτυχίαν καὶ χαράν, νὰ φέρεται ῥαγδαίως πρὸς δόξαν, τὴν ὁποίαν βλέπει πρὸ αὐτοῦ ἀκτινοβολοῦσαν, καὶ αἴφνης, ἐν ᾧ πλησιάζει νὰ τὴν ἐγγίσῃ, ἐν ᾧ πῇ ὀφθαλμοῦ, ἐντὸς δευτερολέπτου νὰ κατακρημνίζεται ἐντὸς τῆς ἀβύσσου.

Οἱ αἰῶνες παρέρχονται ταχέως, νέοι ἄνθρωποι γεννῶνται διαδεχόμενοι τοὺς ἀποθνήσκοντας καὶ ἐξακολουθοῦντες τὸ ὄνειρον, τὸ

ὁποῖον οἱ προγενέστεροι εἶχον σκιαγραφῆσαι μόνον, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ τελειώσωσι. Διότι πάντων ἡ ἀρχὴ γίνεται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἀλλὰ τὸ τέλος πάντων εἰς ἄλλον.

Τὸ μόνον, δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἔνστικτον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φθόνος καὶ ζηλοτυπία, ταῦτα δὲ διεγείρουσι συνεχῶς διχονοίας, τὰς ὁποίας καὶ ἐνισχύουσιν. Ἡ κακία γεννηθεῖσα ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ κόσμου εἶναι ἐν αὐτῷ ἀθάνατος. Τὰ ἔτη παρέρχονται, οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι, τὰ φυτὰ μαραίνονται, τὰ πάντα γηράσκουσιν, αὐτὴ ὅμως οὐδέποτε. Ἐνεκεν αὐτῆς ὁ κόσμος ποτίζεται διαρκῶς ἀπὸ ποταμῶν δακρύων καὶ πικριῶν, καὶ ἡ ζωὴ καθίσταται σκληρὰ καὶ δυστυχής. Ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι διαρκῆς πάλη κατὰ τοῦ ὤκεανου τῆς δυστυχίας. Κατὰ τὴν πάλιν αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος ἀντλεῖ βοηθείας καὶ ἀπὸ τοὺς δύο σάκκους, τοὺς ὁποίους φέρει, καὶ ἀπὸ τὸν περιέχοντα τὰς σκέψεις ἀγίου ἀνδρὸς καὶ ἀπὸ τὸν ἐγκλείοντα τὰ ἐπικίνδυνα τεχνάσματα τοῦ κακούργου. Μὲ αὐτὰ προσπαθεῖ νὰ σωθῇ. Παλαίει . . . Ἐξαφανίζεται καὶ ἐπαναφαίνεται, βυθίζεται καὶ ἐπανερχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁ ὤκεανὸς ἐπιχειρεῖ ἐπιθέσεις ἐπὶ ἐφόδων, συγκεντρώνει ὅλας του τὰς δυνάμεις, ἀλλ' αὐτὸς προσπαθεῖ πάντοτε νὰ σωθῇ. Κολυμβᾷ, κολυμβᾷ . . . Μάτην! Κουράζεται καὶ παραδίδεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις τὸν καταπίνει, τὸν θάπτει διὰ παντός.

Ὡστε, ἐὰν ῥίπτων ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀναφωνήσω : *Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν ! ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ !*, θὰ εἶμαι δεδικαιολογημένος πλήρως, διότι μόνον θλίψιν καὶ οἶκτον διὰ τὸν δυστυχοῦντα ἄνθρωπον θὰ αἰσθανθῶ. Φοίκην δὲ μεγίστην, ὅταν ἴδω τὸν κόσμον ὥς ποιμνιον νὰ ὀδηγῇται εἰς τὸν Ἰππόδρομον, ὡς τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα τῶν Ῥωμαίων θύματα, καὶ νὰ ψάλλῃ θλιβερῶς πρὸς τὸ τέρας τῆς δυστυχίας : *cave, Caesar ; morituri te salutant*», καὶ κάτωθεν αὐτῶν τὴν γῆν βεβαμμένην ἀπὸ θερμὸν πορφυροῦν αἷμα.

Φίλιππος Ἀ. Ζαῦμης (Δ' 1921-2).

766—25. Ὁ ἐπικήδειος τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀνθρώπε, τί εἶσαι ; Πολλοὶ περὶ σοῦ ἔκαμον λόγον καὶ πολλῶν φθονερὰ ἐδέχθης τὰ βλέμματα, πλὴν φεῦ ! εἰς μάτην !

Ἀνθρώπε ! Μειδίαμα γλυκὺ πρὸ τοῦ ὄνειρου τῆς εὐτυχίας σου καὶ μετὰ θάνατον πλανᾶται ἐπὶ τῶν χειλέων σου ἐκείνων, τῶν

ὁποίων συχνότατος φθόγγος ἦτο ἡ λέξις ζωή, καὶ ἀκόμη ἡ νεκρωθεῖσά σου καρδιά πάλαι ὑπὲρ τῆς ἐπιγείου σου εὐδαιμονίας καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ σου, ἐπὶ τῆς ὁποίας τὴν ὠχρότητα τοῦ Ἄδου ὁ θάνατος ἐπέχυσεν, ἀκόμη στροβιλίζονται αἱ σκέψεις περὶ τῆς ἐπιγείου σου μακαριότητος !

Ἀνθρωπε ! Δὲν ἠσθάνθης τὸν βίον σου βραχὺν καὶ τὴν ζωὴν σου ἄχαριν ; Ἔως πότε πλέον τὴν λοιμικὴν τοῦ Ἄδου πνοὴν ὥς ἄρωμα ῥόδων θὰ ἀνέπνεες καὶ δειλοὺς πρὸς αὐτὸν τοὺς πόδας θὰ ἔφερες ; Δὲν σὲ ἐσωφρόνισαν αἱ συμφοραὶ καὶ ἡ ἀνάγκη ἀναπαύσεως τὴν συνείδησίν σου δὲν ἐκράτουνεν ; Ἡ ἔως πότε τὸ μὲν ἠθικὸν ὥς πάρεργόν τι θὰ ἐνόμιζες, τὸ δὲ ἀνῆθικον ὥς ἐπιβεβεβλημένον καὶ τὰς μὲν χεῖρας λελυμένας πρὸ αὐτοῦ εἶχες, τὸν δὲ νοῦν ἔρμαιον τῶν ἐκάστοτε ἀνηθίκων ψυχικῶν σου ῥοπῶν ;

Ἀλλὰ ποίαν καὶ ποῦ τῆς γῆς κατέλιπες εὐτυχίαν, ἣτις κύριος τοῦ βίου σου ὑπῆρξε σκοπός ; Ποῦ τὰ μέγαρά, ποῦ οἱ θησαυροί, ποῦ αἱ ἡδοναί, ποῦ ἡ δόξα, ποῦ τὰ ἀμέτρητα θέλγητρά ;

Τὰ πάντα ἐπέταξαν μὲ τὴν περυγίσασαν ψυχὴν σου καὶ εἰς τὴν βίβλον τῆς ἡ ἀνθρωπότης ἀνέγραψεν : ἦλθεν, εἶδε καὶ τὴν δυστυχίαν μόνον γνωρίσας καὶ καταλιπὼν ἀπῆλθε.

Ναί, ἄνθρωπε, τί ἄλλο ἐκέρδισας ἢ τὴν ματαιότητα τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀκολασίαν αὐτῆς καὶ τὴν κουφότητα καὶ ἀλαζονείαν ; Τί ἄλλο ἢ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην καὶ πᾶν εἶδος ἀδίκου καὶ ἀνοοίου ;

Δύσμοιρε ! Ἡ θύελλα ἡ ὀρμητικὴ ἐνέσκηψε καὶ σὲ ἐξῆπλωσεν ὥς ἄνθος ἀνοίξεως καὶ μόνον ἀμάραντα ἀκόμη διατηροῦνται τὰ ἄνθη, μὲ τὰ ὁποῖα τὸν νεκρικὸν σου στέφανον ἐπλεξαν καὶ ἐσαβάνωσαν τὸν στενὸν σου τῶν γνώσεων κύκλον.

Ἀλλὰ τύχη ἀγαθῇ ! Ἡ ἡμέρα ἀνέτελλε καὶ σοῦ ἔσβηναν αἱ αἰσθήσεις, ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει καὶ σὺ τὰς τελευταίας τῆς δύσεώς σου πλέον διὰ τῶν χειρῶν σου συνελάμβανες αὔρας, ὁ ἥλιος ἔδνε καὶ σοῦ τὰς ἀποσκευὰς ὁ Κέρβερος ἐθεώρει.

Καὶ ἂν ποτε ὁ σκοτεινὸς οὐρανὸς τῆς δυστυχίας σου διελύθη εἰς τινα σημεῖα ἀπὸ τὰς προσκαίρους ἀκτῖνας χιμαιρικῆς τινος εὐτυχίας, ἀλλοίμονον ! Ἀγριωτέρα κατόπιν ἐνέσκηψεν ἡ καταστροφή καὶ οἱ κεραινοὶ καταστρεπτικώτεροι ἐξερράγησαν καὶ τὰ πυρά των τοὺς αἰθέρας ὥς ἀπαῖσιοι τοῦ Ἄδου δαίμονες διασχίσαντα κατέπεσαν μετὰ πατάγου κατὰ τῆς κεφαλῆς σου καὶ εἰς τέφραν σὲ μετέβαλον καὶ οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ τὸν τεφρώδη τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας ἄνωρ θώσαν λόφον ἢ τότε μόνον ἴσως παρήγορά τινα κύματα θὰ σὲ θω-

πεύουν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἐρημονήσου τῆς Ἀγίας Ἑλένης ἐν ἀπομονώσει φρικτῇ, ἐν τῇ δυστυχίᾳ τῆς ἐξορίας, ἐκτὸς ἐὰν καὶ ἐκεῖ ὁ θάνατος δὲν σὲ ἀρπάσῃ τὸ ἀπαίσιον πτερυγίζων πτερύγισμα τῆς παρελεύσεως τῆς ζωῆς.

Καὶ ὑποῦσαι, ἄνθρωπε, εἰς τὰς πτέρυγας τοῦ γυτὸς τούτου καὶ ἀνέρχεσαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἢ κατέρχεσαι εἰς τὰ Τάρταρα ;

Ποία εἶναι ἡ μέλλουσα κατοικία σου, ποιοὶ οἱ νέοι κόσμοι, οἵτινες τώρα σὲ ἀναμένουν ἐν τῷ σκότει τῆς ἀνυπαρξίας, διὰ νὰ σὲ περιπτυχθῶσιν ἀπαλλάσσοντές σε ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ζωῆς ; Ἄν μέλλῃς νὰ ζήσης μίαν νέαν ζωὴν, ποία εἶναι αὕτη ; Εἴθε νὰ μὴ εἶναι ἡ ἀντανάκλασις τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, εἴθε νὰ μὴ εἶναι ὁ μολύβδινος οὐρανός, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ πεταχθῇ ἀπὸ τὴν φρικτῶσαν θάλασσαν τῆς ζωῆς, ἵνα καὶ ἐκεῖθεν ἐκσφενδονισθῇ τίς οἶδεν εἰς ποίας ἀβύσσους.

Ἀπόστολος Π. Καραθανάσης (Δ' 1921-2).

767—26. Ἡ φεύγουσα εὐτυχία.

Ὁ δομητικὸς χεῖμαρος τοῦ χρόνου κυλῖει τὰ ἀπολιθωτικὰ ὕδατα του μὲ σπουδὴν καὶ ἡ ζωὴ παρέρχεται. Παρέρχεται φεῦ ! χωρὶς νὰ ἐπανέλθῃ πλέον. Ἡ ζωὴ εἶναι λατρευτὴ, εἶναι ἀξιαγάπητος εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διατί ; Διατί ἡ ζωὴ, ἥτις εἶναι μία διαρκὴς δυστυχία, ἀγαπᾶται τόσον πολὺ ; —Τοιαῦτα ψελλίζων κουρασμένος διαβάτης, διαβαίνει τὰς πεδιάδας καὶ περνᾷ τὰ δάση καὶ πηγαίνει νὰ λησμονήσῃ ὅ,τι εἶχον ἴδει εἰς αὐτὸν τὸν μάταιον κόσμον οἱ γεροντικοὶ του ὀφθαλμοί. Ὀλίγας στιγμὰς σιωπηλὸς καὶ σκεπτικὸς, ἀναπολεῖ τὸν παρελθόντα βίον του, καταλαμβάνεται ὑπὸ βαθείας συγκινήσεως καὶ τὰ γεροντικὰ χεῖλη ἀρχίζουν καὶ πάλιν νὰ τρέμουν καὶ μία φωνὴ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας του ἀνέρχεται : «Εἶσαι ὥραϊον ὄνειρον, ὦ εὐτυχία, ἀλλὰ διατί διαλύεσαι ὥς σκιὰ καὶ μᾶς ἐγκαταλείπεις ἔρμαιον τῶν στεναγμῶν καὶ τῆς τόσον πικρᾶς λύπης ; Διατί νὰ μὴ μᾶς συντροφεύῃς πάντοτε, ὅπως εἰς τὰ παιδικὰ μας χρόνια, ὅτε δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν μεγάλην σου ἀξίαν ; Τώρα τὸ ἐννόησα, ὅτι φεύγεις ταχέια ὥς ἀκτὶς χειμερινοῦ ἡλίου καὶ ὥς ὄνειρον τοῦ ταιλαπῶρου βίου. Εἰπέ μου τοῦ δυστυχικοῦ διατί μὲ ἐγκαταλείπεις καὶ πτερυγίζεις μακρὰν μου ; Ὡ σκληρά, διατί μᾶς ἀφήνεις πάντοτε εἰς τὸ πέλαγος τῶν δυστυχιῶν, τῶν κινδύνων, τῶν πόνων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων πνίγεται ἡ ὀλίγη καὶ ἐφήμερος χαρὰ ; Οἱ ὀφθαλ-

μοὶ τοῦ δυστυχοῦς γέροντος εἶχον ἤδη πλημυρῆσαι ἀπὸ δάκρυα, οἱ ἀδύνατοι γεροντικοὶ τοῦ πόδες ἤρχισαν νὰ τρέμουν καὶ ἔκλινον πρὸς τὴν γῆν, αἱ χεῖρές του ὑψώθησαν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὑπόκωφοι ἀναστεναγμοὶ ἠκούσθησαν : « Ἄχ ! Θεέ μου ! Τί εἶναι ἡ ζωὴ ; Δὲν εἶναι μία αἰωνία πάλη ἐλπίδος καὶ ἀπελπισίας ; »

Χονδρὰ δάκρυα ἤρχισαν νὰ κυλίωνται ἐπὶ τῶν παρεῖών μου καὶ μεγάλη θλίψις κατέλαβε τὴν καρδίαν μου. « Τί δυστυχισμένος ἄνθρωπος ! Τίς οἶδε τί ὑποφέρει ! » Ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν του ἦτο εὐγενικὸν καὶ ἡ ὄλη του φυσιογνωμία ἐδείκνυεν ἄνθρωπον πολὺ εὐγενῆ καὶ οὐχὶ κοινόν, ἂν καὶ ἐφόρει πενυχρὰ ἐνδύματα. Φαίνεται ὅτι ἦτο εὐτυχὴς τις καὶ ἔχει τώρα περιπέσει εἰς δυστυχίαν. Ἡ τύχη θὰ τὸν εἶχεν ἀνυψώσει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς δόξης καὶ τώρα θὰ τὸν ἐγκατέλιπε διὰ παντός. Τίς οἶδε ποῖα βασιλικὴ πορφύρα περιέβαλλεν αὐτὸν ἄλλοτε, εἰς ποῖα ἀνάκτορα μεγαλοπρεπῆ κατώκει, πῶς ἔζη καὶ πόσον φοβερὸς θὰ ἦτο καὶ τώρα ὁ δυστυχὴς θὰ ἔχη καταντήσῃ νὰ κατοικῇ εἰς καμμίαν ἀχυρίνην πτωχικὴν καλύβην καὶ νὰ εἶναι περιφρονημένος ὡς πτωχός, μόλις δυνάμενος νὰ ζήσῃ ! Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ! Εἶναι ἓν παίγνιον τῆς τύχης, εἶναι πάντοτε δυστυχὴς, εἶναι καταδικασμένος νὰ ὑποφέρῃ, πάντοτε νὰ ὑποφέρῃ, χωρὶς εἰς αὐτὴν τὴν βραχεῖάν του ζωὴν νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ χαρῇ. Ποτὲ ὁ ἄνθρωπος δὲν εὐρίσκεται μὲ τὸ χαμόγελον εἰς τὰ χεῖλη, ποτὲ δὲν εἶναι εὐτυχὴς. Κλαίων ἔρχεται εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τοῦ μαρτυρίου καὶ κλαίων ἀπέρχεται. Καὶ ἔρχεται κλαίων ὁ δυστυχὴς, ὥσάν νὰ προαισθάνηται τὴν δυστυχίαν, ἣτις ἀργότερον τὸν ἀναμένει. Καὶ μόλις αἰσθανθῇ τὴν πρώτην, τὴν ἀμυδράν, ἀλλὰ καὶ ἄγνωστον εὐτυχίαν εἰς τοὺς παιδικούς του χρόνους, περιπίπτει κατόπιν εἰς πέλαγος κινδύνων καὶ δυστυχημάτων. Καὶ μόλις κατορθώσῃ μετὰ πόνων καὶ μόχθων νὰ ἀτενίσῃ τὴν εὐτυχίαν ἀπὸ κάποιον μέρος καὶ μόλις φωτεινὴ τις ἀκτὶς φωτίσῃ καὶ λαμπρύνῃ τὸ κἀνδρον μέτωπόν του, προβάλλει μακρόθεν ἡ ἀπαισία δυστυχία, ἣτις τὸν ποτίζει μὲ θανάτους, μὲ λύπας, μὲ συμφορὰς καὶ τὸν κατακρημνίζει κάτω εἰς τὰ Τάρταρα, ἵνα ἐκεῖ ἀγωνιᾷ πάντοτε καὶ ὑποφέρῃ.

Λοιπὸν διατί νὰ πλασθῇ ὁ ἄνθρωπος τόσον δυστυχὴς καὶ μάταιος ; Μάταιος, διότι προσπαθεῖ εἰς μάτην καὶ ἐπιδιώκει πράγματα, ἅτινα διὰ τοῦ θανάτου θὰ καταστραφῶσιν. Τίς ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ; Διατί προσπαθεῖ εἰς μάτην νὰ ἀποκρούσῃ τὴν τύχην, ἡ ὁποία τοῦ προορίζει τὴν δυστυχίαν του ; Πάντοτε θὰ δυστυχῇ, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ πεπρωμένον.

Αὐτὰ μὲ μεταφέρουν ὀπίσω εἰς τὸ σκοτεινὸν παρελθὸν καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου σταματοῦν πρὸ μεγάλων ἀνθρώπων. Συγκεκινημένοι σταματῶσι πρὸ τοῦ Κροίσου, πρὸ τοῦ Θεμιστοκλέους, πρὸ τοῦ μεγάλου καὶ ἐνδόξου Οἰδίποδος. Εἶναι ἱκανοὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλοι ἄνδρες νὰ μαρτυρήσωσι τὴν μετάπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν.

Τοιουτοτρόπως παρέρχονται οἱ ἄνθρωποι, ὅπως τὰ ἄνθη, ἅτινα ἀνοίγουσι τὴν πρωίαν, μαραίνονται δὲ καὶ ποδοπατοῦνται τὴν ἑσπέραν. Αἱ γενεαὶ τῶν βροτῶν ῥέουσιν ὥς τὰ κύματα τοῦ ὀρμητικοῦ ποταμοῦ καὶ παρασύρονται, χωρὶς νὰ προφθάσωσι νὰ αἰσθανθῶσι τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν. Δὲν δύναται οὐδεὶς νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὀρμὴν τοῦ χρόνου, ὅστις συμπαρασύρει ἀκόμῃ καὶ ἐκεῖνα τὰ πλέον ἀκίνητα καὶ ἀδιάσειστα διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ αὕτῃ ἡ προσωρινὴ καὶ παροδικὴ τέρψις τῆς νεότητος, ἥτις εἶναι τόσον ζωηρά, οὐδὲν ἄλλο εἶναι παρὰ ἄνθος, τὸ ὁποῖον θὰ μαρανθῇ σχεδὸν ἅμα ἀνοιγόμενον. Αὕτῃ ἡ χάρις, αἱ γλυκεῖαι τέρψεις, ἡ ἰσχύς, ἡ ὑγεία, ἡ χαρά, θὰ ἐξαφανισθῶσιν ὥς ὥραϊον ὄνειρον καὶ κατόπιν δὲν θὰ μείνῃ τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ θλιβερὰ ἀνάμνησις αὐτῶν. Καὶ διατί εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανὸν τῆς δυστυχίας νὰ μὴ ἀπελπίζεται ὁ ἄνθρωπος; Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὥς καὶ ὁ χορὸς τοῦ Οἰδίποδος τυράννου ἀναφωνῶ :

*ὦ γενεαὶ βροτῶν,
ὥς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μὴ-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ !*

Γεώργιος Δαμπρινὸς (Δ' 1921-2).

768—27. Δύο φωναί.

Ὑπάρχει λοιπὸν δυστυχία εἰς τὸν κόσμον ;... Εἶναι μία φωνή, εἰς τὴν ὁποίαν πάλαι ἡ μεγάλη Ἀδιαφορία.

Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ πόνος ; Εἶναι μία φωνή, εἰς τὴν ὁποίαν πάλαι ἡ μεγάλη Ἠρεμία.

Ἀκούω τὴν πρώτην φωνὴν καὶ τὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς μου τῆς δίδουν κάποιαν ψυχρὰν ἀπήχησιν, κάποιον συριγμὸν ἐλαφρὸν ἐνὸς σφαγιαζομένου θύματος. Κάποια φάσματα ὀρροῦνται καὶ τρέχουν νὰ τῆς ἀπαντήσουν, μερικὰ τρίγματα ὁστῶν συντριβομένων, μερικὰ τραγφδαὶ ἀνθρώπων, κάποιος ἐπιθανάτιος θεῆνος ὑψοῦται εἰς μίαν μαύρην ἔνωσην πρὸς τὴν φωνὴν ἐκείνην.

Ἔπαρχει λοιπὸν δυστυχία εἰς τὸν κόσμον ;... Καὶ κάποιοι χορὸς συνάδει ἐπάνω εἰς μερικὰ συντρίμματα καὶ μακρινὴ ἀπήχησις ἐνὸς ὠκεανοῦ ἐπαναλαμβάνει εἰς ἤχους μονοτόνους ἓνα θοῆνον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἴσως κάποιοι ὀδυρμοὶ παραπονετικοὶ ἐνὸς τεθαμμένου μέσα εἰς τὴν ἄμμον κόσμον, τὸν ὁποῖον μία τρίαينا μιᾶς Ἀμφιτρίτης ἐγγίζει ἀκουσίως. Κάποια σύννεφα συγκρούονται εἰς τὸν οὐρανόν, ὁ παφλασμὸς χειμάρρων ἀντηγεῖ, μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖον προβάλλει ἡ μορφή τοῦ Σίβα ὀδηγοῦντος τὰς Χιμαίρας του. Ἀστραπαὶ φωτίζουν τὸ στερέωμα, ἵνα τὸ μεταβάλουν εἰς ἓνα ὄγκον σκότους περισσότερον, διαγράφουν μερικὰς καμπύλας τὰ πυρὰ των καὶ μαζὶ μὲ τὴν πτώσιν ἀκούονται μερικοὶ τριγμοὶ τῆς συντριβομένης ὕλης.

Ἔπαρχει λοιπὸν δυστυχία εἰς τὸν κόσμον ;... Καὶ ἀκούεται ἡ οἰμωγὴ τοῦ Προμηθέως ἐπάνω εἰς τοὺς γυμνοὺς βράχους καὶ ἡ ὑπομονητικὴ φωνὴ τοῦ Ἰὼβ εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Ἰεχωβά καὶ οἱ ἐπιθανάτιοι ῥόγχοι τῶν παρερχομένων καὶ ἡ πνοὴ τοῦ πόθου τοῦ νεκροῦ παρελθόντος διὰ τὴν ζωὴν, καὶ ἡ φύσις συνταράσσεται καὶ ὁ οὐρανὸς ζοφοῦται, διότι χολὴ καὶ ὄξος ἐδρόσισαν τὰ κατὰξηρα χεῖλη τοῦ Ναζωραίου. Καὶ ἀπὸ τὰς μεμακρυσμένας χώρας τοῦ παρελθόντος βοᾷ κάποιος περιπλανώμενος λαὸς εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐρήμους καὶ ἐπαναλαμβάνει ὁλόκληρος σκελετὸς... Γῆ Χαναάν !... Γῆ Χαναάν !... Καὶ μερικοὶ αἰῶνες προβάλλουν ἀπὸ τὰς σκοτεινὰς κατακόμβας τοῦ τρόμου καὶ μερικοὶ αἰῶνες ὀρθοῦνται καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ὄρη, ὑπενθυμίζοντες κάποιον παρελθόντα δαίμονα, κάποιαν διαρκὴ νύκτα. Καὶ ὀρθοῦνται ἀκόμη ὑψηλότερον καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ Ἱμαλῆα καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ἐθνικὰ ὄρια μεταμορφοῦνται εἰς ἀπεχθὴ σύμβολα καὶ λαμβάνουν μορφήν τοῦ Ἐωσφόρου.

Καὶ ἡ δευτέρα φωνὴ ἐπαναλαμβάνει ὡς ἀπήχησις τῆς πρώτης :
Ἔπαρχει λοιπὸν πόνος εἰς τὸν κόσμον ;...

Καὶ ὅμως ἡ φωνὴ του σηκώνει ἀπὸ τὸν τάφον ἀνθρώπους, οἵτινες ὑψώνουν κάποιον φανὸν μαρτυρίας. Καὶ ἀπὸ μακρὰν ὑψοῦται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους εἰς μυθικὸς Ὀλυμπος, τὸ Ναβαῦ, καὶ ἡ φωνὴ ἐνὸς θνήσκοντος ὁμιλεῖ καὶ διηγεῖται ἓνα δρόμον ἀκανθῶν, τὸν ὁποῖον διέβη, καὶ ἡ ὁμιλία ἐκπνέει καὶ τὸ ἰδανικὸν διαλύεται, ἐν ᾧ ἀπὸ μακρὰν λάμπει ἡ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας

Ἔπαρχει λοιπὸν πόνος εἰς τὸν κόσμον ;...

Καὶ ἡ ἀγωνία μερικῶν ὁδοιπόρων ἀναζητούντων τοὺς χαμένους ἀστέρας των ἐνοῦται μὲ τοὺς στεναγμούς, οὓς ἐκβάλλουν πλῆθος

ἀπὸ βασιλόπουλλα, τὰ ὅποια τρέχουν, ἵνα ζητήσουν τὸ ἀθάνατο
γερό, τὰ ὅποια τρέχουν νὰ νυμφευθοῦν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Περμησ-
σοῦ κάποιαν νηρηίδα, κάποιαν νύμφην, ἣτις νὰ τοὺς ἐναγκαλισθῇ
εἰς ἓνα ἰδανικὸν γάμον εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Ἑλικῶνος.

Καὶ μὲ ἡρεμίαν ἢ πρώτη φωνὴ ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ὀδυρμούς ὀλο-
κλήρου τοῦ κόσμου.

«Μέσα σας, συντεταγμένα πλήθη, ὑπάρχει ὁ Νόμος, τὸν ὁποῖον
ἐγὼ μόνος ἔχω εὑρεῖ. Μὴ ἀναστενάζετε, διότι ὁ στεναγμός σας εἶ-
ναι χαμένος, μὴ θρηνεῖτε, διότι ὁ θρῆνός σας εἶναι ἄσμα τοῦ Νό-
μου. Μὴ τρομάζετε πρὸ τοῦ τάφου, διότι ὁ τάφος εἶναι τὸ λίκνον
σας καὶ ὄχι ἡ καταστροφή σας. Ὁ πόνος σας εἶναι ὁ σύζυγος τῆς
εὐτυχίας σας. Μὴ σᾶς φοβίζουν μερικαὶ ἀστραπαί, αἵτινες εἶναι τὰ
μειδιάματα τοῦ Νόμου. Δὲν ὑπάρχει δυστυχία σας, ὑπάρχει μόνον
ἡ ζωὴ καὶ ἡ ζωὴ ἐκείνη εἶναι ἡ εὐτυχία σας, διότι καὶ ἡ δυστυχία
σας εἶναι ζωὴ, καὶ ἡ ζωὴ εἶναι διαρκὲς ἄσμα τῆς Ἰσότητος, εἶναι
ἡ ψυχὴ τοῦ ἐνηρμοσμένου κόσμου, εἶναι ὁ κόσμος, εἰς τὸν ὁποῖον
ἐπικρατεῖ ὁ Νόμος. Καὶ ἡ ζωὴ εἶναι ἐν καλλιτεχνικὸν δωρικὸν τέ-
μενος συμμετρίας».

Καὶ ἡ δευτέρα φωνὴ ὥσει συμφωνία μουσικὴ ἀπεκρίθη εἰς τὸν
Μωϋσῆν : «Ἡ Ἀρμονία μέσα μας μέχρι ψυχῆς βασιλεύει. Δὲν ἤλ-
θες εἰς τὴν Ἱερῶ, διότι κάποτε ἐμόλυνες τὰς χεῖράς σου. Ἡ Ἀρ-
μονία σὲ ἔχει ὑπῆκοόν της καὶ ὄχι θυμὰ της».

Καὶ τὰ ῥίγη, τὰ ὅποια μοῦ προυξένουν αἱ δύο ἀπόκρυφοι φω-
ναί, ἦσαν καὶ αὐτὰ γεμᾶτα Ἀρμονίαν. Καὶ τὰ ῥίγη αὐτὰ μοῦ ἐνε-
θύμιζον τὸ κήρυγμα τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν προφητικὴν φλόγα
τῆς Πάτμου, ἂν καὶ ἡ Ἀρμονία ἐκείνη ἦτο κάθε ἄλλο παρὰ ἡ
ἀδελφὴ τοῦ Μεσσίου.

Παναγιώτης Γ. Μανωλόπουλος (Δ' 1921-2).

769—28. Ἀνθρωπότης !

Ἄν καὶ ὥς ὅρμος ἐν μέσῳ τῶν μαύρων κυμάτων τοῦ μυκωμέ-
νου ἀνθρωπίνου κλυδωνισμοῦ, ἐν μέσῳ τῆς δίνης ταύτης τῶν
παλαιόντων ὑπὲρ ἐπικρατήσεως αὐτῶν στοιχείων ὑπάρχουσι στι-
γμαὶ τινες εὐτυχίας, στιγμαὶ δοθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐναερίου αὐτῆς λευ-

Ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ὁ Πλάστης ἔδειξε τὴν ἐκλογὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφαστικῆς ἐκλογῆς. Ὁ Πλάστης ἔδειξε τὴν ἐκλογὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφαστικῆς ἐκλογῆς. Ὁ Πλάστης ἔδειξε τὴν ἐκλογὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀποφαστικῆς ἐκλογῆς.

"Ανθρώπε, ποῖος εἶσαι ! Πρὸς τί ζῆς ; Ὑφίστασαι, διὰ νὰ εὐρίσκεισαι εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶσαι ; Ὑπάρχεις, διὰ νὰ βλέπῃς παντοῦ ὀρίζοντας μαύρους ; Διὰ νὰ παρατηρῇς τὸ ἐρεϊπίον σου τὸ φερόμενον ἄνευ λόγου ἐπὶ τῆς γῆς ; Διὰ νὰ θεωρῇσαι ὡς τὸ

χείριστον ὑποπόδιον, ὥς τὸ αἰσχιστον ἐξάμβλωμα τοῦ κόσμου ;
 "Ἀνθρῳπε, πρὸς τί γεννᾷσαι, πρὸς τί κοπιᾷξεις, πρὸς τί ἐργάζεσαι,
 πρὸς τί ὅλη σου αὐτὴ ἡ ματαιοδοξία ;

Εὐθύμιος Χ. Μεϊτάνης (Δ' 1921-2).

770—29. Πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Δυστυχίας.

"Οτε καὶ ἐγώ, βορὰ τοῦ Καιάδα τοῦ μηδενισμοῦ, ἀνέλαβον νὰ ἀνέλθω τὸν ἀπόκρημνον τῆς ζωῆς Γολγοθᾶν, τὸν ὅποιον ἡ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς μητρὸς ἐπιφορτίζεται νάνεθθῃ, ὅτε ἀνέλαβον νὰ σύρω τὸ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀνοκωχῆς τοῦ βίου δρᾶμα, εὐρεθεὶς πρὸ τοῦ βωμοῦ σου, ὦ Δυστυχία, ἡσθάνθην πόσον σκληρὸς εἶναι ὁ κλῆρος τῶν δειλαίων θνητῶν. Ἡσθάνθην ὅτι τὸ γλυκὺ τῆς μητρὸς γάλα, τὸ ὅποιον ἡ δυστυχὴς τροφὸς μὲ τόσην χαρὰν τῷ παρῆεν, ἵνα γαλουχήσῃ ἓνα βλαστὸν μὲ ὅλην αὐτοῦ τὴν εὐδαιμονίαν, ὅτι τοῦτο ἦτο θήλασμα σπόγγου χολῆς, ἦτο πικρὸν ποτήριον.

Ὑπάρχει ἄρα γε εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ ; Πολλάκις ἀνεξητήσαμεν ταύτην εἰς τὸ εὐέλπι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἔαρ, ἀλλὰ φεῦ ! προῶπως αὕτη ἐκεῖθεν παρέρχεται καὶ βαίνει πρὸς τὸ μελαγχολικὸν φθινόπωρον, ὁσάκις τοῦτο αἰσθανθῇ παρὰ τὸ πλευρόν του πτερυγίσασαν τὴν συμφορὰν καὶ τὴν δυστυχίαν, ἅτινα ἱκανὰ εἶναι ἐν μιᾷ καὶ μόνη νυκτὶ νὰ φέρωσι τὸ γῆρας, αὐλακώνοντα τὸ θαλερὸν πρόσωπον διὰ ρυτίδων καὶ στρώνοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς λευκὰς χιόνας. Ποσάκις ἡ νεότης δὲν διέσχεται ἀλματωδῶς, κενώνουσα εἰς τὸν βωμὸν τῆς δυστυχίας τὴν κύλικα τῆς ὀδύνης, τὴν κλίμακα τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς εὐόσμου παιδικῆς ἀνοιξέως, χωρὶς καὶ νὰ θέσῃ τὸν πόδα εἰς τὰς πλήρεις γλυκῶν ὀνείρων βαθμίδας αὐτῆς, χωρὶς καὶ νὰ διέλθῃ διὰ τῶν δάσεων τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων, εἰς τὴν πλήρη στεναγμῶν καὶ φροντίδων κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὴν ἀνδρικὴν ὥριμότητα, τῆς ὁποίας ἄξων περιστροφῆς πάντοτε εἶναι τὸ μαρτύριον τῆς ὑπάρξεως, τὸ γέμον θλίψεων καὶ πόνων ! Ποσάκις ἡ ζωὴ ἐκείνη, ἡ τόσον προσηφιλὴς ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς μητρικῆς ἀγάπης, τῆς οὐρανίας ταύτης δυνάμεως, δὲν ὑφίσταται πλέον, ἀλλὰ παρασυρομένη ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τῆς δυστυχίας, πλέει μέσα εἰς ἄγρον ἀκανθῶν, παλαίουσα γιγάντιον ἀγῶνα ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας, μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ κρυερὸς θάνατος καὶ πέσῃ ἡ αὐλαία !

Ἄλλ' ὦ τῆς τραγικῆς εἰρωνείας ! Πολλάκις τὸ ἔαρ τοῦτο τῆς

ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὡς ἄνθος ἐν ἀγρῷ διανοιγόμενον ὑπὸ τὰ ζωογόνα τοῦ ἡλίου φιλήματα, περιβάλλεται ἀπὸ ῥόδινον ὀρίζοντα, οὐ-
τινος ἢ φωνὴ εἶναι τὸ γλυκύτατον καὶ ῥυθμικὸν τῆς ἀηδόνος ἄσμα,
οἱ διαλογισμοὶ τοῦ χρυσαῖ ἐλπίδες, αἱ προβλέψεις τοῦ μακάριαι
εὐδαιμονίαι. Ὡς εὐτυχὴς ἡλικία, ἥτις φέρεις λαμπρὰν τὴν φεγγοβο-
λοῦσαν τῆς χαρᾶς γλαμύδα, τῆς ὁποίας οἱ ἄθῳοι ὀφθαλμοὶ εἰς τοὺς
καγχασμοὺς τοῦ φθόνου καὶ τοῦ μίσους ἀκόμη διαβλέπουσι τὸ μει-
δίημα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀγάπης, καὶ ἐκλαμβάνεις ὡς ψίθυρον
τῆς αὔρας τὸν ὑπὸ τὰ χόρτα θροῦν τῆς συρομένης ἐχίδνης καὶ τὴν
θορυβώδη τύρβην τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὡς μελωδίαν ἀγγέλων ! Σὺ
ἴσως ὑπάρχεις ἢ μόνη εἰς τὸν ἀνθρωπὸν φαινομενικὴ εὐτυχία, τῆς
ὁποίας λίκνον εἶναι ἡ ἐλπίς, τὸ γλυκὺ τοῦτο τῶν ἐγρηγορότων ἐνύ-
πνιον, ἥτις μὲ τὰ δυσπρόσαλλα ὄνειρά της σὲ λικνίζει, ἅτινα ἄλλοτε
μὲν σὲ ἄγουν εἰς δυστυχίαν καὶ ἀπάτην, ἄλλοτε δὲ πραγματοποιού-
μενα εἰς πρόσκαιρον τῆς εὐτυχίας παράτασιν.

Διότι ἐξακολουθεῖς, καὶ ἀφοῦ ἀφήσης τὰ ὅρια τῆς νεότητος, μὲ
τὸ μειδίημα εἰς τὰ χεῖλη καὶ μὲ τὸ ἄρωμα τοῦ πόθου τῆς ζωῆς νὰ
πλέης ἀνυπόπτως εἰς ὠκεανοὺς εὐτυχῶν ὀνείρων, θέτουσα ἴσως ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς σου ἀστραπηβόλα ἐξ ἀδαμάντων στέμματα, λαμβά-
νουσα εἰς τὰς χεῖράς σου σκῆπτρα καὶ ἰσχύν, γεμίζουσα τὰ θυλάκιά
σου πλούτου, καὶ βαδίζεις οὕτω πλήρης ἀρρενωπῆς ζωῆς, μεστή
σφρίγους καὶ ἀκμῆς, ἀκτινοβολοῦσα ἀνδρικὸν μεγαλεῖον καὶ καλλο-
νήν. Καὶ ἐνῷ ἡ ζωὴ σου εἶναι εἰκὼν ζωῆς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας,
χάρμα ὀφθαλμῶν, ἐνῷ τὰ εὐοσμότερα τῶν ἀνθέων τῆς τερπνοτέρας
ἀνοίξεως φύονται ὑπὸ τὸν θρόνον σου, ἐνῷ τὸν κυανοῦν οὐρανὸν
σου οὐδὲν νέφος στιγματίζει, ἐνῷ ἡ θάλασσα, εἰς τὴν ὁποίαν πλέεις,
εἶναι γαληνιαία, αἴφνης ὁποία ἀπάτη ! Οἱ φορεῖς τῆς εὐτυχίας
παρέσχον δυστυχῶς κατάλληλον ἔδαφος πρὸς βλάστησιν ἀκανθῶν.
Ὅποια φοικῶδης καὶ ἀσύλληπτος σπαρακτικὴ τραγωδία συμπλέκε-
ται πλήρης ἀγωνίας καὶ ὀδύνης, γόων καὶ δακρύων ! Ὁρμητικὴ
πνοὴ πνέει αἴφνης ἀπὸ τὰ ζοφερὰ ἄντρα τοῦ Ἄδου συμπαρασύ-
ρουσα τὸ πᾶν ὡς φύλλα δένδρου ἐν καιρῷ φθινοπώρου. Ποῦ τὸ
στέμμα ; Ποῦ τὰ σκῆπτρα ; Ποῦ ἡ ἰσχὺς ; Ποῦ ὁ πλοῦτος ; Ποῦ ἡ
εὐτυχία ; Ἡ ὁρμὴ της οὔτε τὸ χρυσοῦν στέμμα σου σέβεται, ἡ ἰσχὺς
σου δὲν δύναται νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ, ὁ πλοῦτός σου δὲν δύναται
νὰ τὴν δελεάσῃ, διὰ νὰ μὴ μαράνῃ τὴν ὥραιότεραν ἀνθησιν καὶ τὴν
μεθυστικωτέραν εὐωδίαν τῆς πτερυγιάσεως εὐδαιμονίας.

Ποῦ εἶσαι, ὦ Εὐτυχία ! Τόσον βραχὺ εἶναι τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ

σου ; Μήπως καὶ σὺ εἶσαι ἀπατηλὸν τῆς ἐλπίδος ὄνειρον ; Καὶ ἐγὼ ἐνόμιζον καὶ παρηγορούμην ὅτι ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν πτερυγίων σου εὗρον τὴν εὐημερίαν. Τώρα μόλις ἠγνόησα, ὅτι ἔχω διανύσει ἀρκετὸν δρόμον μέσα εἰς τὴν μεγάλην ἔρημον τῆς ζωῆς, ὅτι εἶσαι σκιὰ καὶ δρόσος, ἥτις κατὰ τὴν αὐγὴν μόνον ὑπάρχεις.

Τίς ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ λοιπὸν ὅτι ἡ προτέρα εὐτυχία θὰ πετάξῃ τόσον προῶρως μακρὰν εἰς δυσπρόσιτον καὶ τραχὺ κρησφύγετον ὑπὸ τὰ κεραυνοβόλα κυτλήματα τόσον μοχθηρᾶς μοίρας καὶ νὰ χύσῃ τὸ πένθος καὶ τὴν δυστυχίαν, ἥτις τοῦ λοιποῦ κυριαρχεῖ δι' αὐτὸν παντοῦ, ἐπάνω, κάτω, εἰς τοὺς βαθεῖς ὠκεανούς, εἰς τοὺς ὑψηλοὺς αἰθέρας, εἰς τὴν ὀρμὴν τῶν ἀνέμων καὶ τῆς καταιγίδος, εἰς τὸ ἔρεβος τῆς νυκτός, εἰς τὴν λάμψιν τῆς ἡμέρας, εἰς τοῦ μνημείου τὸν σταυρόν;

Νῦν τὸ ἀγλαίσμα τῆς εὐτυχίας γίνεται ἔρμαιον τῆς δυστυχίας, ὁ βασιλεὺς κρατεῖ εἰς τὰς χεῖράς του τὴν βακτηρίαν τοῦ ἐπαίτου, οἱ πύργοι τοῦ πλουσίου μεταβάλλονται εἰς πτωχικὰς καὶ ἐρημικὰς καλύβας. Οὕτω συμβαίνει πάντοτε ἀδιακρίτως εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους, ἐφ' ὅσον οὗτοι ἐγεννήθησαν ἄνθρωποι, διὰ νὰ χορεύσωσι τὸν χορὸν τῆς ζωῆς, τὸν χορὸν τῆς Μοίρας. Ῥίψατε τὰ βλέμματα εἰς τὰ ἀνθρώπινα εἰς παρῳχημένους καὶ συγχρόνους χρόνους· θὰ ἴδῃτε συντρίμματα ἀποβραζόμενα εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ μηδενισμοῦ ὑπούλου εὐτυχίας ἐν τῷ βίῳ τῶν ἔθνων καὶ τῶν λαῶν, θὰ ἴδῃτε ἐρείπια ἀνθρωπίνου μεγαλείου, θὰ ἴδῃτε τάφους δυστυχεῖς τῆς ἀνθρωπίνης ἀγχινοίας.

Τὸ κλεινὸν καὶ ἱστέφανον ἄστυ τῆς Παλλάδος, τὸν μέγιστον θαλάσσιον κολοσσὸν τῆς ἐποχῆς, καταρρέοντα ὡς πύργον παιγνιωχάρτων, τὸν πᾶσι κλεινὸν Οἰδίπουν καλούμενον, τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος, καὶ ὅμως οὐδ' αὐτὸν δυνήθεντα νάντιμετωπίσῃ μὲ τὴν δαιμονίαν αὐτοῦ ἀγχινοίαν, ἣν πρὸ ὀλίγου ἀντέταξεν εἰς τὴν Σφίγγα, τὸν πόλεμον αὐτὸν τῆς ἀτέγκτου Μοίρας, ἀλλ' εὐγενῶς ὑποκύπτοντα καὶ δεχόμενον ὡς ὁ ἄκμων τὴν βαρεῖαν καταφρομένην σφῦραν τῆς Εἰμαρμένης. Τίς ὀφθαλμὸς θὰ μείνῃ ἀδάκρυτος καὶ ποία καρδία δὲν θὰ συγκινηθῇ εἰς τὸ ἐπώδυνον θέαμα τοιαύτης τραγικῆς καταστροφῆς μῆς τόσον συμπαθοῦς ὑπάρξεως; Ῥίψατε τὸ βλέμμα εἰς τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν Ναπολέοντα . . . , τοὺς ἀπολύτους αὐτοὺς μονάρχας τοῦ Κόσμου· θὰ ἴδῃτε ὅτι οὐδέποτε ἡ χαλυβδίνη Μοῖρα ἐνέσκηψε τόσον ἀγρία καὶ τόσον αἰφνιδιαστικῇ, διὰ νὰ συμπνίξῃ μὲ τὴν κρουερὰν τοῦ θανάτου περίπτυσιν τόσας εὐγενεῖς μορφὰς καὶ νεαρὰς

υπάρξεις, αἵτινες ἐδικαιοῦντο εἰς ὅλα τὰ θέλητρα μιᾶς ἀνεφέλου, ἡρέμου καὶ γλυκείας ζωῆς.

Ποῦ λοιπὸν ἡ Εὐτυχία ; Ματαιότης, ἀνέκραξεν ὁ Σολομών, ματαιότης ἐπαναλαμβάνουν οἱ οἰῶνες, ἐνῶ εἰς τὰς πολυχρύσους Θήβας ἀντηγεῖ ἀκόμη ἡ παγερά ἡχὴ τοῦ : *ὡ γένοιτο βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ* (Οἶδ. Τ. 1186-7) !

Ἀριστείδης Ν. Παναγιωτόπουλος (Δ' 1921-2).

771—30. Ἡ ἀνθρωπίνη κωμωδία.

Πολλάκις καθήμενοι μετ' τὴν κεφαλὴν ἐστηριγμένην εἰς τὰς χεῖρας καὶ μελετῶντες τὰ σκονισμένα βιβλία κάποιου Βούδα ἢ κάποιων παλαιῶν ἀστρολόγων ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, πολλάκις σηκώνομεν τὴν κεφαλὴν, ὠθοῦμεν ὀλίγον τὸ βιβλίον τὸ παλαιόν, διότι αἰσθανόμεθα μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας ἐν κενὸν φοβερόν. Εἰς τὰ ὧτά μας δὲν εὐρίσκουν ἀπήχησιν πλέον οἱ ἑορταστικοὶ καὶ εὐθυμοὶ στίχοι ἐνὸς Ἀνακρέοντος καὶ κάποιων παλαιῶν τρουβαδούρων, ἡ ζωὴ δὲν μᾶς γελά πλέον μετὰ τὰ πολύχρωμα πέταλα τῆς ἀγάπης, καὶ ἐρευνῶμεν καὶ ἀναζητοῦμεν, καὶ ἡ ἐρευνά μας χάνεται εἰς τὰ σκότη τῆς ὑπαρχούσης μηδαμινότητος.

Ἐρείπια καὶ παντοῦ ἐρείπια ! Λεῖψανα οἰκιῶν μεγαλοπρεπῶν καὶ μαρμαρίνων παλατιῶν κρημνισμένα, ἐν ᾧ κάπου κάποιος κίων ἢ κάποιος τοῖχος ὀρθοῦται μέσα εἰς τὸ ζοφερόν βάθος τῆς νυκτὸς ὡς στυλοβάτης ἐνὸς ὄντος μὴ ὑπάρχοντος, ἐνὸς κόσμου ἀκόσμου, καπνοδόχοι ἐργοστασιῶν, αἵτινες δὲν δονοῦνται ἀπὸ τὸν δυνατὸν συριγμὸν τοῦ ἐγὼ—ἐρείπια καὶ παντοῦ ἐρείπια μέσα εἰς ἐν σκότος ἀδιαπέραστον, τὰ ὅποια δὲν ἔρχεται καὶ νὰ φωτίσῃ τὸ γλυκὺ τῆς σελήνης φῶς κυλιομένης ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν.

Κόσμος ! Εἰς μάτην ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νὰ γράψῃ κάτι μετ' τὴν χεῖρά του, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξογκοῦνται αἱ κυαναὶ φλέβες· ἀλλοῖμονον ! Γράφει ἐπὶ τῆς ἄμμου τοῦ αἰγιαλοῦ καὶ τὰ γράμματά του ἔρχεται νὰ σβῇ τὸ κύμα, ἄλλοτε ὀρμητικὸν καὶ ἄλλοτε μετ' τὴν γαλήνην τοῦ ἰσχυροτέρου· ἀναβαίνει εἰς κορυφάς, ὅσον τὸ δυνατόν ὑψηλότερας, καὶ προσπαθεῖ νὰ φωνάξῃ, ν' ἀκουσθῇ, σφίγγει τοὺς γρόνθους του καὶ ὑψοῦται μετ' ὅλην τὴν δυνάμιν του εἰς τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν του, ἀλλ' ἡ φωνὴ του πνίγεται εἰς τὴν γαληνότητα τοῦ γαληνίου, εἰς τὴν ἀπειρότητα τοῦ ἀπείρου.

Καὶ τὸ ὄντιόν αὐτό, τὸ ὅποιον ὀνομάζεται ἄνθρωπος, ἐπι-

χειρεῖ νὰ ἐπιδεχθῇ, ἐπιθυμεῖ καὶ αὐτὸ μίαν δόξαν—δόξαν ὄχι, μεταοδοξίαν. Καὶ ἐπιθυμεῖ ν' ἀναβῇ ὑψηλά, διὰ νὰ κρατῇ τὰ ἡνία ἐκτάσεων ἀπεράντων, διὰ νὰ ἐμβαπτίσῃ τὸν κάλαμον εἰς τὴν πορφύραν μελάνην καὶ νὰ γράφῃ ἐν μεγαλοπρεπείᾳ, αὐτός, ὅστις οὔτε τὸν ἑαυτὸν τοῦ δύναται νὰ κυβερνήσῃ, θέλει νὰ γράψῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐρυθρὰς σελίδας κάποιου Νέρωνος, ὁ μάταιος !

Καὶ ἰδοὺ ! Ἄλλος κάθεται μὲ τὴν κεφαλὴν ἐσκυμμένην, ἀναδιφῶν τὰς βίβλους κάποιας μηδαμινῆς ὀντότητος καὶ ἄλλος κρούει τὰς μεταλλίνας χορδὰς τῆς ψυχῆς τοῦ πρὸς τὴν σελήνην, πρὸς τοὺς ἀστέρας, πρὸς τὸ ἄπειρον. Μάταιοι ! Τὸ μίσωμαρον, τὸ ὁποῖον θὰ συντρέφευση τὰ ὑπολείμματα τῆς ὑπάρξεώς των, ἀλλοίμονον ! θὰ τὸ σκεπάσῃ τὸ πράσινον χόρτον τῆς ἐρημίας, καὶ ἡ ἰτέα καὶ ἡ κυπάρισσος δὲν θὰ κλαίουν πλησίον καὶ τὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα κάποτε ἦσαν χρυσᾶ, θὰ ἔχουν σβήσει, ἴσως καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον...

Ἄλλοι ἀναπεταννύουν τὰ λευκὰ ἱστία τῆς λέμβου των καὶ κοπιηλατοῦν, διὰ ν' ἀνεύρουν μακρὰν τῆς Εὐτυχίας τὴν νῆσον τῆς Εὐτυχίας ; Καὶ τί ἐννοοῦν προσφέροντες τὴν λέξιν ταύτην ; Ὅρος διαγραφόμενον μακρὰν εἰς τὸν ὀρίζοντα μὲ τὴν λεπτὴν ἄχνην τοῦ ἀέρος, σύννεφον φευγαλέον, ὀλιγον φειδωλὴν τὴν σκιάν του ;

Καὶ ἰδοὺ προβάλλουν ἄλλοι τώρα. Καὶ μακρόθεν ἀκούεται ὁ δοῦπος τῆς σμίλης ἐπὶ τοῦ λευκοῦ μετώπου τοῦ ἀγάλματος, τῆς σφύρας ἐπὶ τοῦ ἐρυθροπυρωθέντος σιδήρου τοῦ ἄκμονος, τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω εἰς τὸ ἔμβρυον τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλοίμονον, εἰς τὸν μονύελον τοῦ διπλωμάτου καὶ εἰς τὸ ἐπιμεμελημένον ἔνδυμα τοῦ εὐγενούς, εἰς τὰς πλουσίας ἐσθῆτας καὶ τὰ ἀπαστράπτοντα κοσμήματα τῆς γυναικός. Πολιτισμός ! Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπαναπανόμενος εἰς τὸ «ἔλεος τοῦ Θεοῦ», γελᾷ ἀναδιπλῶν τὴν αἵματοβαφὴ πορφύραν του καὶ στηρίζει τὸ ὠραῖον στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του. Καὶ ὁ πτωχὸς σφυρηλατεῖ τὸν σίδηρον ἀνασηκῶν μὲ τὰς χεῖράς του τὴν βαρεῖαν σφύραν, ἐν ᾧ κάτω εἰς τὸ πάτωμα κυλίστα ἰδρώς καὶ αἷμα, καὶ ὁ ποταμὸς αὐτὸς δὲν πλημμυρεῖ καὶ ὁ ποταμὸς αὐτὸς δὲν πνίγει . . . Πολιτισμός ! Καὶ ἡ αἰμοσταγὴς αἰχμὴ τοῦ ὅπλου διευθυνομένη ἀπὸ πάθη προσωπικά, ἀπὸ μίση φυλετικά, ἀπὸ ποταπὰ καὶ μάταια αἰσθήματα καὶ συναισθήματα, διψῶσα νέον αἷμα, κατακορημνίζει ἀχυροσκεπαστοὺς ἀθώας καλύβας καὶ ὑψηλὰ μαρμάρινα μέγαρα. Καὶ ὑπὸ τὰς ἀληθοφανεῖς περιπτύξεις καὶ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης κρύπτεται τὸ δηλητήριον τὸ ὅξυ τοῦ φθόνου. Κυλιόμεθα μέσα εἰς ἓνα βόρβορον ποταπῶν συναισθημά-

των καὶ παθῶν, κρυπτόμενοι καὶ ἀνασκαλίζοντες τὴν λάσπην μαζὶ μὲ τὴν φαρμακερὰν ἔχιδναν καὶ τοὺς μικροὺς σκώληκας, εὐρίσκομεν εὐχαρίστησιν εἰς αὐτὸ τὸ ἄθλιον κύλισμα, καὶ ἔπειτα ἐμφανίζομεθα πρὸ τῆς κοινωνίας τολμῶντες νὰ ἔχωμεν τὸ μέτωπόν μας τὸ ὑπαρὸν ὑψηλά, τολμῶντες νὰ λεγώμεθα κύριοι !

Εἴμεθα ἔτοιμοι μέσα εἰς πεποιταλμένας αἰθούσας, αἵτινες ἀπὸ τὸ ὄνομά των ἀπαιτοῦσι κάποιον σεβασμόν, φέροντες τὴν μεγαλοπρεπῇ τήβεννον, νὰ κατακεραυνώσωμεν κάποιον, ὁ ὁποῖος περιεφέρετο εἰς σκοτεινὰς ὁδοὺς καὶ εὗρισκεν εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ βλέπῃ νὰ κυλῆται χαμαὶ τὸ αἷμα, εἴμεθα ἔτοιμοι, λέγω, νὰ παίζωμεν καὶ ἡμεῖς ῥόλον Ἡρῳδιάδος, ἐν ᾧ, τίς οἶδε, ἴσως νὰ ἠὺχαριστούμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ κύλισμα τοῦ αἵματος. Καὶ τολμῶμεν νὰ φέρωμεν εἰς τὰ χεῖλη μας λέξεις ἀνυπάρκτων πραγμάτων, πολιτισμοῦ, προόδου, ἀγάπης !

Ψεῦδος καὶ παντοῦ ψεῦδος ! Εἰς τοὺς πομπώδεις λόγους τοῦ πατριώτου, εἰς τὰς ἀπέλπιδας κινήσεις τοῦ ἱεροκήρυκος, εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ ἀξιωματικοῦ, εἰς τὰς γονυκλισίας τοῦ εὐσεβοῦς, εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῆς πολιτείας !

Καὶ πέραν μέσα εἰς κανὲν ἐρημοκλήσιον ἰδοὺ, ἄλλοι, οἵτινες κύπτουν εὐλαβῶς πρὸ γλωσσῶν εἰκόνων, ἐν ᾧ τὸ τρεμοσβῆνον κηρίον τοὺς ῥίπτει σκιὰς εἰς τὸ πρόσωπον. Καὶ ἐν ᾧ ὁ ἱερεὺς ἀγγέλλει, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τί λέγει καὶ ὁ ἴδιος, τὴν εἰρήνην εἰς πάντας, γραῖαι κύπτουσι καὶ φιλοῦσι τὸ πάτωμα. Καὶ ἐὰν τὰς ἐρωτήσετε διατί γονατίζουν, θὰ συναντήσετε ἐκπληκτα βλέμματα καὶ οἰκτιρούσας πεφιλῆστας. Καὶ ὁ κόσμος παρέρχεται πρὸ τῶν μελαγχολικῶν εἰκόνων ἀναπέμπων τοῦ λιβάνου τὸν πυκνὸν καπνόν, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ αὐτὸς διατί πράττει τοῦτο.

Εὐτυχοῦμεν, ἀγαπῶμεν κάποτε. Καὶ μετὰ ταῦτα ; Τοῦ χρόνου τὸ θολὸν ῥεῦμα μᾶς παρασύρει ἀπὸ πρασίνας πεδιάδας καὶ χλοεροὺς λειμῶνας, ἐσπαρμένους δι' ἀσφοδελῶν, καὶ ὅταν γυρίσωμεν τὸ βλέμμα μας πρὸς τὰ ὀπίσω, βλέπομεν μακρὰν εἰς τὸν ὁρίζοντα σκιαγραφίαν πεδιάδων εὐτυχίας, ἐν ᾧ πλησίον μας τὸ κύμα τοῦ χρόνου ἔχει ὀργώσει τὴν γῆν καὶ κάμνει ὥστε ν' ἀποδίδῃ ὁσμὴν σαπρᾶς ὑγρᾶς :

Forsan et haec olim meminisse iuvabit.

Καὶ οὕτως ὁ χρόνος παρέρχεται μὲ τὰ ἀφρίζοντα κύματά του, ὀρμητικὸς, μουγγρίζων ἄγρια, ὥστε νὰ προσενῇ ῥίγη, πετῶν

ὕψηλὰ εἰς κάθε βράχον σπάζοντα τὰ ὕδατα, ἐν ᾧ ὁ ἥλιος διερχόμενος δι' αὐτῶν σχηματίζει γαλήνια χρώματα κάποιας ἱριδος. Καὶ ἡ ὀγκώδης γῆ περιστρέφεται φωτιζομένη γλυκὰ ἀπὸ τὴν σελήνην.

Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος ; Ἡ φωνή του πνίγεται εἰς τὸ μούγγρισμα τοῦ χρόνου καὶ εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ ἀπείρου. Ἐν φάντασμα, τὸ ὁποῖον περνᾷ χωρὶς ν' ἀφήνῃ καὶ τὴν σκιάν του εἰς τὸν τοῖχον, ὅπως λέγει κάποια μεγάλη ποιητικὴ διάνοια. Ἐν μηδαμινὸν ὀντάριον, τὸ ὁποῖον γεννᾶται, ζῇ, ἀποθνήσκει, χωρὶς τὰ πατήματά του νὰ ἐγκαταλείπωσιν ἴχνός τι εἰς τὸ χῶμα. Εἶναι ἐν μηδαμινὸν ὄν, ὅπερ εἶναι ἐσταυρωμένον εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου, ἐν ᾧ ἡ ἀλγοῦσα καὶ πρὸς τὰ ἄνω τείνουσα ἱκετευτικὸν βλέμμα κεφαλὴ του δὲν ἔχει οὔτε καὶ τὴν δύναμιν ν' ἀνακράξῃ τὸ λοίσθιον «*Τετέλεσται*», εἶναι εἰς μονομάχος ἀπέναντι τοῦ ἀπείρου, ἀνακράζων πρὸ τῆς ζωῆς μὲ τὸν ἦχον τοῦ θρηνώδους τὸ «*Ave, Caesar*». Καὶ παρέρχεται, παρέρχεται, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ οὔτε πόθεν ἦλθεν οὔτε ποῦ κατευθύνεται.

Κόσμος ; ! Ἀπέραντον νεκροταφεῖον μὲ τοὺς ξυλίνους σταυρούς, τὸν ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, εἰς μίαν μελαγχολικὴν σειράν, καὶ δίπλα δένδρα πελώρια χωρὶς φύλλα, χωρὶς πτηνά, τὰ ὁποῖα νὰ ψάλλουν τὸν ὕμνον τῆς Εὐτυχίας, ξηρά, μὲ τοὺς κλάδους των τοὺς ξηρούς σηκωμένους ὑψηλά, θρασυμένα καὶ ῥέποντα πρὸς τὴν γῆν, ὅλα μέσα εἰς ἓν ζοφερὸν σκότος, ἐν ᾧ ἡ βροχὴ μελαγχολικὰ κτυπᾷ τὰ μάρμαρα τῶν τάφων. Καὶ ὁ ἄνθρωπος σύρεται ἐπάνω ἐκεῖ, μικρὸν ὀντάριον μέσα εἰς τὴν μηδαμινότητα ἑνὸς κόσμου καὶ εἰς τὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ ἀπείρου.

Δίνος Ν. Πολίτης (Δ' 1921-2).

772—31. Ζωὴ καὶ Δυστυχία.

Ἡ ἀνθρωπότης εἶναι σκόληξ παρὰ τοὺς πόδας κιόνων ἀσυλλήπτου καὶ φευγαλέας θεότητος· καὶ εἴτε ἀποστέλλουσιν οὗτοι τὴν σκιάν των ἐπὶ τοῦ ταπεινοῦ ἐντόμου εἴτε τὸ ἐγκαταλείπουσιν εἰς τὰς ὠχρὰς ἀκτῖνας ἀπομεμακρυσμένον τινὸς ἡλίου, πάντοτε σύρεται ἐκάστη κίνησις τῶν σπονδύλων του μία ἐπὶ πλεόν ἀπόδειξις τῆς ἀδυναμίας του . . . Κυλίνεται μικρὸν καὶ ἀπαρατήρητον εἰς τὸ ἀπειρον καὶ κάτωθεν τῶν σπασμωδικῶν του προσπαθειῶν κορύπτει ὀμιχλώδεις κόσμους ταλαιπωρίας. Ἀπὸ τοῦ χόματος ἐπὶ τοῦ χόματος καὶ

τέλος κάτωθεν αὐτοῦ. Ἀπὸ τὸν θρῆνον εἰς τὸν θρῆνον διὰ τῆς πε-
ζότητος καὶ εἰς τὸ στενὸν αὐτὸ μονοπάτιον :

Ἦταν οἱ δαρμένοι ἀπὸ κάθε ἀνεμοτάραγμα
Κ' ἦταν ἀπὸ τὰ λιοπύρια τῶν ἐρήμων οἱ ψημένοι
Καὶ τὰ συντριμμένα ἦταν κορμιὰ ἀπὸ κόπους κι' ἀπὸ κόπους
Κ' ἦταν οἱ ψυχὲς πὺν πέρασαν ἄγγιχτες κι' ἀπαρακάλετες
Ἀπὸ τόπους κι' ἀπὸ τόπους. Κ' ἦτανε μιᾶς ἄγριας ἀνοιξης
Μηνυτάδες διαβατάριοι, μαῦρα χελιδόνια,
Κ' εἶχανε κελίδισμα τ' ἀνάθεμα καὶ φωλιὰς τὰ καταφρόνια.

Ἡ ζωὴ δὲν κρύπτει τὴν εὐτυχίαν· τὸ νεφελῶδες ὄραμα αὐτῆς
ἔσθωρεν ἴσως ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἄλλους κόσμους, ἀγνώστους ἢ λησμο-
νημένους· ἡ ζωὴ εἶναι δυστυχία. Μὴ ἀναζητήσητε αὐτὴν εἰς τοὺς
καγχασμούς, διότι οὗτοι εἶναι παρωδία τοῦ θρήνου. Μὴ ζητήσητε·
δὲν θὰ τὴν εὗρητε οὔτε εἰς τὸ ἀνύπαρκτον ὑποκάμισον τοῦ πτω-
χοῦ οὔτε εἰς τὰς πτυχὰς τῆς βασιλικῆς πορφύρας.

Στεναγμοί, θρήνοι, ὀδυρμοί, ὑψώνουσι μίαν ἀτμόσφαιραν
ἄυλον, ἄγαλμα πόνου καὶ δυστυχίας. Καὶ εἰς τοὺς θρήνους διακρί-
νονται αἱ σπαρακτικαὶ κραυγαὶ τῶν βρεφῶν, ἅτινα ἠσθάνθησαν
ἴσως ὅτι οἱ σπιθαμιαῖοι τῶν πόδες πατοῦσι τὴν ἀρχὴν ἀφ' ἑνὸς
καὶ τὸ τέλος ἀφ' ἑτέρου. Εἶναι ἡ ὑπόκρουσις, ἣτις ὁδηγεῖ τὰ βή-
ματα τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τοὺς ἔλικας τοῦ μηδενικοῦ αὐτοῦ, τοῦ
ὁποίου κέντρον εἶναι τὸ τέλος.

Ἕνας ἀόρατος κρίκος πόνου συνδέει τὴν χαμηλὴν καλύβην μὲ
τὸ πανύψηλον μέγαρον· τὸ πριόνι τῆς ζωῆς πριονίζει εἴτε σαθρὸν
εἴτε στερεόν, εὐγενὲς ἢ συνειθισμένον ξύλον, ὁ τριγμός του εἶναι
τριγμός, ὅστις ἐνθυμίζει τὸν κόσμον τῶν μαρμαρίνων σταυρῶν.

Καὶ αἱ γενεαὶ ἀλυσίδετοι ἀνέρχονται τὸν Γολγοθᾶν αὐτὸν τῆς
δυστυχίας, ἣτις ὀνομάζεται ζωὴ, ἀνέρχονται, καὶ ὅμως τὰ χεῖλη τῶν
εὐρίσκουσι πάντοτε τὸν ὕμνον τοῦ ἀπατηλοῦ θριάμβου. Ὁ θρίαμ-
βος, ἡ βοή αὐτῇ, εἶναι τὸ νανούρισμα, τὸ ὁποῖον ἀποκοιμίζει τὸν
ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ στιγμιαίου καὶ παροδικοῦ, εἶναι ὁ κλιδωνισμός,
ὅστις μᾶς κλείει τοὺς καταπεπονημένους ὀφθαλμούς. Μὴ ἀπατη-
θῇτε· κάτωθεν τῶν κλειστῶν βλεφάρων περιέρονται ἀόριστα φαν-
τάσματα τῆς φροντίδος, τῆς φροντίδος, ἣτις γεννᾷ τὰς ὀντίδας καὶ
κυλίνει—καθὼς κυλίνεται τὸ δάκρυ—τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν τάφον.

Ἄγγελος Σ. Σεφεριάδης (Δ' 1921-2).

773—32. Κόσμος.

Τὰ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ ἡ ζωὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶναι δι' αὐτὸν βεβαίως ὅ,τι ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου διὰ τὸ πλεόν ἰστιοφόρον. Ὡς ἐκ τούτου ὁ τρόπος τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι αὐτὴν θὰ εἶναι ὁ κυριώτερος μοχλὸς κάθε πολιτισμοῦ, κάθε δράσεως μιᾶς ἐποχῆς, θὰ εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς ζωῆς. Ὡστε οἱ ἀντιλαμβανόμενοι τοῦ ζητήματος πρέπει νὰ ἐννοήσωσι τὸ βάρος τῶν σχέσεών των, ἐκτὸς ἐὰν θεωροῦσιν αὐτὰς ὡς μὴ ἐχούσας οὐδὲν κῦρος. Καὶ ὅπως ὁ ἄνεμος διερχόμενος διὰ τοῦ δάσους ἄλλα δένδρα λυγίζει πολὺ, ἄλλα ὀλίγον καὶ ἄλλα καθ' ὅλου, ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς του, ἄλλα καὶ ἀναλόγως τῆς στερεότητος τῶν ῥιζῶν, τοιοῦτοτρόπως διέρχεται καὶ ἡ ζωὴ διὰ μέσου τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἠκούσθησαν θρῆνοι, θρῆνοι πολλάκις ὄχι ἀδικαιολόγητοι. Ποσάκις ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν θὰ ἔχωμεν παρατηρήσει τὸν μικρὸν ἔμπορον εἰς τὸ φῶς μελαγχολικοῦ κηρίου τῇ βοηθείᾳ τῶν ὀλίγων γραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἔσπειρεν ἡ πατρίς του, νὰ βλέπῃ μὲ θλίψιν ὅτι αὐριον ἢ οἰκογένειά του, τὰ μικρὰ του τέκνα μὲ τοὺς μεγάλους ἀδόλους ὀφθαλμοὺς θὰ κρυνόνουσιν, ἴσως θὰ πεινώσιν!

Καὶ ἴσως νὰ συνέπεσε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην νὰ εἶναι ἐορτὴ καὶ ἔξωθεν τοῦ λησμονηθέντος πτωχοῦ καταστήματος νὰ διέρχεται ὄμιλος ἐξ ἐκείνων, τῶν ὁποίων σκοπὸς τοῦ βίου εἶναι μία κτηνώδης διασκέδασις.

Καὶ ἀμφιβάλλω ἂν δὲν συνέπεσεν εἰς ὅλους νὰ συναντήσωσι μικρέμπορον, ὁ ὁποῖος νὰ προσπαθῇ νὰ πωλήσῃ τὸ ἐμπόρευσμά του μὲ πάθος, πολλάκις δολιευόμενος. Ἀγὰρ γε ὅμως πρὶν τὸν κατηγορήσωμεν καὶ ἴσως διὰ τοῦ δικαστηρίου τὸν ταπεινώσωμεν, ἐσκέφθημεν ἂν ἐπείνασεν;

Ἄλλ' αἱ χρηματικαὶ ἀνάγκαι δὲν ἐπιφέρουσιν αὐτὰς μόνον τὰς —ἀλλοίμονον— συνήθεις σκηνὰς βαθυτάτης τραγικότητος. Ὁ βίος ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ αἰσθανώμεθα τὴν πικρίαν τῆς θῆας ἐνὸς ἐκ κληρονομίας πλουσίου, ἐνός, ὅστις δὲν βλέπει ἑαυτὸν ὡς μέλος μιᾶς κοινωνίας, ἐνός διασκεδάζοντος, γελῶντος καὶ χαίροντος, ἐν ᾧ πλησίον ἄλλος, ἄνθρωπος αὐτός, αἰσθανόμενος τὴν κοινωνίαν, τὴν ζωὴν, πνίγεται καὶ χάνεται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπνέουσι μόνον ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐλλεῖπει φυσικῶν κοσμημάτων ἐχρειάσθησαν τεχνητά.

Καὶ ἐγείρεται ἡ φωνὴ καὶ ὁλονὲν ὀγκοῦται ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι

χρειάζονται ἄρτον, ὅχι διὰ νὰ κορέσωσι πάθη φιλήδονα, ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ ζήσωσι καὶ νὰ δράσωσιν. Ἀπογοητεύσεις δημιουργοῦνται καὶ κατόπιν ἐπιμόχθου ζωῆς πολλάκις ὑπάρχουσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀκόμη δυστυχοῦσιν ἢ, τὸ συχνότερον, καὶ ἂν ἀνῆλθον ὀλίγον, αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ὡς πιεζομένους εἰς περιβάλλον, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἀρμόζουσιν. Ἐλπίδες καὶ ὄνειρα, κτίσματα ὁλόκληρα καταπίπτουσι, ψυχὰι σβήνονται, χωρὶς οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν νὰ ἴδωσι τὸ γλυκὺ ὄνειρον, τὸ προσφιλέστερον τέκνον λαμβάνον σάρκα καὶ ὀστέα.

Καὶ ὥς ἐκ τούτου ἀγὼν, ἀγὼν βίαιος, βάροβαρος ἐκρηγνύεται χάριν τῆς ζωῆς, χάριν τῆς ὑπάρξεως.

Μίσση καὶ αἰσθήματα συγκρούονται καὶ κατόπιν ἐκάστης μάχης τὰ θύματα θρηνοῦντα κατάκεινται. Καὶ πεδίον εἶναι ὁ κόσμος καὶ μάχη αἰωνία ἡ ζωή.

Ἡ μήτηρ κλαίει τὸν υἱόν, ἄλλος ἀπελπίζεται, ἄλλος κινεῖ ματιώδης τὰς χεῖρας τὰς, ἀλλοίμονον, ἀδυνάτους καὶ ἄλλος σιωπηλὸς δακρύει· ἀλλ' εἰς τὸ δάκρυ του πόσα συναισθήματα, πόσοι ὤκεανοὶ πικρίας νὰ λάμπωσι! Πολλάκις αὐτοὶ οἱ σιωπηλοὶ, οἱ ἥσυχοι ἀπληπισμένοι εἶναι οἱ βαθύτερον αἰσθανθέντες τὴν πικρίαν τῆς ζωῆς. Αὐτοὶ ἐπόνεσαν δι' ὅλους. Ἐπόνεσαν καὶ διὰ τὴν μητέρα, ἡ ὁποία χθὲς τὸ ἐσπέρως ἐθρήνηι τὸν πνιγέντα εἰς ἀγνώστους ὤκεανους υἱόν, ἐθρήνησαν καὶ τὸν στρατιώτην, ὁ ὁποῖος χθὲς ἐκηδεύετο μακρὰν τῶν ἀγνοούντων τὰ περὶ αὐτὸν συγγενῶν καὶ διὰ τὸν ὅποιον, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ λοιπὴ κοινωνία ἔχει τελευταίαν λέξιν τὸν ἥχον τῆς σκαπάνης τῆς ῥιπτούσης τὸ βαρὺ χῶμα. Naί, χῶμα βαρὺ, διότι ἦτο νέος, ἡδύνατο νὰ ζήσῃ, νὰ ὠφελήσῃ καὶ ὅμως ἀπέθανεν ἄγνωστος, ἐν ᾧ πλησίον του θάπτεται, ὑπὸ τοὺς ὕμνους καὶ τὴν στρατιωτικὴν πομπήν, ὁ ἀνώτερος ὑπάλληλος, ὁ ὑπουργός, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ κλέψῃ ἀρκετά, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ βλάβῃ αὐτὸν οὐδεὶς.

Καὶ ὅλον αὐτὸ τὸ περιβάλλον δημιουργεῖ μίαν πικρίαν, σβήνει τὴν δύναμιν, καταστρέφει κάθε ἰδανικὸν καὶ τότε ἀντηχεῖ ὁ βαρύντατος θρήνος, ὁ θρήνος τῶν Ἰκάρων.

«Τὰ πάντα ῥεῖ» ἡ φράσις αὕτῃ εἶναι ἴσως ὁ τραγικώτερος ὁραματισμὸς τοῦ αἰωνίως θνήσκοντος κόσμου.

Ὁ χρόνος διαβαίνει, ῥυτιδώνει πρόσωπα, ᾧ γέροντες, ῥίπτει βασιλεῖς, Ναπολέων, ἐρημώνει πόλεις, Βαβυλὼν, ἐκμηδενίζει κράτη, ᾧ Ῥώμη, ὅμως πάντοτε διαβαίνει. Βεβαίως εἶχεν ἀκούσει ὅλην

αὐτὴν τὴν δοχήστραν τῶν ἀνθρώπων ὁδυμῶν ὁ Vigny, ὅτε ἔγραφε :

« Ἐὰν ἴδωμεν τί ὑπέρξαμεν εἰς τὴν γῆν καὶ τί ἀφήνομεν, βλέπομεν ὅτι μόνον ἡ σιωπὴ εἶναι μεγάλη, κάθε ἄλλο εἶναι ἀδυναμία ».

Ἄλλ' ὁρά γε ὁμως θρηῖνος καὶ δυστυχία μόνον ὑπάρχουσι ; Δὲν γνωρίζω πῶς ἐνθυμούμαι τώρα αὐτοὺς τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου παιητοῦ Παλαμᾶ. Φαντάζεται ὅτι ἀπέθανε καὶ ὅτι εὗρέθη εἰς ἓνα ἄλλον κόσμον ὡραιότερον, εὐτυχέστερον, καὶ ὁμως :

Γόρενα ἐν ἄστρο κι' ὅταν ἀχόλαμπε τὸ θωροῦσα
χώρα ἀπὸ τᾶλλα, κι' ὅλο μιὰ γλύκα νὰ λάμπει ἐκεῖ.
Δάκρυζα, μ' ἔπιανε καρδιοχτύπι, τὸ λαχταροῦσα
μὲ μιὰ λαχτάρα θρησκευτικὴ.
Ὅχι σὰν ἄστρο τὰ μάτια τῷβλεπαν τὰ δικὰ μου,
ὁχι σὰν κόσμο, κι' ὁχι σὰν ξένου φωτὸς πηγὴ.
μὰ σάμπως νὰ ἦσουν ἀστερωμένη ἐσὺ, καρδιά μου,
κι' ἐκεῖνο τᾶστρο λεγόταν γῆ

(Πολιτεία καὶ Μοναξιά).

Αὐτὴν τὴν ὡραιότητα τοῦ κόσμου ὁ ποιητὴς ἠσθάνθη καὶ νομίζω δὲν εἶναι ὄνειρον, διότι, ἂν ὑπάρχει δυστυχία, αὐτὸ δὲν ἀποκλείει ὅτι ὑπάρχει καὶ εὐτυχία καὶ ὡραιότης.

Ῥίψατε ἐν βλέμμα εἰς τὸ παρελθόν, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐκπλύνει ὁ ποταμὸς τοῦ χρόνου ἐκ τῶν ἀσχημιῶν καὶ ἐκ τῶν πικριῶν, καὶ θὰ ἴδῃτε τοὺς Μαροθῶνας, τὰς Σαλαμῖνας καὶ τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου Ῥαφφδοῦ, τὸν Παρθενῶνα καὶ τέλος τὴν ἀστραπὴν αὐτὴν καθὲ νυκτὸς ἀπελπισίας, τὴν δόξαν.

Τότε πλέον θὰ μεταβληθῇ ἡ ἀντίληψίς σας καὶ θὰ ἐννοήσῃτε ὅτι παρὰ τὸ ἀταίσιον ἐκεῖνο ὄραμα τῆς ζωῆς ὑπάρχει κάτι, διὰ τὸ ὁποῖον ἀξίζει καὶ πρέπει νὰ ζῶμεν. Θὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐν μέσφ τῶν δυστυχιῶν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν εὐτυχίαν, ὅπως οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐν μέσφ ἀπαισίων βασάνων καὶ δυστυχιῶν ἐγνώρισαν νὰ εὕρωσι τὴν εὐτυχίαν καὶ τὸν δρόμον πρὸς τὰς πύλας τῆς Ἀθανασίας.

Ἄλλως τε διατί, ἂν ὁ κόσμος ἦτο μόνον δυστυχία, νὰ θεωρῇται ὁ διὰ τοῦ θανάτου ἐκμηδενισμὸς σχεδὸν πάντοτε τὸ μεγαλύτερον δεινὸν τῆς ζωῆς ;

Νομίζω ὅτι ἡ λαϊκὴ ψυχὴ θὰ ἀπαντήσῃ καί, ἂν δὲν παραδεχόμεθα τὴν γνώμην τοῦ H. Taine, ὅτι δηλαδὴ ἡ φιλολογία ἀρκεῖ διὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ ἀνθρώπου, πάντως αὐτῇ, καὶ δὴ ἡ λαϊκὴ

εἶναι ἐν διανυγὲς κάτοπτρον τῆς ψυχῆς του καὶ ἐτραγουδῆσε διὰ τὸν Ἄδην :

Αὐτοῦ βιολιά δὲν παίζουνε, παιγνίδια δὲν βαροῦνε.

Αὐτοῦ στυδὸ δὲν κάθονται, συντρεῖς δὲν κουβεντιάξουν.

Εἶναι κ' οἱ νεοὶ ξαυμάτωτοι κ' οἱ νεῖες ξεστολισμένες

(Πολίτην : Ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ Έλλ. Λαοῦ).

« Ὑποφέρατε, λέγει εἰς μεγάλως ποιητῆς, διὰ τὸν καλύτερον κόσμον».

(Uyillnw)

Καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν κόσμον εἶναι ἀναγκαία, καθὼς καὶ ἡ πίστις, ὅπως ὁ ἥλιος διὰ τὴν θερμότητα. Αὐτὰ τὰ δύο στοιχεῖα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν κάθε πολιτισμόν (Βλέπε Le Bon Évolution des peuples).

Νομίζω ὅτι, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι οὐτοπίας μόνον καὶ φαντασίας δημιουργήματα εἶναι αἱ ὠραιότητες τοῦ κόσμου, ἐν ὅσῳ δι' αὐτῶν ζῇ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταστραφῇ αὐτὸς καὶ οὕτω ν' ἀπολυτρωθῇ, δὲν πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν τοὺς δύο μοχλοὺς τῆς ζωῆς, ἰδίως ἂν νομίζομεν ὅτι μόνον αὐτοὶ ὑπάρχουσι.

Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ εἴμεθα ὅμοιοι πρὸς τοὺς παράφρονας τοὺς κρημνίζοντας τὰς ἰδίας οἰκίας. Τὸ οἰκοδόμημα μὲν θὰ κατέρρεεν, ἀλλ' ἡμεῖς ὑπὸ τοὺς λίθους καὶ τὰ συντρίμματα παραμορφωμένοι ἐκ τῶν πληγῶν θὰ ἐθρηνοῦμεν.

Εἰς ἐκάστην στιγμήν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, καθ' ἣν ὁ κόσμος ἀπλητίσθη, μαρασμὸς ἐπῆρχετο. Τοῦναντίον μία ἐλπίς, μία ἰδέα ἔζη καὶ ὑφίστατο ; ὁ κόσμος προώδευε καὶ ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον δικαιολογεῖται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σοσιαλισμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς παγκοσμίου Ἱστορίας.

Ἀκόμη εἰς τῶν κυριωτέρων λόγων, διὰ τοὺς ὁποίους κατηγορήθη ὁ Χριστιανισμός, εἶναι ὅτι ἔδωκε μεγαλύτεραν τοῦ δέοντος ἔκτασιν εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν, χωρὶς νὰ ὑπολογίξῃ τὰ ἀποσυνθετικὰ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας του αὐτῆς. Νομίζω ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ κυριώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Nietzsche ἐμίσησε τὸν Χριστιανισμόν καὶ ἐθαύμασε τοὺς δημιουργοὺς τοῦ Προμηθέως :

Ὅ,τι ἐγγίζω εἶναι φῶς (εἶπε),

ὅ,τι ἀφίνω στάζει.

Φωτιά εἰμαι βέβαια.

(Nitzsch Musækn. I.)

Ἡ ἀντίδρασις, θεωρῶ, ἐναντίον αὐτῆς τῆς ἀπελπισίας καὶ τῆς

ἀπαισιόδοξον ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς εἶναι ἀναγκαία. Τ' ἀποτελέσματα θὰ εἶναι βαρύτερα καὶ ἤδη ἐν τῇ φιλολογίᾳ ἀνεφάνησαν (Guyau L'art au point de vue sociologique). Ἄς μὴ λησμονῶμεν πῶς ὁ Dante εἰς τὴν Divina Comedia ἔθετεν εἰς τὴν κόλπον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἰς τὴν ζωὴν ἔκλαυσαν, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ εἶναι εὖθυμοι.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι ὁ κόσμος ἔχει καὶ πικρίας μεγάλας, ἀλλὰ καὶ ὤραιότηας καὶ εὐτυχίαν, αἵτινες εἶναι ὁ μοχλὸς τῆς ὑπάρξεως.

Ἄν σεῖς οἱ ἀπαισιόδοξοι δὲν δύνασθε νὰ σβέσητε τὴν ζωὴν, ἅς μὴ καταστήσητε αὐτὴν δυστυχεστέραν ἀφαιροῦντες τὰς ἐλπίδας της.

Ἐγὼ τοῦλάχιστον προτιμῶ νὰ βλέπω τὸν ἄνθρωπον ὡς αἰώνιον Προμηθεά, ὁ ὁποῖος καὶ θορνεῖ, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον μία ἰδική του πνοὴ θ' ἀπελευθερώσῃ πάλιν ὡς νέος Ἡρακλῆς.

Θεμιστοκλῆς Δ. Τσάτσος (Δ' 1921-2).

774—33. *Ecce Homo.*

Ἴδετέ τον! Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἡ φύσις ἐπροίκισε μὲ τόσα προνόμια καὶ μὲ τόσα ἀγαθὰ! Αὐτὸς εἶναι! Μὲ τὸ κλαῦμα εἰς τὰ χεῖλη γεννᾶται καὶ μὲ τὸ παράπονον ἀποθνήσκει, χωρὶς ποτε ἢ σπανιότατα νὰ ἴδῃ ἡμέρας εὐτυχίας. Πάντοτε, καὶ εἰς τὰς στιγμὰς ἀκόμη τῆς μεγαλυτέρας του χαρᾶς, πάντοτε θὰ ὑπάρχῃ τὸ σκοτεινὸν σημεῖον, ὅπως καὶ εἰς τὸν πλέον αἵθριον οὐρανὸν πάντοτε περιπλανῶνται μικρὰ νέφη.

Ἴδετε τὸν κόσμον! Εἶναι εἰς πελώριος λόφος, εἰς Γολγοθᾶς, καὶ πανταχόθεν μυρμηκίαι τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν ἀναρριχῶνται. Καθεὶς ἐξ αὐτῶν φέρει καὶ τὸν σταυρὸν του. Εἶναι ὅλοι περίλυποι καὶ σκυθρωποί. Ὅλοι κύπτουν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ σταυροῦ, ὅστις τοὺς καταπιέζει. Γύρω τὸ τοπεῖον εἶναι θελκτικόν. Δένδρα καταπράσινα, πτηνὰ κελαδοῦντα, ῥυάκια μορμουρίζοντα τὸ αἰώνιον ἀργυρόχρον ἄσμά των. Εἶναι ἡ ζωὴ, διότι εἶναι θελκτική, πολὺ θελκτική. Εἶναι Παράδεισος, εἶναι σκηνὴ θεάτρου ἀναριθμῶν τραγωδιῶν μὲ ὥραϊα περικαλλῇ σκηνικά. Ποὺ καὶ πού κάποιος ἐξ αὐτῶν τῶν δυστυχῶν ὄντων ἐλαφρύνεται ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ φορτίου του καὶ ἀναπαύεται ἐπ' ὀλίγον, μόνον τόσον, ὅσον χρειάζεται, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὸ μαγικὸν περιβάλλον. Ἀλλὰ μόλις ὅμως ἡ μοῖρά του τὸν ἴδῃ, ἀδυσώπητος καὶ τυραννικὸς φύλαξ τὸν μαστιγώνει ἀνηλεῶς διατάσσουσα: «Βάδιζε». Καὶ ἀναλαμβάνει ὁ δυστυ-

χῆς τὸν δρόμον του μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς κύπτων περισσότερον ὑπὸ τὸ φορτίον τῆς συμφορᾶς του, τὸ ὅποιον νομίζει ὅτι τὸν καταπιέζει περισσότερον τώρα, ὅπου ἐδοκίμασε καὶ τὴν παρωδικὴν αὐτὴν εὐτυχίαν. Οἱ ἄλλοι ζηλότυποι καγχάζουν, ἱκανοποιημένοι διὰ τὴν δυστυχίαν του, καιροφυλακτοῦντες καὶ αὐτοὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ βάρους των.

Ἐν μέσῳ αὐτῆς τῆς φορικτῆς δυστυχίας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀναφαίνονται ἄνθρωποι τινες ἀνώτεροι τῶν ἄλλων. Εἶναι οἱ Μεγάλοι. Εἰς ἀστήρ συνοδεύει ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Μὲ τὴν ἐπιτολὴν του ἀναφαίνεται καὶ ὁ μέγας. Ἀνυψοῦται εἰς τὸ ἑπακρον τῆς αἴγλης του, ὅταν ἐκεῖνος μεσουρανήσῃ, καὶ ἔκτοτε, μόλις ἐκεῖνος ἀρχίσῃ νὰ δύνῃ, ἀποκλίνει καὶ ὁ ἄλλος, διότι τὰ πεπρωμένα των εἶναι στενωδῶς συνδεδεμένα. Καὶ ὅταν καταπέσῃ, οἱ ἄνθρωποι πάλιν καγχάζουν μὲ πένθιμον, ἀπαίσιον, νεκρικὸν καγχασμὸν καὶ μόνον ὅταν πολὺς χρόνος παρέλθῃ ἀντιλαμβάνονται τί ἔχασαν. Εἰς Θεάνθρωπος ἐσταυρώθη καὶ ὑπέφερε φορικτὰ μαρτύρια. Διὰ τί; Διότι τὸν ἐξηλοτύπησαν οἱ ἄνθρωποι. Διότι οἱ ἄνθρωποι ἐπλάσθησαν ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδύνατοι καὶ βλέποντες τὸν σκληρὸν προορισμὸν των, βλέποντες τὴν ἀπαισίαν μοῖραν των γίνονται ἐπιρρεπεῖς εἰς τὸ κακὸν καὶ κύπτοντες τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν ζυγὸν παραδίδονται εἰς τὸ κακόν. Καὶ τοῦτο, διότι ὁδὸς εὐθεῖα, εὐκολος ὁδηγεῖ εἰς τὸ τέρμα, τὸ ὅποιον νὰ μὲν λάμπει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των ὡς θησαυρός, ὡς ἀδάμας μακρόθεν, ἀλλ' ὅταν πλησιάσωσι, βλέπουν πλέον ὅτι δὲν ἦτο εἰμὴ τεμάχιον ὕαλου. Τότε πλέον εἶναι ἀργὰ καὶ τὸ βίραθρον τοὺς καταπίνει.

Εἰς Ναπολέον ὑψώθη καὶ ἔλαμψεν ἡ δόξα του εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλοίμονον! Μόλις εἶδον τὸν ἀστὲρα του κλίνοντα πρὸς τὴν δύσιν, σύσσωμοι οἱ ἄλλοι, ἐκεῖνοι, αἵτινες ἔκυπτον τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου, ὡς θύελλα ἠγέρθησαν νὰ τὸν καταρρίψωσι. Καὶ ἔπεσεν ὁ Μέγας! Καὶ συγχρόνως μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἀστέρος του ἔδυσε καὶ αὐτὸς ἔρημος εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κόσμου, αὐτὸς, ὅστις ἐσκέφθη καὶ ἐπεχείρησε νὰ τὸν κάμῃ ὅλον κτῆμά του. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος! Παντοῦ θρῆνος, ὀδυρμός, στέροσις, ἀσθένεια. Ἰδοὺ εἰς πλούσιος! Ἰδοὺ εἰς εὐτυχίᾳ, θὰ εἴπουν οἱ πτωχοί. Ὠραία εὐτυχία! Πλούτος χωρὶς ὑγείαν.

Ἰδοὺ εἰς ὄμως, ὅστις φαίνεται ὑγιής! Ὠραία ὑγεία, ὅταν λείπουνσι τὰ μέσα τοῦ βίου καὶ στερεῖται καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἀγίου ἀκόμη!

Οὕτω πάντοτε οὐδεὶς θὰ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ προώρῃσεν ἡ μοῖρα, καὶ ἕκαστος ζηλοτυπεῖ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἄλλου.

Αὕτῃ ἡ ζηλοτυπία, ἣτις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς πλεονεξία, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς δυστυχίας. Διότι ἕκαστος νομίζει ἑαυτὸν δυστυχῇ καὶ ἐποφθαλμιᾷ τὴν θέσιν τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ σκέπτεται ὅτι ἡ Θεία Πρόνοια εἶναι σοφωτέρα ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὅτι γνωρίζει βεβαίως καλύτερον τὸ διατι τὸν ἐτοποθέτησεν ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐτοποθέτησεν.

Μήπως ὅμως θὰ ἔλθῃ εὐτυχία, ὅταν ἐκκριζωθῇ—ἐὰν εἶναι δυνατὸν τὸ τοιοῦτον — τὸ ἔνστικτον αὐτό; Δὲν τὸ πιστεύω. Διότι δυστυχῶς οὐδὲν καλὸν ἀμιγὲς κακοῦ. Ἡ δυστυχία παντοῦ ἔχει στήσει τὸν ἀπαίσιον, αἵματοβαφῇ θρόνον της, καὶ σκελετὸς φρικώδης κἀθῆται ἐπ' αὐτοῦ.

Θὰ τὴν εὐρετε παντοῦ. Εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰ χωρία, εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἀνὰ πάντα τὸν κῆπον αὐτὸν τοῦ Κλαυθμῶνος, τόσον εἰς τὰ πολυτελῆ μέγαρα, ὅσον καὶ εἰς τὰς δυστυχεῖς, τὰς ἀνηλίους, τὰς ὑγρὰς τρώγλας, ὅπου ὑπάρξεις φθείρονται καὶ χάνονται μὲ τὸ παράπονον εἰς τὰ χεῖλη. Μὴ προσπαθήσετε νὰ τὴν ἐκτοπίσετε! Θὰ εἶναι μάταιος ὁ κόπος σας! Φέρετε καὶ σεῖς τὸν σταυρόν σας σιωπηλῶς καὶ καρτερικῶς καὶ ἔχετε τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ μέγας, ὁ ἄγνωστος, ὁ μυστηριώδης κόσμος τῆς πέραν τοῦ τάφου ζωῆς θὰ εἶναι ἴσως καλύτερος!

Ἰωάννης Ἀ. Τσιμινάκης (Δ' 1921-2).

775—34. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Πραγματικῶς πολὺ δίκαιον εἶχεν ὁ Σοφοκλῆς, λέγων ἐν τῷ Οἰδίποδι τυράννῳ τοὺς λόγους τούτους.

Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Ἀπλούστατα ἐν μηδενικόν. Εἶναι ὅ,τι καὶ ἐν φύλλον δένδρου κρεμάμενον ἀπὸ ἓνα λεπτότατον κλωνίσκον. Ὅπως τὸ φύλλον αὐτὸ τρέμει καὶ κινδυνεύει νὰ ἀποκοπῇ καὶ πέσῃ ἀπὸ τὸ παραμικρὸν φύσημα τοῦ ἀνέμου, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος παραπαίων ἐν τῷ κυκεῶνι τῆς ζωῆς κινδυνεύει νὰ καταβραθυρῇ ἀπὸ τὴν παραμικρὰν μεταβολὴν τῆς μοίρας, ἀπὸ τὸν πρῶτον ἐναντίον ἀνεμὸν αὐτῆς.

Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐμφανίσεώς του εἰς τὸν κόσμον εἶναι ἔρμαιον τῆς μοίρας. Ἴσως αὕτη προσμειδιᾷ εἰς αὐτόν, ἴσως

νά τὸν περιβάλλῃ μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν εὐδαιμονίαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δὲν ἀργεῖ ὅμως καὶ νὰ στραφῇ ἀντιθέτως καὶ νὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ τῇ ἀγριότητι. Καὶ τότε δὴ τότε ! Ἡ πρόφῃν προσμειδιῶσα μοῖρα μετεβλήθη εἰς τὴν ἀμείλικτον Ἐρινύν. Ὁ πρόφῃν εὐτυχὴς εἶναι σήμερον δυστυχέστατος. Ὁ ἄλλοτε εὐνοούμενός της εἶναι σήμερον ἄσπονδος ἐχθρός της. Ἀπὸ τὴν ὑψηλοτάτην κορυφὴν τῆς εὐδαιμονίας ἔπεσεν εἰς τὴν ἱλιγγιώδη ἄβυσσον τῆς δυστυχίας.

Πόσα παραδείγματα θὰ ἡδύνατό τις νὰ φέρῃ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔσχον τοιαύτην τύχην ! Τὸν Κροῖσον νὰ ἀναφέρῃ τὸν πολυτάλαντον Κροῖσον, τὸν τρισευτυχέστατον Κροῖσον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔπειτα δυστυχέστατον, ἢ τὸν Ναπολέοντα, τὸν δεσπόσαντα σχεδὸν ὁλοκλήρου τῆς γῆς, τὸν ἐνδοξότατον μονάρχη, τὸν εὐνοούμενον τῆς ἀγαθῆς μοίρας, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ἀπόβλητος αὐτῆς, ἐξόριστος, εἰς μίαν μικρὰν καὶ ἀπόκρημνον νῆσον, ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων ;

Τί ἀξίαν ἢ τί δύναμιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος ! Ὅ, τι δύναμιν ἔχει καὶ εἰς μύρμηξ. Ἐὰν μικρὸς εἶναι ὁ μύρμηξ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ποία λέξις θὰ ἡδύνατο νὰ ἐκφράσῃ τὴν μικρότητα τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῶν φυσικῶν νόμων ; Τὸν μύρμηκα αὐτὸς ὁ τυχὼν ἀπρόσεκτος διαβάτης τὸν πατεῖ καὶ τὸν φονεῖ, χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ καὶ ὅτι συνέβη τι. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος ὑφίσταται τὰς μεταβολὰς τῆς μοίρας, ἀποθνήσκει συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς ἀδιαφορίας τῆς φύσεως. Γεννᾶται, εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, παρέρχεται καὶ χάνεται. Αὕτῃ εἶναι ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Γεννᾶται καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς ἀγωνίζεται νὰ θησαυρίσῃ, μελετᾷ νὰ γίνῃ ἐπιστήμων, καταβάλλει ὅλας τὰς δυνάμεις, κόπους καὶ μόχθους, καὶ τὸ τέλος ποῖον εἶναι ; Ἀποθνήσκει. Ἴσως ὁ θάνατος νὰ εἶναι ἡ καλυτέρα λύσις ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ἀλλὰ πάντως καταστρέφει ἐν οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του προσπαθεῖ νὰ ὑψώσῃ.

Τίς ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς ζωῆς θὰ ἡδύνατο νὰ ἀποκρούσῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ οἰκοδομήματός του ; Τίς τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ μεταβάλῃ ἔστω καὶ τὸν ἐλάχιστον τῶν νόμων τῆς μοίρας ; Δὲν εἶναι λοιπὸν μηδὲν ὁ ἄνθρωπος ; Ὁ εὐτυχέστατος τῶν θνητῶν γνωρίζει ἐὰν μετ' ὀλίγον δὲν γίνῃ ὁ δυστυχέστατος ; Καὶ ἐὰν τὸ γνωρίζῃ, τί δύναται νὰ πράξῃ ; Ἡδύνατό ποτε νὰ φαντασθῇ ὁ Κροῖσος ὅτι θὰ καταντήσῃ ὅπως κατήντησεν ; Τίς θὰ ἔπειθε τὸν Ναπολέοντα ὅτι θὰ καταπέσῃ τόσων ; Εἰς τὸν κόσμον αὐτόν οὐδεὶς δύναται νὰ εἶναι βέβαιος καὶ ἠσφαλισμένος περὶ τῆς πορείας,

τὴν ὁποῖαν θὰ ἀκολουθήσῃ. Ἡ λέξις «ἀπόλυτος ἀσφάλεια» μόνον ὡς ἐπιγραφὴ ἐνὸς νεκροταφείου θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ. Ἐκεῖ εἶναι τις βέβαιος καὶ ἡσφαλισμένος διὰ τὴν πορείαν του. Μακρὰν τῶν λυπῶν, μακρὰν τῶν μεταλλαγῶν τῆς μοίρας, κοιμᾶται. Ἰδοὺ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Εἰς τὴν κόνιν αὐτὴν τῶν διαφόρων τάφων κεῖται ἡ δρᾶσις μιᾶς ὁλοκλήρου ἐποχῆς. Πόσοι ἐξ αὐτῶν τῶν νεκρῶν ἠτύχησαν καὶ πόσοι ἐδυστύχησαν! Ποῖος ὅμως θὰ ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τοὺς εὐτυχήσαντας καὶ μὴ; Ἐκεῖ εἶναι ὅλοι ἴσοι. Εἰς κόνιν μετεβλήθησαν καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ.

*Ἰὼ, λοιπόν, γενεαὶ βροτῶν
ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μὴ-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ!*

Χρῖστος Γ. Βούλαρης (Δ' 1919-20).

776—35. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Ὁ Οἰδίπους Τύραννος — τὸ ἀριστούργημα αὐτοῦ τοῦ Σοφοκλέους — ὁμολογουμένως εἶναι μία ἀστείρευτος πηγὴ γνωμικῶν, ἰδεῶν, θεωριῶν, αἵτινες παρέχουσιν εἰς τὸν βαθύν, εἰς τὸν σοβαρὸν ὁπωσδήποτε μελετητὴν του λαβὴν διὰ τὴν μελέτην πλείστον νόμων ἀνθρωπίνων καὶ θεῶν, οἵτινες διέπουν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως ὡς ἀτόμου τόσον, ὅσον καὶ ὡς συνόλου. Εἰς ἐξ αὐτῶν τῶν νόμων, τῶν ἀναλλοιώτων — ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπετε τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμόν—εἶναι καὶ ὁ προκείμενος, περὶ οὗ θέλω διατρίψαι ἐν τῇ παρουσίᾳ μου ἐκθέσει. Ἡ ἱστορία τοῦ γνωμικοῦ αὐτοῦ εἶναι βραχεῖα μὲν, ἀλλὰ τόσον εὐγλωττος, ὥστε καὶ μόνον τὸ παράδειγμα τῆς ἐν τῷ δράματι ἐφαρμογῆς του μοι φαίνεται ὅτι εἶναι ἱκανὸν πρὸς τελείαν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας του.

Ὁ Οἰδίπους ἔχει μετεωρισθῇ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, καταστάς ἡ εὐτυχεστέρα ἴσως ἐκ τῶν συγχρόνων του ὑπαρξeis, ὅτε αἰφνης ἡ σκληρὰ Μοῖρα, ἡ ἀπαισία Ἑρινύς, δι' ἄλλεπαλλήλων καὶ θανασίμων πληγμάτων τὸν καταβαρυνθῶναι. Ὁ εὐτυχὴς τῆς χθὲς γίνεται ὁ δυστυχέστατος τῶν ἀνθρώπων τῆς σήμερον. Ὁ χορὸς—οἱ εὐγενεῖς τῶν Θεβῶν—κλαίει τὸν πεσόντα ἐν τῇ μελανωτέρᾳ τῶν ἀβύσσων τύραννον, ἐνῶ συγχρόνως ψάλλει τὸ μάταιον, τὸ ἐφήμερον, τὸ μηδαμινὸν τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας:

ὡς γενεαὶ βροτῶν,
ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μη-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ!

Εἶναι ὁ αἰώνιος ἀτυχῶς ὕμνος, ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τῶν χειλέων τῶν βροτῶν ὅλων τῶν γενεῶν, εἶναι ὁ ὕμνος, ὅστις πάντοτε θ' ἀντηγῇ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ Πλανήτου μας ἀπὸ τὸ πτωχὸν περιβάλλον τῶν ταπεινῶν μέχρι τοῦ ὑψηλοῦ τῶν μεγάλων. Ἡ ἱστορία ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέχρι σήμερον, ἡ καθημερινή μας ζωὴ, τὸ πᾶν πληροῦται ἀπὸ ἀναρίθμητα παραδείγματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου αὐτοῦ.

Οἱ ἄνθρωποι ὅλοι σχεδόν, οἵτινες προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν κάτι τι—ἀνεξαρκήτως ἐὰν αὐτὸ τὸ κάτι τι εἶναι ὑλικὸν ἢ πνευματικόν, ταπεινὸν ἢ ὑψηλόν—πόσας φορὰς δὲν μένουν ἐκστατικοὶ πρὸ τῶν συντριμμάτων, πρὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ δημιουργήματός των; Πόσας φορὰς οἱ ἄνθρωποι δὲν φθάνουν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ὀνείρων καὶ τῶν πόθων των, ὅτε αἴφνης, καθ' ἣν στιγμὴν ἴστανται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομήματος τῆς εὐτυχίας των, δὲν αἰσθάνονται κλονιζόμενα τὰ θεμέλια τοῦ οἰκοδομήματος, ὥς ἐὰν εἶχον ταῦτα τεθῇ ἐπὶ βάσεων οὐχὶ ἀσφαλῶν;

Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅστις παρίσταται μάρτυς αὐτῆς τῆς πτώσεως, αὐτῆς τῆς αἰφνιδίας καὶ ἀπροσδοκήτου καταρρεύσεως, διερωτᾶται ἐνδομύχως: Διατί; Διατί; Καὶ πόσας φορὰς ἀδυνατεῖ ν' ἀνακαλύψῃ αὐτὸ τὸ αἷτιον, τὸ πραγματικὸν ὅμως αἷτιον, ἀποδίδων ὅλην αὐτὴν τὴν κατάπτωσιν εἰς ἀφορμὰς ἀληθοφανεῖς μὲν, οὐχὶ ὅμως καὶ πραγματικὰς!

Μία ἐξωτερικὴ ὠρισμένως ἀντίδρασις—ἂν ἐπιτρέπεται ὁ ὅρος αὐτός—εἶναι ἡ αἰτία ἡ δημιουργοῦσα ὅλας αὐτὰς τὰς καταπτώσεις τὰς αἰφνιδίας, τὰς τρομακτικὰς ἐκ τῆς εὐτυχίας εἰς τὸ μαῦρον βάραθρον τῆς δυστυχίας. Ἀντίδρασις ἐξωτερικὴ φυσικὴ εἰς τὰς πλείστας περιστάσεις, ἀνθρωπίνη εἰς πολλὰς. Διὰ τὰ μεγάλα πνεύματα ὠρισμένως ἡ φυσικὴ ἀντίδρασις εἶναι ἡ ἀποκλειστικὴ αἰτία τῆς καταρρεύσεώς των, διὰ τὰ μέτρια καὶ ἡ δευτέρα ἀντίδρασις πολὺ λάκεις ἰσχύει. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μεγαλείου, τῆς δόξης καὶ τῆς εὐτυχίας καὶ ἀσφαλῶς οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἀντίδρασις ἤθελε ποτὲ δυνηθῇ νὰ τοῦ ἀποστερήσῃ τὴν εὐτυχίαν, νὰ τοῦ ἀμαυρώσῃ τὴν ἀγλὴν του. Ἐχρειάζετο ἡ φύσις, διὰ νὰ τοῦ ἐπιφέρῃ τὸ τέλος, διὰ νὰ τὸν καταστήσῃ δυστυχῇ—

διότι τί ἄλλο ἢ δυστυχὲς εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις ἀποθνήσκει μόλις ἀρχίζει νὰ γλυκοχαράξῃ δι' αὐτὸν ἡ ὥραία Αὐγὴ τῆς Εὐτυχίας — καὶ ὄντως ἡ φύσις, ὁ θάνατος, ὅλως προώρως τοῦ ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς.

Τὸν Ἀννίβαν, μέτριον πνεῦμα, ἤρκεσεν ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις, διὰ νὰ τὸν ἐξουδετερώσῃ.

Τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, τὸν ῥωμαῖον αὐτὸν στρατιώτην, μετεωρισθέντα εἰς τὸ μᾶξιμουμ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, ἦλθεν ἡ χεὶρ τῶν συνωμοτῶν, διὰ νὰ τὸν ἐξουδετερώσῃ. "ὦ! πόσα εἶναι τὰ παραδείγματα ἀνθρώπων ἱστορικῶν, ἀνθρώπων, οὓς συναντῶμεν ἐν τῇ καθ' ἡμέραν βίῃ μας, οἵτινες τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ' ἣν ἀρχίζουν νὰ γλυκοτραγουδοῦν τὸν ἐνθουσιώδη ὕμνον τῆς εὐτυχίας, ἔρχεται ἡ σκληρὰ μοῖρα νὰ τοὺς διακόψῃ καὶ νὰ τοὺς ἐκμηδενίσῃ;

Ἀλλὰ μήπως αὐτὸς ὁ νόμος δὲν ἰσχύει καὶ δι' ὁμάδας, δὲν ἰσχύει καὶ διὰ κρατικούς ὁργανισμούς καὶ δι' ἔθνη ἀκόμη ὁλόκληρα; Ἡ Πολωνία, ἡ εὐγενὲς αὕτη χώρα, δὲν εἶχεν ἀναλάβῃ μίαν στιγμὴν μὲ μίαν δυνατὴν ὥθησιν εἰς τὸν τροχὸν τοῦ πολιτισμοῦ χάρις εἰς τὰ μεγάλα τέκνα της, διὰ νὰ πέσῃ μετ' ὀλίγον εἰς ἓνα ἐκ τῶν σκληροτέρων ζυγῶν, εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Τσάρου;

Τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος δὲν εἶχεν ἐξαπλώσει μὲ τὴν ἀνδρείαν τῶν πολιτῶν του τὴν ἀρχὴν του εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτε ἦλθε μία ἀπαισία ἡμέρα δι' αὐτό, διὰ νὰ διασπασθῇ εἰς τόσα καὶ τόσα ἄλλα κράτη;

Ἀλλὰ διατί νὰ πετοῦν τόσον μακρὰν τὰ πτερά τῆς ἐρεῦνης μου; Τὸ παράδειγμα τῆς πατρίδος μας δὲν εἶναι μήπως ἰσχυρόν; Ἡ Ἑλλάς, ἡ πατρίς, ἡ ἐστία τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ποῖον βάραθρον εἶχε περιπέσει καὶ σήμερον ἀκόμη μήπως δὲν εἶναι μικρὰ καὶ πολὺ μακρὰν τῆς συμπληρώσεως τῆς ὑψηλῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀποστολῆς;

Ὅταν κανεὶς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν πληθώραν αὐτῶν τῶν παραδειγμάτων, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ μὴ ἀναφωνήσῃ ἐν συγκινήσει τὸ τοῦ Σολομῶντος: «Ματαιότης, ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης;»

Γεώργιος Κ. Βούρος (Δ' 1919-20).

777—36. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Φεῦ! Τὸ πᾶν λοιπὸν παρέρχεται! Αἱ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας ἐν τῇ ῥοῇ τῶν αἰώνων. Οὐδὲν τὸ αἰώνιον, οὐδὲν τὸ ἀναλλοίω-

τον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. «Ὅτῃ περ φύλλον γενεή, τοίῃ δὲ καὶ ἀνδρῶν» λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ τῆς μακροβιότητος τῶν ἀνθρωπίνων γενεῶν. Καὶ οὐ μόνον ὁ Ὅμηρος, ἀλλὰ καὶ πλείστοι ἄλλοι ποιηταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐνδιέτριψαν περὶ τὸ ἐφήμερον καὶ μάταιον τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου.

Ἀλλ' ὁ περισσότερον καὶ κατὰ τὸν μᾶλλον τραγικώτερον τρόπον περιγράψας τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ὁ μέγας τραγικὸς τῆς ἀρχαιότητος ποιητῆς Σοφοκλῆς ἐν τῇ τραγωδίᾳ του «Οἰδίπους Τύραννος».

Ἦδη ὁ Οἰδίπους μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν φοβερῶν ἀνοσιουργημάτων του κατεκρημνίσθη ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου, εἰς ὃ πρότερον εὗρίσκετο, εἰς τὸ βάραθρον τῆς συμφορᾶς, τὸ ὁποῖον ἤνοιξε πρὸ τῶν ποδῶν του ἡ Εἵμαρμένη, σφαδάζων ὑπὸ τὰ πλήγματα μιᾶς ἀδυσωπλήτου μοίρας.

Ἡ προτέρα δόξα αὐτοῦ, τὸ πρῶν αὐτοῦ μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε περιεκόσμει αὐτόν, ὥς καπνὸς διελύθη. Ὁ ἄλλοτε ὑπερήφανος οὗτος βασιλεὺς, ὁ παρὰ πάντων τῶν ὑπηκόων του ἀγαπώμενος καὶ ὥς ὁ κραταιότατος καὶ εὐτυχέστατος καὶ ὥς ὁ ἄριστος τῶν ἀνθρώπων ὑμνούμενος, σήμερον οὐδὲν ἄλλο ἢ το εἰμὴ μία σκιὰ τοῦ ἄλλοτε ἐνδόξου Οἰδίποδος.

Ὁλόκληρον ἐκεῖνο τὸ οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδρῦσει χάρις εἰς τῆς τυφλῆς τύχης του τὴν εὐνοίαν, ἐκ θεμελίων κατεκρημνίσθη μεταβληθὲν εἰς ἄμορφον ὄγκον ἐρειπίων.

Ἡ πρῶν εὐμενὴς του τύχη νῦν ἐγκατέλειπεν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ ὁ Σοφοκλῆς ἐξωτερικεύων τὰ πληροῦντα αὐτόν συναισθήματα περὶ τῆς ματαιότητος τῆς διεπούσης τὰ πάντα, εἰσάγει τὸν χορὸν θρηνοῦντα καὶ οἰκτίροντα τὰς ἀνθρωπίνους γενεάς. Θρηνεῖ τὸν ἀνατραπέντα ἐκεῖνον βασιλέα βοῶν «*Ἰὼ κλεινὸν Οἰδίπου κἀρα, Ἰὼ Λαίτιον ὦ τέκνον*», καὶ συγχρόνως κακοδαιμονίζει καὶ οἰκτίζει τὰς ἀνθρωπίνους γενεάς: «*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!*»

Τοιοῦτός τις εἶναι ὁ ῥοῦς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Ἀναδιφῶν τις τὴν ἱστορίαν θὰ εὕρῃ ἐν αὐτῇ ἀπειρίαν τοιούτων παραδειγμάτων ἀνδρῶν, οἵτινες εἰς τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀκμὴν καὶ δύναμιν ἀνελθόντες, κατεκρημνίσθησαν αἰφνης ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου, εἰς ὃ πρότερον εὗρίσκοντο, θύματα τῆς ἀνθρωπίνης κενοδοξίας καὶ ματαιότητος.

Δὲν δύναμαι τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ μὴ ἀναφέρω τὸν βασιλέα

τῶν Λυδῶν Κροῖσον, ὅστις γαυριῶν ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ, ἐπεδείκνυε τοὺς ἀμυνήτους θησαυροὺς του πρὸς τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτὸν Σόλωνα καὶ ὅστις ἐμακάριζεν ἑαυτὸν ὡς τὸν εὐτυχέστατον καὶ κραταιότατον πάντων τῶν βασιλέων. Ἄλλ' ὁ Σόλων κινήσας τὴν κεφαλὴν, «Κροῖσε,» εἶπε «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε». Καὶ ὅτε μετ' ὀλίγον καιρὸν ὁ Κροῖσος περιελθὼν εἰς χεῖρας τῶν ἀντιπάλων του δέσμιος ἐτέθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ὅπως καὶ ἔζων, τότε ἀνεμνήσθη τῶν λόγων τοῦ Σόλωνος καὶ τρεῖς φορὰς ὡς λέγεται «Σόλων, Σόλων, Σόλων», ἀνεβόησε.

Δὲν εἶναι βεβαίως ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς ἡ τύχη τοῦ ἐνδόξου ἐκείνου Καρχηδονίου στρατηγοῦ, πρὸ τοῦ ὁποίου αἱ Ῥωμαῖκαὶ λεγεῶνες τοιάκις ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου ὀλόκληρον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐσείετο καὶ ὅστις τέλος οἰκτρῶς ἐτερμάτισε τὸν βίον του μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος.

Ὡς πτωσίς τοῦ Ἀννίβα.

Μήπως τὴν ἰδίαν περίπου τύχην δὲν ὑπέστη ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν καὶ ἀληθὴς τιτάν τῶν νεωτέρων χρόνων, πρὸ τοῦ ὁποίου ὀλόκληρος ἡ Εὐρώπῃ ἐσείετο καὶ ὅστις νικηφόρως τὰς Γαλλικὰς στρατιάς περιῆγε μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἀνατολῆς; Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ναπολέοντος ὁ ἀστὴρ ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν καὶ ἰδοὺ δέσμιος ἀπάγεται εἰς Ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου ἐπὶ πέντε ἔτη κατετήκετο ὡς ἄλλος Προμηθεύς.

Ὅχι μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ κράτη ὀλόκληρα εἰς τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀκμὴν καὶ δύναμιν ἀνελθόντα, κατέπεσαν αἰφνης εἰς τὸ βάραθρον, ὅπερ ἡ τύχη εἶχε διανοίξει πρὸ τῶν ποδῶν των, διὰ νὰ μὴ ἐγερωσὶ πλεόν.

Καὶ ἔχομεν ὡς παράδειγμα τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους ἐκυριαρχήσε τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου καὶ τὸ ὁποῖον τέλος κατέπεσε, διὰ νὰ μὴ ἐγερωθῇ πλεόν.

Μήπως τὴν ἰδίαν τύχην δὲν ὑπέστη καὶ τὸ μέγα κράτος τοῦ Ἀττίλα, τὸ ὁποῖον κυριαρχῆσαν τῆς Εὐρώπῃς ὀλοκλήρου καὶ ἀπειλοῦν αὐτὴν εἰς τέφραν νὰ μεταβάλῃ, κατέρρευσε αἰφνης καὶ διελύθη μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ὅσης καὶ ἀνυνώθη;

Καὶ τὰ δύο ταῦτα κράτη καὶ ἄλλα προσέτι ἐπεδίωξαν νὰ κυριαρχήσωσι τοῦ κόσμου ὀλοκλήρου, ἐπεδίωξαν διὰ τὸν ἑαυτῶν των δόξαν καὶ πλοῦτον εἰς βάρος τῶν ἄλλων. Ἄλλ' ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ θεὸς κελεύει. Ἡδυνήθησαν νὰ μετεωρισθῶσιν ὑπεράνω τῶν ἄλλων καὶ νὰ κατακτήσωσιν αὐτούς, ἀλλ' αἰφνης κατέρ-

ρευσαν μεταβληθέντα εἰς καπνίζοντα ἑρείπια, ὑπὸ τὰ ὅποια ἡ ἀρχαία δύναμις αὐτῶν ἐτάφη.

Τοιαύτη τις εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρωπίνων. Σήμερον ὁ εἰς εὐτυχεῖ, διὰ νὰ δυστυχήσῃ αὔριον. Σήμερον γεννώμεθα, ἵνα τὴν ἐπομένην ἀποθάνωμεν.

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!!!

Ἀγησίλαος Ἀθ. Βραχιδάτης (Δ' 1919-20).

778—37. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Στεφανωμένος ἀπὸ τὴν Εὐτυχίαν εἰς ἄνθρωπος εἶχε στήσῃ τὸν θρόνον του εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ του. Ἔζη πανευτυχής. Ἡ μήτηρ φύσις τοῦ εἶχε δωρήσῃ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς, πνεῦμα, δύναμιν, θέλησιν. Ἀλλὰ ὁ εὐτυχὴς ἔπρεπε νὰ κλίνη. Εἰς ἄνεμος, ἄνεμος ἐχθρικός καὶ λυσσαλέος, τὸν ἔρριπεν εἰς τὸ βάραθρον. Καὶ ὁ λαὸς του, ὁ λαὸς ὁ καλὸς καὶ εὐγνώμων, ἐθρήνησεν τὴν τραγικὴν πτώσιν τοῦ φιλάτου του «*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ!*»

Εἶπε τὴν μεγάλην ἀλήθειαν. Ναί. Κάποτε, ὅταν ἀποσύρωμαι ἀπὸ τὴν ἐνεργητικότητα τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία μᾶς περικλείει, ἢ ὅταν κάποτε ἀποσύρωμαι ἀπὸ τὰς ἀνθρωπίνους διασκεδάσεις, αἰσθάνομαι νὰ πλημμυρίζῃ εἰς ὅλας τὰς διαστάσεις τῆς ψυχῆς μου ἐν αἰσθημα βαρὺ, ἐν αἰσθημα ἀνεκφράστου πόνου, τὸ ὁποῖον πιέζει τὴν ψυχὴν μου. Ρίπτω ἐν βλέμμα εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς ζωῆς μας καὶ ἐν ὄϊγος μὲ καταλαμβάνει. Ἀγωνιζόμεθα, ἀγωνιζόμεθα, διὰ νὰ δημιουργήσωμεν. Ἐρχόμεθα εἰς τὸν κόσμον καὶ κρύπτομεν εἰς τὴν καρδίαν ἐν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον προσπαθοῦμεν νὰ πραγματοποιήσωμεν. Αἱ ἡμέραι μας τρέχουσιν φεύγουν καὶ τὰς περισσοτέρας φορές τὸ ὄνειρον μένει ὄνειρον. Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγον ἡ γῆ μᾶς ζητεῖ. Προσπαθοῦμεν νὰ ἀντισταθῶμεν, ἀλλὰ αὕτη μᾶς καταβροχθίζει καὶ ἡ κωμωδία λαμβάνει τέλος.

Ἀλλοτε κατορθώνομεν—τότε ἴσως γινόμεθα καὶ μεγάλοι—νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸ ὄνειρόν μας. Εἴμεθα εὐτυχεῖς. Ἡ ζωὴ μᾶς μειδιᾷ. Τῆς μειδιῶμεν καὶ ἡμεῖς εὐαρέστως, ἀλλὰ ἀποτόμως ἡ σκληρὰ μᾶς ἐγκαταλείπει. Καὶ ἡ γῆ, πάντοτε πρόθυμος, μᾶς λαμβάνει εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς.

Ἀλλοίμονον! Δυστυχεῖς συνοδοιπόροι μου, πόσον εἴμεθα ἐφ' ἡμεροῖ, πόσον εἴμεθα μάταιοι! Ὅσον μεγάλοι καὶ ἂν σταθῶμεν εἰς

τὴν ζωὴν, τρεῖς πῆχεις γῆς μᾶς καταλαμβάνουν. Διαβαίνομεν. Οἱ περισσότεροι χανόμεθα εἰς τὴν λήθην τοῦ καιροῦ, ὀλίγοι ἀφήνουν ἄδρᾶ τὰ ἔγνη τῆς διαβάσεώς των.

Ἀλλοίμονον λοιπόν! Ἄς προσπαθήσωμεν τὰς ὀλίγας ἡμέρας μας νὰ τὰς διέλθωμεν καλὰ. Ἄς ζήσωμεν ἀγαπημένοι καὶ ὡς ἐνθυμούμεθα πάντοτε τὸ τετράστιχον τοῦ ἀγαπητοῦ μας Λαμαρτίνου:

«Τοῦ κάκου! Ὅλα ξεγέλασμα, εἶν' ὄνειρα καὶ πλάνη,
ζωὴ μας ἡ ἀγάπη μας καὶ μοναχὴ χαρά.

Ἄς μὴ ζητοῦμε ἀνύπαρχτο στὸν κόσμῳ ἄλλο λιμάνι,
τοῦ χρόνου ἡ ἄγρια θάλασσα δὲν ἔχει ἀκρογιαλιά».

Πέτρος Δ. Γλέζος (Δ' 1919-20).

779—38. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν!

Ὅταν παρατηρεῖτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰς προσπαθείας των, τοὺς ἀγῶνάς των, δὲν σὰς ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν οἱ ταξειδιῶται ἐκεῖνοι τῶν Ἀφρικανικῶν ἐρημῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνὰ πᾶν βῆμα φαντάζονται ὅτι πλησιάζουν πρὸς τὴν ποθητὴν λιμνώδη ὄασιν, ἐν ᾧ πράγματι πίπτουν θύματα οἰκτρᾶς ὀφθαλμαπάτης, τὴν ὁποίαν ἔρχεται πρόθυμος νὰ διαλύσῃ ἡ σκληρὰ νύξ; Οὕτω καὶ ἡμεῖς. Ἐξεφυτρώσαμεν εἴτε ὡς «τέκνα εὐνοούμενα τοῦ Κυρίου», ὡς λέγουν τινές, εἴτε ὡς «περιστατικὴ μορφή τῆς ὕλης», ὡς ἰσχυρίζονται ἄλλοι, καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης μας στιγμῆς δὲν ἐδείξαμεν ἄλλην ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ γίνωμεν κύριοι τῆς τύχης μας.

Εἴχαμεν τὴν στοιχειώδη ἀντίληψιν νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἰσχὺν τῆς ἐνώσεως, συνηνώθημεν, ὁ εἷς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ ὅμου τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ μὲ τὴν σειρὰν του ὡς στήριγμα εἰς τρίτον καὶ οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατωρθώσαμεν νᾶνεγείρωμεν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ πολιτισμοῦ μας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐφантаζόμεθα—καὶ φανταζόμεθα δυστυχῶς ἀκόμη,—ὅτι θὰ ἡδυνάμεθα νὰ κεραυνοβολῶμεν ἀνέτως τὸ Σύμπαν. Πτωχοὶ ἀνόητοι!

Προχωροῦμεν, ἀνερχόμεθα ἀκαταπόνητοι τὰς βαθμίδας τῆς δυνάμεως, τῆς τελειότητος, θαμβωμένοι ἀπὸ τὸ φωτεινὸν μετέωρον, τὸ ὁποῖον ἔχει μακρὰν μᾶς μειδίᾳ· διὰ μίαν στιγμὴν εἴτε πορεία βραδεία εἴτε ἄλμα ἱλιγγιώδες μᾶς φέρει εἰς βήματος ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἰδεώδους μας· ἡ χεὶρ μας ἀπλώνεται τρέμουσα, τὸ ἐγγίζομεν σχεδόν· ἀλλ' αἰφνης ὁ κεραυνὸς ἐκογγνυται, ἡ θύελλα τῆς μαινομένης εἰμαρμένης ἐκσπᾷ καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα αὐτοστιγμὴ

κάτω εἰς τὴν δυστυχίαν, μὲ μόνους συντρόφους τὰ θλιβερὰ ἐρείπια τοῦ λαμπροῦ οἰκοδομήματός μας, εἴτε τοῦτο εἶναι ἀνάκτορον τυραννίδος εἴτε ὀνειρῶδες οἰκοδόμημα ἀφθάστου—κατὰ τὴν κρίσιν μας—ὀλβιότητος.

Εἶναι ἡ μοῖρά μας, ὁ νόμος, τοῦ ὁποίου οὐδεμία ὑπάρχει ἐξαίρεσις.

Ἐλᾶτε νὰ ἀνοίξωμεν μαζί τὴν ἀραχνοβριθὴ θύραν τοῦ παρελθόντος, νὰ ῥίψωμεν μαζί ἐν βλέμμα ἐρευνητικὸν εἰς τὴν μακρὰν ὁδόν, τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον διήνυσεν ἡ ἀνθρωπότης· ἃς παίξωμεν πρὸς στιγμὴν πρόσωπον Δάντου καὶ ὁδηγός μας ἃς εἶναι ἡ ψυχρὰ καὶ ἀληθινὴ παρατήρησις. Βλέπετε ἐκείνην ἐκεῖ τὴν σκιάν, ἡ ὁποία τρέχει καὶ σφίγγει τὴν διάτρητον Ῥωμαϊκὴν τήβεννόν της ; Ὑπῆρξε κάποτε παντοκράτωρ· ἐπὶ κεφαλῇς ἀητητῶν λεγεόνων περιήγαγε τὴν σημαίαν τοῦ θριάμβου ἀπὸ τῆς Μάγχης μέχρι τοῦ Νείλου· εἰς κάθε βῆμά της ἔτρεμεν ἡ γῆ καὶ αἱ κεφαλαὶ ἰσχυρῶν καὶ ἀσθενῶν ἀδιακρίτως ἔκλινον περιδεεῖς ἐνώπιόν της· μετεωρίσθη εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον, ὅπου δύναται νᾶνέλθῃ φθαρτὸν ἀνθρώπινον σῶμα· διὰ μίαν στιγμὴν εἶχε τὴν τόλμην νᾶτενίσι προπετῶς κάτι, τὸ ὁποῖον ἴσταιαι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις τῶν κοινῶν θνητῶν. Ἄλλ· ὑπάρχει τέρμα καὶ διὰ τὰς μᾶλλον ἱλιγγιώδεις πτήσεις· ἐπέστη ἡ στιγμὴ νὰ δειχθῇ ὅτι καὶ αὕτη δὲν ἦτο ἄλλο παρὰ ἀπλοῦν σάρκινον κατασκευάσμα. Ὀλίγοι συνωμόται, ἐν ἀπλοῦν ἐγχειρίδιον, ἐλάχιστον αἷμα καὶ ἡ ἀνυπερβλήτος ἐκείνη ἰσχὺς καταρρέει εἰς ὅ,τι καταρρέει ἡ μᾶλλον ταπεινὴ ἀσημότης. Τί ἀπέμεινεν ; τί ἀπέμεινεν ὁ ἀνθρωπος τοῦ ἀνυπερβλήτου—ὦ εἰρωνεία !—μεγαλείου ; Ὁ Ἄγγλος ποιητὴς μᾶς δίδει τὴν ἀπάντησιν ὡμῶς ἀληθινῇν :

Καῖσαρ, ὁ κοσμοκράτορας, νεκρὸς καὶ χῶμα καμωμένος,
σὲ κάποιαν τρύπαν ἔτυχε φραγμός τ' ἀνέμου διωρισμένος.
Θαῦμα ! ὁ πηλὸς ἐκεῖνος, πού τῇ γῇ εἶχε κατατρομάξει,
τοῖχον, ἰδέ, σοῦ χρίζει ἀπ' τὸ Βοριά τοὺς ἄλλους νὰ φυλάξῃ.

Καὶ ὅμως δὲν εἶναι διόλου θαῦμα· τὰ θαύματα δὲν γίνονται τόσον συχνά

Ἄς ἐξακολουθήσωμεν τὴν θλιβεράν μας ἀνασκόπησιν. Ψυχρὸν ῥίγος δὲν σᾶς συγκλονίζει, ὅταν ῥίπτετε τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἐρειπίου ἐκείνου, τοῦ ἀνθρωπίνου ἐκείνου ῥάκους ; Ὑπῆρξε καιρὸς, καθ' ὃν ἐπὶ τῶν ὤμων του ἔφερεν ὑπερηφάνως τὴν μεγαλοπρεπῆ χλαμύδα τοῦ πρώτου πολέμου τῆς πρωτεύουσας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν δημοκρατιῶν. Ὑπῆρξεν ἴσως στιγμὴ, καθ' ἣν, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ βήματος

ἔξηκόντιζε τοὺς κεραυνοὺς τῆς εὐγλωτίας του, ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος νοῦς θάφῃκε πρὸς στιγμήν τὸ θέμα, τὸ ὁποῖον ἐβασάνιζε· διὰ μέσου τῶν ἡμικλείστων ὀφθαλμῶν θὰ εἶδε τὰ πλήθη τὰ Ἀθηναϊκά, πλήρη ἐμπιστοσύνης καὶ ὑποταγῆς, κρεμάμενα ἀπὸ τὰ χεῖλη του, θὰ ἔστρεψεν ἴσως βλέμμα ἀλαζονικὸν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπου ἠνωρθοῦντο μεγαλειώδη τὰ γεννήματα τῆς πολυετοῦς ἐξουσίας του, καὶ τότε— ὦ τότε!— ἡ καρδιά του θὰ ἐξεχείλισεν ἀπὸ τὸν χείμαρρον τοῦ αὐτοσυναίσθηματος, θὰ ἔρριπεν εἰς κίνημα αὐτοκράτορος τὴν εὐγενῆ κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἀτενίζων ὑπερηφάνως γῆν καὶ οὐρανόν, δαίμονας καὶ ἀνθρώπους, θὰ ἐψιθύρισεν ἴσως: «Ναί! ἔχω ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ ποθήσῃ ἄνθρωπος! εἶμαι εὐτυχής!»

Εὐτυχής! ἔξῃ εἰς ἓνα ὄνειρον φευγαλέον, ὄνειρον, ὅπου τὸν εἶχον βυθίσει αὐτὰ τὰ προτερήματά του, ὄνειρον, τὸ ὁποῖον ἐλαφρὰ μόλις πνοὴ ἤρκεσε νὰ διαλύσῃ.

Εὐτυχής! Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ οἱ ἀγαπητοὶ του ἀναρπάζονται ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ, οἱ φίλοι του τὸν ἐγκαταλείπουν, τὸ κράτος τὸ Ἀθηναϊκὸν καταρρέει, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ὁ πρὸ ὀλίγου ζηλευτὸς ἀπὸ ὅλων, ὁ εὐτυχής! κορμινιζόμενος εἰς τὸ βάραθρον τῆς συμφορᾶς. Καὶ ὁ μέγας Περικλῆς, ὁ τολμήσας νᾶτενίσῃ κατὰ πρόσωπον τὴν ὀύρατον δύναμιν, ἡ ὁποία ποδηγετεῖ τὸ Σύμπαν, λαμβάνει τὴν ὁδὸν καὶ τοῦ ταπεινοτάτου ἀκόμη δούλου, τὴν ὁδὸν τοῦ ψυχροῦ μνήματος, ἐγκαταλελειμμένος καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν μεγάλην διάνοιάν του. Εὐτυχής! . . . Εὐτυχία! . . .

Ἴδου ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν δοκιμασάντων τὸν καρπὸν τῆς εὐτυχίας παρελαύνουσα ἐνώπιόν μας. Τί κατώρθωσαν; τί ἀπῆλυσαν; τί περισσότερον τοῦ χυδαιοτάτου δούλου; Ἐπέρασαν ὑπὲρ τοὺς κοινούς, ἔβαινον πρὸς ὕψη δυσυπολόγιστα· διὰ μίαν στιγμήν τὸ πέλμα των ἐπάτησεν ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ πατήσῃ, καὶ ἀνετράπησαν· ἔπεσαν· ἴσως μάλιστα ὀδυνηρότερον τῶν κοινῶν θνητῶν. Αὐτὸ εἶναι ἡ εὐτυχία, διὰ τὴν ὁποίαν θυσιάζομεν τὴν ζωὴν μας.

Ἄς στραφῶμεν γύρω, εἰς τὸ παρόν, καὶ ἄς παρατηρήσωμεν. Ἐνα πλῆθος ἀνθρώπων μικρῶν καὶ μεγάλων, μετρίων καὶ ἐξόχων, συνωθεῖται, ἀγωνίζεται, παλαίει ἀπεγνωσμένως τὸν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον ὅλοι πέπρωται νὰ παλαίσωμεν· ὅλων τὰ βλέμματα εἶναι καρφωμένα εἰς τὸ λατρευτὸν φάσμα—τὸ αἰωνίως ὅμως φάσμα—τῆς εὐτυχίας· ὁ ταπεινὸς παλαίει μὲ τὰς περιορισμένας σωματικὰς του δυνάμεις, ὁ ἐξυψωμένος μὲ τὸ ἐξευγενισμένον πνεῦμά του καὶ αὐτὸς

ὁ πεσσιμιστὴς μάχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνυπάρκτου. Ἄλλοι πίπτουν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου, ἄλλοι φθάνουν πνευστιῶντες μέχρι τοῦ μέσου, ἐλάχιστοι ἐγγίζουσιν τὸ ποθητὸν τέρμα. Ἄλλ' ὅλους ἡ αὐτὴ τύχη τοὺς ἀναμένει : τὸ χῶμα, τὸ χῶμα τὸ ψυχρὸν, τὸ ἀποτρόπαιον.

Αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος μας, ὁ πρόσκαιρος προσορισμὸς μας. Θὰ πέσωμεν μὲ τὴν σειράν μας καὶ ἄλλοι θὰ μᾶς διαδεχθῶν, ἄλλοι, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ αὐτὸ τέλος ἐπιφυλάσσεται.

Καὶ οὕτως οἱ αἰῶνες θὰ παρέρχωνται, ὁ χρόνος θὰ βαδίζει εἰς τὴν αἰώνιον τροχίαν του καὶ οἱ ἄνθρωποι—αἰώνιος οἱ αὐτοί—θὰ ἀναζητοῦν ἀκόμη τὴν εὐτυχίαν, τὴν τελειότητα. Θὰ τὴν ἀνακαλύψουν ;

Εἴτε τοῦ Νίτσε ὁ ὑπερανθρωπισμὸς εἴτε τῶν Στωικῶν ἡ ἀταραξία εἴτε τοῦ Σοπενχάουερ ὁ ἀσκητισμὸς εἴτε οἰαδήποτε ἄλλη τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος σύλληψις θὰ τὰς ὁδηγήσῃ. Ἄρα γε εἰς τὸ περιπόθητον τέρμα ; Πᾶσα ἀπόλυτος ἀπάντησις θὰ ἦτο ὑπεράγαν τολμηρά. Ἄς ἀρκεσθῶμεν (πρὸς τὸ παρὸν) εἰς τὴν ἀπλὴν παρητήρησιν τῶν ἀνθρωπίνων καὶ εἰς τὸ νὰ φωνάξωμεν μαζὶ μὲ τὸν μεγάλον Σοφοκλέα τὴν μεγάλην ἀλήθειαν :

« Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν,
ὥς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μη-
δὲν ζώσας ἐναριθμῶ ! »

Κωνσταντῖνος Γ. Γρατσιᾶτος (Δ' 1919-20).

780—39. Ἡ ἀνθρωπότης.

« Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὥς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ ! » (Σοφ. Οἰδ. Τύρ. 1186) ἀνακράζει ἐξ ὅλης τῆς συντετριμμένης αὐτοῦ καρδίας ὁ χορὸς τοῦ Οἰδ., ἅμα ὥς εἶδε τὸ πλῆγμα τῆς σκληρᾶς καὶ ἀδυσωπῆτου μοίρας κατενεχθὲν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ σεπτοῦ ἄνακτος. Τὰ πάντα διὰ τὸν εὐδαίμονα τῶν Θηβῶν ἄρχοντα ἀπεκαλύφθησαν καὶ ἡ δυστυχία παρακολουθοῦσα αὐτὸν μὲ γοργὰ τὰ βήματα τὸν ἐπληξε καιρίως. Ἐν μιᾷ στιγμῇ πτώμα, ἄνευ δυνάμεως καὶ δόξης, ἐκυλίσθη ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ βασιλικοῦ μεγαλείου καὶ συντετριμμένος ἐνεφανίσθη πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὁμμάτων τοῦ χοροῦ. Ἡ προτέρα ἀπλετος καὶ ἀφάνταστος εὐτυχία τοῦ ἥρωος ἐσβέσθη διὰ μιᾶς, ἡ δυστυχία, ἀπαισία, τὸν περισφίγγει πανταχόθεν. Πρὸ μιᾶς μόλις ὥρας διέτασεν, ἀστραπιαίως αἱ διαταγαὶ ἐξετελοῦντο, ὠργίζετο, πάντες ὥς πειθήνια ὄντια ἔτρεμον πρὸ τῆς ἐπιβλητικῆς

ἐκείνης φωνῆς. Ἡ δύναμις, ὡς ἄλλος Σαμψών, κατέπεσεν, ἡ δὲ βασιλική, πορφύρα ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ῥάκου τοῦ ἐπαίτου.

Τοιαύτη ἀπότομος τῆς τύχης μεταστροφή δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ προξενήσῃ τὴν ἀλγεινὴν ἐκείνην ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν πιστῶν αὐτοῦ θεραπόντων. Ὁ Σοφοκλῆς ἀντιμετωπίζων τοιαύτην πτώσιν, ἐπινοηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δαιμονίου τοῦ πνεύματος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ χαράξῃ τὰς πεσσιμιστικὰς γραμμὰς διὰ τὴν τύχην τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων. Καὶ ὁ ἀναγνώστης τοῦ Σοφοκλείου καλλιτεχνήματος δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀπαισίαν ἐντύπωσιν, ἣν προξενεῖ τοιαύτη μοῖρα, δὲν δύναται νὰ μὴ οἰκτίρῃ ἑαυτόν, διότι ἀνήκει εἰς τὸ γένος αὐτό.

Ἀναλογίζομαι τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰς πόσους ἄλλους δὲν ἐδείχθη ἡ μοῖρα φθονερά τῆς δόξης, φθονερά τῆς ἀξίας ἢ τῆς εὐτυχίας των ! Πόσους ἡ σκληρὰ δὲν κατέρριψε δι' ἑνὸς καὶ μόνου θανασίμου πλήγματος ! Πόσους ζηλότυπος δὲν ἠμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ πραγματοποιήσουν τὰ ὑψηλά των ἰδεώδη, τὰ λαμπρὰ καὶ εὐγενῆ των ὄνειρα !

Δορυκτῆτορ τῆς Ἀσίας τὸ τέκνον τοῦ Φιλίππου ἐπανακάμπτει μετὰ τὸ ἔνδοξόν του πολεμικὸν ἔργον, ἵνα ἐκπολιτίσῃ τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο κράτος, ἵνα σκορπίσῃ τὰ ἑλληνικὰ φῶτα εἰς τὰ βαρβαρικά τῆς Ἀσίας σκότι· καὶ ὅμως ἐν μέσῳ τῆς ἀρρήκτου ἐκείνης εὐτυχίας, τῆς λαμπρᾶς δόξης του, πίπτει, ἵνα συμπαρασύρῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ ἀπέραντον κράτος του. Ὅποια ἐπιτυχία τῆς βασιλείου μοίρας ! Μήπως ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔσχε διαφορετικὴν τὴν τύχην ; Καὶ αὐτός, ἕτερον τοῦ Ἀρεως θρόνον, εὕρισκε τὸν θάνατον ἐν μέσῳ τοῦ ἀλαλαγμοῦ τῆς μάχης, τῶν ἐπευφημιῶν τῆς νίκης, ἀφήνων ἀνεκπλήρωτα τὰ μεγάλα του ὄνειρα. Ὁ Ἀννίβας, ὁ καταναγάζων τῆς Καρχηδόνας ἀστὴρ, δι' ἑνὸς μόνον πλήγματος κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του, ἐν ᾧ πρὸ ὀλίγου μόλις ἐμεσουράνει.

Πόσα παραδείγματα ἀνδρῶν ὑπὸ τῆς φύσεως πεπροικισμένων με δῶρα ἔξοχα, με ὄνειρα λαμπρὰ, πόσους στρατηγοὺς δὲν θὰ ἡδυνάμην ν' ἀναφέρω, ἐὰν ἤμην βαθὺς γνώστης τῆς Ἱστορίας, πόσους μεγαλοπράγμονας ἀνδρας, ὑπὸ τῆς μοίρας φθονηθέντας, δὲν θὰ ἡδυνάμην νὰ παραθέσω ;

Μήπως ὁ Τυρέννης, ὁ μέγας τοῦ Λουδοβίκου XIV στρατηγός, δὲν ὑπέστη τὴν ἰδίαν τύχην, καὶ ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος δὲν ἔπεσεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς περιφανοῦς μάχης ;

Ἀλλὰ διατὶ νὰ ἐνδιατρίβωμεν περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν προσώπων

παραδείγματα ; Ἡ μοῖρα, ἡ ἀπαισία εἰμαρμένη διέπει τὰ πάντα. Οἱ ζῶντες ὀργανισμοί, τὰ κράτη, καὶ αὐτὰ πλήττονται πολλάκις θανασίμως. Αἱ Ἀθηναὶ ἀκμάζουν, ὁ πολιτισμός των καταπλήττει τὸν τότε κόσμον καὶ ἡμᾶς σήμερον. Τὰ θεῖα ἐκεῖνα πνεύματα τείνουν πρὸς τὸ τέλειον. Ἡ εὐτυχία ἐξέλεξεν ὡς κατοικίαν της τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἄλλ' ὅμως ταχεῖα ἡ μαύρη, ἡ σκληρὰ μοῖρα ἀνακόπτει τὰς ἀλματικές προόδους καὶ νεκρώνει τὰ πνεύματα διὰ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου καὶ εἶτα διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως. Ὅταν δὲ σκέπτομαι πῶς ὑπὸ τὰ πλήγματα τοῦ Μωάμεθ ὑπέκυψε τὸ πρότυπον τῶν κρατῶν, τὸ κράτος τῶν Κωνσταντίνων, δὲν δύναμαι παρὰ τὰ πάντα νὰ ἐξαρτῶ ἐκ τῆς Εἰμαρμένης. Καὶ ἡ Πολωνία ἐνεφανίσθη εἰς τὸν κόσμον μὲ σφριγος ἀπαράμιλλον, μὲ ὅλα τὰ μέσα, ἵνα συμπήξῃ κράτος, δοξασμένη ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τῶν τέκνων της ἐργασιῶν, καὶ ὅμως κατέπεσε μόλις ἄρτι ἐμφανισθεῖσα εἰς τὸ φῶς.

Τὰ πάντα εἰς τὸν κόσμον διέπει ἡ Εἰμαρμένη. Τί εἶναι ἡ ἀνθρωπότης, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦμεν μέρος ; Δὲν δύναμαι νὰ τὸ ἐξηγήσω.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἐν αἴνιγμα. Ὅταν τις ἀναλογίζεται τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ σκότος τὸ ἀδιαπέραστον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, τὴν πρόσκαιρον διάβασιν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν γῆν, τὴν δύναμιν ἐκεῖνην, ἥτις τὸν καλεῖ, διὰ νὰ τὸν δοξάσῃ, νὰ τὸν λαμπρύνῃ μίαν στιγμὴν καὶ ἔπειτα νὰ τὸν βυθίσῃ εἰς ἀπύθμενον ἄβυσσον, ἓνα αἰσθημα φρικιαστικὸν τὸν καταλαμβάνει καὶ αἰσθάνεται ὅτι μυστηριώδης ἡ Εἰμαρμένη βαρύνει ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τί εἶναι λοιπὸν ἡ ἀνθρωπότης, ἥς ἀποτελοῦμεν μέρος ; Μυστήριον ὑπὸ τῆς Εἰμαρμένης διεπόμενον.

Αὐτὴ τὸν καλεῖ εἰς τὴν γῆν, αὐτὴ ῥυθμίζει τὰ βήματά του καὶ ὅτε μὲν τὸν ἀνυψώνει, ὅτε δὲ τὸν καταρρίπτει, ἔρμαιον τῶν βουλῶν αὐτῆς !

Γεράσιμος Ἀντ. Δεμπονέρας (Δ' 1919-20).

781—40. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

Ἰού, ἰού, ἀντηχοῦν εἰς τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ὅπου ἄλλοτε ὑπερχειλίζεν ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐδαιμονία. Τετέλεστα ! Ὁ κραταιότατος Οἰδίπους, ὁ περιβαλλόμενος διὰ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ μεγαλυνόμενος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του διὰ τὰς μεγίστας πρὸς τὴν χώραν των

ὑπηρεσίας, ὁ μακαριζόμενος ὑφ' ὅλων ὥς ὁ εὐδαιμονέστερος τῶν θνητῶν, ἔχει ἤδη καταβαρυνθῶν εἰς τὴν ἄβυσσον τῆς ὑπερτάτης δυστυχίας, ἀναγκασόμενος νὰ καταλίπῃ τὸ πατριον ἔδαφος, ὥς ὁ ἔσχατος τῶν κακούργων, ἀποκαλυπτόμενος ὅτι διέπραξε τὰ ἀνοσιώτερα τῶν ἐγκλημάτων ἀκουσίως, οἰκτιρόμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν σκληρὰν μοῖραν, ἣτις μὲ τὰ ἀδυσώπητα κατ' αὐτοῦ πλήγματα τῷ ἐπεφύλασεν ἓνα τοιοῦτον οἰκτρὸν τέλος.

Καὶ ὁ ἀτυχὴς χορός, ὁ πιστὸς θεράπων, εὐρισκόμενος πρὸ τῆς ἐξελίξεως τῆς τραγικῆς μοίρας τοῦ κυρίου του, ῥίπτων εἰς τὴν γύρω ἀνθρωπότητα ἐν πλήρει οἴκτου βλέμμα διακηρύττει τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν.

Ἄνθρωπε, ἄνθρωπε, Quo vadis? Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐμφανισέως σου εἰς τὸν κόσμον προσπαθεῖς καὶ ἀγωνίζεσαι νὰ ἐμφανισθῇς ὡς κάτι τι. Ζητεῖς νὰ δαμάσῃς τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ εὐρίσκεις τὸ τέλος σου! Καταβάλλεις ὅλας σου τὰς δυνάμεις καὶ ζητεῖς διὰ παντὸς μέσου ν' ἀποκτήσῃς τὴν εὐδαιμονίαν. Καὶ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν νομίζεις ὅτι εὐρίσκεται πλέον εἰς χεῖράς σου, ἀρκεῖ ἐν δυνατόν τίναγμα τῆς μοίρας, διὰ νὰ σὲ ἀφνίση καὶ σὲ μεταφέρῃ ἀπὸ τὸ ἀπατηλὸν ὄνειρον εἰς τὴν σκληρὰν πραγματικότητα, ὅπου βλέπεις πλέον καθαρὰ ὅτι δὲν εἶσαι παρὰ *σκιάς ὄναρ* κατὰ τὸν ποιητὴν. Πόσοι καὶ πόσοι δὲν ἀνῆλθον τὰς ὑπάτας βαθμίδας τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ κορύφωμα τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας των ἢ ἀποτόμως κατέπεσαν ἢ ἀδόξως ἐτελείωσαν τὸν βίον των;

Εἰς ποῖον πέλαγος εὐδαιμονίας καὶ εἰς ποῖον σημεῖον δόξης εἶχε φθάσει ὁ Ὀμηρικὸς ἦρως, τὸ ἔρκος Ἀχαιῶν, ἐν θριάμβῳ σύρων ὕψισθεν τοῦ ἄρματος κυλιόμενον τὸν ἀντίπαλόν του, ὅτε ἐν βέλος εἰς τὴν πτέρναν τὸν ἔστρωσε χαμαί!

Πόσον ἐθεωρεῖτο εὐτυχὴς ὁ Κροῖσος διὰ τὰ ἄπειρα πλούτη του, ἀλλὰ πόσον συνησθάνθη τὴν μηδαμινότητά του, ὅταν εὐρέθη πρὸ τῆς πυρᾶς τοῦ Κύρου, καὶ πόσον διέκρινε τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος εἰς αὐτὸν λεχθέντων: «*μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε!*»

Ἡ μεγαλυτέρα στρατηγικὴ διάνοια, ἡ κατανικήσασα τόσας καὶ τόσας στρατιάς τῶν βαρβάρων, μεταφέρουσα τὸ λάβαρον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μέχρι τῶν ἐγκάτων τῆς Ἀσίας καὶ μετεωρισθεῖσα εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, ὑπέκυψεν ὅπως κάθε ἄλλος

ἀποτόμως εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας καὶ τῆς δυνάμεως εἰς τὸ μοι-
ραῖον ἐξ ἀπλῆς ἀσθενείας.

Ὁ μέγας Καρολιδόσιος, τὸ φόβητρον τῶν ἀηττήτων Ῥωμαίων,
ὁ ἀποκλείσας αὐτοὺς εἰς τὴν πρωτεύουσάν των καὶ ἀναγκάσας τοὺς
πολεμίους του στρατηγούς ν' ἀποφεύγουν κάθε μετ' αὐτοῦ σύρραξιν,
δὲν κατέπεσεν εἰς τὴν κρίσιμον παρὰ τὴν Ζάμαν μάχην ;

Ὁ Καῖσαρ αὐτός, ὁ συγκεντρώσας ἐν ἑαυτῷ ἅπασαν τὴν δύ-
ναμιν τοῦ κράτους του, δὲν ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ, τὸν ὅποιον εἶχεν
εὐεργετήσει ;

Ὁ μέγας Ναπολέων ἐπολέμει μὲ ὅλην τὴν Εὐρώπην, εἶχε φθά-
σει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του καὶ εἶχεν ἐκ τῶν προτέρων
ἤδη βεβαίαν τὴν ἐν Waterloo νίκην, ἥτις θὰ τὸν καθίστα κοσμο-
κράτορα, ἀλλὰ ἡ βραδύτης ἐνὸς τμήματος τοῦ στρατοῦ του τὸν
ἔκαμε νὰ χάσῃ τὸ πᾶν, καὶ ἐξόριστος ἠναγκάσθη ἐν ἀθλιότητι νὰ
τελευτήσῃ.

Ὁ Λουδοβίκος XIV τῆς Γαλλίας ἐθεωρήθη εὐτυχέστατος διὰ
τὴν ἀκμὴν, εἰς ἣν εἶχε φθάσει ἐπ' αὐτοῦ τὸ κράτος του, εἰς τὰ τε-
λευταῖα ὅμως ἔτη του ἐγκαταλείφθη ὑπὸ πάντων, γενόμενος βαρε-
τὸς καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν οἰκείων του.

Ἀλλὰ μὴ εἶναι τὰ ἄτομα μόνον, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται τὰς συν-
επειὰς τοῦ νόμου αὐτοῦ ;

Ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀκμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τὸ ὅποιον
εἶχε κυριεύσει ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον καὶ τὸ ὅποιον διε-
λύθη ἐκ τῆς τελικῆς εισβολῆς τῶν βαρβάρων.

Τὰ πάντα ἀκμάζουν, ἀλλὰ καὶ παρακμάζουν. Τίποτε δὲν μένει
ἀναλλοίωτον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Καὶ ἐν ᾧ ζῶμεν εἰς τοιαύτην
μηδαιμνότητα καὶ ἐν ᾧ εἵμεθα ἔρμαιον μόνον τῆς θελήσεως τοῦ
ἐπουρανίου Πατρός, ἐν τούτοις, ὅταν νομίζομεν ὅτι εὐρισκόμεθα
εἰς σημεῖόν τι εὐτυχίας, λησμονοῦμεν ὅλ' αὐτά, διὰ νὰ τὰ συλλογι-
σθῶμεν μετὰ τὴν πτώσιν. Καὶ τότε ἀναφωνοῦμεν :

*Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσων
καὶ τὸ μηδὲν ζώσας ἐναριθμῶ !*

Παναγιώτης Π. Μορφόπουλος (Δ' 1919-20).

782—41. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

Γενεαὶ ἔρχονται καὶ γενεαὶ παρέρχονται, αἱ μυριάδες τῶν ἀποτε-
λούντων αὐτὰς παρερχόμεναι μόλις ἀφήνουν ἵχνη τῆς διαβάσεώς των.

Λαοὶ εὐκλεεῖς, μέγα μέρος τοῦ σύμπαντος κατακτήσαντες, παρῆλθον καὶ μόλις μετὰ πάλην αἰώνων συνεσπειρώθησαν καὶ αὖθις εἰς τὴν πατρίον χώραν, μόλις διατηρήσαντες ἀνάμνησιν τῆς παλαιᾶς δόξης. Αἱ ὑπεράνθρωποι προσπάθειαι ἐκείνων, οὔτινες ἐπιδιώκουν τὴν ἀνύψωσιν των ἐν τῷ κοινωνικῷ ἐπιπέδῳ διὰ τῆς συσσωρεύσεως τοῦ πλούτου, θραύονται καὶ ἐξαφανίζονται πρὸ τοῦ χείλους τοῦ τάφου.

Οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, οἱ καταναλίσκοντες τὰς σωματικὰς των καὶ πνευματικὰς των δυνάμεις, διὰ νὰ παρασκευάσουν εἰς τοὺς συγχρόνους των ἢ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους των βίον ἀπηλλαγμένον, ὅσον εἶναι δυνατόν, ταλαιπωριῶν καὶ βασάνων, παρέρχονται καὶ οὗτοι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ὁμοῦ μὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους ἡ μοῖρα ἔταξεν ἀπλοῦς παράγοντας κοινῆς ἐργασίας, ὅπως παρέρχονται καὶ οἱ μεγαλεπήβολοι ἀρχηγοὶ ἐθνικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ὁμοῦ μὲ τοὺς κοινούς στρατιώτας καὶ πολίτας αὐτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι καταλαμβάνουν καὶ κυριαρχοῦν ἐπὶ ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, διὰ νὰ περιορισθῶσι κατόπιν εἰς τὴν χώραν, ἐξ ἧς ὠρμήθησαν. Οἱ Ἑνετοὶ θαλασσοκρατοῦν τῆς Μεσογείου καὶ εἴτα χάνουν τὴν αὐτοτέλειάν των ὥς κράτος κυρίαρχον. Συσσωρεύει ὁ Κροῖσος τὰ πλούτη του, διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ εὐτυχήσῃ, αὐξάνει τὰς μερίμνας του καὶ αἴφνης μίαν ἡμέραν ἀπέρχεται τοῦ κόσμου τούτου δυστυχῆς, οὐδὲν συναποκομίζων ἐξ αὐτῶν.

Μετὰ πολυμόχθους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας ὁ Παστέρ, ἀφιερῶσας ὅλον τὸν βίον του εἰς μελέτας καὶ εὐτυχήσας νὰ ἴδῃ πληθὺν ἀνθρώπων σφριζομένων ἀπὸ φοβεροῦ νοσήματος χάρις εἰς τὴν μεγαλοφυᾶ ἐφεύρεσίν του, ἀπέρχεται τοῦ κόσμου τούτου ὥς κοινὸς θνητὸς, ἀφῆνων εἰς τοὺς μεταγενεστέρους του τὰ προϊόντα τῆς μελέτης του, διὰ τὰ ὅποια θὰ τὸν εὐλογῇ πάντοτε ἡ ἀνθρωπότης.

Πόσοι ὁμως ἀπέρχονται τοῦ κόσμου τούτου, χωρὶς νὰ εὐτυχίσουν νὰ ἴδουν τὸ ἔργον των ἐκτιμώμενον ;

Ἄσημοι καὶ καταδιωκόμενοι ἀποθνήσκουν ὁ Κολόμβος καὶ ὁ Γαλιλαῖος καὶ μόνον μετὰ αἰῶνας ἡ ἀνθρωπότης ἀναγνωρίζει τὸ μέγα ἔργον των.—Πόσοι ἄλλοι πάλιν, ἀφανεῖς ἐργάται τοῦ καλοῦ, μεγάλοι παράγοντες τῆς προόδου, ἀπέρχονται, χωρὶς νὰ ἀφήσουν καὶ ἀντιληπτὰ τὰ ἔγνη τῆς ἐργασίας των, τῆς ὁποίας τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα ἡ ἀνθρωπότης ἀπολαμβάνει χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καὶ τὸν δημιουργὸν των ; Πλεῖστοι ὅσοι εὐτυχήσαντες νὰ φθάσουν εἰς δόξαν μεγάλην καὶ νὰ τύχουν μεγάλης λαϊκῆς ἐκτιμήσεως, εἶδον

ἑαυτοὺς καταρριπτομένους εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν ἀθλιότητα.

Ἐξόριστοι ἀποθνήσκουν ὁ νικητὴς τῆς παρὰ τὰς Κάννας μάχης καὶ ὁ νικητὴς τῆς Ἀουστερλίτσης. Καὶ ὁ Οἰδίπους ὁ παντοδύναμος τῶν Θηβῶν βασιλεὺς, τὸ ἴνδαλμα τοῦ λαοῦ του, ὑπέικων εἰς τοῦ πεπρωμένου τὴν ἀδυσώπητον καταδίκην, φωρᾶται φονεὺς τοῦ πατρὸς του καὶ τῆς μητρὸς του σύζυγος. Καὶ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ κραταῖος βασιλεὺς ἐξελίσσεται εἰς κοινὸν θνητόν, προκαλοῦντα τὸν οἶκτον καὶ τὸν ἔλεον. Διὰ τοῦτο ὁ χορὸς ἀναβοᾷ :

Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

ὥς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μη-

δὲν ζώσας ἐναριθμῶ !

Οὕτως οὐδὲν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως παραμένει σταθερὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις τῶν ἀγαθῶν πράξεων ἐκείνων, οἵτινες διὰ τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἐργασίας των εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ὠφέλησαν καὶ ἐδόξασαν τὰ ἔθνη των, παραμένει εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς, ὥς φωτεινὸν ἄστρον ὁδηγοῦν αὐτοὺς εἰς ἀπομίμησιν.

Γεώργιος Ἰ. Οἰκονομόπουλος (Δ' 1919-20).

783—42. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !

Κάθημαι εἰς ἓνα ἀπόκρημνον ὑψηλὸν βράχον, τὸν ὁποῖον περιρρέει τὸ γαλανὸν κύμα καὶ ὁ ὁποῖος δέρνεται ἀπὸ τὸ θεῖον μύρον τῆς θαλάσσης, μεγαλοπρεπῆ ἐν ὅλῳ τῷ ἐπιβλητικῷ του ὄγκῳ. Ὁ νοῦς μου πλανᾶται εἰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι στρέφονται περὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Τὸ βλέμμα μου χάνεται ἐκεῖ εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις ὡσάν κάτι νὰ θέλῃ νὰ ἐξιχνιάσῃ, νὰ ἐρευνήσῃ. Συλλογίζομαι τὴν σμικρότητα, τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Συλλογίζομαι καὶ δὲν αἰσθάνομαι παρὰ μίαν ἀπαισιοδοξίαν, μίαν ἀθλίαν ἐντύπωσιν διὰ τὴν ἀξίαν της.

Ἐκκλήσσει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις διὰ τῆς πλουσίας παραγωγικῆς της βλαστήσεως καὶ ὅμως εἶναι προωρισμένη νὰ καταρρεύσῃ, νὰ φυλλορροήσῃ καὶ νὰ φυλλορροήσῃ εἰς τὸ ὕψιστον τῆς παραγωγικῆς της ἐντάσεως σημεῖον. Γεννᾶται, ὅπως γεννᾶται ἓνα μικρὸν ἄνθος ὑπὸ τὸ ἀκτινοβόλον μειδίαμα τοῦ φωτεινοῦ ἡλίου, μεγαλώνει, ἀναπτύσσεται, σκορπίζει τὸ θεῖόν του ἄρωμα καὶ διακρίνεται ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων ἀνθέων μὲ τὴν ὑπέροχον καλλονὴν του, καὶ εἰς τὸ ση-

μείον αὐτὸ ἀκριβῶς τῆς ὑπάτης αὐτῆς ἀνθήσεως τοῦ εἰς μίαν ἐλαφρὰν πνοὴν ἀντιθέτου ἀνέμου συντριβεται, φυλλορροεῖ!

Οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος! Φθάνει μὲ τὰ ὑπέροχα χαρίσματα αὐτοῦ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως, θεωρεῖται ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀκριβῶς, εἰς μίαν τῆς τύχης μεταστροφὴν, εἰς ἓνα ἅπλοῦν ἐμπόδιον, συντριβεται, καταρρέει! Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος! ὃν ἐφήμερον, ἄρα ὃν, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν! Ἡ δόξα, αἱ τιμαὶ καλύπτονται ὑπὸ τὸ χῶμα τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἐκάλυψε καὶ τὸν τόσον προῶρος ἐκλείψαντα κάτοχόν των! Φυλλορροοῦν καὶ αὐτὰ καὶ δὲν μένει τίποτε ἀπολύτως παρὰ ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ διάδοχος τοῦ πρώτου, ὁ ὁποῖος θὰ λάβῃ, ὅσον καὶ ἂν διακριθῇ καὶ ἂν τιμηθῇ, τὴν ἰδίαν μοῖραν μὲ τὸν προκάτοχόν του, ἀφοῦ τῆς ἰδίας διαπλάσεως αὐτοῦ εἶναι, τῆς ἰδίας φύσεως! Ἐφήμερος! ναί! ἐφήμερος, μηδαμινός!

Γνωστὸς Ἕλλην λόγιος λέγει διὰ τὸ ἐφήμερον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως: «αὐτὸς ποὺ τὸν φαντάσθηκες αἰῶνιο σβήνεται σὰν καπνός· αὐτὸν ποὺ τὸν πίστευες παντοτινὸ περνάει σὰν φρύγανο στὴ συρμὴ τοῦ ποταμοῦ». Ναί, περνᾷ καὶ σβήνεται! Ὅ,τι καὶ ἂν θελήσῃς νὰ εὖρης παρήγορον εἰς αὐτὸ δὲν θὰ ἀντικρύσῃς παρὰ τὴν ἀπαισιοδοξίαν, δὲν θὰ καταλήξῃς παρὰ εἰς τὸν πεσσιμισμόν.

Καὶ δημιουργοῦν ὁλόκληρα φιλοσοφικὰ συστήματα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀπαισιοδοξίας αὐτῆς διὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διαπρεπεῖς φιλόσοφοι τοῦ 19ου αἰῶνος, λέγοντες ὡς ἀπολύτρωσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ θελήσῃ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ζωὴν!

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐφήμερος! Ὅσον καὶ ἂν μετεωρισθῇ εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη τοῦ θριάμβου, θὰ ἔλθῃ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπέικων εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ φύσιν θὰ συντριβῇ, θὰ κατέλθῃ ἀπὸ τῆς δόξης εἰς τὴν κατὰπτωσιν, ἀπὸ τῆς νίκης εἰς τὴν ἥτταν!

Καὶ αἱ σελίδες τῆς ἱστορίας βροῖθουν ἀπὸ τοιαῦτα παραδείγματα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ἀφ' οὗ ἐδοξάσθησαν, ἀφ' οὗ ἐτιμήθησαν, ἐν ἀκαρεῖ συντριβήσαν.

Ὁ ὑπέροχος Ἕλλην στρατηλάτης, ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, μὲ τὴν σπάθην του, τὴν ὁποίαν διευθύνει κατὰ τῆς Περσικῆς στρατιᾶς ἡ στρατιωτικὴ του περὶνοια, νικηφόρος ὁρμᾷ εἰς τὰς Ἀσιατικὰς ἐκτάσεις, σκορπίζων τὸ θεῖον φῶς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς ἐν τῇ σκοτίᾳ διατελοῦντας Πέρσας! Ἡ δόξα του εἶναι ἄφθαστος! Αἱ Ἰνδίαι ὑποτάσσονται εἰς αὐτόν! Καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀκριβῶς τῆς δόξης του καὶ τοῦ θριάμβου ἔρχεται ὁ θάνατος (νόμος ἰσχυρὸς

καὶ ἀδέκαστος), διὰ τὴν τοῦ στερήσει τὴν ἐπὶ τῶν δαφνῶν τοῦ ἀνὰ-
παυσιν! Διατί; διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐφήμερος!

Ὁ μέγας Καρχηδόνιος στρατηλάτης ὁ Ἀννίβας, φθονεῖται καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τοῦ διὰ τὴν δόξαν του, τὴν ἀκμὴν του. Τὸ
ἄστρον τοῦ Ἀννίβα μεσουρανεῖ φωτεινὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰς τὸ
παγκόσμιον στερέωμα! Ἔρχεται ὅμως ἡ κακὴ μοῖρα καὶ ὁ μέγας
καὶ τροπαιούχος στρατηλάτης ὑφίσταται πανώλεθρίαν εἰς τὴν πο-
λυθρύλητον Ζάμαν! Ὁ νικητὴς ἐσαρώθη! Ὁ ἀήττητος στρατηλά-
της συνετρίβη! Ecce homo!

Ὁ Ναπολέων ὁ Α', μία ἀπὸ τὰς πλέον φωτεινὰς μεγαλοφυΐας τῶν
νεωτέρων χρόνων, νικητὴς καὶ τροπαιούχος εἰσελαύνει εἰς τὰς ἐχθρι-
κὰς χώρας καὶ ἡ Γαλλικὴ σημαία ἀνεμίζεται ὑπερήφανος εἰς αὐτάς.
Ἔρχεται ὅμως τὸ ἱστορικὸν Waterloo, διὰ τὴν ἀνταλλάξῃ τὴν πορ-
φύραν τῆς δόξης μὲ τὸν μανδύαν τοῦ ἡττημένου, τοῦ ἐξορίστου!
Ἡ μεγαλοφυΐα του ἐσκόρπισε τὰς ὑπερόχους ἐκλάμψεις της καὶ ἀπο-
τόμως ἔσβησε! Διατί; διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐφήμερος!

Νὰ παραλείψω τὸν Καίσαρα, τὸν μεγαλοπρεπῆ εἰς φιλοδοξίαν,
ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀφθιάστου δόξης του ἐγκατέλειψε
τὴν ζωὴν ὑπὸ τὰ ἀπηνῆ πλήγματα τῶν συνωμοτῶν, ἐκβάλλων σπα-
ρακτικὴν παραπόνου κραυγὴν;

Καὶ πῶς νὰ παρέλθω χωρὶς νὰ ἀναφέρω τὸν πολυθρύλητον τῆς
ἀρχαιότητος Κροῖσον, τὸν Περικλέα, τὸν Κάρολον τὸν IB' τῆς
Σουηδίας καὶ τόσους ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸ στε-
ρέωμα ὡς φωτεινὰ μετέωρα, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐν ἀκαρεῖ ἔσβησαν,
διελύθησαν;

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον οἱ ἄνθρωποι ἐφήμεροι, ἀλλὰ καὶ τὰ δη-
μιουργήματα αὐτῶν, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνθρώπινα ἀνθρωπίνων ὑπάρ-
ξεων, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἀκμάζουν κατ' ἀρχὰς καὶ σβήνουν ἀμέ-
σως! Τὸ μέγα Περσικὸν κράτος κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους εὐ-
ρίσκετο εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς δόξης του, τῆς ἀκμῆς του! Σή-
μερον τὸ μέγα τοῦτο κράτος ὑπὸ τὰ ἀλλεπάλληλα πλήγματα τοῦ Μ.
Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ἑλλήνων ἔχει συντριβῇ εἰς ἐρείπια, ἐπὶ τῶν
ὁποίων ἰδρῦθη ἄλλη αὐτοκρατορία, ἡ Ὀθωμανικὴ! Ἡ δόξα του
ἐφήμερος! ἡ λάμψις του παροδική! Μήπως τὸ μέγα Οὐννικὸν
Κράτος δὲν ἐκυριάρχησεν ἐπ' ὀλίγον τῆς ὑψηλίου καὶ δὲν ἔσβησεν
ἀποτόμως;

Τὸ φωτεινότερον ὅμως παράδειγμα εἶναι τὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
κράτους! Ἐδέσποσεν ἐπὶ τόσα ἔτη! Ἐσκόρπισεν ἀφειδῶς τὸ θεῖον

τοῦ πολιτισμοῦ φῶς ! Ἡ λάμψις του ἠκτινοβολεῖ ἐκθαμβωτικῶς ! Μεγαλοπρεπὲς εἰς ὅλα του ! Καὶ ὅμως ὑπῆρξεν ἐφήμερος ἡ κολοσσιαία αὐτὴ αὐτοκρατορία ! Δὲν μένει τίποτε σήμερον ἀπὸ αὐτό !

Τὸ Ἀραβικὸν Κράτος, ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, δὲν ἐφυλλορρόησαν ἀποτόπως κατόπιν μεγαλοπρεποῦς κυριαρχίας ;

Ἄνθρωποι καὶ κράτη εἶναι ἐφήμερα ! Μία διαρκῆς, μία σταθερὰ γαλήνη δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ ! Πόσοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ ἔγραψαν δι' αὐτό ! Καὶ ἀσυνειδήτως μοῦ ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν οἱ λόγοι τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὸ δραματικὸν αὐτοῦ ἀριστούργημα «Οἰδίπους Τύραννος». Ἐν αὐτῷ ὁ ἥρωας τοῦ δράματος Οἰδίπους φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως ! Εἰς αὐτὸ ὅμως τὸ σημεῖον ἔρχεται ἡ κακὴ μοῖρα καὶ ἀποκαλύπτει αὐτὸν φονέα τοῦ πατρὸς του καὶ σύζυγον τῆς μητρὸς του ! Ὁ εὐτυχὴς κατεβαρυσθῆκε εἰς τὰ βάθη φρικτῆς ἀβύσσου !

Ὁ χορὸς παρακολουθήσας τὴν ἐκ τῆς εὐτυχίας αἰφνιδίαν εἰς τὴν δυστυχίαν μεταστροφὴν τοῦ βασιλέως κυρίου του ἀναφωνεῖ : « *Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν, ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μῆδεν ζώσας ἐναριθμῶ!* »....

Ἐνα κῆμα ἔσπασεν ἀγρίως εἰς τὸν βράχον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐκαθήμην, καὶ με ἀπέσπασεν ἀπὸ τοὺς συλλογισμούς μου. Εἶδον καὶ πάλιν τὸν βράχον μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐπιβλητικὸν καὶ μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ μοῦ ἔλεγεν εἰρωνικῶς : «Ναί, σεῖς οἱ ἄνθρωποι εἰσθε ἐφήμεροι ! Ἐν ᾧ ἐγὼ διαρκῆς, αἰώνιος, ἄφθαρτος».

Δύο δάκρυα ἀργοκύλισαν εἰς τὸ πρόσωπόν μου, δάκρυα ἀπελπισίας, παραπόνου, καὶ μία φωνή, φωνὴ ἐπιβλητικὴ, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου ἀνῆλθε χωρὶς νὰ θέλω εἰς τὰ χεῖλή μου :

« *Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν,
ὡς ὑμᾶς ἴσα καὶ τὸ μῆ-
δεν ζώσας ἐναριθμῶ !* »

Σπυρίδων Στ. Πάλλης (Δ' 1919-20).

784—43. Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν.

Εἰς πέπλος βαθέος μυστηρίου καλύπτει τοὺς ἀνθρώπους. Ἀπὸ τοῦ μῆδενός μέχρι τοῦ ἀπείρου, ἀπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ σπινθηρος μέχρι τοῦ ἡλίου, ἀπὸ τοῦ ἀσθενεστάτου οργανισμοῦ μέχρι τοῦ ἰσχυροτάτου ἀνθρώπου, ἀπὸ τῆς γῆς μέχρι τῶν περάτων τοῦ οὐρανοῦ, τὰ πάντα εἶναι μυστήρια. Δύνα-

ται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ μηδενὸς νὰ παράγῃ κόκκον σίτου ἢ ἀκτῖνα φωτός; Δύναται νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι ψυχὴ; Δύναται νὰ ὀρίσῃ τὸν προσορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου;

Καὶ οὕτω σήμερον παρ' ὅλας τὰς καταπληκτικὰς προόδους τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, παρ' ὅλα τὰ φῶτα τῆς ἀναπτύξεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ἄνθρωπος πρὸ τῶν μυστηρίων τούτων κλίνει τὸ γόνυ. Ἡ δύναμις αὐτῶν τὸν ἀναγκάζει ν' ἀναγνώρισῃ τὴν ἀδυναμίαν του.

Τὸ ἐγὼ του ὅμως δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἴδῃ τὴν μηδαμινότητά του εἰς τὰ καθημερινὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Θεωρεῖ ὡς εὐτυχίαν του τὸν πλοῦτον. Ἐργάζεται, καταβάλλει προσπάθειάς καὶ δυνάμεις, σκορπίζει γύρω του τὴν δυστυχίαν, ὑπερπηδᾷ τὰ ἀνθρώπινα ἐμπόδια, νικᾷ τὴν ἔνδειαν καὶ πλουτεῖ. Ἡ ἀπληστία του ὅμως δὲν τὸν ἀφήνει ἡσυχον· ποθεῖ πλούτη, πλούτη ἄπειρα. Ἀλλὰ τότε ἕνα κύμα πλήρες ἀπὸ τὰς γοερὰς κραυγὰς τῶν ἀδικηθέντων καὶ τοὺς θρήνους τῶν δυστυχησάντων ὑπ' αὐτοῦ ὑποσκάπτει τὰ σαθρὰ θεμέλια τοῦ ἀνοσίτου οἰκοδομήματός του καὶ τὸ κατακρημνίζει εἰς σωρούς, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ὕψους, εἰς τὸ ὅποιον εἶχε φθάσει, καταπίπτει εἰς τὸ βάραθρον, τὸ ὅποιον διὰ τῶν βιαιοτήτων του πρὸ τῶν ποδῶν του εἶχεν ἀνοίξει.

Τὴν εὐδαιμονίαν νομίζει ὅτι θὰ εὔρῃ ἐν τῇ δόξῃ. Παλαίει, ἀγωνίζεται, πλήττει θανασίμως τοὺς ἀνταγωνιστάς του καὶ ἀνέρχεται μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος διὰ τῆς ἀνόμου ἐνεργητικότητός του, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ μίσους τῶν ἄλλων. Μετεχειρίσθη ὅλα τὰ μέσα, διὰ νὰ δοξασθῇ, καὶ δοξάζεται.

Ἡ θεία ὅμως δίκη ἀγρυπνεῖ. Ἐπισκοπεῖ τὴν καθ' ὅλου δρᾶσίν του, βλέπει τὰς ἀδικίας καὶ βανυσότητάς του καὶ ἐν πλήγμα αὐτῆς τὸν καταρρίπτει ἀπὸ τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης του. Καὶ τότε μόνον, ὅτε πτωχὸς ναυαγὸς τῆς ἀνθρωπίνης ἀπληστίας καὶ ἀδυναμίας πλέει ἐντὸς τῶν κυμάτων τῆς δυστυχίας, αἰσθάνεται τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ κλαίει.

Ἄλλ' οἱ πάντοτε ἐπιπόλαιοι ἄνθρωποι δὲν παραδειγματίζονται ἀπὸ τὰ πύρινα αὐτὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ καταπτώσεως καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὸ καταστρεπτικὸν πείραμα. Τὴν αὐτὴν σχολιὰν ὁδὸν ἀκολουθοῦν καὶ πάντοτε εἰς τὰ αὐτὰ ὁλέθρια ἀποτελέσματα καταλήγουν. Καὶ οὕτως ἀνὰ τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου βίου πλεῖστα παραδείγματα διαλάμπουν, καταδεικνύοντα εἰς ἡμᾶς τὴν ματαιότητα τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ στίλβων χρυσός, ὁ ἀπαστράπτων ἀδάμας καὶ οἱ ἐκθαμβωτικοὶ πολύτιμοι λίθοι ἀπετέλουν τὴν κατοικίαν τοῦ Κροῖσου. Ὑπὸ πάντων μακαριζόμενος καὶ ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτὸν του εὐτυχέστατον πάντων θεωρῶν, ἔζη ὥς ἐν ὀνείρῳ ἐν μέσῳ χλιδῆς καὶ πλούτου μυθικοῦ. Τὸ σοφὸν ὅμως πνεῦμα τοῦ Σόλωνος ὑπ' αὐτῶν δὲν ἔθαμβώθη καὶ τὸ στόμα του, τὸ στόμα τῆς ἀληθείας, δὲν ἠμποδίσθη ἀπὸ τοῦ νὰ μὴ ἐκστομίσῃ τὴν μεγάλην ἀλήθειαν «*Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε*». Καὶ ὅτε μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου ἠφανίσθησαν τὰ μυθικὰ πλούτη καὶ ὁ ὑπερήφανος Κροῖσος εὗρέθη αἰχμάλωτος καὶ ἔτοιμος νὰ καῖ ἐπὶ τῆς πυρᾶς, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ τὸ μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ νὰ μὴ ἐνθυμηθῇ τὸν φιλόσοφον τῆς ζωῆς, ἀναφωνήσας «*Σόλων, Σόλων !*».

Ἡ δόξα μὲ τὸν ἀμάραντον στέφανόν της ἔσπεψε τὸ μέτωπον ἑνὸς Μεγάλου Ναπολέοντος. Ἀπὸ νίκης εἰς νίκην, ἀπὸ ἐπιτυχίας εἰς ἐπιτυχίαν, ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὑπατον ἀξίωμα, τὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡγεμόνες, βασιλεῖς, αὐτοκράτορες, ἔκλινον ταπεινῶς τὴν κεφαλὴν πρὸ τῆς πυγμῆς τῆς ἰσχύος του. Τὸ κυρίαρχον βῆμά του παντοῦ ὑπεδούλωνεν. Ἐκαστον βλέμμα του ἦτο διαταγή, ἕκαστος λόγος του νόμος.

Sed dis aliter visum. Μία του ἥττα τὸν συνέτριψε, τὸν κατεκρήμνισεν ἀπὸ τοῦ κολοφῶνος τῆς δόξης καὶ τὸν κατήντησεν ἐξόριστον μιᾶς ἐρήμου νήσου. Τότε βεβαίως θὰ ἠγνόησε τὸ μάταιον τοῦ ἀνθρώπου, ὅτε ἀντὶ τῶν κολακευτικῶν λόγων τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ὑποδουλώσεως δὲν ἤκουεν εἰμὴ τοὺς κρωγμοὺς τῶν ὀρνέων καὶ τὴν ἀγρίαν συμφωνίαν τοῦ βορρᾶ μετὰ τῶν κυμάτων τοῦ ἀπεράντου Ὠκεανοῦ. Εἰς αὐτοκράτωρ, εἰς κοσμοκράτωρ σχεδόν, κατήντησεν ἐξόριστος ἐρημίτης. Ὅποια ματαιότης !

Ἡ νικητρία ῥομφαία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου πλήττουσα τοὺς ἐχθροὺς διήνοιγε τὴν ὁδὸν τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐπὶ τῶν κατακτωμένων νέων χωρῶν ὑψώθη περίλαμπρον τὸ κράτος του. Ἡ Ἑλληνικὴ σημαία παντοῦ ἐπεκράτησε. Τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα μὲ σεβασμὸν ὑπὸ πάντων ἠκούετο. Ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς παντοῦ διεδόθη. Ἡ ἰσχὺς τοῦ βασιλέως παντοῦ ἐπεβάλλετο.

Καὶ ὅμως τὸ σκληρὸν δρέπανον τοῦ θανάτου δὲν ἐφείσθη τῆς κεφαλῆς τοῦ κράτους. Ἐπληξε τὸν βασιλέα. Τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα αὐτοῦ κατεκρημνίσθη εἰς ἐρείπια καὶ ἐκ τοῦ περιλάμπρου καὶ ἰσχυροῦ ἐκείνου κράτους δὲν μᾶς μένει σήμερον εἰ μὴ μία φευγαλέα ἀνάμνησις.

Διὰ τοῦ τυφλοῦ φανατισμοῦ εἰς τὴν ἱερὰν θρησκείαν τοῦ Μωάμεθ, διὰ τῆς καταδυναστεύσεως ἀσθενῶν λαῶν, διὰ τῆς ἀρπαγῆς, τῆς βίας καὶ τῆς σφαγῆς ὑπὸ τῶν πανισχύρων Σουλτάνων, ἀνυψώθη τὸ εὐνοούμενον τοῦ Ἀλλὰχ κράτος. Ἐπῆλθε στιγμή, καθ' ἣν ἡ Εὐρώπη ἔτρεμε πρὸ μιᾶς χειρονομίας τῆς ἰσχυρᾶς Τουρκίας καὶ ὁλόκληροι λαοὶ ἐγόγγυζον ὑπὸ τὸ τυραννικὸν πέλημα τοῦ βαρβαροῦ κατακτητοῦ.

Καὶ ὅμως· μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀπὸ αὐτυχίας εἰς αὐχίαν, ἀπὸ καταπτώσεως εἰς κατάπτωσιν, κατήντησεν εἰς τὴν σημερινήν της κατάστασιν, καὶ τίς οἶδε διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν τελευταίων νικητῶν της ποῦ καὶ πόση πρόκειται νὰ μείνῃ!

Ποῦ λοιπὸν ἔγκειται ἡ σταθερότης τῶν ἀνθρωπίνων πράγματων; Ἀνθρωποι, λαοί, κράτη, γεννῶνται μὲ τὸ μειδίαμα τῆς χαρᾶς, ἀναπτύσσονται μὲ τὸ χαμόγελον τῆς ἐλπίδος καὶ ἀπέρχονται μὲ τὸ πικρὸν παράπονον τῆς ἀπελπισίας, τῆς ἀπελπισίας τῆς προερχομένης ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι ἠργάσθησαν διὰ νὰ εὐτυχήσουν καὶ ἀντὶ τῆς εὐδαιμονίας εὗρον τὴν μηδαμινότητα.

Καὶ οὕτως, ἐν ᾧ αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων διαδεχόμεναι ἀλλήλας ἀπέρχονται ἐκ τοῦ ματαίου τούτου κόσμου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ γλυκεὸς ὄνειρου βαυκαλισθεῖσαι, ἀλλ' ἀπατηθεῖσαι, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ τοῦτο ὡς δίδαγμα διὰ τοὺς ἐπερχομένους ἀνθρώπους, χαράσσουν ὀλισθεν αὐτῶν μὲ ἀνεξίτηλα γράμματα: Ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ μηδενὸς προέρχεται, εἶναι μηδὲν καὶ εἰς τὸ μηδὲν καταλήγει!

Γεώργιος Ν. Σκαρλατίδης (Δ' 1919-20).

785—44. «Θνατῶν βίος οὐδὲν ἔρπει ἐκτὸς ἄτας».

Δὲν ὑπάρχει καθόλου εὐτυχία εἰς τὸν τροχὸν τῆς ζωῆς τοῦ τάλαιπώρου ἀνθρώπου, λέγει ὁ Σοφοκλῆς. Ὁ πολυτάραχος βίος αὐτοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ μόνον ἐν αἰώνιον, ἐν σκληρὸν μαρτύριον. Ἡ ἀπαισία δυστυχία δὲν τὸν ἀφήνει οὐδὲ ἐπὶ ἐν βῆμα, ἀλλ' ὥσάν σκιά, ὡς ἐφιάλτης τὸν παρακολουθεῖ, τὸν καταδιώκει ὅπου καὶ ἂν ὑπάγῃ, ὅπου καὶ ἂν σταθῇ. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ γλυκεῖα ἐλπίς, αὕτη ἡ ἀπατηλὴ θεότης, ἐφαπλωθῇ εἰς τὴν τετραραγμένην ψυχὴν αὐτοῦ καὶ φέρῃ τὴν γαλήνην, δὲν παρέρχεται οὔτε ἐν λεπτὸν καὶ ἰδοὺ τὸ σκοτεινόν, τὸ ἀφρισμένον, τὸ φρικαλέον κύμα

τῆς δυστυχίας ὁρμᾷ, θραύεται, συνταράσσει αὐτὴν καὶ ἀνοίγει νέον τραῦμα ἀκόμη βαθύτερον καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν κατὰ τὸν Σοφοκλῆν εἰς τὴν ζωὴν τὸ φωτεινὸν αὐτὸ φάσμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ φύσημα τῆς παγερᾶς εἰμαρμένης σβέννυται, διαλύεται καὶ ἐξαφανίζεται, ἡ Εὐτυχία!

Εὐτυχία! Λέξις συναρπαστική, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ὁποίας πᾶσα ἀνθρωπίνη καρδιά σκιρτᾷ. Μηδέν! ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν διὰ τὸν ἀνθρώπον!

Μόλις οὗτος αἰσθανθῇ ἑαυτὸν καὶ τὸν περὶ ἑαυτὸν κόσμον, ὡς μόνον σκοπὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ὡς γλυκύτερον ὄνειρον διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ὁποίου παλαίει, θέτει τὴν Εὐτυχίαν! Ἀγωνίζεται, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ πλοῦτον, δόξαν, θριάμβους, δυνάμεις, ἰσχύν, ῥίπτεται εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς νομίζων ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἡ Μαγικὴ Θεότης ἔχει στήσει τὰ μαρμαίροντα ἀνάκτορά της. Ἐργάζεται, μοχθεῖ, ἀγρυπνεῖ πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ εἰς μάτην!

Ὁ Πλοῦτος δὲν δίδει τὴν εὐτυχίαν, διότι οὗτος δὲν δύναται νὰ περιφράξῃ καὶ νὰ προφυλάξῃ τοῦτον ἀπὸ τὰς ὁρμητικὰς συμφορὰς. Δὲν εὐρίσκεται αὕτη εἰς τὴν δόξαν, διότι οἱ θρίαμβοι καὶ αἱ τιμαὶ δὲν διαρκοῦν ἐπὶ πολὺ.

Ἡ Ἱστορία ἀναφέρει πλῆθος ἡγεμόνων, οἵτινες ἐστερήθησαν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, πλουσίων, οἵτινες ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἐπαιτείαν, ἐνδόξων ἀνδρῶν ὑψωθέντων εἰς ὕψη δυσθεώρητα, οἵτινες κατέπεσαν καὶ συνετρίβησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς των, ἀπέθανον δὲ δυστυχεῖς, ἐγκαταλελειμμένοι, ἀπομεμονωμένοι. Ὁρθῶς δὲ λέγει ὁ φιλόσοφος Δημόκριτος ὅτι «καὶ κυβερνήτης καλὸς ναυαγεῖ καὶ σπουδαῖος ἀνὴρ ἀτυχεῖ».

Δὲν ὑπάρχει ἡ εὐτυχία οὔτε εἰς τὰς ἀπολαύσεις, διότι μόλις ἐπέλθῃ ὁ κόρος τῶν ἡδονῶν, τῶν θορυβωδῶν διασκεδάσεων, τῶν χορῶν καὶ τῶν συμποσίων, ἐπακολουθεῖ ἡ βαθεῖα σιγὴ τῆς λύπης, τῆς μεταμελείας, διότι ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν διασκεδάσεων ἐπέρχεται πολλάκις ἡ ἐξασθένησις, αἱ νόσοι καὶ γενικῶς ἡ δυστυχία. Ὡς λέγει καὶ ὁ Ἰσοκράτης «εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν ἡαυθύμων καὶ ἀκορόστων εὐθὺς παρακολουθήματα ἀναπόσπαστα εἶναι αἱ λῦπαι».

Ἀλλὰ μήπως ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἀγάπην ἢ εἰς τὴν φιλίαν; Ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία, τόσον μεγαλυτέρα πολλάκις ἀποβαίνει ἡ δυστυχία. Διότι, ἐν ᾧ θεωροῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας εὐτυχῇ ἐν τῷ συνδέσμῳ τούτῳ τῆς ἀγάπης, αἰφνης ἰδοὺ ἡ φονικὴ μάχαιρα τοῦ θανάτου ἀποκόπτει βαναύσως τὸν δε-

μόνον τοῦτον ἡμῶν μετὰ τῶν προσφιλεστάτων προσώπων, μᾶς ἀφήνει ἐρήμους, δυστυχεῖς, μᾶς βυθίζει εἰς βαθύτατον πένθος, τὸ ὅποιον μᾶς καταβάλλει, μᾶς συντρίβει.

Οὔτε λοιπὸν εἰς τὴν δόξαν οὔτε εἰς τὸν πλοῦτον οὔτε εἰς τὴν ἰσχὺν οὔτε εἰς τὴν ἀγάπην ἢ εἰς τὴν φιλίαν ὑπάρχει ἡ Εὐτυχία.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι γλυκὺ φῶς εὐτυχίας πηγάζει ἀπὸ τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, ὅπως εἰς τὰς ιδέας τῶν μεγάλων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὴν ἐλπίδα π.χ. ἀνωτέρας ἰδανικῆς ζωῆς αἰωνίου μετὰ θάνατον, τὴν ὁποίαν ἐδίδαξε καὶ ὁ ἱ. Χριστός.

Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστῇ τις εὐτυχὴς διὰ τοῦ πνευματικοῦ πλούτου, πρέπει νὰ ἀποπνευματισθῇ, νὰ πλησιάσῃ δηλ. εἰς τὸ θεῖον, εἰς τὸ ὅποιον ἴσως νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἀπόλυτος εὐτυχία, ἀφ' οὗ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸν ὑλικὸν δὲν ὑπάρχει, ἀφ' οὗ καὶ Αὐτὸς ὁ ἱ. Χριστὸς λέγει «*὘ν τῷ κόσμῳ τούτῳ θλίψιν ἔχετε*».

Θεόδωρος Γρ. Ἀλιφέρης (Δ' 1928-29).

786—45. Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών.

Ὅπουδῆποτε καὶ ἂν στρέψω τὰ βλέμματά μου εἰς τὴν γύρω φύσιν παντοῦ βλέπω τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐτυχίαν διαγελῶσαν. Τὰ πτηνὰ εὐθυμα πετοῦν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον ψάλλοντα καὶ τερετίζοντα· αἱ χρυσαλλίδες ἱπτάμεναι ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον καὶ ἀπὸ ἄνθους εἰς ἄνθος εὐχαριστοῦνται εἰς τὰς ὥραιάς εὐωδίας καὶ τὰ ὥραια χρώματα· αἱ μέλισσαι καὶ τὰ ποικίλα ἔντομα περιβομβοῦν μετὰ τρελλῆς χαρᾶς εἰς τὸν αἰθέρα· οἱ ἰχθύες ἀναπνοῦν παίζοντες εἰς τὰ γαλανὰ νερὰ τῶν αἰγιαλῶν. Τὰ πρόβατα βελάζουν εἰς τοὺς εὐρεῖς ἀγρούς, αἱ αἶγες σκιρτοῦν εἰς τοὺς βράχους. Πάντα τὰ ἔμψυχα τέλος ὑπὸ τὸν εὐρὺν αὐτὸν οὐρανὸν ἐργάζονται μετὰ εὐχαριστήσεως τὸ ἔργον, εἰς τὸ ὅποιον τὰ ἔταξεν ἡ Πρόνοια.

Μόνον ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολυθροῦβων κοινωνιῶν μοχθεῖ καὶ ἰδρώνει ἀδιακόπως, βασανιζόμενος ὑπὸ μυρίων μερμνῶν καὶ θλίψεων, περισπασμῶν καὶ βασάνων, χωρὶς νὰ συμμετέχῃ αὐτῆς τῆς χαρᾶς, τὴν ὁποίαν ὁλόκληρος ἡ φύσις ἐκδηλοῖ, καὶ ἡ ἔμψυχος καὶ ἡ ἄψυχος ἀκόμη. Τὰς προῖας του διαταράσσει ὁ θόρυβος τοῦ ἀρχομένου μόχθου τῆς ἡμέρας καὶ τὰς ἐσπέρας ἀνησυχεῖ ἡ μέριμνα τῆς ἐπαύριον. Ποῦ δὲ ἡ χαρὰ ἐκείνη ἡ ἀπαντωμένη εἰς τὴν γύρω φύσιν, εἰς τοὺς ἀνοικτούς ἀγρούς, εἰς τοὺς πλατεῖς αἰγια-

λοὺς καὶ ὑπὸ τὸν εὐρὺν οὐρανόν ; Εἰς τὰς ἀνθρωπίνας κοινωνίας εἰς δύναται νὰ γελᾷ ἔδω καὶ δέκα νὰ θρηνηῶσιν, εἰς νὰ τρυφᾷ καὶ δέκα νὰ πεινῶσιν, εἰς νὰ εὐθυμῇ καὶ δέκα νὰ λυπῶνται καὶ τὸ παρῶνον τῆς ζωῆς ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐρανὸν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ὥς βοῇ ἐκ τῆς ἀβύσσου καὶ μόνον ἐλάχιστα χεῖλη ψάλλουν ὕμνους καὶ δοξολογίας πρὸς τὴν δημιουργὸν Θεότητα, συνενοῦντα τὸ ἄσμα τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄσμα τῆς ἄλλης φύσεως.

Τί λοιπὸν συμβαίνει ; Μὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐπλάσθη ὁ μόχθος καὶ ἡ θλίψις, τὸ ἄλγος καὶ ἡ ὀδύνη, ὁ πόνος καὶ τὰ δάκρυα ; Μὴ δὲν ἀνατέλλει καὶ δι' αὐτὸν φαίδρὸς ὁ ἥλιος καὶ δὲν αὐγάζει γλυκεῖα ἡ ἡμέρα καὶ δὲν θάλλει ἡ φύσις καὶ δὲν ἀνθοῦν τὰ δένδρα καὶ δὲν φλοισβίζει ὁ αἰγιαλὸς καὶ δὲν περιλούει τὰ πάντα μὲ τὸ γλυκύ της φῶς ἡ σελήνη ; Μὴ δὲν ὑπάρχει καὶ δι' αὐτὸν ἀρκετὴ ἀφορμὴ χαρᾶς, ἵνα ἀρχίσῃ τὴν ἡμέραν μὲ εὐθυμον κελάδημα, ὅπως ἀρχίζει ἡ χελιδὼν, καὶ ἵνα συμπληρώσῃ τὴν ἐσπέραν μὲ τὸν ψιθυρὸν τῆς εὐχαριστήσεως, ὅπως τὰ νυκτοχαρῇ ἔντομα καὶ τὰ πτηνά ; Τί συμβαίνει λοιπὸν διὰ τὸν ἄνθρωπον ;

Ἐμακρύνθη τῆς τροχίᾳς, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐχάραξεν ἡ φύσις ἐδημιούργησεν ἀνάγκας καὶ ἐπλάσε μόχθους καὶ θλίψεις· δὲν ἀρκεῖται εἰς τὸ παρὸν, τὸ παρὸν κακὸν ἢ τὸ παρὸν καλόν· ἀλλὰ τρομάζει διὰ τὸ μέλλον καὶ ἀνησυχεῖ διὰ τὸ ἀκόμη μακρὰν καὶ φθείρεται διὰ τὸ μὴ παρὸν, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ νὰ μὴ συναντήσῃ, ἢ ἴσως, μέχρις οὗτου ἔλθῃ, τὸ συναντήσῃ ἡλλοιωμένον.

Δὲν ἔμαθε νὰ χαίρῃ, νὰ δέχεται τὰ πράγματα, ὅπως ἔρχονται, καὶ εἰς πάντα νὰ ζητῇ ἀφορμὴν παιδρότητας, εὐθυμίας, ἀθώας χαρᾶς ἀληθοῦς. Δὲν ἔμαθε νὰ χαίρῃ ὡς τὸ εὐθυμον καὶ ἀθῶον πτηνόν, ὡς τὸ ἄκακον ἔντομον, τὸ πληροῦν μὲ τὸν εὖχαριν βόμβον του τὸν ἄερα, ὡς τὸ στρουθίον καὶ ἡ χελιδὼν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔχει συναισθήσιν τοῦ ἑαυτοῦ του μέχρι τῆς ὥρας τοῦ θανάτου ὑπὸ μυρίων ἀναγκῶν κατέχεται, ποικίλας στερήσεις καὶ συμφορὰς δοκιμάζει, κινδύνους καὶ φόβους ὑφίσταται καί, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ παραστατικώτερον, τὸ μικρὸν τῆς λύπης ποτήριον οὐδέποτε μένει κενόν, ἀλλὰ μόλις κενωθῇ μέχρι στεφάνης πληροῦται. Τὸ ποτήριον αὐτὸ ἀνήκει εἰς πάντας, οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποφύγῃ, ὁ πλούσιος ὅχι ὀλιγώτερον τοῦ πτωχοῦ στενοχωρεῖται καὶ ὁ ἑκατομμυριούχος δὲν ὑστερεῖ εἰς τὴν θλίψιν, τὴν ὁποίαν δοκιμάζει ὁ ἐπαίτης. Ὅσον ἡ ἡλικία προχωρεῖ τόσο καὶ αἱ φροντίδες αὐξάνουν.

Εἰσέρχεται ὁ νέος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς· θέλει νὰ ἐργασθῇ

καὶ νὰ δράσῃ καὶ νὰ ἀναδειχθῇ, ἀλλὰ ἀπαντᾷ ἐμπόδια καὶ προσκόμματα πλεῖστα, ἔνεκα τῶν ὁποίων κυριεύεται ὑπὸ δυσαρέστων καὶ ὀχληρῶν αἰσθημάτων, ἀπογοιτεύεται καὶ ἀποδειλιᾷ.

Ὁ ἀνὴρ εἰς περισσοτέρας καὶ εἰς ἐπαχθεστέρας θλίψεις ἐμπίπτει· αἱ περὶ τῶν τέκνων του φροντίδες, αἱ ἀνησυχίαι καὶ οἱ φόβοι διὰ τὰς ὑποθέσεις του, αἱ πολλαὶ δαπάναι πρὸς συντήρησιν καὶ διατροφὴν τῆς οἰκογενείας του, ταῦτα πάντα τὸν στενοχωροῦν καὶ τὸν πιέζουν χωρὶς οὔτε στιγμήν νὰ τὸν ἀφήσουν ἥσυχον. Ὁ γέρον ὑπερβὰς τὰς θλίψεις τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, ποτισθεὶς μὲ ὄχι ὀλίγας πικρίας, εἰσέρχεται εἰς ἄλλο στάδιον θλίψεων, τῶν γεροντικῶν, τῶν μᾶλλον ἀνιαρῶν καὶ δυσαρέστων.

Ἐν γένει εἰς πᾶσαν ἡλικίαν παρατηρημένον εἶναι ὅτι οὐδέποτε αἱ θλίψεις λείπουν, οὐδέποτε αἱ πικρίαι καταπαύουν. Ἀσθένειαι πολυπληθεῖς καὶ ἀπειλητικαὶ μᾶς περικυκλώνουν, ἐπιφέρουσαι ἐνίστε καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον. Μία ἀπερισκεψία, μία ὄχι καλὴ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων στάθμισις ἐπιφέρει τόσας ζημίας καὶ συμφοράς, τόσας στενοχωρίας καὶ πικρίας.

Δὲν εἶναι λοιπὸν πάντα ταῦτα ἀφορμὴ θλίψεων ; Δὲν πληροῦν τὴν ψυχὴν πικριῶν καὶ ἐμβάλλουν εἰς αὐτὴν σκέψεις λυπηρὰς καὶ δυσαρέστους ; Πόσοι ὀφθαλμοὶ καθ' ἑκάστην δακρύουν ! Πόσοι γλῶσσαι ψάλλουν νεκρωσίμους ψαλμοφθίας, λυπηρὰ ἔσματα ! Πόσα τέκνα ἀπαρηγόρητα μένουν ἀποχωρισμένα τῶν ἀγαπητῶν των γονέων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθησαν τὴν ζωὴν των, εἰς τὴν περὶ θάλασσαν καὶ ἀγάπην τῶν ὁποίων εὗρισκον ἀνακούφισιν καὶ ἐλπίδα ! Ἰδοὺ μῆτηρ φιλόστοργος κἀθηται σύννους καὶ τεθλιμμένη παρὰ τὴν κλίνην φιλτάτου τέκνου τῆς ἀσθενοῦντος· μὲ βλέμμα ἄπειρον ἀγάπης καὶ συμπαθείας ἀτενίζει τὸ ὄχρὸν καὶ ἀδύνατον πρόσωπόν του, τοὺς ἀπλανεῖς ὀφθαλμούς του, ἀκούει παρ' αὐτοῦ ἐνίστε πικρὰ παράπονα διὰ τὴν ἀσθενοῦσαν αὐτήν. Ἡ μῆτηρ του περιδάκρυς ἀνυποῖ τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ἐπικαλουμένη τὴν θεῖαν βοήθειαν· πλὴν τὸ τέλος ταχὺ ἐπέρχεται, τὸ δὲ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης τῆς τὴν ἐγκρατεῖται, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ οὐρανίου Πατρὸς ἀνερχόμενον.

Ὅποια ἀπελπισία καταλαμβάνει τὴν μητέρα αὐτήν ! Ὅποια ἀπόγνωσις καὶ ἀπερίγραπτος θλίψις καὶ ὁδὴν πληροῦν τὴν ἐπιδύνας τρωθεῖσαν καρδίαν τῆς !

Ναί, ἡ θλίψις εἶναι ὁ κλῆρος πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ὡς θηρίον ἄγριον καὶ φοβερὸν εἰσβάλλει εἰς τὰς οἰκίας, τὸ πᾶν ἀνατρέπει, τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν χαρὰν ἀπομακρύνει, εἰς πένθος βαρὺ τοῦς

εἰς αὐτὴν ὑποκύπτοντας βυθίζουσα. Βιαίως καὶ αἰφνιδίως ἀντικαθίστῃ τὴν χαρὰν, ἀποδιώκει τοὺς γέλωτας, φυγαδεύει τὴν φαιδρότητα.

Εὐτυχὲς εἶσαι, μικρὸν παιδίον, διότι οὐδεμία θλίψεως ἢ πόνου πνὴ ἑμάρανεν εἰσέτι τὰς δυνάμεις σου. Εἰς τὴν εὐμάλακτον καρδίαν σου οὐδὲν ῥῆγμα ἐγένετο ἀκόμη· οἱ ὀφθαλμοί σου προδίδουν ἀπέραντον πέλαγος ἀγνότητος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβαθύνων τις ἀνεύρισκε πολυτίμους ἀδάμαντας, δυσσευρέτους ἐν τῇ λοιπῇ κοινωνίᾳ.

Τώρα, ὁπότε ἡ ζωὴ φαίνεται εἰς τοὺς παιδικοὺς ὀφθαλμούς σου ἀνθῶν ἀπέραντος πλήρης μυροβόλων ἀνθέων, δρέπον ὅσους περισσοτέρους καρποὺς δύνασαι, διότι τοῦ ἀγνώστου μέλλοντος αἱ βουλαι κρύπτουν πικρίας καὶ βασάνους, αἵτινες ἀργότερον ἢ ταχύτερον ἐκσπῶσαι ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου θὰ καταστήσουν σὲ νεαρὸν γέροντα. Ὡ, πόσον εὐτυχεῖς εἴσθε, ὦ μικροί! Ἡ εὐθυμία εἶναι τὸ ἔργον σας, τὸ ὄνειροπόλημα ἢ σοβαρὰ σκέψεις σας, ὥραία εἰκὼν οὐδὲν ἔχουσα τὸ ἀμαυροῦν. Τοῦ λάρυγγός σας αἱ χορδαὶ μὴ στρεβλωθεῖσαι εἰσέτι ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀφήνουν γλυκεῖς φθόγγους κατ' οὐδὲν παραλλάσσοντας τῶν φθόγγων, τοὺς ὁποίους καλλικέλαδα πτηνὰ ἀπὸ τὴν φωλεάν των ἀφήνουν.

Ἀλλὰ μία σκέψις, εἷς φόβος περισσότερο μὲ ταράσσει. Τί ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον σας; Φύγετε τῆς ἀπατηλῆς ἐλπίδος, τῆς ἀπιστίας ταύτης μεγαίρας, τὰ ψευδῆ δελεάσματα. Τώρα, ὁπότε δὲν προσεβλήθητε ἀκόμη ὑπὸ τοῦ κλύδωνος τοῦ πελάγους τοῦ βίου, ὁπότε τῆς ἀνάγκης τὸ φάσμα δὲν ἤρχισε τὴν ἐναντίον σας καταδιώξιν του, ῥοφήσατε τὸ ἄρωμα τοῦ ἀμερίμνου βίου.

Δημήτριος Ἰ. Δακορώνιας (Δ' 1928-29).

787—46. Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν...

Ἡ εὐσεβὴς καὶ ἥρωικὴ κόρη Ἀντιγόνη, ἡ ὁποία διὰ τῆς εὐσεβοῦς πράξεώς της ἐτίμησε τὸ θεῖον δίκαιον, μὲ θάνατον ἤδη πληρώνει τὴν προᾶξιν της ταύτην, ὥς ἀσέβειαν παραδόξως χαρκτηρισθεῖσαν.

Τοῦ χοροῦ τὴν ψυχὴν συναίσθημα παγερᾶς λύτης πληροῖ. Αἱ καρδίαι τῶν σεβασμίων γερόντων, τόσον ὑπὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου λεπτυνθεῖσαι καὶ εὐπαθεῖς καταστάσαι, ὑφίστανται ἓνα φοβερὸν ἠθικὸν πλῆγμα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὀγκοῦνται ἀπὸ ἓνα κῆμα βαθέος πόνου, τὸ ὁποῖον ἐκχειλίζον πληροῖ τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ ἓνα πικρὸν θρῆνον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν. Καὶ ἡ Μοῦσα,

πάντοτε παρήγορος καὶ εὐπροσήγορος διὰ τὸν ἀνθρώπινον πόνον, δίδει εἰς τὸν πονοῦντα χορὸν διὰ τῆς ζωογόνου πνοῆς τῆς τὴν δύναμιν νὰ ψάλῃ, νὰ θρηνήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν.

— *Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν...*

Ὁ οἶκος, ὅστις ἤθελε σαλευθῇ ὑπὸ θείας τινὸς χειρός, ὑφίσταται ἀλλεπάλληλα τὰ πλήγματα μιᾶς ἀδυσωπῆτου μοίρας, καθὼς τὰ κύματα ἀλλεπάλληλα καὶ ὀρμητικὰ πλήττουν μὲ λύσσαν τὴν ἀκτὴν...

Τὴν τελευταίαν ῥίζαν τοῦ σκληρῶς δοκιμασθέντος γένους τοῦ Λαβδάκου, τὴν ὁποίαν φῶς χρυσῆς ἐλπίδος ἐφώτισεν, ἀλύπητα καὶ ἄνευ οἴκτου ἡ θεϊκὴ μάχαιρα ἐθέρισε...

"Ἀνθρωπε! . . . "Ἀνθρωπε! . . . Εἰς ὁποιανδήποτε τῆς γῆς γωνίαν καὶ ἂν κρύπτεσαι, ἡ ἀπαισία χεὶρ τῆς δυστυχίας σὲ χειραγωγεῖ. Ἀνὰ πᾶν βῆμά σου τὴν δυστυχίαν συναντᾷς. Φοβερὰ θεϊκὴ κατάρα βαρύνει τὴν κεφαλὴν σου καὶ σὲ κατατρέχει εἰς κάθε πρᾶξίν σου. Τὸ δηλητήριον τῆς δυστυχίας, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇς, ποτίζει διαρκῶς τὴν ψυχὴν σου, δυστυχὴ . . . "Ἀχ! Ἐλπίς, Ἐλπίς, πολυπλάγκτον δῶρον τῶν θεῶν, ἀνόητος αὐταπάτη. Σὺ εἶσαι ἡ αἰτία τῶν δεινῶν μας μὲ τὰ ἀπατηλὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα ἐμβάλλεις εἰς τὰς ψυχὰς μας. Εἶσαι σὺ ἡ αἴτις τῶν θεῶν.

Ἡ θλιβερὰ αὕτη τοῦ χοροῦ ἀπαισιοδοξία ἀποτελεῖ μίαν ζωηρὰν ἀντίθεσιν πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ, τοῦ κατ' ἐξοχὴν αἰσιοδόξου. Πλὴν ὅμως εἶναι τελείως δικαιολογημένη. Ἡ σκληρὰ καὶ ἀπάνθρωπος τιμωρία, ἥτις ἐπεκρέματο κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς εὐσεβοῦς κόρης, ἐπροκάλεσε ζωηρὸν τὸ συναίσθημα τῆς συμπαθείας παρὰ τῷ χορῷ καὶ εἰς τόσῃ ἀπαισιοδοξίαν ἐνέβαλεν αὐτόν, ὥστε παντοῦ στρέφων τὰ βλέμματα βλέπει φοβερὸν τὸ φάσμα τῆς δυστυχίας νὰ ὀρθοῦται.

Πάντως ὅμως αἱ δοξασταὶ αὗται τοῦ χοροῦ δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅτι ἔχουν ἀπόλυτόν τινα ἰσχύν. Εἶναι ἀποτελέσματα μιᾶς ψυχικῆς καταστάσεως ὀδυνηρᾶς. Εἶναι ψαλμοὶ τοῦ αὐτοῦ χοροῦ, ὅστις πρὸ ὀλίγου ἔψαλλε τὴν παντοδυναμίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τέλος τέκνον ὁ θορῆνος οὗτος τῆς κατ' ἐξοχὴν ἱλαρᾶς καὶ αἰσιοδόξου ποιητικῆς διαθέσεως.

"Ἢδη ὅμως προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Καὶ ὑπάρχει πράγματι εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ; Ἡ τὰ πάντα καλύπτει ὁ πένθος τῆς δυστυχίας πέπλος;

Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ ὁποία βέβαια ὥς πρὸς τὸ κῆρος αὐτῆς δὲν πλησιάζει καὶ τὸ ἀπολύτως ὀρθόν, καὶ ἡ εὐτυχία ὑπάρχει ἐν

τῷ κόσμῳ καὶ δὴ ὑπάρχει ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Ὅταν, κατόπιν φοβερῶν τοῦ βίου τρικυμιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστημεν, θελήσωμεν νὰ μελετήσωμεν καὶ νὰ ἀνασκοπήσωμεν ταύτας, μετ' ἐκπλήξεως παρατηροῦμεν ὅτι καὶ τὰ πλέον βαθέα ψυχικὰ ἄλλα, ἅτινα αὐταὶ εἶχον εἰς ἡμᾶς προκαλέσει, ὡχριοῦν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σκέψεως. Μήπως αἱ τότε συγκινήσεις καὶ ἀπελπισαίαι δὲν ἦσαν πραγματικὰ αἰσθήματα ; Ἦδη τὰ σχήματα αὐτῶν μόνον ἀμυδρῶς εἰς τὴν διάνοιαν ἡμῶν διαγράφονται καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ ἀνάμνησις παλαιῶν ἀτυχημάτων μόνον μειδιάματα καὶ ἴσως σκέψεις περὶ τοῦ εὐμεταβόλου τῶν ψυχικῶν καταστάσεων θὰ προκαλοῦσιν εἰς ἡμᾶς. Ἡ εὐτυχία δηλαδὴ εὐρίσκεται ἐν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα τοῦλάχιστον νὰ μεταβάλλωμεν τοὺς ἐσωτερικοὺς παράγοντας αὐτῆς, ἐὰν ὅχι τοὺς ἐξωτερικοὺς. Ἐὰν ἡ πλήρωσις μιᾶς ἐπιθυμίας εἶναι ἀδύνατος εἰς ἡμᾶς, ἅς ἀποβάλλωμεν αὐτήν. Τοῦτο εἶναι εὐτυχία.

Ἐὰν αἰσθανόμεθα ὡς καθῆκον τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, ἐὰν αἰσθανόμεθα ὡς καθῆκον τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν πλησίον, τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ καλόν, ὀφείλομεν πολλῷ μᾶλλον νὰ αἰσθανώμεθα ἀγάπην πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. Τοῦτο βεβαίως καλεῖται ὑψηλὸς ἐξιδανικευμένος ἐγωισμός. Πᾶν ὅ,τι τέλειον καὶ ὑψηλὸν ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἐγωισμοῦ ὑπαγορεύεται εἶναι εὐτυχία. Εὐτυχία εἶναι ἀγάπη, εἶναι χαρά, εἶναι συναίσθημα. Δὲν διαβλέπει οὐδεμίαν σχέσιν τῆς εὐτυχίας πρὸς τὸν πλοῦτον, πρὸς τὴν ὕλικὴν ἀπόλαυσιν. Δὲν ἦσαν ἄρα γε εὐτυχεῖς οἱ ἄγιοι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας μάρτυρες, ἐπιδεικνύοντες τὴν ἀφθαστον ἐκείνην αὐταπάρνησιν καὶ τὴν ἄρρητον ἐκείνην πρὸς τὰ μαρτύρια περιφρόνησιν, διὰ τῶν ὁποίων ἠλπίζον ὅτι θὰ πλησιάσουν ἔτι μᾶλλον τὸν πνευματικόν των πατέρα ; Δὲν ἦτο τοῦτο δι' αὐτοὺς ἡ πλήρωσις ἐνὸς θείου ἰδανικοῦ, ἐνὸς εὐσεβοῦς πόθου, ὅστις ὑπηρετοῦτο ἀπὸ ἑνα ἀκόμη ὑψηλότερον ἐγωισμόν ;

Δὲν ἦσαν ἄρα γε εὐτυχεῖς οἱ μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης, ὅσοι εὖρον οἰκτρὸν θάνατον ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου των νυχθημερὸν ἀπαύστως ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς θεραπείας νόσων ἀθεραπεύτων, αἵτινες μαστίζουν τὴν ἀνθρωπότητα ;

Ἡ μήπως εἶναι εὐτυχὴς ὁ κόλαξ συναναστροφόμενος τὸν «καλὸν κόσμον» ἢ ὁ πλούσιος ἀνὰ μέσον τῆς πολυτελείας καὶ γλιδῆς τῶν μεγάρων του ;

Ναί, καὶ τοῦτο ἀπετέλεσεν ἕνα πόθον διακαῇ δι' αὐτὸν καὶ τὸν ἐκίνησε πρὸς μίαν δραστηριότητα ἐντατικὴν, ἵνα πληρώσῃ τοὺς πόθους του. Ἀλλ' ὅμως δὲν ὑπηρετοῦνται τοῦτο ἀπὸ τὸν ὑψηλόν

ἐγωισμόν. Ὑπηγορεύθη ἀπὸ ἓνα χθαμαλὸν ἐγωισμόν, ἀπὸ ἓνα ποταπὸν αὐτοσυναίσθημα.

Ἡ εὐτυχία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ. Εἶναι συνήθως ὅ,τι ἔχομεν. Καὶ διὰ τοῦτο ματαίως ἀναζητοῦμεν αὐτὴν ἀλλαχοῦ. Ὅταν δὲ τέλος, κουρασμένοι καὶ ἀποπλανηθέντες ἐπιστρέφομεν εἰς ἑαυτούς, εὐρίσκομεν τὴν θεϊαν φλόγα ἀμυδρὰν ἢ ἐσβεσμένην. Συνήθως ὅμως ἡ σκέψις μας δημιουργεῖ τὰς θλίψεις ἡμῶν καὶ τὰς δυστυχίας. Τί ὑπάρχει μεγαλύτερον μαρτύριον διὰ τὸ φρόνημα τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν διαρκῆ φόβον τοῦ ἀναποφεύκτου θανάτου; Καὶ ὅμως δι' ἄλλους, ἄλλως σκεπτομένους, ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου εἶναι γλυκεῖα καὶ παρήγορος ἐλπίς.

Βεβαίως τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα ἐπιδρῶν σπουδαίως ἐπὶ τῆς εὐτυχίας ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἐξασκοῦμεν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτῶν καὶ συνήθως ὁυθμίζομεν ταῦτα. Ἡ τελειότης τῆς εὐτυχίας ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἑναρμονίσωμεν τὰς σκέψεις ἡμῶν πρὸς τὸν βίον ἡμῶν. Ἐὰν ὁ βίος μας συμφωνεῖ πρὸς τὰς μυστηριώδεις τῆς συνειδήσεώς μας ῥοπάς, τοῦτο εἶναι βεβαίως τελειότης εὐτυχίας. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἤδη ἃς στρέψομεν τὰ βλέμματα ἡμῶν.

Παναγιώτης Κ. Δημακόπουλος (Δ' 1928-29).

788.—47. Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰών.

Ὑπάρχει ἄρα γε εὐτυχία ἐν τῷ κόσμῳ; δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι εἰς τὸ τρικυμιῶδες πέλαγος τῆς ζωῆς ὑπάρχει σταγὼν εὐτυχίας; ἢ τὰ ἀνθρώπινα σκάφη πλέουν πάντοτε εἰς πέλαγος δυστυχίας; Τὰ ἐρωτήματα ἀλληλοσυγκρούονται εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου. Προσπαθῶ νὰ εὕρω μίαν ἀπάντησιν. Προσπαθῶ, ἀλλὰ ματαίως. Ἐχει ἤδη παρῆλθει τὸ μεσονύκτιον. Τὸ ἔκκρεμές, μόνος σύντροφος τῆς νυκτερινῆς ἡσυχίας, κτυπᾷ ἀργά, μελαγχολικὰ τὰς ὥρας. Αἴφνης μελάνος πέπλος καλύπτει τοὺς ὀφθαλμούς μου. Οἱ ἦχοι τοῦ ἔκκρεμοῦς ἀκούονται ὁλονὲν ἀμυδρότεροι καὶ τέλος παύουν. Τὸ πᾶν βυθίζεται εἰς τὸ σκότος

Περνοῦν ὀλίγαι στιγμαὶ βαθείας σιγῆς καὶ τὸ σύννεφον τοῦ σκότους ἀρχίζει νὰ διαλύεται. Λεπτὸν μόνον στῶμα ὑπολείπεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξαφανίζεται. Τὸ βλέμμα μου πλανᾶται ἐλεύθερον πλέον. Μὲ ἀπορίαν παρατηρῶ γύρω μου. Ποῦ εὐρίσκομαι; Κῦμα ἀνθρώπων, ὑψηλὰ οἰκοδομήματα, με κάμνουν νὰ ἀντιληφθῶ τὴν θέσιν μου. Εὐρίσκομαι εἰς πολὺάνθρωπον πόλιν.

Ἄσυναισθήτως, παρὰ τὴν θέλησίν μου, παρασύρομαι ἀπὸ τὸν ἀνθρώποχέιμαρρον καὶ αἰφνιδίως εἰσέρχομαι εἰς μεγαλοπρεπὲς κτίριον. Παντοῦ πολυτέλεια καὶ χλιδή. Τάπητες πολυτελεῖς, ἐπιπλαβαρύτιμα καὶ ἀπειρία προσωπικοῦ ἐν ἐπισήμῳ στολῇ συμπληροῦν τὴν γενικὴν πολυτέλειαν. «Ὁ πλοῦτος ὁλόκληρος κατοικεῖ ἐδῶ», ἐσκέφθην. «Τί εὐτυχὴς ἀληθῶς θὰ εἶναι ὁ οἰκοδεσπότης! Ἡ εὐτυχία ὠρισμένως θὰ ἔχῃ ἐναγκαλισθῇ τὸν ἀξιοζήλευτον αὐτὸν θνητόν». Αἴφνης τὸ βλέμμα μου πίπτει εἰς ἓνα γέροντα ὠχρόν, ἀσθενικόν, ἐξαπλωμένον ἀκίνητον εἰς μεγαλοπρεπὲς ἀνάκλιτρον. Εἶναι ὁ οἰκοδεσπότης. Πιάσκει ἀπὸ ἀνίατον νόσημα. Τίποτε δὲν δύναται νὰ τὸν σώσῃ. Τὰ χρήματα εὐρίσκονται εἰς τοὺς πόδας του, ἀλλὰ ἡ εὐτυχία εἶναι μακρὰν του.

Κατέρχομαι καὶ συνεχίζω τὸν δρόμον μου. Ὡθούμενος ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῶν κεντρικωτάτων τῆς πόλεως ἀρτηριῶν διέρχομαι ἀπὸ τὰς πλουσίας τῆς πόλεως κατοικίας, ἀπὸ οὐρανομήκεις οὐρανοξύστας. Παντοῦ νομίζω ὅτι θὰ εὕρω τὴν εὐτυχίαν, ἀλλὰ διαρκῶς ἀπατῶμαι. Ἡ εὐτυχία πράγματι εὐρίσκεται ὀλίγον ὀπισθεν τοῦ πλούτου καὶ δὲν ἔχει τις παρὰ νὰ τείνῃ τὴν χεῖρά του, διὰ νὰ τὴν συλλάβῃ, ἀλλὰ ὁ πλοῦτος εὐρίσκεται πάντοτε ἔμπροσθεν καὶ ἐμποδίζει. Ὁ πλοῦτος ἐπλησίασε πράγματι τοὺς πλουσίους εἰς αὐτὴν, μία μόνον μικρὰ τάφρος τοὺς χωρίζει, ἀλλὰ ἡ τάφρος αὐτὴ εἶναι πάντοτε τάφρος. Ἡ εἶναι πλήρης ἀπὸ τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας ἢ ἐκχειλίζει ἀπὸ τὸν χεῖμαρρον τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν πικριῶν. Καὶ ὅταν προσπαθῇ τις γὰ τὴν ὑπερβῇ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὔτε γέφυρα οὔτε κανὲν πλοιάριον, βυθίζεται πλεον διὰ παντός.

Καὶ ἡ περιοδεία μου ἐξακολουθεῖ. Τώρα διέρχομαι ἀπὸ πτωχότερας συνοικίας. Ἐχει πλεον σκοτεινιάσει. Οἱ ἔρημικοὶ καὶ ἀπόκεντροι δρομίσκοι τῆς συνοικίας φωτίζονται κάπου κάπου ἀπὸ τὰ ἡμιφωτισμένα παράθυρα κανενὸς ὑπογείου. Ὁ ἄνεμος συρρίζει. Πλησιάζω εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ἡμιφωτισμένα παράθυρα. Τὰ παραθυρόφυλλα, ἄνευ ὑαλοπινάκων κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀφήνουν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ ὑγρὸν ὑπόγειον ὅλον τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος. Εἰς τὸ δωμάτιον ἢ μᾶλλον τὴν τρώγλην αὐτὴν πολυμελὲς οἰκογένεια κάθηται γύρω ἀπὸ μίαν παλαιὰν καὶ ἀθλίαν τράπεζαν. Ὀλίγος ἄρτος καὶ ὀλίγον ὕδωρ ἀποτελεῖ τὸ πενιχρὸν τῆς οἰκογενείας δεῖπνον. Τὰ παιδιὰ πεινοῦν καὶ ἐναγκαλίζονται τὴν μητέρα των, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ τὰ παρηγορήσῃ, ἐν ᾧ τὸ βλέμμα της πίπτει ἱκετευτικὸν πρὸς τὸν σύζυγόν της. Ἐκεῖνος σκυθρωπός, κατασυντετριμμένος κοι-

τάζει πρὸς τὴν γῆν θλιβερά. Ἡ δυστυχία ἔχει ἀπλώσει τὰ δίκτυα της ἐκεῖ

Δυνατὴ τοῦ ἀνέμου πνοὴ μὲ ἀναγκάζει νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν μου. Διατρέχω τοὺς σκοτεινοὺς καὶ ἐρήμους δρομίσκους τῆς συνοικίας. Αἱ σκηναὶ τῆς δυστυχίας διαδέχονται ἀλλήλας. Τὸ φάσμα τῆς ἀθλιότητος πλανᾶται διαρκῶς. Ματαίως ζητῶ νὰ ἀνεύρω τὴν εὐτυχίαν ἐν μέσῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος. Οἱ πτωχοὶ θεωροῦν ὡς εὐτυχίαν τὼν τὸν πλοῦτον. Δὲν τὸν ἔχουν; δὲν εἶναι εὐτυχεῖς. Ἐὰν τὸν ἀποκτήσουν, τότε καὶ πάλιν δὲν θεωροῦν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς. Ὁ ὀφθαλμὸς μου προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ ἔστω καὶ μίαν ἀκτίνα εὐτυχίας. Ἀλλὰ τὰ τέλματα τοῦ βορβόρου τῆς δυστυχίας καλύπτουν τοὺς πτωχοὺς. Μία μικρὰ λάμψις ἀναφαίνεται διὰ μίαν στιγμὴν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐξαφανίζεται ἀμέσως. Διατρέχω ὅλην τὴν πόλιν, εἰσδύω εἰς ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἀναδιψῶ ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ εὐτυχία δὲν ἀνευρίσκεται. Ἡ πόλις δὲν περιέχει τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ ποῦ λοιπὸν εὐρίσκεται αὕτη;

Ἐγκαταλείπω τὴν πόλιν. Διασχίζω τώρα τοὺς ἐκτεταμένους ἀγρούς. Εἶναι ἄνοιξις καὶ ἡ φύσις ἀναγεννᾶται. Ἡ δροσερὰ χλόη καλύπτει τὴν γῆν, ἐν ᾧ μυριίδες ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ πληροῦν τὴν ἀτμόσφαιραν μὲ τὰ μεθυστικά των ἀρώματα. Τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων διασχίζόμενα ἀπὸ ἐλαφρὰν αὔραν θροῖζουν. Ποίμνια προβάτων, ὡς μικραὶ λευκαὶ κηλίδες, βόσκουν παρὰ τὰ ὕδατα μικροῦ ὕδατος, ἐν ᾧ αἱ φλογέραι τῶν βοσκῶν δονοῦν τὸν ἀέρα μὲ τὰς γλυκείας μελωδίας των. Ἐπὶ τέλους ἀνευρέθη ἡ εὐτυχία! Οἱ ποιμένες αὐτοὶ ὥρισμένως θὰ ἔχουν ὡς σύντροφον τὴν ἀσύλληπτον αὐτὴν νύμφην.

Ἀλλὰ πόσον ἀπατῶμαι! Ναὶ μὲν ἡ φλογέρα των διαγέει κύματα μελωδίας, ναὶ μὲν ζοῦν εἰς τὸν ἐπίγειον αὐτὸν παράδεισον, ἀλλὰ τὴν εὐτυχίαν δὲν ἔχουν ἀποκτήσει. Ἡμεῖς ἴσως νὰ τοὺς θεωρῶμεν εὐτυχεῖς, ἀλλ' αὐτοὶ ὅμως δὲν τὸ αἰσθάνονται καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερον. Διότι ἡ εὐτυχία πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς τοιαύτη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον. Ἐκαστος τὴν φαντάζεται διαφορετικά, διότι εἶναι μία ψυχικὴ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπομένως εἶναι σύμφωνός πρὸς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον. Πολλὰκις συναντᾶται, ὅχι ὅμως μόνῃ της, ἀλλὰ φερομένη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἐλπίδος. Ἡ νύμφη αὕτη παίζει χαριέστατα πέριξ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἀραχνούφαντος πέπλος της ἐγγίζει συχνὰ αὐτοὺς, ἢ φαεινὴ της φρσιογνωμία τοὺς φωτίζει, ἀλλὰ οὐδέποτε μένει διὰ

παντὸς πλησίον των. Εἶναι μία ψυχὴ μὲ πολύχρωμα πτερὰ πασπαλισμένα μὲ χρυσὴν κόνιν, ἡ ὁποία πτερυγίζει εἰς τὸν κόσμον. Ὁ ἄνθρωπος τείνει τὴν χεῖρά του, τὴν συλλαμβάνει καί, ὅταν ἀνοίξῃ τὴν παλάμην του, δὲν εὐρίσκει τίποτ' ἄλλο παρὰ μόνον λεπτὴν κόνιν. Εἶναι τέλος ὁ πολυπόθητος λιμὴν, εἰς τὸν ὁποῖον τείνει νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος. Τὸ πλοῖόν μας παλαίει πρὸς τὰ κύματα, παρσύρεται ἀπὸ τὰ ρεύματα, ἀλλὰ ἡμεῖς προσπαθοῦμεν νὰ φθάσωμεν πάντοτε εἰς τὸν λιμένα. Τὰ κύματα ὀγκοῦνται, ἀπειλοῦν νὰ μᾶς καταπνίξουν, ἀλλὰ ἡ ἐλπίς τῆς ἐπιτυχίας πτερυγίζει πάντοτε ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας. Καὶ ὅταν λοιπὸν νομίζωμεν ὅτι ἐφθάσαμεν πλεόν εἰς αὐτόν, αἴφνης ἐξαφανίζεται ἐμφανιζόμενος μακρὰν πάλιν ἡμῶν. Καὶ ἂν μὲν τὸ σκάφος μας εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρόν, ὥστε νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ τὸν πλοῦν, τότε προσπαθοῦμεν νὰ πλησιάσωμεν ἐκ νέου εἰς τὸν λιμένα, ὁ ὁποῖος καὶ πάλιν θὰ ἀπομακρύνεται. Ἄν δὲ ἡ τρικυμία ἔχει χαλαρώσει τοὺς ἀρμούς του, διανοίγεται καὶ βυθίζεται εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ ὠκεανοῦ. Κάποτε κατορθώνει νὰ εὔρῃ ὀλίγην εὐτυχίαν, ἡ γαλήνη διαδέχεται τὴν τρικυμίαν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος τῆς συμφορᾶς ταράσσει πάλιν τὸ πέλαγος καὶ ἡ θαλασσοταραχὴ συνεχίζεται . . .

Ὑπάρχει λοιπὸν εὐτυχία; Ἀπόλυτος εὐτυχία δὲν ὑπάρχει, διότι ἡ εὐτυχία εἶναι ἰδανικόν, εἶναι αἴσθημα, δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ὕλην. Ἡ ψυχὴ τείνει πρὸς αὐτήν. Τὸ πνεῦμα προσπαθεῖ νὰ τὴν περιπτυχθῇ, ἀλλὰ ἡ σὰρξ ἐμποδίζει. Προσπαθοῦμεν, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον πνεῦμα, εἶναι καὶ ὕλη καὶ ὡς ὕλη ὑπόκειται εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ἡ ψυχὴ κατορθώνει κάποτε νὰ τὴν συλλάβῃ, ἀλλὰ τὸ σῶμα δὲν δύναται. Ἀκτῖνες ἐλπίδος φωτίζουν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πάντοτε ἀκτῖνες.

Τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας οὐδέποτε φωτίζει ἀπ' εὐθείας τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ πάντοτε διαχέομενον ἐπὶ τῆς ὕλης.

Ἀλέξιος Σ. Καραβασίλης (Δ' 1928-29).

789.—48. Τὸ αἰωνίως ἀσύλληπτον.

Ὑπάρχει εὐτυχία; Ἐχει δίκαιον ὁ Σοφοκλῆς λέγων ὅτι εὐτυχεῖς εἶναι ἔκείνοι, τῶν ὁποίων ὁ βίος εἶναι ἄγευστος τοῦ ποτηρίου τῶν πικριῶν;

Βεβαίως εἰς αὐτὰ τὰ δύο μεγάλα ἐρωτηματικά, ἅτινα ὑπὸ τὸν σκοτεινότερον πέπλον κρύπτουν τὴν ὁρθήν, τὴν προσήκουσαν ἀπάν-

τησιν, προκειμένου νὰ λάβω τὸ θάρος νὰ ἐκδηλώσω κρίσιν εἰς γνωμικόν, τὸ ὁποῖον ἐξέφερε μέγας τῆς ἀρχαιότητος δραματικός, δὲν θὰ ἀποφανθῶ, εἰ μὴ μόνον ἀφοῦ διὰ τῆς σκέψεως ἀκολουθήσω τὸ λαβυρινθῶδες σύμπλεγμα τῶν ὁδῶν, τὰς ὁποίας οἱ διάφοροι διαπεπλασμένοι ἐγκέφαλοι ἔχουν χαράξει πρὸς εὗρεσιν καὶ ἀπόκτησιν τοῦ λαμπροῦ τούτου θησαυροῦ, τοῦ στόχου ὅλων τῶν βλέψεων, τοῦ Αὐτοκράτορος πάσης τῆς ζωῆς κινήσεως. Ἐκεῖ ζητεῖ ὁ νοῦς μου νὰ εὕρῃ, ἐὰν ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοὺς ἐρευνητὰς τῆς εὐτυχίας εὕρῃ τις τὴν ἀπόλυτον τοιαύτην ἢ ἐὰν τις συνήντησε τὸν λαμπρὸν τοῦτον φάρον τῆς ζωῆς ἀκάλυπτον, ἀμόλυντον, διασκορπίζοντα μὲ τὸ λευκόν του φῶς καὶ τὴν τελευταίαν ὀμιχλώδη ἀτμόσφαιραν, τὴν ὁποίαν δημιουργεῖ περὶ τοῦ καταγίγης τῆς ζωῆς, καὶ ἐὰν τὸ θεῖον τοῦτο φῶς τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὸν περιζήτητον λιμένα του, τὸν ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς σκοπέλους τῶν πικριῶν καὶ ἀπὸ τοὺς κλυδωνισμούς, τοὺς ὁποίους προκαλεῖ τὸ πάντοτε ταραγμένον πέλαγος τῆς βιοπάλης. Ζητῶ νὰ εὕρω τοὺς ἀτρώτους, ζητῶ νὰ εὕρω τοὺς ἐμβαπτισμένους εἰς τὰ νάματα τῆς πηγῆς τῆς εὐτυχίας, ἡ ὁποία τόσον φειδωλή, σταγόνα πρὸς σταγόνα, παρέχει τὸ βάλαμον παντὸς πόνου.

Ἀλλὰ ἀλλοίμονον! οἱ ἄτρωτοι ἔχουν τὰ τρατά των, ὅπου ὁ δαίμων τῆς δυστυχίας ἐκτοξεύει καὶ ἐνσφηνώνει τὰ βέλη του, τὰ ἐμβαπτισμένα εἰς τὸ δηλητήριον αὐτῆς. Τὰ νάματα τῆς εὐτυχίας μόλις προλαμβάνουν νὰ δροσίσουν πρὸς στιγμὴν τὰ χεῖλη τῶν ἀποκαμωμένων ἐκ τῶν μακρῶν ἀναζητήσεων ἐρευνητῶν αὐτῆς, ἅτινα πάλιν ξηραίνονται εὐθὺς ἀπὸ τὸν καυστικὸν λίβα, ὅστις πνέει συμπαρασύρων καὶ φέρων μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ὕσιν τῆς πρώτης τοὺς γογγυσμούς, τοὺς θρήνους, τοὺς ἀπελπισμούς τῶν ἀγωνιζομένων καὶ ζητούντων εἰς τὴν ἀμώδη ἔρημον τῆς ζωῆς, ὅπως τὴν φθάσουν, ὅπως αὐτὴ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς παντοῖους κινδύνους, πού τοὺς περιβάλλουν. Καὶ ὅταν, ὦ ἄνθρωπε, πληρώσῃς τὸ πλατύστομον σταμνὶ σου (καθὼς λέγει ὁ Πολέμης) καὶ πρὸς στιγμὴν θεωρηθῇς εὐτυχής, διότι ἔχεις τὴν ὑγείαν σου, τὴν εὐμαρείαν σου, τὴν εἰς τὴν κοινωνίαν ὑπόληψίν σου, διότι τέλος εἶσαι πνευματικῶς ἀκέραιος, ἄρα γε ἔχεις ἀποκτήσει τὴν ἀπόλυτον τοιαύτην, θὰ εἶσαι ἄρα γε τοιοῦτος, οἷον θεωρεῖ ὁ Σοφοκλῆς τὸν εὐτυχῆ; Θὰ δυνηθῇς ἄρα γε νὰ ἰσορροπήσῃς τὸ σταμνὶ σου, διὰ νὰ μὴ χύσῃς τὸ πολύτιμον περιεχόμενόν του, τὸ ὁποῖον μὲ μυρίους κόπους ἀπέκτησες;

Πῶς εἶναι τοῦτο δυνατόν, ἀφοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπικρατεῖ ὁ ἀναλλοίωτος νόμος τοῦ νὰ θεωροῦμεν ὅτι εἶναι καλύτερα τὰ ὅσα δὲν ἔχομεν τῶν ὅσων ἔχομεν ; Πῶς θὰ χορέσῃ τις τὴν ψυχὴν του, ἥτις παραδιδομένη εἰς μίαν ἐπιθυμίαν γεννᾷ ἄλλην, ἥτις ἀξάνεται κατ' ἔντασιν καὶ βίαν ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ ἔχει ἐγκαταλειφθῇ εἰς αὐτήν, ἐφ' ὅσον παραδιδομένη πλέον εἰς τὰς ἐπιθυμίας δὲν ἀνῆκει εἰς ἑαυτήν, ἐφ' ὅσον εἶναι ματαία ἢ πλήρωσις αὐτῆς, διότι εἶναι ἀκόρεστος ;

Πλὴν ὅμως τοῦ νόμου τούτου, ὅστις θέτει φραγμοὺς εἰς τὴν εὐτυχίαν, πῶς εἶναι δυνατόν τὸ μὲ ὁστᾷ καὶ σάρκας ἀνθρώπινον αὐτὸ πλάσμα νὰ μείνῃ ἀκλόνητον εἰς τὰ κτυπήματα τῆς δυστυχίας, τῆς ἀντιπάλου τῆς πρώτης, τῆς ἐχούσης ὡς συνδρομητὰς τῆς τὸ γῆρας καὶ τὰς ἀσθενείας καὶ ἄλλους παράγοντας συντείνοντας εἰς τὸ νὰ εἶναι αὕτη σχετικὴ καὶ παροδική ; Λοιπὸν ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀνεξάντλητος αὕτη πηγὴ τῆς εὐτυχίας ; Μήπως, ἂν τὴν ζητήσῃ, ἤθελε τὴν εὑρεῖ τις εἰς τὸν πλοῦτον ; ματαίως ἠγωνίσθη, διότι πολλοὶ πλοῦσοι, ἂν καὶ ἔχουν ὅλα τῶν τὰ ἀγαθὰ καὶ θὰ ἐπερίμενέ τις νὰ εἶναι εὐτυχεῖς, εἶναι δυστυχεῖς, ἐν ᾧ πολλοὶ πτωχοὶ καὶ πένητες δὲν εἶναι τόσον ὅσον φαίνονται, ἀλλὰ πολλάκις οὗτοι εἶναι εὐτυχέστεροι τῶν πρώτων.

Ἄλλὰ τότε εἰς τὴν δόξαν μήπως ἔγκειται αὕτη ; Ὁχι, διότι ὅσον καὶ ἂν ὁ φιλόδοξος ἀπολαύσῃ τὰς δόξας, τὰς τιμὰς, τὰ ἀξιώματα, τὰ ὅποια ὠνειρεύθη, πάλιν θὰ κατατρώχεται ὑπὸ παρομοίων ἐπιθυμιῶν. Μήπως ἔγκειται εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς αὕτη ; Πῶς δύναται νὰ εὑρεθῇ εἰς αὐτὰς ἡ εὐτυχία, ἀφοῦ τὸ ἴδιόν μας τὸ σῶμα ἀπὸ τὰς καταχρήσεις θὰ γίνῃ ἀέναος πηγὴ δυστυχίας ;

Μήπως τέλος εἰς τὴν πολυμάθειαν, εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν ἐπιστήμην ; Τίποτε ἄλλο δὲν θὰ μάθωμεν ἀπὸ αὐτὰς παρὰ μόνον τὴν γυμνότητά μας, τὴν τελείαν ἀμάθειάν μας, τὰ ὅποια μᾶς ἀπογοητεύουν καὶ αποθαρρύνουν, προκαλοῦντα τὴν ἀνίαν καὶ τέλος τὴν ἀδιαφορίαν μας.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἀπόλυτος εὐτυχία οὐδαμοῦ τῆς ὕλης ἀπαντᾷ, ἔπεται ὅτι αὕτη θὰ εὐρίσκεται εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς ὕλης καὶ τῶν πνευμάτων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐκπηγάξει. Αὕτη δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰ κιβώτια τὰ τρίζοντα ἐκ τοῦ χρυσοῦ τῶν Κροίσων, ἀλλ' ἐκεῖ, ὅπου αἰῶνας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Θεανθρώπου τὴν ἔτοποθέτησαν οἱ Ἕλληνες, εἰς τὸν μῦθον τοῦ Κλεόβιδος καὶ Βίτωνος. Ἐκεῖ, ὅπου ἐπήγαινε μὲ τὸ χαμόγελον εἰς τὰ χεῖλη ὁ πρόδρομος

τοῦ Χριστιανισμοῦ Σωκράτης δεχόμενος τὰς ἀκτινοβολίας αὐτῆς ἐκεῖ, ὅπου τέλος μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σωτῆρος χιλιάδες μαρτύρων ἐπορεύοντο εἰς τὸν βωμὸν τῆς θυσίας μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ ἀπολαύσουν τὴν ἀπόλυτον εὐτυχίαν.

Καὶ ἡ σημερινὴ ζωὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μία προπαρασκευὴ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ἀνεπισκιάστου, τῆς λαμπρᾶς εὐτυχίας τῆς εὐρισκομένης εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς κλίμακος τῆς ἀγιότητος τῆς ἐνούσης τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς.

Σπυρίδων Ἡ. Κοπανίτσας (Δ' 1928-9).

790—49. Ἡ εὐτυχία.

«... ὁ δ' οὐδὲν ἔρπει θνατῶν βίος· πάμπολος ἐκτὸς αἵας» ἰσχυρίζεται ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Καὶ γεννᾶται τὸ αἰώνιον ἐρώτημα, διὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ὁποίου συγκρούονται οἱ ἄνθρωποι χαρακτηῖρες καὶ ἰδέαι: «Υπάρχει εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον ἢ ὄχι;»

Καὶ πράγματι εἶναι ἓνα ζήτημα, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν δύναται τις νὰ ἀπαντήσῃ ἀπολύτως καὶ κατηγορηματικῶς: «Υπάρχει εὐτυχία» ἢ «Δὲν ὑπάρχει εὐτυχία». Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχῃ μόνον εὐτυχία ἢ μόνον δυστυχία.

Διότι, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος ἔξῃ εἰς ἓν πέλαγος διαρκoῦς εὐτυχίας, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συγκρίνῃ τὴν κατάστασίν του μετὰ μίαν δυστυχίαν — ἀφ' οὗ δὲν θὰ ὑπῆρχε —, δὲν θὰ τοῦ ἔκαμνεν αὐτὴ ἐντύπωσιν καὶ ἐπομένως δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὐσιαστικῶς εὐτυχία δι' αὐτόν. Ἐὰν πάλιν ὑπῆρχε μόνον δυστυχία, αὐτὴ δὲν θὰ ἦτο κακὴ διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εὐρίσκετο ποτὲ εἰς καλυτέραν κατάστασιν, καὶ πάλιν ἐπομένως δὲν θὰ ὑπῆρχε δυστυχία. Εἶναι λοιπὸν τὰ πράγματα σχετικὰ. Οὔτε τελεία εὐτυχία ὑπάρχει βεβαίως οὔτε ὅμως καὶ αἰωνία δυστυχία. Ἀλλὰ καὶ αἱ δύο βαδίζουν ἀχώριστοι εἰς τὴν μακρὰν ὁδὸν τῆς ζωῆς, ἀπαραίτητος σύντροφος ἢ μία τῆς ἄλλης.

Πῶς τὰς βλέπουν ὅμως οἱ ἄνθρωποι; αὐτὸ ἐξαρτᾶται φυσικᾶς ἀπὸ τὸν χαρακτηῖρα καὶ τὴν ιδιοσυγκρασίαν ἐκάστου· ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον αἰσιόδοξοι, ὑπάρχουν καὶ ἀπαισιόδοξοι. Ἄλλοι βλέπουν τὴν εὐτυχίαν κυριαρχοῦσαν, ἄλλοι τὴν δυστυχίαν. Ποῖοι ἔχουν δι-

καιον ; Κατὰ τὴν γνώμην μου οἱ πρῶτοι. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι αὐτὴ ἡ εὐτυχία, ἀπ' οὗ ὑποστηρίζεις ὅτι ὑπάρχει ; Αὐτὴ εἶναι ὀλίγον δύσκολος ἀπάντησις.

Πολλοί, οἱ διψῶντες τὴν εὐτυχίαν, στρέφουν τοὺς ὀφθαλμούς των πρὸς τὴν ἐκθαμβωτικὴν λάμψιν τοῦ πλούτου, ὅπου φαντάζονται ἐνθρονισμένην αὐτήν. Ἐν τούτοις δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος πάντα τὸ ἀνάκτορον τῆς εὐτυχίας. Βεβαίως εἶναι ἐν ἐκ τῶν μέσων, μὲ τὰ ὁποῖα δύνανται τις νὰ καταστῇ εὐτυχής· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλαι τάσεις στερεώτεραι, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ Εὐτυχία. Ποῖος ἐκ τῶν δύο εἶναι εὐτυχέστερος ; Ὁ πλούσιος ἐκεῖνος, ὅστις ἔχει τὴν καρδίαν αὐτοῦ πεπωρωμένην ἀπὸ κακίας καὶ πλεονεξίαν, ὅστις μισεῖ καὶ μισεῖται, ἢ ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος, ὅστις, ἂν καὶ τρέφει τὴν οἰκογενειάν του ὀλίγον δυσκόλως μὲ τὸ ἡμερομίσθιον του, εἶναι ὅμως καλός, ἀγαπᾷ καὶ ἀνταγαπᾶται ὑφ' ὧν ;

Ἀναντιρρήτως ὁ δεύτερος. Ἡ Εὐτυχία οὔτε ἀγοράζεται οὔτε παραγγέλλεται ! Ὑπάρχει περσικὸς τις μῦθος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ μέγας βασιλεὺς, ἂν καὶ πανίσχυρος καὶ πᾶμπλουτος, ἦτο δυστυχέστατος. Ἐκάλεσε λοιπὸν τοὺς ἀστρολόγους, διὰ νὰ τοὺς συμβουλευθῇ. Ἐκεῖνοι τοῦ εἶπον ὅτι τότε μόνον θὰ ἐγίνετο εὐτυχής, ἐὰν ἐφόρει χιτῶνα ἀνθρώπου τελείως εὐτυχοῦς. Ἀνεξήτησαν αὐτὸν τὸν ἀνθρωπον μεταξὺ τῶν καλυτέρων καὶ εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν, ἀλλ' οὗτος δὲν εὐρέθη. Τέλος εὗρον ἓνα χωρικὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, ὅστις ἐξεπλήρωσεν ὅλους τοὺς ὅρους τοῦ χρησμοῦ. Ἀλλ' ἀλλοίμονον ! Τὸ φάρμακον ἦτο πάλιν ἀνέφικτον· διότι ὁ χωρικὸς δὲν ἐφόρει χιτῶνα !

«Ναί, κύριε, λέγουν ὅμως τινὲς μὲ ἀνόητον ἰδέαν ἐμπεποτισμένοι, ἡ εὐτυχία οὔτε ἀγοράζεται οὔτε παραγγέλλεται, ἀλλὰ οὔτε ἐξαργατᾶται ἀπὸ τὸν ἀνθρωπον. Τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δυστυχίαν τὴν δίδει ἡ Τύχη καὶ μόνον αὐτή».

Ἡ τύχη ; ποία τύχη ; διατί ἔχει ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτὴ ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ τῆς δυστυχίας καὶ εὐτυχίας τῶν ἀνθρώπων τὰ ἐνθυμίζει ἡ τύχη ; Ὅχι ! μυριάκις ὄχι ! Ἡ τύχη ποσῶς δὲν ἀναμειγνύεται εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ εἶναι ὀρθότατον τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο τοῦ Ἐπικτήτου : «Καὶ ἡ εὐτυχία μας καὶ ἡ δυστυχία μας ἐξαργατῶνται ἀπὸ τὴν θέλησίν μας».

Μάλιστα, ἡ εὐτυχία μας ἐξαργατᾶται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους. Ὡς μὴ ἀναζητοῦμεν αὐτὴν εἰς ἐξωτερικά καὶ ἐφήμερα πράγματα οὔτε εἰς ψευδεῖς καὶ ὀλιγολέπτους ἀπολαύσεις, ἀλλὰ ἐντὸς ἡμῶν, ἐντὸς

τῶν καρδιῶν μας ! Ἄς ῥίψη καθεὶς ἐν βλέμμα πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, ἃς ἐξετάσῃ εἰλικρινῶς τὴν ψυχὴν του καὶ θὰ ἴδῃ ὅτι, ἂν εἶναι δυστυχής, τοῦτο προέρχεται ἐξ ἰδίου σφάλματος. Ἀλλὰ τότε πρὸς τί τὸ λογικὸν καὶ ἡ ἐλευθέρα βούλησις, εἰὰν τὰ πάντα ἐξαρθῶνται ἀπὸ τὴν τύχην ; Ἄς προσπαθῇ ὁ ἄνθρωπος νὰ σταθεροποιήσῃ τὸν χαρακτῆρά του, νὰ ἀποκτήσῃ θέλησιν ἰσχυράν, νὰ ἐργάζεται, νὰ εἶναι οἰκονόμος, φρόνιμος, νὰ διατηρῇ τὴν ὑγείαν του προσεκτικῶς· ἐξ ἄλλου ἃς ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμά του, ἃς ἐξαγνίσῃ τὴν ψυχὴν του, ἃς ἀπορροφᾶται ἀπὸ πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς ἀπολαύσεις καὶ κυρίως νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, ὥστε καὶ νὰ ἀνταγαπᾶται, καὶ τότε θὰ αἰσθανθῇ τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν νὰ πλημμυρῇ τὴν καρδίαν του !

Ἡ ὑγεία, ἡ θέλησις, ἡ ἐργασία, ἡ φρόνησις, ἡ οἰκονομία καὶ ἡ ἀγάπη, ἡ μεγάλη ἀγάπη, σχηματίζουν τὸ ἀπαρασάλευτον βᾶθρον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται τὸ πολυπόθητον ἄγαλμα τῆς εὐτυχίας. Μήπως καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἐνὸς ὡραίου βιβλίου δὲν εἶναι μία εὐτυχία ;

Ἐπάρχουν περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας μία ὑπερτάτη δύναμις ἐπισωρεύει ἐναντίον ἡμῶν σωρείαν συμφορῶν χωρὶς νὰ δυνάμεθα, παρ' ὅλας τὰς δυνάμεις ποὺ καταβάλλομεν, παρ' ὅλην τὴν θέλησιν μας, νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ αὐτάς.

Αὐταὶ ὅμως αἱ περιπτώσεις καὶ εἶναι σπάνιαι καὶ πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔπρεπε νὰ γίνουν συμφώνως μὲ τὸν ὑπέρτατον θεῖον νόμον, ὅστις διευθύνει τὸ σύμπαν. Γενικῶς ἡ εὐτυχία μας ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, τὸ ἐπαναλαμβάνω.

Ἐνθυμοῦμαι τὸ θέρος εἰς τὴν ἐξοχὴν μίαν σκηνήν, ποὺ ἔβλεπον διὰ τοῦ παραθύρου μιᾶς οἰκίας, διερχόμενος καθ' ἑπείραν ἔμπροσθεν αὐτῆς. Εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιον τὸ φωτιζόμενον ὑπὸ μιᾶς λυχνίας ἐκάθητο πέριξ τῆς πτωχικῆς τραπέζης ὅλη ἡ οἰκογένεια. Τὸ δεῖπνον θὰ ἦτο πτωχικόν, καθὼς καὶ ἡ οἰκογένεια, ἐν τούτοις ὅμως ποία γαλήνη, ποία ὁμόνοια ἐβασίλευεν ἐντὸς αὐτῆς ! Εἰς τὰ χεῖλη ὅλων ἐπλανᾶτο τὸ μειδίαμα τῆς χαρᾶς καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἀντανεκλᾶτο ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀγάπη ἡ συνδέουσα τόσον στενῶς αὐτὰ τὰ πλάσματα ἀνεπλήρωνε τὰ πάντα. Πόσῃν εὐτυχίαν δὲν ἀπέπνεεν αὐτὴ ἡ εἰκὼν, πόσας φορὰς δὲν μοῦ ἐνέβαλλεν ἐπανειλημμένως τὴν σκέψιν «ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι μόνος ἡ πηγὴ τῆς εὐτυχίας !»

Ἐξ ἄλλου ἡ θέα ἐνὸς μαγικοῦ τοπίου, μιᾶς ὑπερόχου φυσικῆς καλλονῆς, αἱ οὐράνιαι ἁρμονίαι μιᾶς γλυκείας μουσικῆς δὲν μᾶς

πληροῦν, δὲν ὑπερχειλίζουν τὰς καρδίας ἡμῶν μὲ εὐτυχίαν;

Ἄλλὰ ἄς στρέψωμεν ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμούς μας πρὸς τὴν δυστυχὴ ἐκείνην οἰκογένειαν τῶν Λαβδακιδῶν, τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν Ἀντιγόνην. Τί συμβαίνει λοιπὸν καὶ τόσαι συμφοραὶ ἐπισωρεύονται ἁλλεπαλλήλως ἐπ' αὐτήν; Μήπως ἡ τύχη πάλιν; καὶ εἰς αὐτὴν φυσικὰ τὴν ἀποδίδει λέγων ὅτι «θεῶν τις κατακρημνίζει αὐτάς». Ἀλλὰ ἐὰν ἐξετάσωμεν βαθύτερα τὴν ψυχὴν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν μελῶν αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, θὰ ἴδωμεν ὅτι αὐτοὶ καὶ μόνον πταίουν δι' ὅλας αὐτάς τὰς συμφοράς καὶ οὐδεὶς ἄλλος.

Διότι, ἐὰν ὁ Οἰδίπους δὲν ἦτο ὀξύθυμος, ὥστε νὰ θυμώσει, ὅταν τὸν ἐκτύπησεν ὁ Λαῖος ἀπὸ τὸ ἄρμα του, καὶ νὰ τὸν φονεύσῃ, οὔτε θὰ ἐγίνετο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν οὔτε θὰ ἤρχετο εἰς τὸν ἀνόσιον ἐκείνον γάμον μὲ τὴν μητέρα του. Ἀλλὰ τέλος πάντων ἐγένοντο αὐτά. Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ νὰ βασιλεύσουν ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνείκης, ἐὰν οὗτοι δὲν ἦσαν πλεονέκται, ἐγωισταὶ καὶ ματαιόδοξοι, ἐὰν εἶχον τὴν ἀμοιβαίαν ἐκείνην ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὑποχωρητικότητα, δὲν θὰ προήρχετο ἐκείνη ἡ ῥῆξις διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου, ἀποτέλεσμα τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ χυθῇ τόσον αἷμα, νὰ φονευθοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ δύο παρασύροντες εἰς τὸν τάφον καὶ τὴν Ἀντιγόνην!

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι μόνον αὐτοὶ ἦσαν οἱ ὑπαίτιοι τῶν συμφορῶν; Τί ἐρεϊπώνει λοιπὸν τὴν εὐτυχίαν μας; Ὁ ἐγωισμός, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀλαζονεία, ἡ ματαιοδοξία καὶ ὅλαι αἱ παραπλήσια μὲ αὐτάς κακίαι.

Ἐπομένως ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ διορθώσωμεν τὸν χαρακτῆρά μας καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ παρασκευάσωμεν, νὰ δημιουργήσωμεν τὴν εὐτυχίαν μας. Νὰ τελειοποιηθῶμεν, νὰ προάγωμεν τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν μας, νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸν βίον μας τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο διδάγμα τοῦ Ἰησοῦ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ θὰ ἴδωμεν, θὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀληθινὴν εὐτυχίαν. Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν «ἐναρετώτατος πάντων ὁ τελειοποιῶν τὸν ἑαυτὸν του καὶ εὐτυχέστατος ὁ αἰσθανόμενος ὅτι τελειοποιεῖται». Δὲν εἶναι τοῦτο πολὺ ἀληθές;

Εὐνόητον εἶναι φυσικὰ ὅτι εὐρίσκει κανεὶς τὴν εὐτυχίαν ὅπου θέλει, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει δυστυχία. Τοῦναντίον!

Ἐν τούτοις ὅμως μὲ τὸ νὰ ἀναζητῶμεν καὶ νὰ εὐρίσκωμεν τὴν εὐτυχίαν ἐλαφρόνομεν τὰ βάρη τῶν δυστυχιῶν τῆς ζωῆς. Τώρα θὰ μὲ ἐρωτήσετε: Ὑπάρχει κανεὶς, ὅστις πῶσὼς νὰ μὴν ἐδοκίμασε τὴν

πικρίαν τῶν συμφορῶν; Αὐτὸ βεβαίως εἶναι ὀλίγον ἀπίθανον.
Πάντως ὅμως:

«Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν».
Στέφανος Δ. Δημητριάδης (Δ' 1928-9).

791—50. Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν.

Ὅποιον δίδαγμα, ὁποία κοινωνικὴ ἀρχὴ δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὰς πέντε αὐτὰς λέξεις! Μία θεωρία μὲ στρατεύματα ἐπιχειρημάτων, τὴν ὁποίαν ὁ δαιμόνιος Σοφοκλῆς ἤντησεν ἀπὸ τὸν λαβύρινθον τῶν γνώσεών του, ὁρμώμενος ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον τῆς Ἀντιγόνης, προβάλλει ἔμπροσθέν σας, ὅταν ἀναγινώσκετε αὐτὰς τὰς λέξεις. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀντιτίθενται εἰς αὐτὴν καὶ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχει εὐτυχία καὶ τὴν ἀποδίδουν ἄλλοι εἰς τὴν τύχην, ἄλλοι εἰς τὸν πλοῦτον, ἄλλοι εἰς τὰς ἀρετάς· ἐν τούτοις ὅμως ὅλοι αὐτοὶ σφάλλονται. Εἶμαι ἀπαισιόδοξος; ἀπλούστατα ἐκφράζω μίαν καθαρὰν ἀλήθειαν. Συμφωνῶ πρὸς τὸν Σοφοκλέα. Ἰδεώδης εὐτυχία, ὅπως τὴν αἰσθάνεται καὶ ὅπως τὴν ἐπιζητεῖ—διότι ποῖος δὲν ἐπιζητεῖ τὴν εὐτυχίαν;—ὁ ἄνθρωπος, δὲν ὑπάρχει. Αὐτὴ, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ αὐταπάτη, διότι μετ' ὀλίγον θὰ ἐπέλθῃ ἡ δυστυχία, διὰ νὰ κατακημίῃ τὸ οἰκοδόμημα, ποὺ πρὸς στιγμὴν τοῦ ἔκτισεν ἡ εὐτυχία. Χαρακτηριστικώτατα τοῦ ὁμιλεῖ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἓνα ἀρχαῖον ῥητόν, ὅτι δηλαδὴ δὲν ὑπάρχει εὐτυχία, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀκολουθῇ δυστυχία.

Παρακολουθήσατε τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἧς ὥρας γεννηθῇ μέχρις ὅτου ἀφήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν πνοὴν εἰς τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον· θὰ ἴδῃτε ὅτι εἶναι πλήρης δυστυχιῶν. Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις θὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἔκλαυσε ποτέ; Ποῖος, ὅστις θὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι δὲν ὑπέστη κλονισμούς; Ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀστέρα. Ἀνατέλλει ἡμιφανὴς, μεσουρανεῖ καὶ κατόπιν δύει. Ἀλλὰ πόσα νέφη καὶ ἄλλα ἐμπόδια δὲν τὸν ἐκαμνὰ νὰ ἐξαφανισθῇ;

Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ἄνθρώπους, οἵτινες ἐγνώρισαν καλὰ τὰς αὐταπάτας αὐτάς, αἵτινες ὑπὸ τῶν ἄλλων καλοῦνται εὐτυχεῖς, καὶ ὅμως τὴν δυστυχίαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποφύγουν. Σήμερον ὁ Τζὼν Ροκφέλλερ, ὁ υἱὸς τοῦ πλουσιωτέρου τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκ τῶν πλουσιωτέρων, λέγει: «Καλύτερον νὰ εἶχον τὴν

ὕγειάν μου καὶ νὰ ἤμην πτωχὸς ἐργάτης παρὰ ὅπως εἶμαι τώρα καὶ δὲν δύναμαι νὰ φάγω», διότι πάσχει ἐκ χρονίου στομαχικοῦ ἀθεραπεύτου νοσήματος. Ὁ Μέγας Ναπολέων, ὅστις ἀπὸ ἀπλοῦ λοχαγοῦ ἐγένεν αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, ἐγνώρισεν ἡμέρας δόξης ὅσον οὐδεὶς ἄλλος καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη παρὰ τὸ ὅτι ἦτο κοσμοκράτωρ νὰ ἀποφύγῃ τὸ μοιραῖον. Τὸ Βατερλώ ἦλθε καὶ ἦλθε τρομερόν, ἀνεπανόρθωτον. Ὑπῆρξε πλέον σὺφρων καὶ πλέον ἠθικός ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Σωκράτην; καὶ ὅμως ποίαν ζωὴν καὶ ποῖον τέλος ἔσχε; Ἡ τύχη ὑπεστήριξε τὸν Πομπήιον ὅσον οὐδένα ἄλλον, εἰς τὰ Φάρσαλα ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν. Οὔτε λοιπὸν ὁ πλουῦτος οὔτε ἡ τύχη οὔτε αἱ ἀρεταὶ δύνανται νὰ καταστήσουν ἓνα ἄνθρωπον ἰδεωδῶς εὐτυχῇ. Μόνον αὐταπάτας δύνανται νὰ τοῦ προσφέρουν.

Καὶ θὰ μοῦ ἐλέγατε: «Διὰ τί ὁ κόσμος ἐδημιούργησεν αὐτὴν τὴν λέξιν, ἐνῶ κατ' οὐσίαν ἡ ἐννοιά της οὐδόλως ὑφίσταται;» Τὴν ἐδημιούργησε, διότι τείνει ἡ ἀνθρωπότης νὰ φθάσῃ εἰς αὐτήν.

Σήμερον ὅλος ὁ κόσμος τρέμει καὶ φοβεῖται τὸν θάνατον, ὅστις ἔρχεται νὰ ἀπολυτρώσῃ τῶν δυστυχῶν, καὶ ὅμως ποῖος γνωρίζει ἂν δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ εὐτυχία; Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰσχύει καὶ σήμερον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς πρὸ 2½ χιλιετηρίδων. Καὶ θὰ ἰσχύῃ μέχρις οὗτου, ὅπως εἶπον ἀνωτέρω, ἡ ἀνθρωπότης φθάσῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον τελειότητος, ὥστε νὰ μὴ ἔξῃ ἀνάγκη τῆς εὐτυχίας. Εὐδαίμονες λοιπὸν, οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν τοιαῦτοι.

Ὁρέσσης Ἰ. Μαζαράκης (Δ' 1928-9).

792—51. Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν.

Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ Σοφοκλῆς λέγων αὐτοὺς τοὺς ἀθανάτους λόγους «εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν»! Εἶθε νὰ μὴ ὑπῆρχεν ἡ δυστυχία. Εἶθε νὰ μὴ ἐδοκίμαζον οἱ ἄνθρωποι τὸ πικρὸν ποτήριον τῆς δυστυχίας. Ἀλλὰ μάτην ὅλα τὰ εἶθε! Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυσικὸν κατόπιν μιᾶς εὐτυχίας νὰ γευθῇ τὸ ποτήριον τῆς δυστυχίας. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι εὐτυχής, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν εἶναι πλούσιος, ὅσονδήποτε τέλος καὶ ἂν εἶναι πανίσχυρος μονάρχης, εἶναι ἀδύνατον νὰ κατορθώσῃ ν' ἀποφύγῃ τὴν δυστυχίαν. Ὅπως δὲν δύναται νὰ ἀποχωρισθῇ τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματός του,

οὕτω δὲν δύναται ν' ἀποχωρισθῇ τὴν δυστυχίαν. Ὅπουδ' ἴποτε καὶ ἂν ὑπάγῃ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ τὸν ἐπισκεφθῇ ἡ δυστυχία.

Ἀληθῶς πόσον ὀλέθρια εἶναι τὰ ἀποτελέσματα ταύτης ! Τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ! Οὐδεὶς δύναται νὰ τῆς ἀντισταθῇ. Βλέπομεν ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων ἡ δόξα μεσουρανεῖ, βλέπομεν ἀνθηροτάτας πόλεις, παμπλούτους, νὰ δεσπόζουν ἐπὶ ἄλλων χωρῶν, βλέπομεν τέλος μονάρχας πανευτυχεῖς νὰ βασιλεύουν ἐπὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, τέλος ὅμως καὶ οὗτοι μίαν ἡμέραν δὲν θὰ δυνηθοῦν ν' ἀποφύγουν τὴν δυστυχίαν. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν θνητὸν ἐκείνῳ, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπισκεφθῇ ἡ δυστυχία ! Δὲν κορέννεται μόνον ἀπὸ τὰς βασάνους τὰς ἰδικὰς του, ἀλλὰ ἐξαπλοῦται εἰς ὅλας τὰς μετ' αὐτὸν γενεάς, μέχρις ὅτου καταστρέψῃ αὐτὰς παντελῶς. Μία ἀπλὴ συκοφαντία δύναται νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν μεσουρανοῦσαν δόξαν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Εἰς πόλεμος δύναται νὰ καταλύσῃ τὴν πανίσχυρον χώραν. Τέλος μία στάσις καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ καταλύσῃ καὶ τὸν πλεόν ἰσχυρὸν μονάρχην.

Ἀλλὰ ἅς μὴ τρέχωμεν εἰς ἀοριστίας. Ἄς ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν παλαιάν Ἱστορίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἅς ἴδωμεν μερικὰ γεγονότα. Ποῖος ἄλλος βασιλεὺς ἦτο πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν Λυδὸν βασιλέα Κροῖσον ; Ποῖος ἄλλος ἦτο εὐτυχέστερος αὐτοῦ ; Καὶ ὅμως ! Ποῖος ἐφαντάσθη ποτέ, ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς θὰ ἐκινδύνευσεν μίαν ἡμέραν νὰ καῖζων καὶ νὰ χάσῃ ὅλα του τὰ πλούτη ; Ποῖος ἄλλος θνητὸς εἶχε μεγαλύτεραν δόξαν καὶ εὐτυχίαν ἀπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα ; Καὶ ἰδοὺ ὅμως πῶς ἐτελείωσεν. Μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Βατερλώ ἐπὶ Ἀγγλικῷ πλοίου ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν ἀναπολῶν τὰς παρελθούσας δόξας καὶ εὐτυχίας.

Ἐνθυμηθῆτε τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανόν. Πόσον ὥραϊα ἐβασίλευεν εἰς τὸν Βυζαντιακὸν θρόνον ! Ἀρὰ γε νὰ ἐφαντάσθῃ ποτέ, ὅτι θὰ τοῦ συνέβαινεν αὐτὸ τὸ τρομερὸν δυστύχημα, ἡ στάσις τοῦ Νίκα ; Πόσας συγκινήσεις ὑπέστη μέχρις ὅτου κατ' ὥρθωσεν νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ κράτος του ; Καὶ τέλος αὐτὴ ἡ κρατερὰ Τουρκία, ἡ κατακτήτρια, ἡ κοσμοκράτειρα, νὰ ἐσκέφθῃ ποτέ, ὅτι μίαν ἡμέραν ἐμελλε νὰ κατατροπωθῇ ὑπὸ μιᾶς δρακὸς ἀνθρώπων ;

Ἡ κοσμοκράτειρα Ῥώμη κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους δὲν ἐβασίλευεν ἐπὶ ὅλου σχεδὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ; Μήπως δὲν ἦτο ἡ πλουσιωτέρα ἐξ ὅλων τῶν πόλεων, μήπως δὲν εἶχε τείχη ἀπόρητα ; Καὶ ὅμως ἡ δυστυχία ἠδυνήθη νὰ ὑπερνικήσῃ ὅλα ταῦτα τὰ

ἐμπόδια καὶ ὑπὸ μορφὴν ἑνὸς Ἀλαρίχου ἐπροξένησε τόσα δυστυχήματα. Λοιπὸν ἀναγινώσκοντες ὅλα τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ δυστυχία πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρεῖ καὶ τὸ πᾶν ὑποχωρεῖ ἔμπροσθεν αὐτῆς.

Πόσον δίκαιον λοιπὸν εἶχεν ὁ Σοφοκλῆς, λέγων τὸ ἀθάνατον αὐτό : «Μακάριοι οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν» !

Σπυρίδων Χ. Μαμφρέδας (Δ' 1928-9).

793—52. Ὑπάρχει εὐτυχία ;

Πολλὰς φορὰς κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τοὺς μοναχικοὺς περιπάτους μου ἀληθοχόλησε τὴν σκέψιν μου τὸ αἰώνιον ζήτημα : « Ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον εὐτυχία ἢ παντοῦ, ὅπου εὐρίσκεται ἄνθρωπος, σὺρει μὲ τὴν ὑπαρξίν του καὶ τὴν δυστυχίαν ; »

Ἦρχιζε τότε ὁ νοῦς μου νὰ ἐργάζεται καὶ περιπίπτων ἀπὸ σκέψεως εἰς σκέψιν εὐρισκόμην ἐντὸς ὀλίγου εἰς ἓνα πέλαγος ἀλληλοσυγκρουομένων σκέψεων. Δὲν ἠδυνάμην νὰ καταλήξω εἰς κανὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα καὶ τότε ὅλη ἡ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ψυχικὴ μου κατάστασις κατέληγεν εἰς ἓνα σιγαλὸν ἥσμα. Τὸ ἔπαλλον μόνος καθὼς ἐπεριπάτουν καί, ἐν ᾧ προηγουμένως δὲν ἠδυνάμην νὰ εὗρω ἐὰν ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον εὐτυχία, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, εἰς τὸν ἐξοχικὸν μου περίπατον, μὲ μόνην τὴν συντροφίαν τῆς καρδίας μου, ὅπως λέγει ὁ ποιητής, ἠσθανόμην ὅτι μαζὶ μὲ τὴν ἀπόλυτον ψυχικὴν μου γαλήνην, μαζὶ μὲ τὰς ὥραιας εἰκόνας τῆς φύσεως, μαζὶ μὲ τὸ ἄρωμα τῆς ἐξοχῆς ἀπελάμβανον καὶ τὴν «εὐτυχίαν», ἓνα αἶσθημα δηλαδὴ ἀπολύτου εὐχαριστήσεως, ἓνα αἶσθημα ἀπολύτου ἱκανοποιήσεως ἀπὸ τὰ πέριξ καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου.

Προχθὲς ἀνεγίνωσκον τὴν « Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἔφθασα εἰς ἓνα στίχον, ὁ ὁποῖος μὲ ἔκαμε νὰ σταθῶ καὶ νὰ τὸν κοιτάξω ἐπ' ὀλίγον σκεπτικός : « *Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν.* » Καὶ αὐτὸς ὁ στίχος μὲ ἔκαμε νὰ ἐνθυμηθῶ ἐκ νέου ἐκείνας τὰς σκέψεις μου καὶ μοῦ ἔδωσεν ἀφορμὴν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τώρα, ὅτε εἶμαι μεγαλύτερος, νὰ ἐξετάσω βαθύτερον καὶ μὲ μεγαλύτεραν σοβαρότητα ἐὰν ἡ εὐτυχία ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον ἢ ἐὰν αὕτῃ εἶναι μία καθαρὰ οὐτοπία.

Εἶναι νῦν βαθεῖα. Ὅλα ἔχουν κλίνει εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς ἀναπαύσεως. Εἶμαι μόνος εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἔχω μεγάλην διάθεσιν νὰ σκεφθῶ ἐπὶ τοῦ αἰωνίως ἀλύτου προβλήματος. Ἀφήνω

τὴν φαντασίαν μου ἐλευθέραν νὰ πετάξῃ εἰς ἄλλα περιβάλλοντα καὶ ἢ σκέψῃς ἀρχίζει νὰ ἐργάζεται.

Ὅταν μία κοινωνία ἀνθρώπων ἀναφέρει τόσον συχνὰ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον της τὸ ὄνομα ἑνὸς ἀτόμου, αὐτὸ φανερώνει ὅτι τὸ ἄτομον μὲν αὐτὸ ὑπάρχει, τὰ πρόσωπα δέ, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν τὴν κοινωνίαν, τὸ γνωρίζουν. Ἐνα ὅμοιον δύναται νὰ εἴπῃ τις διὰ τὴν εὐτυχίαν. Ἐκαστος ἀνθρώπος πολλὰς φορὰς ἀναφέρει τὴν λέξιν αὐτήν. Αὐτὸ φανερώνει ὅτι ὑπάρχει μὲν εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον, εἶναι δὲ αὕτη γνωστὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειτα εἶναι ἕνας ἀκόμη σπουδαιότατος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει εὐτυχία. Διότι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν αὕτη, τότε ἀσφαλῶς δὲν θὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ δυστυχία. Διότι τότε ἡ δυστυχία θὰ ἦτο μία φυσιολογικὴ κατάστασις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν πικρίαν καὶ τὴν ἀθλιότητα αὐτῆς. Διὰ νὰ ὑπάρχῃ λοιπὸν δυστυχία εἰς τὸν κόσμον (καὶ ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει αὕτη), πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει καὶ εὐτυχία, διότι αὕτη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία κάμνει αἰσθητὸν τὸν πόνον τῆς δυστυχίας.

Ἀλλὰ τί εἶναι εὐτυχία, διὰ τὴν ὁποίαν τόση συζήτησις γίνεται; Ποῦ ἔγκειται καὶ πόσον διαρκεῖ αὕτη; Πρὶν προχωρήσω περὶ σσότερον εἰς τὸ θέμα μου θὰ ἤθελον νὰ ἀναφέρω ἕναν ὀρισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀνέγνωσα κάποτε καὶ ὁ ὁποῖος μοῦ φαίνεται ὡς ὁ πλέον ὀρθός.

«Εὐτυχία εἶναι ἡ ψυχικὴ κατάστασις τοῦ ἀτόμου κατὰ τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκπληροῦται εἰς διαρκῆς αὐτοῦ πόθος».

Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὀρισμοῦ ὅτι ἡ εὐτυχία εἶναι μία ψυχικὴ κατάστασις, ἡ ὁποία διαρκεῖ μίαν στιγμήν. Καὶ πραγματικῶς οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκράτησε τὴν εὐτυχίαν ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς χεῖράς του. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εὐτυχία διαρκῆς. Εὐτυχία εἶναι μία στιγμή, ἡ ὁποία ἀποσπᾶται ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας στιγμὰς τῆς ζωῆς καὶ μᾶς χαρίζει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἡ ψυχὴ μας. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ποθεῖ. Ἐὰν αὕτη ἡ στιγμή δὲν μένῃ ἐλαχίστη, ἀλλ' ἔγινῃ ὥρα, ἀλλὰ γίνῃ ἡμέρα, ἀρχίζει σιγὰ νὰ κρυώνῃ ἡ εὐτυχία καὶ τὸ ἄτομον ἐξοικειοῦται πρὸς αὐτήν καὶ ζῇ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν της καὶ χωρὶς νὰ ἐννοῇ τὴν ἡδονήν, τὴν ὁποίαν αὕτη χαρίζει.

Ἡ εὐτυχία λοιπὸν δὲν διαρκεῖ, δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν πὼς διαρκεῖ περισσότερον ἀπὸ μίαν καὶ μόνην στιγμήν.

Καὶ ποῦ ἔγκειται ἡ εὐτυχία ; «... Εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἑνὸς διακαοῦς πόθου...» Καὶ ὅπως ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ξεχωριστοὺς πόθους, ξεχωριστὰ ὄνειρα, ξεχωριστὰς ἐλπίδας, εἶναι φανερόν ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος διαφορετικὰ αἰσθάνεται τὴν εὐτυχίαν. Διὰ τὸν ἐπιστήμονα ἡ προαγωγή τῆς ἐπιστήμης του, διὰ τὸν φιλόδοξον ἡ ἀποκτήσεις δόξης, διὰ τὸν ποιητὴν ἕνας μοναχικὸς περίπατος εἰς τὴν ἔξοχὴν, μέσα εἰς τὴν φύσιν τῆς ἀνοίξεως, κάτω ἀπὸ τὰς ἀνθισμένας ἀμυγδαλᾶς, μέσα εἰς τὰ ἀρώματα τοῦ ἀγροῦ, διὰ τὸν φιλήδονον ἡ ἡδονή, διὰ τὸν χαρτοπαίκτην ἡ χαρτοπαιξία, διὰ τὸν ζωγράφον μία μαγευτικὴ θερινὴ δύσις εἰς μίαν ἔρημον καὶ ἀπόκρημνον ἀκτὴν τῆς πατρίδος του, διὰ τὸν πεινασμένον ἕνα καλὸν φαγητόν, διὰ τὸν μουσικὸν ἕνας περίπατος εἰς τὸ δάσος κατὰ μίαν σεληνόλουστον θερινὴν νύκτα, μὲ μόνην διακοπὴν τῆς ἀπολύτου σιγῆς ἀπὸ τὸ γλυκὺ κελιάδιμα τῶν ἀηδόνων, διὰ τὸν πτωχὸν ἡ ἐλπίς μιᾶς καλυτέρας αὔριον, αὕτῃ εἶναι ἡ εὐτυχία. Διαφέρει ῥιζικῶς εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ἀναλόγως τῶν πόθων του, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του, ἀναλόγως τῆς ψυχῆς του.

Ἡ σκέψις μου κουρασμένη ἐπανερχεται καὶ προσηλοῦται ἐπάνω εἰς τὴν φράσιν τοῦ Σοφοκλέους :

«Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν».

᾽Ω Σοφοκλῆ, πῶς ἔπεσεν ὁ θεὸς νοῦς σου εἰς ἕνα τοιοῦτον σφάλμα ; Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι εἰς τὸν βίον των νὰ μὴν ἐδοκίμασαν οὐδεμίαν πικρίαν ;— ᾽Ωστε δὲν ὑπάρχει εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον ;—

Ναί ! ᾽Εχεις δίκαιον. Δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ εἰπέ μας : Ὅταν μετὰ τὴν παράστασιν τῆς Ἀντιγόνης ἐσεῖοντο τὰ μάρμαρα τοῦ θεάτρου ἀπὸ ζητωκραυγὰς καὶ ἐπαίνους δι' ἐσέ, δὲν ἡσθάνθης εἰς τὴν ψυχὴν σου ἕνα θεῖον αἶσθημα ; Δὲν ἐδάκρυσες ; Δὲν ἐφίλησες τὴν χεῖρα τοῦ γέροντος πατρός σου ; Δὲν ἐνηγκαλίσθης τὸν πλέον στενὸν σου φίλον καὶ δὲν τοῦ εἶπες κλαίων, ἐν ᾧ συγχρόνως ἐγέλας, «Εἶμαι τώρα εὐτυχής.... Εἶμαι ἀπεράντως εὐτυχής...» ;

᾽Ω Σοφοκλῆ, ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτος εὐτυχία εἰς τὸν κόσμον, πρέπει νὰ παραδεχθῇς ὅτι ὁ δημιουργὸς δὲν μᾶς ἐστέρησε τῆς στιγμιαίας. Καί, ἂν δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀπόλυτον, ἐν τούτοις ζῇ στίγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας δύναται νὰ εἴπῃ πῶς εἶναι εὐτυχής. Καὶ εἶναι αὐταὶ αἱ στιγμαί, αἱ ὁποῖαι ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὥρας ὁλοκλήρους εὐτυχίας. Εἶναι αἱ

στιγμαὶ αὐταὶ αἱ δλόχουσαι ἀναλαμπαὶ γλυκοῦ φωτὸς μέσα εἰς τὸ σκότος τῆς ἀγωνιώδους ζωῆς μας.

Δημήτριος Ἀ. Μορέττης (Δ' 1928-29).

794—53. Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν.

Ὁ Σοφοκλῆς ὑπὸ τὸν ποιητικὸν τῆς Ἀττικῆς οὐρανὸν μὲ τὴν θελκτικὴν μοῦσάν του κρούει καὶ τὰς πλέον λεπτὰς χορδὰς τῆς καρδίας μας. Μέσα εἰς τὴν τέχνην του, μέσα εἰς τὴν δυνάμιν του, μέσα εἰς τὸ ὑπέροχον τάλαντόν του ψάλλεται ἡ ἀνθρωπότης, ὄχι ὁμως θριαμβεύουσα, ὄχι νικῶσα, ὄχι κυριαρχοῦσα, ἀλλὰ πονοῦσα. Μὲ τοὺς θεῖους τῆς λύρας του τόνους εἰκονίζει βαθέως τοὺς ἀγῶνας, τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ ἀνθρώπου πλήρη δακρύων, πλήρη πόνου. Καὶ εἰς μίαν στιγμήν ὑπερτάτου οἴκτου δι' αὐτὴν ὑμνεῖ φεῦ! ἐκείνους, οἵτινες ἠτύχησαν, ὑμνεῖ ἐκείνους, τῶν ὁποίων τὴν ζωὴν οὐδενίᾳ δυστυχία ἐτάραξεν, ἐκείνους, τοὺς ὁποίους οὐδέποτε ὁ πόνος συνεκλόνησεν.

Ἄρά γε ὑπάρχουν τοιοῦτοι; ἐγεννήθησαν ποτέ; ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι σκοπὸς τῆς ζωῆς μας εἶναι ἡ εὐτυχία καὶ ὁμως ἀποθνήσκομεν μὲ τὸ παράπονον εἰς τὰ χεῖλη ὅτι ματαίως ταύτην ζητοῦμεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ εὐτυχία διὰ τὸν ἀνθρώπον κατήντησε μία λέξις μαγική, φασματώδης. Ἐὰν πρὸς στιγμήν στρέψωμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, ἔαν πρὸς στιγμήν ζητήσωμεν νὰ ἀνατάμωμεν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, δὲν θὰ εὕρωμεν παρὰ τὸν πόνον καὶ τὴν ὁδύνην, τὸ δάκρυ καὶ τὸν θρήνον, τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸν φόβον. Ἐὰν διὰ τῆς ἱστορίας ἀνατρέξωμεν εἰς παλαιότερους χρόνους, τὰ αὐτὰ συμπτώματα θὰ συναντήσωμεν παντοῦ ἢ ἀπογοήτευσιν ὁποιονδήποτε καὶ ἂν ἐρωτήσωμεν οὐδεὶς θὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι αἰσιοδοξεῖ διὰ τὸ μέλλον. Καὶ ἔνῳ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα μᾶς παρουσιάζουν τὸ παρόν, μὲ τοὺς πλέον τραγικοὺς χαρακτηρισμοὺς μᾶς ὁμιλοῦν διὰ τὸ παρόν, καὶ τὸ μέλλον ὥς σκοτεινὸν καὶ ἀπαισιόδοξον μᾶς παρουσιάζουν, ἐκφράζονται διὰ τὸ παρελθὸν μὲ τὰ πλέον ὥραϊα χρώματα, παρουσιάζουν τοῦτο ὥς τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ τοῦ γλυκυφθόγγου ἀγορητοῦ τῶν Πυλίων μέχρι τοῦ Schopenhauer τοὺς αὐτοὺς ἀπογοητευτικοὺς λόγους θὰ ἀκούσωμεν. Ὅλοι ἐκφράζονται περὶ ἑνὸς παρόντος ὃχι τόσο ἱκανοποιητικοῦ, περὶ μιᾶς ζωῆς, ἥτις εἶναι μεστὴ πικριῶν καὶ ὁδύνης, περὶ ἑνὸς μέλλοντος τόσο σκοτεινοῦ. *Ἦδη γὰρ ποτ'.*

ἐγὼ καὶ ἀρείοισιν ἡέ περ ὑμῖν Ἀνδράσιν ὠμίλησα, ἀναφωνεῖ δὲ ὁ Νέστωρ. Μήπως τοὺς αὐτοὺς λόγους δὲν θὰ ἀκούσωμεν καὶ σήμερον; Οἱ καιροὶ ἥλλαξαν, τὰ ἥθη διεφθάρησαν, βαίνομεν πρὸς τὸν ἐκφυλισμόν·

Τὸ κάλλος ἐκλείπει,

τὸ ἔαρ νεκροῦται

καὶ ἀπάνω του λύπη

χειμῶνος ἀπλοῦται

ἀναφωνεῖ ὁ ποιητής.

Τὸ κακὸν ὑπερισχύει, τὸ καλὸν ἐξέλειπεν· ὁ κόσμος, ὡς κατήντησε, δὲν ἀξίζει νὰ τὸν ζῇ κανεῖς. Αἱ πικρίαι εἶναι τόσον πολλαί, αἱ λῦπαι τόσον μεγάλαι, ὑπὲρ τῶν ὁποίων κατατρώχεται ὁ κόσμος, ὥστε προτιμότερον εἶναι «ἢ τὸ γενέσθαι μηδέποτε» ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τιττόμενον». Κάτω ὁ κόσμος, κάτω ἡ ζωὴ, ἀναφωνεῖ ὁ Schopenhauer. Ματαιότης ματαιοτήτων τὰ πάντα ματαιότης, ἀναφωνεῖ ὁ Χρυσόστομος. Ἡ οὐσία τῆς ζωῆς δὲν εἶναι παρὰ ἡ λύπη. Ὁ κόσμος δὲν εἶναι παρὰ ὁ κάκιστος τῶν δυνατῶν κόσμων. Ζωὴ ἰσοῦται μὲ τὸ βούλεσθαι καὶ βούλεσθαι ἴσον πάσχειν, συνεπῶς ἡ ζωὴ ἰσοῦται μὲ τὸ πάσχειν. Οὕτως ἀποκλείει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν ὁ Schopenhauer τὴν εὐτυχίαν.

Ἀλλὰ μήπως εἰς τὴν Γαλλίαν, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἀνώτεραι ἀστικάι τάξεις ἀπελάμβανον ἐν μέσῳ ὁργίων τὴν ζωὴν, ὁ Jean Jack Rousseau δὲν ἐγείρει φωνήν, δια νὰ ἀπολυτρωθῇ ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀνυπόφορον κατάστασιν, ἀποδίδων αὐτὴν εἰς τὸν πολιτισμόν, εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ εἰς τὴν παιδείαν; Ὁ προσθέτων παιδείαν, λέγει, προσθέτει πόνον· διὰ τοῦτο ἅς ἐγκαταλείψωμεν τὰς πόλεις καὶ ἅς στραφῶμεν εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ εἰς τὰ δάση· ἐκεῖ θὰ εὕρωμεν τὴν εὐτυχίαν (L'état de nature). Οὕτως ἀποκηρύττων τὸν πολιτισμόν, τὴν παιδείαν, τὴν μόρφωσιν, εὐρίσκει τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν ἄγνοιαν. Αὐτά, λέγει, εἶναι τὰ καλὰ τοῦ πολιτισμοῦ, πόνοι, πικρίαι, βάσανα.

Ἀλλ' ἐνῷ οὗτοι ἀποκηρύττουν τὸ παρὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐνῷ διαδίδουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι εὐτυχία δὲν ὑπάρχει, ἐνῷ μᾶς στεροῦν καὶ τῆς πλέον μικρᾶς ἐλπίδος, μᾶς δεικνύουν ὡς μόνην διέξοδον τὴν αὐτοχειρίαν. Ἡ ζωὴ δὲν ἀξίζει, μᾶς λέγουν, δύνανται νὰ ὑπάρξῃ χειροτέρα. Ὅποιοιδήποτε βιβλίον καὶ ἂν λάβετε σήμερον, θὰ ἴδετε νὰ προσκολλᾶται εἰς τὴν ἀπαισιωτέραν ὄψιν τοῦ πολιτισμοῦ, παντοῦ τείνει νὰ δείξῃ τὴν διαφθοράν, παντοῦ τὴν

σκληράν, ὡς λέγουν, πραγματικότητα, παντοῦ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἠθικῆς, πάντος νόμου· εἶναι οἱ δὴθεν νατουραλισταί.

Μὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα παρατηροῦμεν ὅτι τὰ αὐτὰ συμπτώματα, ἡ αὐτὴ ἀσθένεια ὑπῆρχε καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἐὰν σήμερον κατέκλυσεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα, ἐὰν ἐπεξετάθη παντοῦ, δὲν πρέπει νὰ μὴ τὸ πιστεύσωμεν· δυστυχῶς εἶναι ὁ χαρακτηριστικὸς τόνος τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως χαρακτηριστικὸς τόνος τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος ἦτο ἡ ἀφελὴς χαρὰ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν πρώτων ἑκατονταετηρίδων τοῦ Μεσαιῶνος ἡ θρησκοληψία. Οὐδαμοῦ ἡ χαρά, οὐδαμοῦ ὁ γέλως, ἡ ἐλπίς ἀπέπτη, ἡ μελαγχολία εἶναι ἡ συντροφὸς τοῦ οἴκου, ἡ πικρία εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τοῦ κόπου.

Ἄλλ' ἔχομεν ὅμως δίκαιον νὰ ἐκλαμβάνωμεν τὰ πράγματα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ μήπως προσκρούομεν εἰς καμμίαν ἀρχήν; ἔχομεν δίκαιον νὰ ἀπαισιοδοξῶμεν διὰ τὸ μέλλον, ἔχομεν δίκαιον νὰ μὴ εὐχαριστούμεθα ἀπὸ τὸ παρόν, θὰ κερδίσωμεν ἀρά γε τίποτε ἀπὸ τὸ παρελθόν; ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὑπάρχει εὐτυχία καὶ ποία εἶναι;

Βεβαίως ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα, δὲν θὰ εἶναι παρὰ ἡ ἀναίρεσις ἢ μὴ τῶν ἀνωτέρω ἰδεῶν. Μὲ τὴν ὅχι τόσον ὥριμον ἡλικίαν μου, μὲ τὴν μικρὰν ἀκόμη διάνοιαν θὰ ἀποπειραθῶ νὰ ἐξετάσω ἐὰν ὄντως δικαία εἶναι αὕτη ἡ ἀποκήρυξις τῆς ζωῆς, ἡ ἀπεμπόλησις κάθε ἐλπίδος, ἡ ἄρνησις κάθε εὐτυχίας ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου.

Ἐκλαμβάνοντες τὸν κόσμον ὡς πηγὴν κακῶν, ὡς πλήρη πικριῶν, ὡς τὸν κακίστον τῶν δυνατῶν κόσμων, πράττομεν τὸ μέγιστον ἁμάρτημα, θεωροῦντες αὐτὸν ὡς κατασκευάσμα τοῦ πρώτου μαστροχαλαστή, τὸν πολὺπλοκον μηχανισμόν του ὡς μὴ ἔχοντα οὔτε λογικὴν οὔτε νόμους οὔτε σκοπόν. Ὑποβιβάζομεν τὸ ἔργον τοῦ Ὑψίστου, ὅστις ἐν πολλῇ σοφίᾳ πάντα ἐποίησεν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωροῦμεν τὸν κόσμον τοιοῦτον, ἐν ᾧ τὸ κακὸν καὶ ἡ ἀδικία ὑπερισχύει.

Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα μὲ τὴν κλεῖδα ἐνὸς ὠρολογίου, μὲ τὴν ταπεινὴν λογικὴν μας νὰ ἀνοίξωμεν ὁλόκληρον χρηματοκιβώτιον, τὸ βιβλίον τοῦ Ὑψίστου, τὸ σύμπαν.

Ἐχομεν δίκαιον νὰ ἀπαισιοδοξῶμεν διὰ τὸ μέλλον; Ἄλλ' ἡ ἱστορία αὐτὴ μᾶς διδάσκει ὅτι οἱ λαοί, οἵτινες ἀπώλεσαν πᾶσαν πρὸς βελτίωσιν καὶ προόδον ἐλπίδα, εἴτε συσπειρῶνται καὶ δημιουργοῦν ἐπαναστάσεις ἢ περιπίπτουν εἰς νάρκην.

Ἄλλὰ μήπως ἔχομεν δίκαιον νὰ ἐκθειάζωμεν τὸ παρελθόν ; πόσαι ἄρα γε βελτιώσεις καὶ πρόοδοι δὲν ἐσημειώθησαν κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους, πόσον ἠδυνήθη ὁ ὀρίζων τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης ; πόσον δὲν ἐβελτιώθη ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου (πρὸβ. τὴν θέσιν τῆς γυναικός, δούλου, πολίτου κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους) ; Διὰ τοῦτο εἶναι ἐντελὼς ἀσυγχώρητος ἡ προσκόλλησίς μας αὕτη εἰς τὸ παρελθόν, παρὰ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν τίποτε. Ἀλλὰ τότε ποῦ ἔγκειται ἡ εὐτυχία ; τί εἶναι αὕτη ; δύνανται νὰ μᾶς ἐρωτήσουν.

Ἡ μεγαλυτέρα λοιπὸν ἀποτυχία ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι παρεξηγοῦμεν αὐτὴν ταύτην τὴν εὐτυχίαν. Εὐτυχία δὲν εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι, ὅταν κατέχομεν, εἴμεθα εὐτυχεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἡ τέχνη, μὲ τὴν ὁποίαν μεταχειρίζομεθα ταῦτα. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς μίαν ὥραιάν του παραβολὴν μᾶς δίδει τὸν τρόπον τοῦ εὐτυχεῖν· τὸ λαμπρῶς καθαρίζειν, λέγει, δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν κιθάραν, ἀλλὰ εἰς τὴν τέχνην τοῦ καθαριστοῦ. Οὕτω καὶ ἡ εὐτυχία δὲν ὀφείλεται εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ εἰς τὸν χειρισμὸν τούτων τῶν ἀγαθῶν.

Οἱ περισσσότεροι ἐξ ἡμῶν νομίζομεν ὅτι εὐτυχία εἶναι ὁ πλοῦτος, τὸ χρῆμα, ἡ ἄνεσις· πόσον ἀπατώμεθα ! πόσον παρεξηγοῦμεν αὐτὴν ! Εὐτυχία εἶναι τὰ ἐσωτερικὰ ἀγαθὰ, εὐδαιμονία εἶναι ἡ καθαρὰ συνειδήσις, ἡ ἀρετὴ, ἡ τιμίᾳ ἐργασία, ἣτις βεβαίως συνδέεται καὶ μὲ κόπον· «*τῶν πόρων πωλοῦσι πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί*», λέγει ὁ Ἐπίχαμος. Λοιπὸν ἅς ἐργαζώμεθα, ἅς πονῶμεν ἅς μοχθῶμεν καὶ ἅς μὴ ἀναμένωμεν πάντα ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς μόνον. Ἐν τῇ τιμίᾳ ἐργασίᾳ, ἐν τῇ καλῇ συνειδήσει, θὰ εὕρωμεν, τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ τότε μόνον, ὅταν ἔχωμεν τὸ γνῶθι σαυτόν. Μὲ τὴν ἐπίγνωσιν τούτου εὐχομαι νὰ δημιουργήσωμεν τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν μας.

Ἰωάννης Θ. Παρασκευᾶς (Δ' 1928-29).

795—54. Ἡ Εὐτυχία ἐν τοῖς ἀνθρώποις.

«*Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἀγευστος αἰὼν*», ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ χοροῦ, ὁπότε ἐλαίετο ἡ Ἀντιγόνη, τὸ ἐνδοξον αὐτὸ προῖον ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Νὰ εἶεν ἄρα γε δίκαιον ὁ Σοφοκλῆς ; Ὑπάρχουν πράγματι τοιοῦτοι ἄνθρωποι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴ ἐγεύθησαν τὸ ἀπαίσιον κύπελλον τῶν πι-

κρίων, ἢ ἡ Εὐτυχία εἶναι πράγμα ἄγνωστον εἰς τὴν ματαίαν, ἐπιπονόν καὶ ἐλεεινὴν ζωὴν ἐπὶ τῆς γῆς ; Ὑπάρχει λοιπὸν Εὐτυχία ἐν ἡμῖν ἢ ὄχι ; . . .

Ἰδοὺ ποῖα ἐρωτήματα ἐβασάνιζον τὸν Σοφοκλῆν κατὰ τὴν δημιουργίαν τῆς Ἀντιγόνης του. Ἀφθονία ἐπιχειρημάτων ἀνεφύοντο εἰς τὸν ὥριμον αὐτὸν νοῦν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν ἐρωτήσεων τούτων. Ὑπερίσχυσαν τὰ δεύτερα, αὐτὸ ἀλήθει ἢ τραγωδία, αὐτὸς ἦτο ὁ σκοπὸς του.

Εὐτυχία δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἔννοια ἀφηρημένη διὰ τοὺς ἐν αὐτῇ οἰκοῦντας. Εἶναι ἰδανικὴ ιδιότης τοῦ τελείου, τοῦ ἀγαθοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ἐγεννήθη, διὰ νὰ δυστυχήσῃ, νὰ ὑποφέρῃ καὶ τέλος νὰ ἐκλείψῃ, συναποκομίζων πόνους, θλίψεις καὶ στεναγμούς. Ὁ κόσμος σκηνὴ, ὁ βίος πάροδος κατὰ τὸν Σοφοκλέα.

Ὅχι ὅμως, ὥς πρὸς τοῦτο ὁ Σοφοκλῆς ἠπατήθη. Ἐνα βλέμμα ἐπισκοπικὸν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ παρελθὸν μᾶς δεικνύει, ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ Εὐτυχία. Ἀλλὰ τί εἶναι Εὐτυχία ; Εἶναι κατάστασις μόνιμος ἢ στιγμιαία ; Ἐχει ὀρισθῇ ἀπὸ τὰ θέσφατα νὰ πίπτῃ τις εἰς αὐτὴν δι' ὀλίγον ἢ διὰ πολὺν χρόνον ; Ἀπαντᾷται γενικῶς αὕτη εἰς ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς ἢ ἐκλέγει ἡ ἀπονοῦς θεά, διὰ τὴν ὁποίαν ἔχουσι πλεθθῇ τόσα ἐγκώμια καὶ τόσοι θρόνοι, κατὰ προτίμησιν ὀλίγας ψυχὰς θνητῶν, διὰ νὰ στήσῃ ἐκεῖ τὸν ὑψηλὸν τῆς θρόνον ; . . .

Ἡ Εὐτυχία δὲν εἶναι οὔτε ἀσύλληπτος οὔτε δυσκατόρθωτος. Δὲν εἶναι ἄνθος τοῦ ἀγροῦ φυόμενον μόνον του, εἶναι φυτόν τοῦ κήτου τῶν ἰδεῶν, τὸ ὁποῖον καλεῖται πᾶς ἄνθρωπος νὰ φυτεύσῃ ἀπὸ μίαν ψυχικὴν ἀνάγκην, τὴν ἀνάγκην, ἣτις τοῦ ἐπιβάλλει : Πρέπει νὰ εὐτυχήσῃ, διὰ νὰ τὸ ἀπολαύσῃ, διὰ νὰ τὸ εὐφρανθῇ ἀπὸ τὴν εὐγενῇ καὶ λεπτῇ εὐωδίᾳ του. Πρέπει νὰ ἐργασθῇ, νὰ κοπιήσῃ, διὰ νὰ εὐτυχήσῃ. Ἐχει ἤδη πρὸ ἐμοῦ ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, διὰ νὰ τραφῇ ἢ μᾶλλον διὰ νὰ ἀναπτυχθῇ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς, ὁ ρεῖλει νὰ ἐργασθῇ πρὸς τοῦτο. Οὕτως ἔπλασεν ἡ φύσις τὰ ὄντα. Ἐπομένως, ἐπειδὴ ἡ Εὐτυχία εἶναι μία κατάστασις τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ αὕτη, πρέπει νὰ ὑπάρξῃ πρὸ αὐτῆς κάποια ἐργασία, ἡ ἐργασία τῆς Εὐτυχίας. Ὁ ἄνθρωπος ὥς ζῶν ὕλικὸν ζῇ μὲ ὕλην, ὁ ἄνθρωπος ὥς ὄν πνευματικὸν πρέπει νὰ τραφῇ μὲ ἰδέας, μὲ συναισθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ γίνουν ἡ αἰτία τῆς Εὐτυχίας του...

Πολλοὶ φαντάζονται τὴν Εὐτυχίαν ὥς ἀπόρροιαν ὕλικων ἀπολαύσεων. Πόσον οὗτοι εὐρίσκονται μακρὰν τῆς πραγματικότητος !

Πόσον ακόμη ἡ ψυχὴ των εἶναι ἀδιάπλαστος, διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς Εὐτυχίας ! ὦ ! πόσον τὰ ἰδανικά των εἶναι μηδαμινά ! Ὑπάρχουν τόσοι πλούσιοι· διατί δὲν εὐτυχοῦν ; Ἰδοῦ, ἡ ὕλη ὑπάρχει φυσικώτατα, ὑπάρχοντος τοῦ πλούτου, ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἡ Εὐτυχία των ; Μήπως αἱ δυστυχίαι δὲν ἐπιπίπτουν μὲ τὴν αὐτὴν κεραυνοβόλον ταχύτητα καὶ ἐπὶ πλουσίους καὶ ἐπὶ πτωχοὺς ; Ποῖος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ εἴπῃ ὅτι τὸ χαμόγελον πλανᾶται πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη του ; Ποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν θὰ χύσῃ πικρὰ δάκρυα διὰ τὸν θάνατον ἑνὸς προσφιλοῦς προσώπου ; Ἐπομένως, ἐὰν ὑπάρχει Εὐτυχία, αὕτη εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς ὕλης. Ἡ ὕλη δὲν δύναται νὰ δώσῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὠθησιν πρὸς τὴν Εὐτυχίαν, οὐχ ἦττον ὅμως δὲν ἔχει καὶ αὕτη ἀποσυρθῇ τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐνίοτε γίνεται πρόξενος δυστυχιῶν. Καθιστᾷ μὲ ἄλλους λόγους τὴν Εὐτυχίαν σχετικὴν καὶ κατὰ διακοπάς, οὕτως ὥστε ἡ Εὐτυχία ὥς εἰς διαλείπων ἀστὴρ ἐμφανίζεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θνητῶν κατὰ διαφοροὺς ἐποχὰς καὶ μὲ ἰδιαιτέραν, ἐκίστην φορὰν, μαγικὴν δύναμιν.

Εἰς ὀλίγας λέξεις συνοψίζω τί θὰ εἴπῃ Εὐτυχία· Εὐτυχία εἶναι ἰδανικά, εὐγενῇ συναισθήματα, ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς. Πόσοι μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης, οἵτινες πειραματιζόμενοι ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων των νυχθημερόν, διὰ νὰ ἀνακαλύψουν θεραπείας διαφόρων νόσων, φρονεῦσιν ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν ιδεῶν των νὰ ὤρελῃσιν τὴν ἀνθρωπότητα, δὲν ἀποθνήσκουν εὐτυχεῖς ! Τί ἄλλο ἔδωκεν εἰς τούτους τὴν Εὐτυχίαν ἐκτὸς ἀπὸ τὰς εὐγενεῖς ιδέας, αἱ ἔσχον ;

Τὴν Ἀντιγόνην, τὴν ἐξαίρετον ταύτην κόρην, μολονότι ἀποθνήσκει κατὰ τὸν τραγικώτερον τρόπον, ἐν τούτοις ἡ ιδέα ὅτι ἀπέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφόν της τὰς κεκανονισμένας τιμὰς, δὲν τὴν καθιστᾷ εὐτυχῇ ; Ἰδοῦ μία ἔνδειξις τῆς Εὐτυχίας, ἣτις προῆλθεν ἀπὸ μίαν εὐγενῇ ιδέαν, ἣτις ἐξεπῆγασεν ἀπὸ τὸ εὐγενὲς συναίσθημα τῆς ἀδελφικῆς στοργῆς . . .

Οἱ μάρτυρες τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ὅτε κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν διωγμῶν ἐβασανίζοντο κατὰ τὸν χεῖριστον τρόπον ὑπὸ τῶν αἰμοχαρῶν αἰρετικῶν ἢ ἀπίστων, δὲν ἐθεώρουν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς ὅτι θὰ ἤρχοντο πλησίον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον εἶχον ποθήσει ; Τί ἠδύνατο νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τούτους τὴν Εὐτυχίαν ; Θὰ ἦτο μακρὸν νὰ ἀπαριθμήσω παραδείγματα ὑπάρξεως Εὐτυχίας ἐν τῷ κόσμῳ. Τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον δοξάζω, εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ Εὐτυχία σχετικὴ καὶ ἀνεξάρτητος τῆς ὕλης.

ὦ ἄνθρωπε, θέλεις λοιπὸν νὰ εὐτυχῇσῃς ; Φρόντισε νὰ ἐπιτύχῃς

εἰς τὴν ζωὴν, καὶ τοῦτο θὰ τὸ κατορθώσῃς, ἐὰν δυνήθῃς νὰ πραγματοποιήσῃς τὰς εὐγενεῖς σου ιδέας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς σου διὰ μέσων ἠθικῶν. . . .

Βασίλειος Ν. Πολιτάκος (Δ' 1928-9).

796—55. Ποῦ εὐτυχία ; ! !

Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας διαλύει τὰ τελευταῖα σκότη τῆς νυκτὸς καὶ ἡ ζωὴ ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἰδία, μονότονος, κουραστική. Τί τὸ ἐξαιρετικόν ; Τί τὸ προσδίδον χαρὰν εἰς τὴν καρδίαν μας ; Τὸ χαμόγελον πρόσκαιρον περνᾷ ἀπὸ τῶν χειλέων μας. Μία στιγμιαία ἀπόλαυσις μέσα εἰς τὸν ὠκεανὸν τῶν πικριῶν ! Ποῖος ἔμπορεῖ νὰ εἴπῃ ὅτι ἠσθάνθη ποτὲ τὴν εὐτυχίαν ; Ἐκτὸς ἐὰν εὐτυχία ὀνομάζονται οἱ πόνοι, τὰ δάκρυα, οἱ στεναγμοί, τὸ ἄχ τῆς ἀπελπισίας, ἡ πνιγμένη ἐκ τῶν λυγμῶν φωνὴ τοῦ πεινῶντος πτωχοῦ. Ἐκτὸς ἐὰν εὐτυχία ὀνομάζεται ὁ ἀγὼν, τὸν ὁποῖον καθεὶς καταβάλλει, ἵνα μὲ τὸ πρόσωπον καθίδρον ἢ μὲ τὸ σῶμα τρέμον ἐκ τοῦ ψύχους κερδίσῃ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ἐκτὸς ἐὰν εὐτυχία ὀνομάζεται ἡ φιλαργυρία τοῦ πλουσίου, ὁ ἀγὼν αὐτοῦ διὰ τὴν αὔξησιν τῶν χρημάτων του ἢ ὁ κίνδυνος τοῦ ναυτικοῦ νὰ καταβροχθισθῇ ὑπὸ τῶν κυμάτων. Ἐκτὸς ἐὰν εὐτυχία ὀνομάζεται ἡ ἀπόγνωσις τοῦ φυλακισμένου ἢ τὸ ἱκετευτικὸν πρὸς τοὺς δικαστὰς βλέμμα τοῦ καταδικαζομένου κακούργου. Ἐκτὸς ἐὰν αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν κατάκοιτον ἔξ ἀνιάτου νόσου ἢ εἰς τὸν ῥόγγον τοῦ ἐτοιμοθανάτου. Ἐκτὸς ἐὰν αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν φιλόδοξον ἄνδρα, ὅστις ἀγωνιᾷ νυχθημερόν νὰ καταλάβῃ ἄνωτέραν ἀρχήν, ἢ εἰς τὸν ἀποτυχόντα τῶν φιλοδόξων σχεδίων του. Ἐκτὸς ἐὰν αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὸν ἐξόριστον βασιλέα ἢ εἰς τὴν ματαίωσιν τῶν ἐλπίδων τοῦ πρίγκιπος νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Ἐκτὸς ἐὰν αὕτη εὐρίσκεται εἰς τὰς αἰθούσας τῶν διασκεδάσεων, ὅπου ἡ νέα καταβάλλει ὅλας τῆς τὰς προσπαθείας νὰ δειχθῇ πλέον ὠραία, ὅπου ἡ ζηλοτυπία καὶ τὸ μῖσος, ὅπου ὁ ἔρως στήνῃ τὴν φωλεάν του εἰς τὰς καρδίας τῶν ὀρμητικῶν νέων.

Ἡ δυστυχία μαύρη, σκελετώδης, ἐκτείνει τὰς φοβεράς καὶ εἰσδεχθεῖς χεῖράς της μὲ τοὺς γαμφοὺς ὄνυχας ζητοῦσα νὰ κατασπαράξῃ τὴν εὐτυχίαν ὅπου καὶ ἂν εὔρῃ αὐτήν. Διὰ τοῦτο, καὶ ἂν ὑπάρχῃ εὐτυχία, εἶναι πρόσκαιρος καὶ δὲν στήνῃ τὸν θρόνον τῆς οὐδαμοῦ, ἀλλὰ περιφέρεται χωρὶς τὸ γλυκὺ χαμόγελόν της νὰ σκορπίσῃ χαρὰν αἰωνίαν.

Ὁ μαῦρος τῆς δυστυχίας πέπλος ἐξαπλοῦται καὶ ἕως τοῦ τελευταίου ἄκρου τῆς γῆς. Τίς δύναται νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν; ! Τὸ στήθος ἀναστενάζει, τὸ μαῦρον δάκρυ κυλῖεται εἰς τὸ συσπόμενον ὑπὸ λυγμῶν πρόσωπον. Ἡ κόμη ξεριζώνεται ὑπὸ τῶν ἀπληγισμένων χειρῶν. Ἡ κεφαλὴ βοῖζει ὑπὸ τῶν θλιβερῶν σκέψεων . . .

Ἐν τούτοις εἶναι στιγμαί, καθ' ἃς ὁ νοῦς ἐξαίρεται· φεύγει ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἄγεται εἰς ἀνωτέρας σκέψεις. Τότε μόνον ἴσως ἔχομεν ἀμυδρὰν ἰδέαν τῆς εὐτυχίας. Εἶναι στιγμαί, καθ' ἃς ἐγκαταλείμμενοι ὑπὸ ὧλων ἐλπίζομεν. Τὸ μόνον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἔχομεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο σταγὼν ἐν μέσῳ τοῦ ὠκεανοῦ.

Ποῦ εὐτυχία, ἂν καὶ ὁ μεγαλύτερος κομικός, ὅστις μᾶς κάμνει πρὸς στιγμὴν νὰ γελῶμεν, λέγει ὅτι εἶναι δυστυχής; Ποῦ εὐτυχία, ἂν ὁ πλούσιος δὲν γελά, ὁ ἔχων ὑψηλὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θέσιν δὲν χαίρει; Ποῦ εὐτυχία, ἂν ὁ ἐργάτης ἀγωνιῶν ἐργάζεται καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μὴ ἀμειβόμενος ἐπαρκῶς; Ποῦ εὐτυχία, ἂν ὁ ὑπάλληλος οἰκογενειάρχης δὲν δύναται νὰ ζήσῃ τὴν οἰκογενειάν του; Ποῦ εὐτυχία, ἂν τόσαι ἀπέλπιδες χεῖρες σηκώνονται καθ' ἑαυτῶν; . . .

Καὶ κάποιος γνώριμος στίχος τοῦ Σοφοκλέους ὡς μακρινὴ ἠχὼ φθάνει: «*Εὐδαίμονες οἷσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν*» . . .

Καὶ ἡ ἐρώτησις ἐπαναλαμβάνεται πλέον σκοτεινὴ, πλέον ἄλυτος: *Ποῦ εὐτυχία; ! ! ! !*

Ἡλίας Δ. Σερετάκος (Δ' 1928-9).

797—56. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀνθίζει . . .

Ὑπὸ τὸ ζοφῶδες περιβάλλον βιοτικῶν ἀτυχιῶν, ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πιεζούσης ἀσθενὲς στήθος πλακὸς ψυχικοῦ τραύματος, τὰ χεῖλη θὰ κινηθοῦν, ἄλλοτε μὲ ἀγανάκτησιν, ἄλλοτε μὲ ἀπογοήτευσιν, διὰ νὰ εἴπουν:

— *Δὲν ὑπάρχει εὐτυχία δι' ἡμᾶς !*

Καὶ ἡ καρδιά σφίγγεται, οἱ ὀφθαλμοὶ πληροῦνται δακρύων, ὁ νοῦς σκοτίζεται. Τὸ πᾶν ἐνδύεται τὸν μελανὸν τῆς ἀπαισιοδοξίας πέπλον! Ἀναπολοῦμεν τὰ γεγονότα τοῦ βίου μας, τὰ βλέπομεν παρερχόμενα ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν μας, ἀλλ' ὡς θλιβεράν σειρὰν διὰ μέσου τοῦ πρίσματος τοῦ κυριαρχοῦντος συναισθήματος εἰς τὴν ψυχικὴν ἐκείνην στιγμὴν . . . Καὶ τὰ πλαισιώνει ὅλα τὸ φάσμα τοῦ πένθους.

Ἀνατέλλει ὁ ἥλιος μιᾶς ψυχ. εὐδιαθεσίας, μία εὐόδωσις σκοποῦ

τινος, μία ἐκπλήρωσις φυσικῆς καὶ ἀδήλου ἀνάγκης ἢ ἐξωτερικῆς καὶ φανεράς. Αἱ χρυσαὶ τοῦ ἀκτίνες πληροῦν φωτὸς ἀπλέτου, λευκοῦ, ἀναπτερωτικοῦ, φωτὸς ἀγαλλιάσεως τὸ μελανὸν περιβάλλον. Ἀναπετάννυται μαρμαίρουσα καὶ ἀνακλῶσα τὰς λαμπρὰς ἀκτίνας ἢ σημαία τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας. Τὸ πᾶν χαίρει! Ἡ ὁρμὴ τῆς ζωῆς κυριαρχεῖ καὶ προστάζει Ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ἐν τῇ ἀνοίξει τοῦ, τὸ σῶμα θάλλει καὶ ἡ ψυχὴ ἀγάλλεται! Ὁγκοῦται ἐντὸς τοῦ διανοιγομένου στήθους δύνამις ὑπερήφανος, ἔχουσα ζωοδότην πυρῆνα τὴν καρδίαν, καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὸ πᾶν, νὰ χυθῇ γλαφυρὰ εἰς ὅλον τὸν κύκλον τῆς ἀτομικῆς μας ἐνεργείας. Ἄυλος, ἔχει τὴν εὐωδίαν τῶν πλέον μεθυστικῶν παραδεισίων ἀνθέων, τὴν δροσερότητα τῆς γλυκυτέρας αὔρας τοῦ πόντου, τὸ φῶς, πρὸ τοῦ ὁποίου ὠχριοῦν αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου. Οἱ ἄνθρωποι τὴν ὠνόμασαν χαράν. Καὶ κελαδοῦν τὰ χεῖλη:

— *Ὁ τῆς εὐτυχίας!*

Τοιοῦτον παρουσιάζεται τὸ δίλημμα τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἐννοίας τῆς εὐτυχίας. Ἡ ἀντοχὴ τοῦ μαθητικοῦ καλάμου μου ἐνώπιον τοῦ φιλοσοφικοῦ τούτου θέματος, πρὸ τοῦ ὁποίου πολλαὶ ἐκ τῆς πείρας λευκανθεῖσαι κεφαλαὶ ἐκινήθησαν ἀμφιβάλλουσαι, δὲν ἀποτελεῖ ἐγγύησιν διὰ μίαν ἐπιτυχὴ διεξαγωγὴν. Ἡ ἔρευνα μόλις τῶν ἀτομικῶν μου ἀντιλήψεων, ἡ διαλογὴ τούτων καὶ ἡ κατάταξις οὕτως ὥστε νὰ πιστεύω ὅτι ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰς πραγματικὰς μου (ἀντιλήψεις καὶ) πεποιθήσεις, παρουσιάζεται δύσκολος. Ἀλλὰ τότε ὅποιαν δυσκολίαν παρουσιάζει καὶ ἡ προσαρμογὴ τῶν πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἄλλων, πρὸς τὰς διδασκαλίας ἐλάχιστης ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα διὰ τῶν ἐγχειριδίων ἡτενίσσαμεν μόνον; Διότι θὰ ἦτο πολὺ ἐγωιστικὴ ἢ ἀναγκραὴ ἀτομικῶν ἰδεῶν προσκρουουσῶν καταφανῶς ἐπὶ παραδεδεγμένων ἀπλῶν ἀντιλήψεων.

Εἶμαι ἀπαισιόδοξος λέγων ὅτι ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι ἐγκόσμιος; Ἀλλὰ τὸ ἐπιτρέπει τὸ ἀμέριμνον πνεῦμά μου; Τὸ ἐπιτρέπει τὸ νεαρὸν καὶ ἰσχυρὸν σῶμά μου; Ἐννοῶ ὅτι δὲν θὰ ἀνεύρωμεν ἐῴω τὴν μακρὰν καὶ διαρκῆ εὐτυχίαν, ἀλλὰ εὐτυχεῖς στιγμὰς διαφόρου διαρκείας. Διότι ἡ τριταύτη εὐτυχία εἶναι ὑπερκόσμιος.

Ἄς εἰμεθα πάλιν καὶ ἐλαστικοὶ εἰς τὴν ἔννοιάν της. Ἄς νοήσωμεν τὴν εὐτυχίαν ὡς τὴν σειρὰν τῶν στιγμῶν τῆς χαρᾶς καὶ λύπης, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπερτεροῦν αἱ πρῶται. Ἡ ἔντασις τῆς εὐτυχίας τότε θὰ ἐξαρτᾶται κατ' ἔντασιν ἀπὸ τὴν ἀναλογίαν ἢ τὸν βαθμὸν τῆς ὑπεροχῆς τῶν στιγμῶν τῆς χαρᾶς. Ἐπομένως ἡ τελεία

εὐτυχία θὰ ἔγκειται εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῶν στιγμῶν τῆς λύπης. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, διότι, ὅταν παύσῃ ἡ λύπη, δὲν θὰ αἰσθανώμεθα καὶ χαράν.

Ἐρευνῶντες ἀκολούθως θὰ ἐξετάσωμεν εἰ δυνατόν τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν εὐτυχίαν, οὐχὶ δὲ τὴν στρεβλωμένην καὶ ἰδιάζουσαν εἰς μονάδας παθολογικάς. Καὶ εἰδικῶς: διὰ τὸν κοκαϊνομανῆ εὐτυχία εἶναι ἡ διάρκεια τῶν νοσηρῶν του ὀνείρων... Ὅχι αὐτήν.

Τίς λοιπὸν ἡ εὐτυχία αὐτὴ καθ' ἑαυτήν; Ἐν αἴθριον ψυχικὸν κενόν, ἀνακουφιστικὸν εἰς τὰ νεῦρα καθὼς ὁ ἐκ τοῦ ἀπείρου βάθους κυανοῦς καὶ ἀνέφελος οὐρανός. Τὴν στολίζουσιν ὅλαι ἐκεῖναι αἱ στιγμαὶ τῆς ἀπλέτου ἀγαλλιάσεως, τὰς ὁποίας καθεὶς ἐγνώρισε καὶ αἵτινες ἐγράφησαν εἰς τὴν χρυσὴν βίβλον τῆς ζωῆς του. Εἶναι τὸ ἄνθος τῆς ψυχῆς. Στεφάνη του ἡ ἡρεμία καὶ ἡ γαλήνη.

Ἡ συνηθεστέρα ἐμφάνισίς της εἰς τὸν βίον μας εἶναι ἡ ἐξῆς: Τὴν συλλαμβάνει ὁ νοῦς ὥς μίαν ἀκτῖνα φωτὸς πληροῦντος ἀπλῆτως τὸ ψυχικὸν χάος. Καὶ δὲν τὴν ἀνευρίσκει ἄλλοτε ὅσον καὶ ἂν περιπλανηθῇ εἰς τὸ σκοτεινὸν πλέον κενὸν τῆς ψυχῆς του. Αἱ βιωτικαὶ συνθῆκαι καὶ ἡ ἄσπετος ἀντίληψις ἐκάστου ἀτόμου τοιούτοτρόπως παρουσιάζουσιν αὐτὸ τὸ μέγα κεφάλαιον τῆς ζωῆς. Δὲν ἀναζητοῦνται τὰ αἷτια, συνήθως δὲ ἀποδίδεται εἰς μηδαμινὴν ἀφορμὴν, ἐνῶ ἡ ἀνατομία της θὰ ἀπεδείκνυνε ὅτι ὑπὸ ὑποκειμενικὰς συνθήκας ὀρισμένες δύναται θεωρητικῶς νὰ ἐμφανισθῇ καὶ ὥς διαρκὲς κατάστασις. Καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀπολαύσεώς της μετατίθεται εἰς τὰς συνθήκας ταύτας, τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις αὐλούς ἢ πραγματικὰς, εἰς ἃς βασίζεται αὕτη.

Οὕτως ἐξεταζομένη ἡ εὐτυχία ἀκολουθεῖ τὰς ποικίλας καὶ πολυπλοκάς φάσεις τοῦ βίου. Συνδέεται δὲ στενῶς μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν, τὰς ἐνεργείας καὶ πράξεις ἐνὸς ἐκάστου χωριστά. Ἐκ τούτου καὶ αἱ διαφοροὶ περὶ ταύτης ἀντιλήψεις ἀναλόγως κοινωνικῆς τάξεως, τόπου, διανοητικῆς καταστάσεως. Ἐπομένως μόνον λαμβάνων τὰς γενικὰς αὐτῆς φάσεις τὰς ἀπαντώσας εἰς τὰς ὁμάδας δὲν θὰ προσκρούσω ἀπολύτως εἰς τὰς καθ' ἑκάστον ἀντιλήψεις.

Τίνες λοιπὸν αἱ εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι ταύτης; Δὲν ὀφείλεται εἰς μηδαμινὰς ἀφορμὰς τῆς χαρᾶς, ἀλλὰ εἰς τὴν μεγάλην αἰτίαν τῆς γενικῆς υγείας. Ἀποτελεῖ τὴν ὑπερτάτην ἔνστικτον ἐκδήλωσιν μιᾶς πρὸς τὴν τελειότητα προσεγγίσεως. Ἀλλὰ οὐχὶ μόνον ὑγιαίνοντες ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἴμεθα εὐτυχεῖς. Καὶ ὅταν πράττομεν συμφῶνως πρὸς τὴν ἠθικὴν συνείδησιν, συμφῶνως τῇ λογικῇ καὶ πρὸς

ὄφελος τοῦ σώματος, δηλαδή εἰς τὸ ταξείδιον ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν ὑγείαν φέροντος πλοίου, εἰς τὴν κατάστασιν τῆς κυριότητος τῶν μέσων, ἅτινα φέρουν πρὸς αὐτήν, κατέχουσαν ἀρκετὰ τῆς εὐτυχίας στοιχεῖα, ἐν ἄλλοις ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῶν τεινόντων πρὸς τὴν τρισυπόστατον ὑγείαν ὄρων. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ ἡ σύγχυσις τῆς εὐτυχίας μὲ τὴν ὕλικὴν εὐμάρειαν. Ὑλικῶς εὐημεροῦντες εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἄνω κατάστασιν, καθ' ἣν ἡ ὕλικὴ εὐημερία διὰ τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων μέσων τῆς τείνει νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς ὁρους τῆς ἐπιδιώξεως τῆς ὑγείας. Θὰ ἦτο δὲ πλήρης ἡ ἐξασφάλις τῶν ὁρῶν τῆς εὐτυχίας, εἰ μὲ τὴν κτῆσιν τοῦ πλούτου συνεβάδιζε καὶ ἡ ὁρθὴ καὶ προσήκουσα κατεύθυνσις τοῦ πρὸς ὑγείαν ψυχῆς καὶ σώματος. Ἐργαζόμενοι λοιπὸν διὰ τὴν ὑγείαν ταύτην εὐτυχοῦμεν ; Ναί ! μᾶς βοηθεῖ ἡ θεία Πρόνοια. Ζητεῖ τὴν ἀρχὴν καὶ βλέπομεν μὲ τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὰς ὑγιεῖς συνθήκας τῶν τριῶν μερῶν τοῦ ἀνθρώπου μέρος τῆς ἐπιδιωκομένης εὐτυχίας νὰ μᾶς πλησιάζῃ. Ἄν παρητηρήσατε ὅτι πολλάκις ἡ ἀναμονὴ ἑνὸς καλοῦ συγκεντρώνει τὰ πλεῖστα στοιχεῖα τῆς ἅμα τῇ ἀφίξει του εὐχαριστήσεως ;

Μία πράξις λοιπὸν, προῖον λογικῆς σκέψεως, πόσον μᾶς πλησιάζει πρὸς τὴν εὐτυχίαν ! Ἐν τῇ ἀναρρώσει μετὰ τὸ πρῶτον πρὸς τὴν ὑγείαν βῆμα πόσον φωτίζεται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ὑγείας, πρὸς ἣν βαίνει, τὸ κοιτανθὲν τοῦ ἀσθενοῦς πρόσωπον, μολονότι φέρει ἀκόμη τὴν ὥχραν σφραγίδα τοῦ πυρετοῦ ! Ἐπίσης μία πράξις ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς, τῆς χριστιανικῆς μοίρας τοῦ ἐγὼ μᾶς ἐμπνεομένη, δὲν μᾶς κάμνει νὰ βλέπωμεν ἐμπρὸς τὸν ἑαυτὸν μᾶς βαίνοντα ἐπὶ τοιούτων πάντοτε πράξεων καὶ νὰ χαίρωμεν ;

Οὕτως ὁ σπόρος ὠραίου ἀνθους πίπτων εἰς παχὺ καὶ εὐφορον ἔδαφος βλαστάνει. Ἐκτείνει τὰ φύλλα του ὑπὸ τὰς θερμὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας, παρουσιάζει ἄνθος λαμπρόν. Ἡ λαμπρότης τῆς στεφάνης, τοῦ κάλυκος ἡ δροσερότης καὶ τῶν πετάλων τὸ σφρίγος προδίδουν τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Χαιρετᾷ τὸ σύμπαν καὶ ὑμνεῖ τὴν φύσιν. Ἡ χαρὰ του ἀκτινοβολεῖ εἰς πάντας. Ὁ ἄνθρωπος ἔχων φύσει καλὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν προδιάθεσιν, ἀναπτυσσόμενος εἰς ὑγιεινὸν περιβάλλον πνεύματος καὶ σώματος, ἀποκτᾷ τὴν γενικὴν ὑγείαν. Τὰ ἐκ ταύτης εὐάρεστα συναισθήματα θάλλουν καὶ ἀνθίζει ἡ εὐτυχία. Τέκνον τῆς χαρᾶς καὶ ἀντίπους τοῦ πόνου.

Δυνάμεθα νὰ τὴν ζητήσωμεν ; Ναί. Διευθύνομεν τὸ ἄρμα τῆς καὶ ἐκεῖνη μᾶς στεφανώνει, ὅταν διευθύνωμεν στιβαρῶς. Δυστυχῶς δὲν ὁδηγοῦμεν εἰς εὐρὴν καὶ ὁμαλὸν δρόμον. Τὸ περιβάλλον δύ-

νεται νὰ μᾶς ἀνακόψῃ. Διερχόμεθα δυσβασίας, ἀπόκρημνα μέρη, ἐνίοτε τὸ ἄρμα κλονίζεται, τραντάζεται καὶ ἡ ἐπανακτῆ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἰσορροπίαν τοῦ θριαμβεύοντος τοῦ ὁδηγοῦ ἢ ἀνατρέπεται καὶ πίπτει ἡ εὐτυχία μας . . .

Παρακάμψωμεν λοιπὸν τοὺς φράκτας τῆς ἀμαθείας καὶ ἄς ζητήσωμεν ἀπὸ τὸν λαμπρὸν ἥλιον τῆς παιδείας νὰ μᾶς διασκεδάσῃ τὴν ὁμίχλην τοῦ νοῦ, διὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀκμαῖος, σφριγῶν, στιβαρὸς καὶ δραστήριος ὅσον καὶ εὐθυκριτὴς μονάρχης μας.

Παρακάμψωμεν τοὺς κρημνοὺς καὶ τὰ τέλματα τῆς ἀνηθικότητος τῆς φθειρούσης τὴν ψυχὴν μας, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν λευκὸν δρόμον τῆς ἠθικῆς. Καὶ δίδοντες εἰς τὸν τοιοῦτοτρόπως ὥραϊον ἐσωτερικῶς ἀρματηλάτην ἐκυτὸν μας ῥωμαλέον καὶ στιβαρὸν σῶμα, ἀνεπτυγμένον «μέσ' στὰ τρεχούμενα νερά, τοῦ ἡλίου τὴν ἀγκάλῃ καὶ τοῦ ἀγέρα τὰ φιλιὰ» θὰ φθάσωμεν τὸ φῶς, ποὺ θὰ φωτίσῃ τὴν ψυχὴν, τὴν εὐτυχίαν.

Καὶ ἐὰν πάλιν παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν φθάνωμεν ἐκεῖνο, ποὺ ζητοῦμεν, ἐὰν δὲν μᾶς στεφανώνῃ ἡ εὐτυχία ἐδῶ, ἄς μὴν ἀπελπισθῶμεν ἴσως μᾶς ἀναμένει ἄλλοῦ. Ἴσως περωτὴ μᾶς ἀρπάσῃ εἰς τὴν διαρκῇ βασιλείαν τῆς, τὴν εὐλογουμένην ἀπὸ τὸν μέγαν Πατέρα, ὅταν δι' ἡμᾶς «ἡ εὐτυχία δὲν εὐρίσκεται ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ».

Δημήτριος Γ. Σιαμάτης (Δ' 1928-29).

798—57. Ματαιότης ματαιότητων . . .

Ἄν εἰς τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον ἀγῆκει ἡ πρωτεύουσα μεταξὺ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν θέσις, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ὁ σεπτὸς ἱεράρχης τῶν χρόνων τῆς Εὐδοξίας ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ῥήτωρ δεινός, ἀλλὰ καὶ φιλόσοφος μέγιστος. Δὲν ἐσπούδασε μόνον ὁ υἱὸς τῆς Ἀνθούσης τὴν δικανικὴν καὶ τὴν τέχνην τοῦ ῥητορεύειν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐνετρώφησεν εἰς τὰ βαθέα καὶ ἐν πολλοῖς ἀνεξερεύνητα νάματα τῆς δυσπροσίτου ἐκείνης λίμνης, ἣτις καλεῖται φιλοσοφία.

Καὶ ἀφ' οὗ ἐμελέτησεν, ἀφ' οὗ ἐμβριθῶς ἐνέκυσεν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς του θεωρίας, ἀφ' οὗ ἡ πεῖρα μιᾶς ὀλοκλήρου ζωῆς τὸν ἐδίδαξεν ὅσα ἀδύνατον ἦτο νὰ συλλάβῃ διὰ τῆς διανοίας, ἀταράχως καὶ φλεγματικῶς ἐξεστόμισε τέσσαρας καὶ μόνον λέξεις, εἰς αἷ· τὸ πᾶν εἶχε συγκεφαλαιώσῃ καὶ περιλάβῃ: Διασκεδάξε, κόσμε! Εὐδοξία, ἀκολάσταινε! ἁμαρτία, μεσουράνει! ἀνενοχλήτως στήνετε τὰ τερατώδη δίκτυά σας, ὦ ἀράχαι τῶν δολοπλοκῶν, ὦ σκορπιοὶ τοῦ ἐγ-

κλήματος ! ἡσύχως χύνετε τὸ μυσαρὸν δηλητήριόν σας, ὦ ἐχίδνα τοῦ μίσους, ὦ τερατώδη φάσματα τῆς αἰμίας καὶ τῆς διαφθορᾶς ! ἔχει καλῶς. Ἀλλὰ μὴν λησμονεῖτε ὅτι τὴν σήμερον διαδέχεται ἡ αὐριον, ὅτι τὸ σήμερον θάλλον ἄνθος αὐριον ἀφήνει τὰ ὠχρὰ πέταλά του νὰ σκορπισθοῦν εἰς τὴν γῆν . . ., ὅτι τὴν τρικυμίαν διαδέχεται ἡ γαλήνη, ὅτι ὑπάρχουν σιγμαί, καθ' ὧς ἀφυπνιζομένη ἡ συνείδησις κράζει : Κακοῦργε ! . . ., καὶ ὅτι ἔνεκα πάντων τούτων δὲν θὰ δυνηθῇτε νὰ ἐκφύγετε τὸν ἀνὰ τὸ σύμπαν διακεχυμένον νόμον τοῦ ὕψους καὶ τοῦ βάθους !

Καὶ ὅταν πλέον ἀπηυδισμένη ἐκ τῶν ὀργίων σου, βασίλισσα, θὰ ζητῇς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν λήθην, ὅταν κατησχυμμένοι θὰ ἐπιστρέφετε εἰς τὰ ἐρεβώδη σας κρησφύγετα, ἀνθρώπιναι κακίαι καὶ πάθη· ὅταν τὸ δηλητήριόν σας θὰ ἔχῃ ἐξαντληθῇ, ἰοβόλοι φονεῖς τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, ἐν ᾧ ὁ ὑπέρτατος ὀφθαλμὸς ἀγρίως προσβλέπων ὑμᾶς θὰ διατάσῃ τὴν φοβερὰν χεῖρα τῆς Δίκης νὰ σᾶς πατάξῃ ἀδυσωπήτως, ἔναυλοι θὰ βομβήσουν εἰς τὰ ὄριά σας οἱ μοιραῖοι καὶ ἀναπότρεπτοι λόγοι : *Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης !*

Πόσον ἀληθῶς μεγαλειῶδες καὶ ἀφθαστον ὑπῆρξε τὸ κορύφωμα τῆς φιλοσοφίας του ! μὲ ποίαν ὄντως φοβερὰν δύναμιν ἐπαναφέρει εἰς τὴν πραγματικότητα τὸν μέθυσον ἐκ τῆς βαρείας ἀτμοσφαίρας τῶν τέρψεων, τῶν ἡδονῶν, τῆς κραιπάλης, καὶ πόσῃν θεϊκῇ παρηγορίᾳ χύνει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν περικορημένων καὶ ἐξουθενωμένων οἰκτρῶν ναυαγίων τῆς ζωῆς, ὅταν ἀναλογίζονται ὅτι αὐριον ἢ φιλόστοργος μήτηρ Γῆ θὰ τοὺς σφίγῃ εἰς τὴν ἀγκάλην της ἐν συναδελφώσει μετὰ τῶν μεγάλων καὶ σημαινόντων ! . . .

Βαρύς, ἀναπότρεπτος ὄντως ὁ νόμος τῆς πραγματικότητος ! ἡ μοῖρα διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους αὕτη καὶ μόνη γνωρίζει, τὸν συνέδεσεν ἀρρήτως μὲ πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον. Πόλεις μεγαλοπρεπεῖς ἀνεγείρονται διὰ τῆς ἀόκνου καὶ πολυχρονίου ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅμως μία στιγμή σεισμοῦ, πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας κάμνει τὰ ἐρείπια νὰ φύωνται εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔνθα πρὸ ὀλίγου μέγαρον ἐπιβλητικὰ ὑψωνόν τὸ ὑπερήφανον αὐτῶν ἀνάστημα. Τὸ χρῆμα δι' ἀγώνων ὑπερανθρώπων σωρεύεται κατὰ ὅλην εἰς τὰ χρηματοκιβώτια ἐκείνων, οἵτινες λογίζονται τρισεννυχεῖς, καὶ ὅμως μία ἀντίξοος περίστασις τὸ ἐξατμίζει καὶ τὸ διανεμίζει !

Καὶ ἡμεῖς μολοντί εἴμεθα ἐν πλήρει τῆς προσκαιρότητος τῶν

ἐγκοσμίῳ γνῶσει, δὲν θέλομεν νὰ τὸ ἐννοήσωμεν. Φρενήρεις ῥιπτόμεθα εἰς τὸν δρόμον τῆς δόξης· παλαίμεν· ἀγωνιζόμεθα καί, ἂν ἐπικρατήσωμεν, γινόμεθα Ναπολέοντες, Μ. Ἀλέξανδροι, Ἀνίβαι, Τσάροι. Μεσουρανοῦμεν τότε· ἄνθρωποι κατὰ χιλιάδας μᾶς προσκυνοῦν, κρατοῦμεν εἰς τὰς χεῖράς μας τὴν ζωὴν ἑκατομμυρίων ἀδελφῶν μας, διατάσσομεν, ἐπιβάλλομεν, αὐθαίρετοῦμεν. Ἀγοράζουσι διὰ τοῦ αἵματός των οἱ στρατιῶταί μας τοὺς θριάμβους μας, δίδουσι ὡς ἀντάλλαγμα τὰ ὅπια των διὰ τὸν στέφανον τῆς δόξης, ὅστις θὰ μᾶς κοσμήσῃ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐνίοτε ῥίπτονται ἐκ τῆς ἀμαρτοστοιχίας κατὰ διαταγὴν μας οἱ τραυματαῖοι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, διὰ νὰ φύγωμεν ἡμεῖς ἐν ἀνέσει, ὅταν οἰκτρῶς καὶ ἐπαισχύντως ἡττώμεθα. Γελῶμεν ἡμεῖς· κλαίουσι αἱ γῆραι...· διασκεδάζομεν· πεινᾷ ὁ λαός...· ἀπαστρέπτει τὸ πρόσωπόν μας ἐκ τῆς ἰδιαζούσης ἐκείνης αἵγλης, ἣν χαρίζει ἡ εὐζωία καὶ ἡ ἀφροντισία· ῥυτιδοῦνται προῶς ἀπὸ τὰ πύρινα δάκρυα αἱ παρειαὶ ἐκείνων, τῶν ὁποίων τὴν εὐτυχίαν ἡμεῖς εἰς τὴν ἀγχόνην ἐσύρσαμεν... Καγχάζομεν ἡμεῖς· ὡς ἀντίλαλος τῶν καγχασμῶν μας ἀκούεται ὁ ῥοῦς τοῦ χειμαρρῶδους ποταμοῦ τῶν δακρύων τῶν θυμάτων μας καὶ ἡ φρικωδὴς πένθος καὶ ἀπαισία συναυλία τῶν στεναγμῶν των... Πλὴν ἐν τέλει μία ἔρημος καὶ ἐγκαταλελειμμένη νησίς τοῦ Ἀτλαντικοῦ μᾶς χρησιμεύει ὡς σύντροφος τῆς παρακμῆς καὶ ὡς κλίνη διὰ τὸν ὕπνον τῆς αἰωνιότητος· πλὴν εἰς ποταμίσκος μᾶς φιλοδωρεῖ τὴν δύσιν τοῦ βίου· πλὴν μία Καλύη ἀρκεῖ διὰ νὰ θάψῃ καὶ ἡμᾶς καὶ τὴν δόξαν μας· πλὴν μία λαϊκὴ ἐπανάστασις ὡς στυννόν, ὡς ἀπαίσιον φέρετρον μᾶς χρησιμεύει...

Ἡ αἵγλη τοῦ χρήματος μᾶς θαμβώνει! ἡ ἐπιθυμία πρὸς τὴν ματαιοδοξίαν καὶ τὴν ἐλπίδειν μᾶς κάμνει ἐξάλλους! ἡ δίψα τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῶν ἡδονῶν μᾶς αἰχμαλωτίζει καὶ μᾶς δουλοῖ διὰ βίου! Λυσσῶντες τρέχομεν κατόπιν των! Ἀποβαίνομεν τότε Κροῖσοι, Λούκουλλοι, Καλιγούλαι. Πλὴν μία ἀντίξοος περίστασις καὶ ὁ Κροῖσος ἀλλάσσει τὴν πορφύραν τοῦ μετὰ τὰ ταπεινὰ ὄρακι τοῦ πτωχοπροδρόμου, ὁ Καλιγούλας φεύγων τὸν μέχρι χθὲς ἀμαρτωλὸν βίον του περιβάλλεται μοναχικὸν τρίβωνα, ὁ Λούκουλλος μᾶς κτυπᾷ τὴν θύραν ἐπαιτῶν τεμάχιον ἄρτου! Ποῦ ἡ λαμπρά μας τότε περιβολή; ποῦ τὰ αἰγλήντα ἑκατομμύριά μας; ποῦ ἡ τετυφλωμένη ἀλαζονεία; ποῦ ἡ κραταιὰ δύναμις; Φθαρτὰ καὶ ἐφήμερα ὄντα καὶ ταῦτα ἔκριναν καλὸν νὰ μᾶς στρέψουν τὰ νῶτα προτοῦ παύσωμεν ἀναπνεύοντες, ἵνα οὕτως ἐννοήσωμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ὁ πτωχὸς δὲν

ἦτο μεμψίμοιρος, ὅταν κλαίων ἐξητεῖτο τὴν βοήθειάν μας.

Οὕτως ἀκάματος ἡ ἀνθρωπότης βαδίζει τὸν πρὸς τὰ ἐμπρὸς δρόμον της ! τινὰ τῶν μελῶν της ὀρθοποδοῦν, ἀντέχουν, ἀνυψοῦνται, ἐν ᾧ ἄλλα ὀλιγώτερον ἀνθεκτικὰ καὶ περισσότερον ἴσως ἀδέξια προσκρούουν, ἐξαντλοῦνται, καταβαραθροῦνται ! ἡ ἀπόστασις τότε μεταξὺ τῶν γίνεται ἀτέρμων, τὸ νᾶσμα ἀγεφύρωτον, ἡ ἄβυσσος ἀπροσπέλαστος καὶ χαίνουσα. Βοᾷ ὁ δυστυχὴς, παραγκωνισθεὶς, ἀποπνιγόμενος εἰς τὰ φρικτὰ τέλματα τῆς ἀνεχρείας καὶ τῆς ἀθλιότητος ! διαμαρτύρεται ὁ ἡδικημένος μετὰ δεδικαιολογημένης ἀγανακτήσεως, βροντοφωνεῖ τὴν ἀθωότητά του τὸ φασματόμορφον ὃν τὸ βιοῦν τεθαμμένον ἐν εἰρκτῇ φρικτῶς ἀνηλίῳ ! Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ... Ἡ βαρεῖα καὶ μεθυστικὴ ἀτμόσφαιρα ἡ περιβάλλουσα τὸν εἰς τὰ αἰθέρια ὕψη τῆς εὐζωίας αἰωρούμενον εἶναι ἀκατάλληλος διὰ τὰ τοῦ φέρει τὴν ἀπελπιν τοῦ πνιγομένου ἐπίκλησιν, ἣτις καλεῖται : παράπονον. Ἡ δικαιοσύνη θὰ ἐκπέσῃ τοῦ ὕψηλοι αὐτῆς προορισμοῦ, ἐὰν δώσῃ προσοχὴν εἰς τοὺς ἐξορκισμοὺς καὶ τὰς ἱκεσίας ἐνὸς ἤδη καταδικασθέντος. Ἡ ὑπόληψίς μας θὰ ὑποστῇ πλήγμα καίριον, τὸ ὄνομά μας θὰ ἀμαυρωθῇ, ἐὰν ὁμιλήσωμεν εἰς ἓνα, ὅστις δὲν τιτλοφορεῖται ὡς ἡμεῖς κύριος, εἰς ἓνα, ὅστις δὲν εἶναι συμπαίκτης μας εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς χαρτοπαικτικὰς λέσχας, εἰς ἓνα, ὅστις δὲν εἶναι ἐνδεδυμένος μὲ τὸν τελευταῖον συρμόν ὡς ἡμεῖς. Καὶ ἐν ᾧ θρηνώδης βομβεῖ εἰς τὰ ὦτά μας ἡ φωνὴ τοῦ ἀθλίου : *βοήθεια*, ἡμεῖς διὰ τῆς παγεράς, ἀλλ' εὐγλώττου σιγῆς μας φαινόμεθα ἀποκρινόμενοι : *εἶσαι πτωχός ; ἐργάσθητι ! δὲν δύνασαι ; ἀπόθανε ! τί σοῦ ὀφείλομεν ἡμεῖς ; οὐδέν !* Ἐγκαταλείπει τότε τὸν κόσμον ὁ δυστυχισμένος· σήπεται καὶ ἐκμετρεῖ ἀγωνιῶδως ἐν τῇ εἰρκτῇ του ὁ φυλακισμένος τὸ ζῆν· ἀλλὰ καὶ ὁ πλούσιος αἰωνίως δὲν βιοῖ· ἀλλὰ καὶ ὁ κατὰ τὰ φαινόμενα αὐστηρὸς καὶ ἀδέκαστος λειτουργὸς τῆς Θέμιδος κλείει καὶ οὗτος ὡς ἄνθρωπος— τοὺς ὀφθαλμοὺς μίαν ἡμέραν.

Ἐπιβλητικὴ, ἀφάνταστος εἰς πολυτέλειαν τελεῖται ἡ κηδεὶα τοῦ μέν· λόγοι πομπώδεις ἐκφωνοῦνται καὶ ὁ μακαρίτης παρίσταται ὡς πρότυπον ἀρετῆς, εὐσεβείας καὶ χρηστότητος. Νεκρολογία ἐκτεταμέναι καταλαμβάνουν στήλας τῶν ἐφημερίδων καὶ σελίδας τῶν περιοδικῶν καὶ ἐπὶ ἔτη τὸ ὄνομά του μνημονεύεται ὡς εἰσεργέτου. Τίθεται ἐντὸς ἀθλίου σάκκου καὶ ὁ ἀτυχὴς πτωχὸς καὶ ὁ ἀθλιὸς δεσμώτης ! Θάπτεται ὁ ἄδικος ἐντὸς μνημείου μεγαλοπρεποῦς· ὀρίπτεται ὁ δίκαιος εἰς τὸ βάθος ἐνὸς ἀπαισιῶς χαίνοντος λάκ-

κου!... Ἀλλὰ τὴν στιγμήν αὐτὴν οἱ ὄροι ἀντιστρέφονται. Ἡ ἀνθρωπίνη δικαιοδοσία ἐκεῖ σταματᾷ· ἡ θεία λαμβάνει τὸν λόγον! Βεβαρημένη ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων της ἡ ψυχὴ τοῦ τετιμημένου ἄρχεται κατερχομένη εἰς τὰ Τάρταρα. Ἐλαφρὰ καὶ χαρωπὴ ἡ ψυχὴ τοῦ μάρτυρος ἐκκινεῖ διὰ τοὺς οὐρανοὺς!... Καὶ τότε ἡ ἰσότης μοιραίως διὰ μίαν στιγμήν ἐπέρχεται, διὰ νὰ καταστῇ καὶ πάλιν ἀνισότης με ἀντίθετα ὅμως τὰ σημεῖα τὴν φορὰν αὐτὴν!... Καὶ ἐν ᾧ αἱ ψυχαὶ ὀλοταχῶς ἀπομακρύνονται διανοίγουσαι καὶ πάλιν μεταξύ των τὸ φορικαλέον χάσμα, ἐν ᾧ οἱ νεκροθάπται ἀπέρχονται καὶ ὁ ἱερεὺς ποιεῖ τὸ ὕστατον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, τὰ πυκνὰ φυλλώματα τῶν πενθίμων κυπαρίσσων σειόμενα ὑπὸ τοῦ χειμερινοῦ ἀνέμου φαίνονται ψιθυρίζοντα: *Ματαιότης της ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης!*

Ἀντώνιος Θ. Νυφλῆς (Δ' 1924-25).

799—58. «Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν». (Οἶδ. Τ. 1186).

Ὁ χορὸς περιπεσὼν εἰς λύπην ἄρρητον καὶ ἀπερίγραπτον, ἀφ' οὗ ὁ Οἰδίπους ὁ πολυῦμνητος ἡγεμὼν, ὅστις ἐνομίζετο ὁ λαμπρότατος καὶ κραταιότατος τῶν βασιλέων, ἐν μιᾷ στιγμῇ κατέρρευσεν εἰς ἐρείπια ἀνθρωπίνου μεγαλείου, θρηνεῖ βαρύνθυμος τὴν συμφορὰν καὶ ἀνερχόμενος ἐντεῦθεν εἰς καθ' ὀλιγωτέρας θεωρίας περὶ τοῦ ὅλου ἀνθρωπίνου γένους, θρηνεῖ τὸ εὐμετάβολον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

ὦ Θεέ μου, λέγει, τί εἶναι ἡ ἀνθρωπότης; Εἶναι μηδέν. Τίποτε δὲν εἶναι σταθερόν. Ὁ ἄνθρωπος εὐρισκόμενος ἐν πλήρει εὐδαιμονίᾳ, ζῶν ἐν μέσῳ ἀπείρων ἀγαθῶν, πλούτου, δόξης, ἀξιομάτων, νομίζει ὅτι οὐδέποτε θὰ δυστυχῇ, ἀλλὰ ὅα εὐτυχῇ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὸ τέλος θὰ ἀποθάνῃ εὐτυχῆς. Πόσον ὅμως εἶναι ἡπατημένος! Τί εἴμεθα λέγει ὁ Πίνδαρος: «Ἐσάμεροι! τί δέ τις; τί δ' οὐτις; σκιάς ὄναρ ἄνθρωπος!» Ἀλλὰ μήπως ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἐκφράζει τὴν αὐτὴν ἰδέαν εἰς ἄλλην τραγωδίαν, τὸν Αἴαντα, λέγων: «Ὅρῳ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν εἰδῶλ' ὅσοι περ ζῶμεν ἢ κούφην σκιάν;» Ἀλλὰ καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὁ μελίεργος οὗτος ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ, ὁμιλῶν περὶ τοῦ Εὐτροπίου τοῦ ἐκπεσόντος ἐκ τῆς ὑψίστης ἀρχῆς, λέγει μεταξύ ἄλλων: «Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης».

Ὁ ἄνθρωπος, ἀφ' οὗτου ἐνεφανίσθη, εὐρίσκεται ἐν διηνεκεὶ πάλλῃ, προχωρῶν διὰ μέσου τοῦ σκότους, ἵνα λύσῃ τὰ μυστήρια, τὰ ὅποια

ἔχει πλέξει θεία καὶ ἀόρατος δύναμις, διέπουσα τὴν ἀθλίαν ζωὴν του. Ὁ ἄνθρωπος ἐμφανίζεται ἐν τῇ ζωῇ ὥς τρυφερόν ἄνθος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει πάσας τὰς ἀποχρώσεις τῆς παροδικῆς εὐτυχίας καὶ τὸ ὁποῖον, μόλις προφθάσῃ νὰ δεχθῇ τὰς θωπείας τοῦ ἀκτινοβόλου ἡλίου καὶ τῆς ἐαρινῆς αὔρας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδίδει τὸ ὥραϊόν του ἄρωμα, ἀποδρεπανίζεται ὑπὸ σκληροῦ δημίου, ὅστις ἀνάληγτος τὸ ἀποσπᾷ ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, ἥτις τόσον ἡδονικῶς ἐλίχνιζεν αὐτό.

Ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον εὐρίσκεται εἰς τὸν παράδοξον τοῦτον κόσμον, εἶναι ἀνίσχυρον πλοιάριον εὐρισκόμενον εἰς τρικυμιώδη θάλασσαν, εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ὁποίας ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν κινδυνεύει νὰ καταποντισθῇ. Εἶναι ἄθυρμα ὑπερτέρων δυνάμεων, αἵτινες καταφέρουν ἐναντίον του τὰς ἀγριωτέρας συμφοράς.

Ἀλλὰ τί εἶναι εὐτυχία ; δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις. Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δύναται νὰ ἀπαντήσῃ πᾶσα ψυχὴ ἀνθρωπίνη, ἥτις εἰς τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον ἐποίσθη διὰ τοῦ δηλητηρίου τῶν πικριῶν. Διότι ὑπάρχουν ἀρκεταὶ χιλιάδες ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, αἵτινες κατενόησαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶναι παίγνιον μυστηριωδῶν δυνάμεων καὶ ὅτι εὐτυχία δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ ἄσμα Σειρήνος, ἥτις, ἀφ' οὗ ναρκώσῃ αὐτόν, καταφέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ θύματός της δεινὸν πλήγμα, μεταβάλλον εἰς ῥάκη ἄνδρα μετεωρισθέντα εἰς τὸν ὑπατον κολοφῶνα τῆς δόξης του καὶ ἀπολαύσαντα πλούτου, δόξης καὶ ἀξιωματίων. Ὡς παράδειγμα ἔχων ὁ χορὸς τὴν μοῖραν τοῦ Οἰδίποδος ἀτενίζει φορίτων καὶ τεταραγμένος τὸν λατρευτὸν του βασιλέα, τὸν διευθύναντα τὰς τύχας τῶν ἐνδόξων Θηβαίων, τὸν διὰ μιᾶς καταπεσόντα ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ μεγαλείου τῆς δόξης εἰς ἀπύθμενον βράθυρον συμφορᾶς καὶ δυστυχίας. Ἀτενίζει ἐκεῖνον, ὅστις νομίσας ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ ζενίθ τῆς εὐτυχίας του παρετήρει μὲ τὸ μειδίωμα εἰς τὰ χεῖλη τοὺς ὑπηκόους του, οἵτινες ἠτύχουν μαζὶ μὲ αὐτόν. Μοῖρα ὅμως ἀπαισία, μοῖρα χαιρέκακος, τερπομένη νὰ ἴδῃ, πῶς αὐτὸς θὰ κατεκρημνίζετο καὶ εἰς ποῖον σημεῖον θὰ κατέληγεν, ἐθεώρησεν ὅτι ἐκεῖνη ἡ στιγμή ἦτο καταλληλοτάτη. Καὶ τῷ ὄντι. Κατασυνέτριψεν ἐκεῖνον, ὅστις ἠγωνίσθη εἰς ἀγῶνα οὐχὶ μεθ' ὁμοίων του, ἀλλὰ μετ' ἀσυγκρίτως ἀνωτέρου του καὶ κατὰ τὰς πράξεις καὶ κατὰ τὸν νοῦν. Ἠγωνίσθη μὲ τὴν ἀνθρωποκτόνον Σφίγγα, τὴν αἰνιγματοπλόκον παρθένον, τῆς ὁποίας τὰ μυστηριώδη αἰνίγματα οὐδὲ αὐτὴ ἡ μαντικὴ τέχνη κατόρθωσε νὰ λύσῃ. Ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἐνίκησεν· ἐκεῖνος κατώρθωσε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν μυστηριώδη ψυχὴν της λύσας τὸ αἶνιγμα· καὶ

τότε ἔγινε κύριος μιᾶς ἀφάρτου εὐδαιμονίας καὶ ὑψώθη ἀληθῆς ὑπερασπιστὴς τῶν Θηβῶν ἐκδιώξας στιγμιαίως τὸν θάνατον, θεραπεύσας τὴν χώραν ὡς ἄλλος Ἀσκληπιός. Δόξα καὶ τιμὴ ἀνέμενον αὐτὸν μετὰ τὴν ἡρωικὴν ταύτην πράξιν. Παμφηφεὶ ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν μεγάλων Θηβῶν καὶ κατέστη λατρευτὸς εἰς τὸν λαόν, ὅστις ἀπηλλάγη ἀπὸ δεινῆς καταστροφῆς. Ἡ φήμη ἠπλώθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔζη ἐν πλήρει εὐτυχίᾳ ἀποκτήσας τέκνα, τὰ ὅποια λατρεῦει καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἔχη ὡς στήριγμα εἰς τὰ δυστυχῆ του γηρατεῖα. Καὶ τώρα δυστυχὴς καὶ ἀπελπισ στρέφεται πρὸς τὸ εὐτυχές του παρελθόν, μὲ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ὁποίου ζῇ διαρκῶς, θεωρῶν αὐτὸ ὡς μακρινὸν ὄνειρον, ὄνειρον, διὰ τὸ ὁποῖον ἀμφιβάλλει ἂν ποτε ὑπῆρξε πραγματικότης. Πόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνίκανος παρ' ὅλην του τὴν σοφίαν νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸ πεπρωμένον καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν φεύγουσαν εὐτυχίαν του!

Ἀλλοίμονον! οὐδεὶς εἶναι πλέον ἀθλιώτερος τοῦ δυστυχοῦς Οἰδίποδος, τοῦ ὁποίου οἱ θρῆνοι θὰ εἶναι κακὸς ἐφιάλτης εἰς τὰ ὅτα τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὡς ἐκ τούτου θὰ τὸν ἀποφεύγωσι. Τίς θρηνεῖ μετὰ πλείονος πόνου τὴν διαλυθεῖσαν εὐτυχίαν, τὴν διασαλευθεῖσαν γαλήνην τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἀτυχῇ βασιλείᾳ; Τὸ μέτωπόν του τὸ ἀγνόν, τὸ ἀνέφελον, ἐκάλυψαν τώρα μαῦρα στίγματα φορικτῆς συμφορᾶς ἀνεξίτηλα. Δὲν θὰ δύναται πλέον κρατῶν ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν ὡς τίμιος καὶ καθαρὸς συνειδήσεως ἄνθρωπος νὰ ἀτενίσῃ τοὺς ὁμοίους του, τοὺς ἰδικούς του καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα του ἀκόμη, ἀλλ' ὡς ὄφρις δηλητηριώδης ὑποχρεοῦται τοῦ λοιποῦ νὰ ἔρπῃ εἰς τὴν γῆν μακρὰν πάσης στοργῆς καὶ ἀγάπης. Διαρκῶς θὰ ταράσσεται ἀπὸ τὸ φάσμα τοῦ πατρὸς του, τὸ ὁποῖον ἀνὰ πᾶσαν σιγμὴν θὰ τοῦ ὑπομινῇσκῃ τὸ μυσαρὸν καὶ ἀποτρόπαιον ἔγκλημα, τὸ ὁποῖον διέπραξεν ἀγνοῶν ὅτι ἦτο πατήρ του. Ἀνὰ πᾶσαν σιγμὴν τοῦ βίου του θὰ τύπεται ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του ἀναπαριστῶν εἰς τὴν μνήμην του τὴν ἀπηγγονισμένην Ἰοκάστην, τὴν ὁποίαν ἐμίανε διὰ τῶν χειρῶν του, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ ὅτι αὕτη εἶναι ἡ μήτηρ του. Μετὰ φοικιάσεως ὁ χορὸς ἀναλογίζεται πῶς ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἡ γαμήλιος κλίνη, ἡ κλίνη ἡ δεχθεῖσα ὡς σύζυγον τὸν πατέρα συγχρόνως καὶ τὸν υἱόν, ἠδυνήθη νὰ τὸν ὑποβαστάσῃ. Ἀλλ' ἂν αὕτη, τὸ ἄψυχον τοῦτο ὄν, κατεσίγασε τὴν διαμαρτυρίαν της, ὁ τὰ πάντα ὁμως βλέπων χρόνος ὅλως ἀπροσδοκῆτως τὸν ἀπεκάλυψε. Αὐτός, τὸ πρότυπον τῆς ἀρετῆς, ὁ ἀμειπτος ἄνθρωπος, ἔλαβε γυναικα τὴν γεννήσασαν αὐτόν! Εἶναι φορικτὸν τῷ ὄντι. Αἱ συμ-

φοραὶ τοῦ Οἰδίποδος, ὅστις δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὀνομάζῃ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ σύζυγον τὴν μητέρα του καὶ τέκνα τοὺς προσφιλεῖς του ἀδελφούς, ταράσσουν τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ του, ὅστις εὐχεται ποτὲ νὰ μὴ τὸν εἶχε συναντήσει, διότι τὸν ἠγάπησε καὶ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ τὸν μισήσῃ, διότι τὸν ἐτίμησε καὶ τώρα θὰ ἀκούσῃ τὸ ὄνομά του προφερόμενον μετὰ φρίκης καὶ περιβεβλημένον πέπλον ἀτιμίας καὶ ὀνείδους. Ἄλλ' ὅμως οἰοσθήποτε καὶ ἂν εἶναι, οἷα δὴποτε φρικτὰ καὶ ἀνόσια ἔπραξε, θὰ τὸν εὐγνωμονῇ αἰωνίως, θὰ τὸν εὐλογῇ, θὰ τὸν τιμᾷ πάντοτε, θὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν ψυχὴν του ἀκεραία πάντοτε ἢ πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνη, διότι αἰωνίως θὰ μένῃ εἰς τὴν καρδίαν του κεχαραγμένη ἢ ἄλλοτε σωτηρία καὶ ἀνακούφισις αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐφιάλτου τῆς Σφιγγός.

Καὶ καταπνίγων τοὺς λυγμοὺς ὁ χορὸς ἐσιώπησεν.

Ἄλλὰ στραφῆτε πρὸς τὰς παρελθούσας γενεάς καὶ ἴδετε ὅπόσοι ἄνδρες ἔσχον τὴν αὐτὴν τοῦ Οἰδίποδος τύχην.

Ὁ Μέγας Ναπολέων ὑπῆρξε μέγιστος στρατηλάτης καὶ δορικτήτωρ, ἀληθὴς Τιτὰν τῶν νεωτέρων χρόνων. Διεξήγαγε πολλοὺς πολέμους ἐναντίον ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξέτεινε καταπληκτικῶς τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας, ἥτις ἐπ' αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως.

Ἄλλ' ὅμως καὶ τοῦ γίγαντος τούτου ὁ ἀστὴρ ἥρχισε νὰ κλίνει πρὸς τὴν δύσιν του. Ἡ μεγάλη ἐκστρατεία, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησε κατὰ τῆς Ῥωσίας τὸ 1812, ὑπῆρξεν ὁ πρόδρομος τῆς πτώσεώς του. Ἡ καταπληκτικὴ αὐτοῦ στρατιὰ ἐξ ἑξακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν, τὴν ὁποίαν πρῶτην φορὰν ἕως τότε εἶδεν ὁ νεώτερος κόσμος, κατεστράφη ὀλοσχερῶς ἐν Ῥωσίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐνσκήψαντος τρομεροῦ χειμῶνος καὶ ἄλλων κακουχιῶν. Ἡ Εὐρώπη ὀφελουμένη ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης εὐκαιρίας ἐξηγέρθη σύσσωμος κατὰ τοῦ Ναπολέοντος. Ὁ ἀγὼν ὑπῆρξε γιγάντειος, μετὰ πολλὰς δὲ ἀγχιστροφους τροπὰς τῆς τύχης τοῦ Ναπολέοντος ἠττήθη ὀλοσχερῶς εἰς τὴν περιλάλητον μάχην τοῦ Βατερλώ τὴν 6 Ἰουνίου 1815 καὶ συλληφθεὶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ἀπήχθη εἰς τὴν βραχὴ νῆσον Ἀγίαν Ἐλένην ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ Ὠκεανῷ. Ἐκεῖ ὁ γίγας οὗτος, ὥς ἄλλος Προμηθεὺς οἶονεὶ δεδεδεμένος ἐπὶ τοῦ βράχου, ἔζησεν ἐπὶ ἑξ ἔτη καὶ τέλος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τὴν 5ην Μαΐου 1821.

Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Ἀννίβας, ὁ μεγαλοφυὴς οὗτος στρατηγὸς τῶν Κιρκηδονίων, δὲν ἔσχεν τὴν αὐτὴν τύχην; Οὗτος καταστήσας ἰσχυρὸν τὸν στρατὸν ἤρξατο τοῦ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμου,

ἐκπολιορκήσας μεθ' ἑπτὰ μηνῶν ἀγῶνας τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων Ζάκανθαν. Ἐντεῦθεν προεκλήθη ὁ δευτέρος Καρχηδονικός πόλεμος, καθ' ὃν ἐν ἀρχῇ λαμπρὰς ἤρατο νίκας ὁ Ἀννίβας, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἐν τῇ ἱστορίᾳ στρατηγῶν. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα σπεύσας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος του καὶ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Σκιπίωνος παρὰ τὴν Ζάμαν, ὑπέστη οἰκτρὰν ἦταν. Ἡ Καρχηδὼν ἠναγκάσθη νὰ ἀποδεχθῇ τοὺς βαρεῖς ὅρους τοῦ νικητοῦ, ἐφ' οἷς παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν ἡ εἰρήνη. Ὁ Ἀννίβας ἀναλαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνωτάτου ἀρχοντος, ὅπως ἀναδιοργανώσῃ τὸ βαρέως πάσχον κράτος, ἠργάσθη μὲν πρὸς τοῦτο πάσῃ δυνάμει, ἀλλὰ αἱ ὑπ' αὐτοῦ κριθεῖσαι ἀναγκαῖαι πολιτικαὶ μεταρρυθμίσεις ἐξηρέθισαν τοὺς ἀριστοκρατικούς αὐτοῦ ἀντιπάλους καὶ ἐξήγειραν ὑπονοίας ἐν Ῥώμῃ, ἥτις ἀλήτησε παρὰ τῶν Καρχηδονίων τὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Φυγὼν ἐκ τῆς πατρίδος του, ὅπως σωθῇ, ἐζήτησεν ἄσυλον παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Συρίας Ἀντιόχῳ Γ'. τῷ Μεγάλῳ, ὅστις παρεσκευάζετο εἰς ἀγῶνα ἐναντίον τῆς Ῥώμης. Ἀλλ' ἠττηθέντος τοῦ Ἀντιόχου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὗτοι ἀλήτησαν σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀννίβου, ὅστις ἐσώθη πάλιν φεύγων πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν. Ἀπαιτηθείσης καὶ παρὰ τοῦ Προυσίου τῆς παραδόσεως τοῦ Ἀννίβου, ὑπεξέφυγεν ὁ πολυπλαγκτός Καρχηδόνιος τὸν κίνδυνον τῆς τοιαύτης ἀτιμώσεως λίνων φάρμακον ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἐξήκοντα τεσσάρων.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀτόμων, κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν ὁποίων καταφέρεται ὁ καταπέλτης τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων, πόλεις ὁλόκληροι ὑπέστησαν παντοίας καταστροφάς, ἐρημώσεις καὶ ἐξαφανίσεις ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς.

Ἡ Βαβυλὼν, ἥτις ἀνελθοῦσα εἰς τὴν ὑψίστην ἀκμὴν, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Συναχρεῖμ, ἀνεκτίσθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως τῶν Βαβυλωνίων Ναβοπολασσάρου, ἰδίως δὲ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ναβουχοδονόσορος, ὅστις ἠνώρθωσεν εἰς πόλιν εὐρυάγνιαν καὶ καλῶς ἐορμητομημένην, ὠχύρωσε δὲ καὶ λαμπρῶς διεκόσμησεν αὐτήν. Τῶν κειρίων δ' αὐτῶν ἐπιφανέστατον ὑπῆρξαν οἱ πολυθρύλτοι κρεμαστοὶ κῆποι. Δὲν ἦσαν δὲ ὀλιγώτερον ἀξιόλογα τὰ λοιπὰ ἐν τῇ πόλει κτίσματα τοῦ βασιλέως, τὰ ὑψηλὰ αὐτῆς καὶ ὀχυρὰ τείχη, τὰ ἀνάκτορα καὶ οἱ ναοί, δι' ὧν κατεκοσμήθη ἡ μεγάλη πόλις. Εἰς τοιαύτην ἀκμὴν ἀνελθοῦσα ἡ Βαβυλὼν διετήρησε τὴν λάμψιν αὐτὴν καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περ-

σῶν Κύρου ἄλωσιν αὐτῆς. Ἄλλ' οὐχὶ ὀλίγα ἔπαθε μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δαρείου καταστολὴν τῆς ἀποστασίας τῶν Βαβυλωνίων, κατεδαφισθέντων τῶν τειχῶν αὐτῆς καὶ πολλῶν τῶν κατοίκων διωχθέντων ἢ φονευθέντων. Τῆς ἐκπτώσεως ὁσημέραι ἐπιτεινομένης ἐξέλιπεν ἡ πόλις ἐντελῶς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας.

Ἄλλὰ διατί ὅμως ὁ κεραυνὸς τοῦ θείου πλήττει πολλάκις τὸν ἄθῳον καὶ ὄχι τὸν ἔνοχον; Διατί ἀφήνει ἀτιμωρήτους κακούργους, οἵτινες βαδίζουν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ὀλοκλήρου κοινωνίας, ἵνα κορέσωνται τὰ ἄγρια αὐτῶν πάθη; Ἀρά γε ἐπικροτεῖ τὰς ἀνηθίκους πράξεις των; Εἰς τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ ἀπαντήσῃ. Ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἄρχουσι νόμοι ἠθικοὶ ἐπίσης ἀμετάθετοι καὶ ἀναλλοίωτοι, ὥς οἱ νόμοι οἱ φυσικοὶ. Πανταχοῦ ἐπικροτεῖ τάξις ἠθικὴ πανταχοῦ ἐκφαίνεται ἡ θεία δίκη. Ποῖος λαός, ποία ἐποχὴ ἔπαισεν νὰ πιστεῦῃ ὅτι τῷ ὄντι ἔστι δίκης ὀφθαλμός; Πότε καὶ ποῦ διημφισβητήθη ἡ ἀλήθεια ὅτι τὸ μὲν κακὸν ἐν τέλει τιμωρεῖται, τὸ δὲ ἀγαθὸν ἐν τέλει βραβεύεται; Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ κακοὶ δὲν τιμωροῦνται πολλάκις ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦναντίον δὲ προάγονται καὶ εὐημεροῦσιν, οἱ δὲ καλοὶ δὲν βραβεύονται, τοῦναντίον δὲ παραγκωνίζονται καὶ δυστυχοῦσιν. Ἀλλὰ ποσάκις ἡ μὲν εὐτυχία αὕτη τῶν κακῶν εἶναι φαινομένη, διότι, ἂν μὴ τελείως διεφθάρησαν, οἱ ἔλεγχοι τῆς συνειδήσεως ταράσσουσιν αὐτοὺς καὶ ἀνησυχοῦσιν, ἡ δὲ δυστυχία τῶν καλῶν εἶναι ἐπίσης φαινομένη, διότι ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς συνειδήσεως εὐρύσκειται τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δοκιμασιῶν καὶ θλίψεων! Ἄλλ' ὅτι ὑπάρχει θεία δίκη ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦτο εἶναι ἀλήθεια ἀναντίρρητος βεβαιουμένη καθ' ἐκείστην καὶ ὑπὸ τῆς ἱστορίας καὶ ὑπὸ τῆς πείρας. Ὡς παράδειγμα ἔχομεν τὴν τύχην τοῦ Καπανέως, ἑνὸς τῶν ἑπτὰ ἡγεμόνων τῶν ἐπὶ Θήβας στρατευσάντων, τὸν ὁποῖον ἐκεραύνωσεν ὁ Ζεὺς, διότι οὗτος φέρον ἐπὶ τῆς ἀσπίδος του ἐπιγεγραμμένον τὸ «Πρήσω πόλιν» ἐφέρετο ἐπὶ τὰ τείχη κρατῶν δαυλὸν καὶ ἀσεβῶς διακηρύττων ὅτι ἡ πόλις θὰ πέσῃ καὶ ἀκόντων τῶν θεῶν. Ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποιήθη ἡ ἀπειλή του. Εἶχεν ἀναρριχηθῇ διὰ κλιμάκων καὶ ἐπάτει τὰ χεῖλη τῶν ἐπάλξεων ἔτοιμος μετ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ ἀνακροῇ νίκην, ὅτε αἶφνης ὁ Ζεὺς ἐξακοντίζει τὸν κεραυνόν, ὅστις ἐπάλλετο ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐστροβιλίζετο, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τοῦ Καπανέως.

Κατανοοῦμεν λοιπὸν ὅτι, ὅπως καὶ ὥς πρὸς τὰς σωματικὰς του δυνάμεις ἀπέναντι τῶν θεῶν ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς νάνος ἀπέναντι

ἐνὸς γίγαντος, κατὰ μείζονα λόγον τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις. Ἀλλὰ τί λοιπὸν θὰ ἀπογίνωμεν εἰς τὸν μάταιον τοῦτον κόσμον, ἀφ' οὗ τὴν ζωὴν μας θυθμίζει Θεός, τὸν ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν; Πρέπει, ὥσάν ἀπλῆ μηχανή, καθὼς λέγουσιν οἱ ὁπαδοὶ τῆς ὕλης, νὰ ἀποδεχόμεθα πᾶν ὅ,τι ὁ Θεὸς ἐπιδοκιμάζει. Ἄς μὴ ἀγανακτῶμεν ὅμως κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι εἶναι ἀνώτερόν μας, ἀλλὰ εἶναι πολὺ καλύτερον νὰ στρεφόμεθα ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ μας, νὰ εὕρωμεν τὰ ἐλαττώματά μας, νὰ ἐξαλείψωμεν αὐτὰ καὶ οὕτω βαθμηδὸν τελειοποιούμενοι καὶ ἀναγεννώμενοι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς νὰ τείνωμεν πρὸς τὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἡ φαντασία ἐκάστου ἔχει ζωγραφῆσει ἐν τῇ ψυχῇ ὡς τέλειον, ὡς θεῖον, ὡς κάτι τι τέλος ἀνώτερον αὐτοῦ.

Θεόφιλος Ἰ. Πεντίφης (Δ' 1923-24).

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ἀγγελόπουλλου Κ. Ἀ.	Ἀνθρῶπε !	σελ.	1
Ἀλεξίου Κ. Ἰ.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν !	»	5
Ἀνδρεοπούλλου Π. Φ.	»	»	8
Ἀντίπα Γ. Γ.	»	»	11
Βεϊνόγλου Σ. Αἰ.	»	»	13
Βεϊνόγλου Σ. Ἀλ.	Ἡ ἀπαισιοδοξία τοῦ Χοροῦ	»	14
Γερακιση Ν. Εὐδ.	Φευγαλέα ἡ εὐτυχία	»	17
Εὐστάθιαδου Θ. Κ.	Μορφασμοὶ καὶ μειδιήματα τῆς σκέψεως	»	19
Ἰωαννίδου Ἰ. Ἀ.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	»	27
Κοντολέφα Ἀ. Π.	»	»	31
Λαγοπάτου Π. Α.	Ἡ ματαιότης εἰς τὴν ζωὴν μας	»	33
Λέκα Θ. Π.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	»	35
Λυκαργδοπούλλου Α. Κ.	Ζωὴ	»	38
Μαργαρίτου Χ. Ἰ.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	»	44
Μπέλκα Γ. Ἰ.	»	»	47
Νάκου Ἰ. Δ.	Εὐδαιμονία-Ματαιότης	»	49
Οἰκονομίδου Π. Δ.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	»	50
Οἰκονόμου Γ. Π.	Ματαιότης ματαιότητων	»	52
Παπαγεωργίου Ἰ. Δ.	Ἡ ἀληθής εὐτυχία οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ	»	55
Σαπύρα Ἰ. Γ.	Οἱ ἡττημένοι τῆς ζωῆς	»	57
Σπινέλλη Μ. Ἀ.	Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	»	61

Βερνάρδου 'Ε. Σ. Ματαιότης ματαιότητων	σελ. 63
Γεωργούλλη Ν. Β. 'Ο χείμαρρος της άθλιότητος	> 65
Ζαΐμη 'Α. Φ. 'Ανθρωπίνη ματαιότης	> 67
Καραθανάση Π. 'Α. 'Ο επίκήδειος του ανθρώπου	> 69
Λαμπρινού Γ. 'Η φεύγουσα εύτυχία	> 71
Μανολοπούλλου Γ. Π. Δύο φωναί	> 73
Μεϊτάνη Χ. Εύ. 'Ανθρωπότης !	> 75
Παναγιωτοπούλλου Ν. 'Α. Πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς δυστυχίας	> 77
Πολίτου Ν. Α. 'Η ἀνθρωπίνη κομψία	> 80
Σεφεριάδου Σ. 'Α. Ζωή καὶ Δυστυχία	> 83
Τδάττου Δ. Θ. Κόσμος	> 85
Τσιμινάκη 'Α. 'Ι. Ecce homo	> 89
Βούλγαρι Γ. Χ. 'Ιὼ γενεαὶ βροτῶν	> 91
Βούρου Κ. Γ. > > >	> 93
Βραχιώτου 'Α. 'Α. > > >	> 95
Γλέζου Δ. Π. > > >	> 98
Γρατσιάτου Γ. Κ. > > >	> 99
Δεμπονέρα 'Α. Γ. 'Η ἀνθρωπότης	> 102
Μορφοπούλλου Π. Π. 'Ιὼ γενεαὶ βροτῶν	> 104
Οἰκονομοπούλλου 'Ι. Γ. > > >	> 106
Πάλλη Σ. Σ. > > >	> 108
Σκαρλατίδου Ν. Γ. > > >	> 111
'Αλιζέρι Γ. Θ. Θνατῶν βίωτος οὐδὲν ἔρπει ἐκτὸς αἵας	> 114
Δακωρώνια 'Ι. Δ. Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν	> 116
Δημακοπούλλου Κ. Π. > > > > >	> 119
Καραβαδίου Σ. 'Α. > > > > >	> 122
Κοπανίτσα 'Η. Σ. Τὸ αἰώνως ἀσύλληπτον	> 125
Δημητριάδου Δ. Σ. 'Η εύτυχία	> 128
Μαζαράκη 'Ι. 'Ο. Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν	> 132
Μαυρόβεδα Χ. Σ. > > > > >	> 133
Μορέττη 'Α. Δ. 'Υπάρχει εύτυχία ;	> 135
Παρασκευά Θ. 'Ι. Εὐδαίμονες οἱσι κακῶν ἄγευστος αἰὼν	> 138
Πολιτάκου Ν. Β. 'Η εύτυχία ἐν τοῖς ἀνθρώποις	> 141
Σερετάκου Δ. 'Η. Ποῦ εύτυχία !	> 144
Σταμάτη Γ. Δ. 'Όταν ἡ ψυχὴ ἀνθίζει	> 145
Νυφλῆ Θ. 'Α. Ματαιότης ματαιότητων	> 149
'Ρεντιφν 'Ι. Θ. 'Ιὼ γενεαὶ βροτῶν	> 153

ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΟΥ

Τὸ εὐθηνότερον, ἀλλὰ καὶ πολυτιμότερον δῶρον

τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα

Εἶναι

μία πλήρης σειρὰ Ἐκθέσεων.

Οἱ μαθηταὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες νάποκτήσωσι τὸ πολύτιμον καὶ ζηλευτὸν ὄπλον νὰ γράψωσιν ὥραίας ἐκθέσεις ἃς προμηθεύωνται πάντα τὰ τεύχη τοῦ μοναδικοῦ τούτου ἐν τῷ κόσμῳ βιβλίου.

Α'.	Τεύχος	Εὐθυμογραφήματα (Ἐκδοσις Β')	δρχ. 8
Β'.	»	Περὶ τὴν πατρίδα	δρχ. 8
Ε'.	»	Διατριβαὶ	δρχ. 8
Ζ'.	»	Εὐθυμογραφήματα	δρχ. 8
Η'.	»	Ἀποφθέγματα	δρχ. 8
Θ'.	»	Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι	δρχ. 8
Γ'.	»	Τὸ Βιβλίον	δρχ. 8
ΙΑ'.	»	Περιγραφαὶ	δρχ. 8
ΙΒ'.	»	Πόννοι, ὄνειρα, στοχασμοὶ	δρχ. 8
ΙΓ'.	»	Χριστοῦγεννα	δρχ. 8
ΙΔ'.	»	Ἅγιος Βασίλειος	δρχ. 8
ΙΕ'- ΙΗ'		Πανηγυρικοὶ (82 ἐν ὄλφ. σελ. 320)	δρχ. 35
ΙΘ' - Κ'		Πάσχα	δρχ. 16
ΚΑ' - ΚΒ'		Ἐπιστολαὶ	δρχ. 16
ΚΓ' - ΚΔ'		Ἰὼ γενεαὶ βροτῶν	δρχ. 16

(μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν).

Ὁλόκληρος ἡ σειρὰ δρχ. 120.

Διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἔκδοσιν Τεύχ. δρχ. 10

(μετὰ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν).

(Ἀκυροῦται πᾶν προηρούμενον Τιμολόγιον)

Πάντα τὰ λοιπὰ τεύχη ἐξηντλήθησαν.

Τὰ ὑπάρχοντα τεύχη ἀποστέλλονται παρ' ἡμῶν εἰς πάντα αἰτοῦντα μαθητὴν ἐπὶ προαποστολῇ τοῦ ἀντιτίμον διὰ συστημένης ἐπιστολῆς (οὐχὶ ἀπλῆς) ἢ διὰ ταχυδρ. ἐπιταγῆς, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἀναγράφονται τὰ παραγγελλόμενα βιβλία. Ἡ παραγγελία ἀνάγκη νὰ περιλαμβάνῃ τρία τοῦλάχιστον βιβλία καὶ ἡ Διεύθυνσις τοῦ μαθητοῦ νὰ εἶναι πλήρης καὶ ἐνανάγνωστος.

ΠΡΟΣΕΧΩΣ:

ΚΕ' - Κστ' Ἐκδρομαὶ (Μοκῆγχι, Ἄργος, Νικόπλιον, Τίρυνς, Ἐπίδουρος, Δελφοί, Μ. Σπήλιον, Καλάβρυτα, Ἀγ. Δύρα).

Ἡ Διεύθυνσις: Κόριον Δ. Γουδῆν Γυμνασιάρχην

Ἀθήνας Μεγ. Ἀλεξάνδρου 52.